

Begroting 2025

Meerjarenperspectief 2025-2030

Samen verantwoordelijkheid nemen

waterschap
limburg

Bezoekadres
Maria Theresialaan 99
6043 CX Roermond

Postadres
Postbus 2207
6040 CC Roermond

IBAN: NL10NWAB0636750906
KvK: 67682065

088 88 90 100
info@waterschaplimburg.nl
www.waterschaplimburg.nl

titel Begroting 2025
subtitel Samen verantwoordelijkheid nemen
datum 26 augustus 2024
versie 1.1
status Definitief
zaaknr. 2023-Z14345
documentnr. WLDOC-220622665-28261

vrijgave Dit document is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Inleiding	9
1.1 Financiële samenvatting	9
1.2 Leeswijzer	10
1.3 Waterschap Limburg in kengetallen	11
BELEIDSBEGROTING	12
2 Externe en interne ontwikkelingen	13
3 Programmabegroting	14
3.1 Hoogwaterbescherming Maasvallei	17
3.2 Klimaatadaptatie	29
3.3 Waterkwaliteit en ecologie	39
3.4 Zuiveren en waterketen	53
3.5 Crisisbeheersing	61
3.6 Bestuur en organisatie	69
3.7 Overzicht van dekkingsmiddelen	84
4 Raming van de belastingopbrengsten	85
4.1 Kostentoe rekening	85
4.2 Raming van de belastingopbrengsten	86
4.3 Belastingtarieven 2025	86
4.4 Lastendrukontwikkeling	90
4.5 Kwijtschelding en oninbaar	90
5 Paragrafen	92
5.1 Paragraaf uiteenzetting van de financiële positie	93
5.2 Paragraaf assetmanagement	107
5.3 Paragraaf bedrijfsvoering	110
5.4 Paragraaf verbonden partijen	113
5.5 Openbaarheidsparagraaf	119
FINANCIËLE BEGROTING	121
6 Financiële begroting	122
6.1 Gehanteerde uitgangspunten en normen	122
6.2 Overzicht van baten en lasten per programma	124
6.3 Begroting naar kosten en opbrengstesoorten	126
6.4 Investerings en kredietvoting	134

7	De meerjarenraming 2025-2030 en de ontwikkeling van het belastingvolume	137
	VOORSTELLEN	141
	BIJLAGEN	142
Bijlage A	Vaste activa	143
Bijlage B	Reserves en voorzieningen	144
Bijlage C	Vaste schulden	145
Bijlage D	Kostenverdeelstaat	146
Bijlage E	Kostendragers, programma's, beleidsproducten incl. dekkingsmiddelen	147
Bijlage F	Treasury	148
Bijlage G	Meerjarig EMU saldo	149
Bijlage H	Investeringslijst	150
Bijlage I	Meerjarige prognose Balans	159
Bijlage J	Incidentele lasten en baten per programma	160
Bijlage K	Risicoregister	162
Bijlage L	Afkortingen	165

Voorwoord

Samen verantwoordelijkheid nemen

Voor u ligt de begroting 2025 van Waterschap Limburg. Per 1 januari pakt één organisatie integraal alle wettelijke waterschapstaken in Limburg op. Dit is de eerste begroting waarin de samenvoeging van de afvalwaterzuiveringstak met de overige bedrijfsonderdelen tot uiting komt.

Bij de vaststelling van de begroting 2024, eind vorig jaar, hebben we de afspraak gemaakt om de eerste begroting van het 'nieuwe' waterschap twee maanden eerder ter besluitvorming aan u voor te leggen. Daardoor hebben we de ontwikkelingen van de laatste vier maanden van 2024 geen plek kunnen geven in dit document. We zien deze begroting als richtinggevend voor 2025 en zullen, als daar redenen voor zijn, afwijkingen en actuele ontwikkelingen tijdig aan het algemeen bestuur voorleggen.

Uitdagingen

Ons bestuursprogramma 'Balanceren met lef', dat hét vertrekpunt vormt voor deze begroting, kent als basis het Waterbeheerprogramma 2022-2027 en het Provinciaal Waterprogramma 2022-2027. Daarop bouwen we in 2025 voort. Dat vraagt een robuuste en betrouwbare organisatie, die op haar taak is voorbereid. Om de uitdagingen – en de daarmee gepaard gaande ontwikkeling van onze organisatie – op te pakken, moet de basis op orde zijn. Daar blijven we aan werken. De nieuwgevormde organisatie, die nu integraal haar wettelijke taken kan oppakken, draagt daaraan bij.

En hoewel de bestuursperiode vier jaar duurt, kijken we vastberaden over de horizon van deze periode heen. We willen een toekomstgericht en wendbaar waterschap zijn. Want de uitdagingen die voor ons liggen, vragen dat. Ze zijn groot en worden nog groter. Na jaren van droogte zijn we de afgelopen periode – soms letterlijk – overspoeld door water. We realiseren ons dat we toekomstbestendige antwoorden moeten vinden op de klimaatverandering. Dat vraagt van ons waterschap creativiteit en meebewegen. Maar niet alles kunnen wij zelf oplossen; daar hebben we ook de omgeving bij nodig.

Stem geven

De klimaatverandering laat duidelijk zien dat er grenzen zijn aan de maakbaarheid van de samenleving in z'n algemeenheid en de beheersbaarheid van het water in het bijzonder. Het waterschap wil het water nadrukkelijk een stem geven in de maatschappelijke opgaven die de klimaatverandering met zich meebrengt.

Wateroverlast, maar ook watertekorten zijn niet altijd te voorkomen. Het is zaak om water in de ruimtelijke ordening weer een prominente plek te geven. Laat ons niet bouwen op plekken, waarvan we bij voorbaat al weten dat het tot (water)problemen, overlast en schade zal leiden.

Weloverwogen keuzes

Wij maken weloverwogen keuzes. Voor de toekomstzekerheid van het Hoogwater Beschermings-Programma (HWBP) zullen we op termijn onze bijdrage moeten verhogen om de opgaven en projecten te kunnen blijven realiseren. Nu al nemen we onze verantwoordelijkheid en zorgen middels voorfinanciering voor de continuïteit van de beschermingswerkzaamheden op korte termijn. Dat doen we ook bij de aanpak van de wateroverlastknelpunten binnen ons programma Water in Balans. We versnellen de projecten met vijf jaar en streven ernaar om al in 2030 de huidig bekende knelpunten op te lossen. Ook als partner van WRL (Waterveiligheid en Ruimte Limburg) blijven we werken aan de waterveiligheid, onder andere door onze adequate waarschuwings- en crisisorganisatie te blijven verbeteren.

We realiseren ons dat op het gebied van waterkwaliteit er nog veel winst te behalen is. Voldoen aan de normen van de Kaderrichtlijn Water in 2027 blijft ons uitgangspunt. Ook hier geldt dat we dit niet alleen kunnen en dat we de omgeving nodig hebben. Gemeenten moeten alles op alles zetten om het aantal rioolwateroverstorten te verminderen. Voor agrariërs en bedrijven geldt dat ze zich moeten inspannen om de verontreiniging van het oppervlakte- en grondwater tot een minimum te beperken. In onze vergunningverlening en het toezicht en de handhaving zal dat de komende jaren merkbaar worden.

Uitdagingen afvalwater

Voor de instandhouding en verdere optimalisatie van onze waterzuiveringen vergroten we het investeringsvolume conform het meerjareninvesteringsprogramma uit de begroting 2024. Daarnaast kijken we nadrukkelijk hoe we investeringen op korte termijn nog beter kunnen laten aansluiten op de uitdagingen die we in 2027 krijgen als de Europese richtlijn Stedelijk Afvalwater in werking treedt.

Ook de waterbeschikbaarheid vraagt aandacht van ons allemaal. Water wordt schaarser. Dus moeten we bewuster omgaan met ons oppervlakte- en grondwater. In 2025 gaan we verder met het werken aan voldoende water. We stellen hiervoor samen met onze partners een convenant Voldoende Zoetwater op. Daarnaast onderzoeken we mogelijkheden om het (riool)water zó te zuiveren dat het onder andere voor industrie en landbouw weer inzetbaar is.

Kennis en instrumenten

Het waterschap wil als functionele overheid zijn kennis en instrumenten inzetten om partners in positie te brengen zodat zij ook hun bijdrage aan genoemde opgaven leveren en we allemaal bewuster omgaan met ons kostbare water. Onze overtuiging is dat we alleen in samenwerking met andere overheden, partners in de waterketen, bedrijfsleven en inwoners de uitdagingen aan kunnen die ons op dat gebied wachten.

Verantwoordelijkheid nemen voor nu én later betekent balanceren met onze uitgaven. We zijn erin geslaagd, ondanks enkele onontkoombare autonome ontwikkelingen, ons belastingvolume binnen de afgesproken kaders te laten groeien. Deze begroting laat daarom een evenwichtige ontwikkeling van het belastingvolume zien. Daar hebben we in 2024 op voorgesorteerd.

Het ingezette herstelprogramma om het weerstandsvermogen op een gezond niveau te brengen, zetten we in 2025 verder door. Ook zetten we dit jaar de eerste stap om te komen tot een nieuw Water Beheer Programma 2027-2032.

Dit betekent onder meer dat we de waterschapstaken nog eens goed tegen het licht houden. Ook werken we een nieuwe besturingsfilosofie uit waarin we beschrijven hoe werk- en overlegstructuren, processen en rollen en taken en verantwoordelijkheden efficiënt en effectief worden ingericht. In 2026, als de resultaten van de onderzoeken in het kader van de 'assetbase op orde' zijn opgeleverd, evalueren we de ontwikkelingen binnen het investeringsprogramma voor de waterzuivering.

Al met al biedt 2025 meer dan voldoende uitdagingen. Wij nemen onze verantwoordelijkheid. Laat ons dat vooral samen blijven doen.

Het dagelijks bestuur van het Waterschap Limburg

1 Inleiding

De Begroting 2025 is anders van opzet dan die van de voorgaande jaren. We hebben er in de aanloop naar het nieuwe WL (de samenvoeging van Waterschapsbedrijf Limburg en Waterschap Limburg per 1 januari 2025) voor gekozen om de indeling aan te passen. Dit is ook in lijn met het nieuwe Waterschapsbesluit. Bovendien is met het oog op de samenvoeging de tijdsperiode van het begrotingsproces vervroegd.

In deze samengestelde begroting zijn alleen de hoogstnoodzakelijke nieuwe ontwikkelingen meegenomen. In de wetenschap dat in het eerste jaar van samengaan nog veel dingen kunnen veranderen omdat de nieuwe organisatie zich dan uitkristalliseert, heeft de begroting 2025 het karakter van een “werkbegroting”. Eventuele wijzigingen zullen via de gebruikelijke momenten in de P&C-cyclus aan het algemeen bestuur worden voorgelegd.

1.1 Financiële samenvatting

De begroting 2025 en de meerjarenraming 2025-2030 vormen het financieel kader waarbinnen ons waterschap de komende jaren taken en opgaven moet uitvoeren. Vertrekpunt voor deze begroting is het financieel kader zoals vastgelegd in de kadernota 2025.

Van kadernota 2025 naar de voorliggende begroting 2025

In de kadernota 2025 hebben we aangegeven dat we ons maximaal inspannen om de stijging van het totale belastingvolume in 2025 te beperken tot maximaal 6,5%. In de voorliggende begroting zijn verschillende ontwikkelingen verwerkt die zich in de maanden na behandeling van de kadernota door het algemeen bestuur hebben voorgedaan. Per saldo resulteert dit in ongeveer € 1,0 miljoen hogere kosten, wat zou neerkomen op een extra stijging van het belastingvolume met circa 0,4%. Het dagelijks bestuur heeft besloten deze aanvullende stijging te compenseren door een taakstellende ombuiging aan de organisatie op te leggen. Bij de voor- en najaarsrapportage informeren we het algemeen bestuur over de voortgang van de invulling van deze taakstelling.

De stijging van het belastingvolume in 2025 ten opzichte van 2024 bedraagt voor de waterzuiverings- en watersysteemtaak samen dus 6,5%. In hoofdstuk 7 wordt een doorkijk gegeven van de meerjarenraming 2025-2030 en de ontwikkeling van het belastingvolume in de periode 2025-2030.

Financiële positie: weerstandsvermogen hersteld

Voor de begroting 2025 streven we naar een weerstandsratio van 1,0. Dit betekent dat de beschikbare weerstandscapaciteit minimaal gelijk moet zijn aan de benodigde capaciteit. Het weerstandsvermogen stelt een organisatie in staat om financiële tegenvallers en risico's op te vangen zonder de continuïteit in gevaar te brengen. Dit is een cruciale indicator voor de financiële gezondheid en stabiliteit van het waterschap.

De afgelopen jaren hebben we te maken gehad met enkele grote tegenvallers, waardoor het volledige weerstandsvermogen werd aangesproken. Om de continuïteit te waarborgen, waren maatregelen noodzakelijk om de weerstandscapaciteit te herstellen. Onder de noemer '*herstelplan weerstandsvermogen*' worden in de periode 2024-2025 verschillende stappen ondernomen, waaronder extra tariefsverhogingen en aanvullende stortingen in de algemene reserve, zodat de beschikbare weerstandscapaciteit weer aansluit bij de benodigde capaciteit. Op basis van het herstelplan wordt de algemene reserve in 2025 aangevuld tot € 9,4 miljoen, waardoor deze weer op de gewenste normhoogte komt.

In de paragraaf '*uiteenzetting van de financiële positie*' is een uitgebreide toelichting opgenomen over risico's, risicobeheersing en het gewenste weerstandsvermogen. In bijlage B is een gedetailleerd verloop van de verschillende reserves en voorzieningen opgenomen.

1.2 Leeswijzer

Met ingang van 1 januari 2025 treedt het gewijzigde Waterschapsbesluit in werking, met als doel de regels voor beleidsvoorbereiding en verantwoording te actualiseren. De belangrijkste wijzigingen betreffen:

- *Raming van de belastingopbrengsten*: Er is een apart overzicht (pag. 85) opgenomen waarin op een integrale manier wordt ingegaan op elementen van de heffing van waterschapsbelastingen, zoals de raming van de belastingopbrengsten, tarifiering, lastendruk en het kwijtscheldingsbeleid.
- *Paragrafen structuur*: Paragrafen over de financiële positie zijn samengevoegd in de nieuwe paragraaf '*uiteenzetting van de financiële positie*' (pag. 92). Daarnaast is er een nieuwe paragraaf assetmanagement (pag. 108) toegevoegd, met aandacht voor het beleid, onderhoud en kosten.
- *Verplichte kengetallen*: Een set kengetallen (pag. 103) brengt de financiële positie in kaart, zoals weerstandsvermogen, de nettoschuldquote, het EMU-saldo. Sommige kengetallen waren al onderdeel van de begroting.
- *Recapitulatie van de begroting*: De financiële begroting omvat nu een recapitulatie van lasten en baten per begrotingsprogramma (pag. 124).

Deze wijzigingen zullen de komende jaren steeds verder worden uitgewerkt in de begroting.

Door de genoemde wijzigingen heeft de begroting een andere indeling. Hoofdstuk 2 behandelt de belangrijkste interne en externe ontwikkelingen die de basis vormen voor de begroting. In hoofdstuk 3 wordt dit verder uitgewerkt in de verschillende begrotingsprogramma's, met als nieuw onderdeel een overzicht van dekkingsmiddelen. Hoofdstuk 4 omvat de raming van de belastingopbrengsten, terwijl hoofdstuk 5 de verplichte begrotingsparagrafen bevat. Hoofdstuk 6 gaat over de financiële begroting 2025, inclusief een recapitulatie per programma. Hoofdstuk 7 biedt inzicht in de meerjarenraming 2025-2030 en de ontwikkeling van het belastingvolume.

De bijlagen bevatten gedetailleerde overzichten van investeringen, reserves, voorzieningen, risico's en afkortingen.

1.3 Waterschap Limburg in kengetallen

2.209 km²

werkgebied

1.133.255

inwoners

31

gemeenten

17

rioolwaterzuiveringsinstallaties

572 km

transportleiding afvalwater

150 mln m³/jr

gezuiverd water

850

dijkwachten WL

735

medewerkers in dienst

206 km

waterkeringen

199

coupures

3053 km

watergangen

471

regenwaterbuffers

2162

stuwen

183

gemalen

€ 246 mln

netto exploitatiebudget

€ 133 mln

netto investeringsbudget

Beleids- begroting 2025

waterschap
limburg

2 Externe en interne ontwikkelingen

De ontwikkelingen uit de Kadernota 2025 zijn verder uitgewerkt in de huidige begroting voor 2025. Voorbeelden hiervan zijn de voorfinanciering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en de versnelling van Water in Balans-projecten (tranche 3). Daarnaast werpt het nieuwe waterbeheerprogramma, dat op 1 januari 2028 van kracht wordt, zijn schaduw vooruit, waardoor we onze kerntaken en ambities opnieuw moeten evalueren.

De stijgende kosten van zuivering en slibverwerking hebben een aanzienlijke financiële impact. Bovendien neemt onze bijdrage aan BsGW toe door de herziening van de kostenverdeelssystematiek en de invoering van het nieuwe belastingstelsel.

In hoofdstuk 3 van deze begroting staat een gedetailleerde toelichting op het nieuwe beleid en de belangrijkste activiteiten per begrotingsprogramma.

Belangrijke (autonome) ontwikkelingen die zijn verwerkt, omvatten de indexering voor personeelskosten en overige kosten, de actualisatie van afschrijvingslasten en de bijstelling van rentelasten. De indexeringspercentages en -normen die in de begroting zijn gehanteerd, worden verder toegelicht in hoofdstuk 6.1 *'Gehanteerde uitgangspunten en normen'*. Hoofdstuk 6.3 *'Begroting naar kosten- en opbrengstesoorten'* bevat een uitgebreide toelichting op de begrotingsontwikkeling naar kostensoorten.

3 Programmabegroting

Waterbeheerprogramma

Elke zes jaar leggen waterschappen vast welke aanpak en welke maatregelen nodig zijn om de watertaken goed te kunnen uitvoeren. Dit gebeurt in het waterbeheerprogramma (WBP).

Op 8 december 2021 heeft het algemeen bestuur na een uitgebreid participatieproces het 'Waterbeheerprogramma 2022-2027' vastgesteld. Hierin staan de Limburgse wateropgaven voor de planperiode 2022-2027.

Programmabegroting

De Begroting 2025 is de vierde begroting in de planperiode van dit waterbeheerprogramma. In de programmabegroting 2025 geven wij per programma weer hoe wij in 2025 de doelen uit het waterbeheerprogramma gaan realiseren.

In lijn met het 'Waterbeheerprogramma 2022-2027' bestaat de programmabegroting uit de hoofdstukken:

- Hoogwaterbescherming Maasvallei
- Klimaatadaptatie
- Waterkwaliteit en ecologie
- Zuiveren en waterketen
- Crisisbeheersing
- Bestuur en organisatie

Toelichting

De eerste vier programma's horen bij onze missie:

'wij werken aan veilig water, voldoende water en schoon water'.

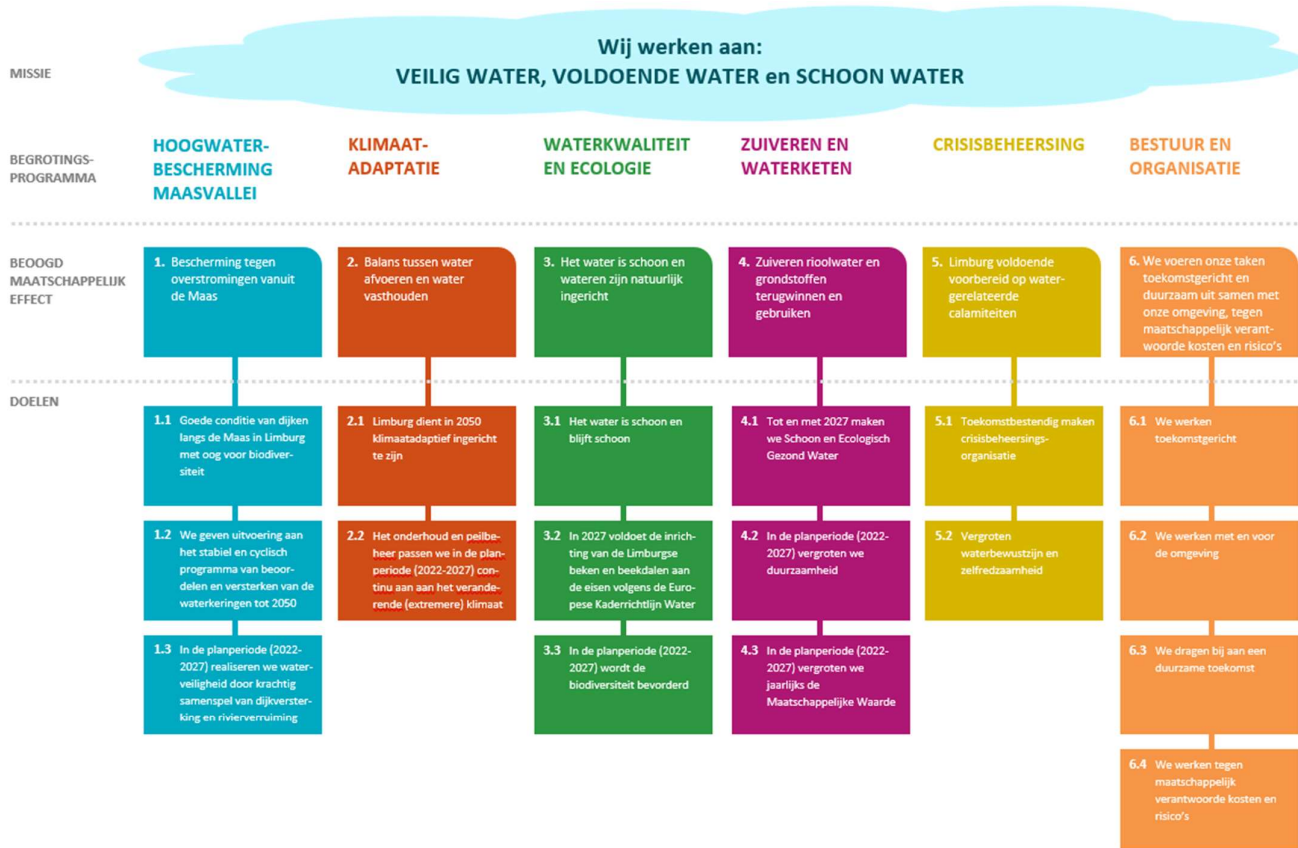
Flexibel en slagvaardig optreden bij een watercalamiteit is ook een belangrijke taak van het waterschap, daarom belichten we deze taak in het programma 'Crisisbeheersing'. De resterende onderdelen vormen het laatste programma 'Bestuur en organisatie'.

Doelenboom

Voor de bovenstaande zes programma's (zeg maar onze opgave als Waterschap Limburg) hebben we in ons waterbeheerprogramma onze aanpak beschreven. Het gaat concreet om: 'Hoogwaterbescherming Maasvallei', 'Klimaatadaptatie', 'Waterkwaliteit en ecologie', 'Zuiveren en waterketen', 'Crisisbeheersing' en 'Bestuur en organisatie'. Om te kunnen monitoren of we slagen in het realiseren van onze opgaves, maken we gebruik van de 'doelenboom'.

Hierin staat per programma wat we willen bereiken op de lange termijn (beoogd maatschappelijk effect) en de doelen die we ons voor de kortere termijn hebben gesteld.

Onze doelenboom, die de structuur vormt van de hierna volgende programmabegroting, ziet er als volgt uit:

1.

Hoogwater- bescherming Maasvallei

programma

1. Hoogwaterbescherming Maasvallei

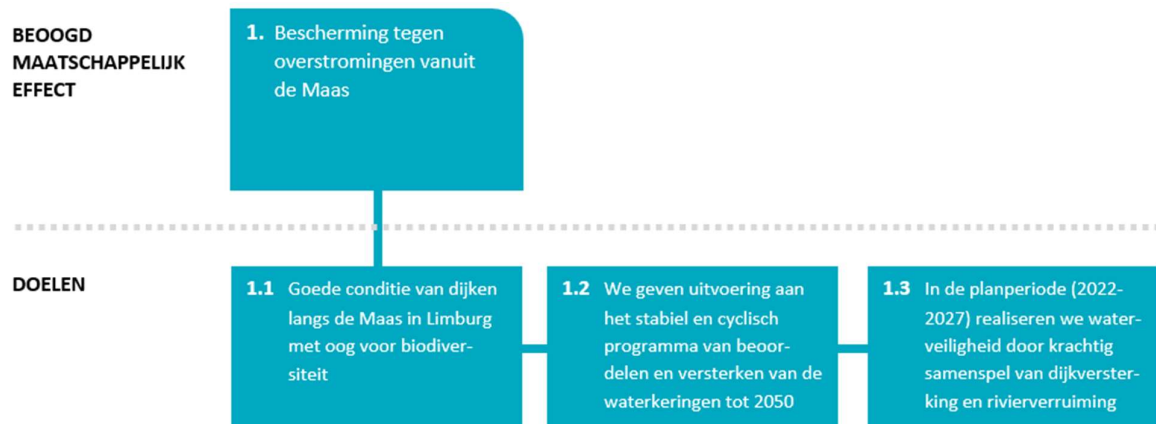
rivierverruiming waar dat kan, waterkeringen waar het moet

Waarom dit programma?

Voor de hoogwaterbescherming in de Limburgse Maasvallei zijn forse investeringen nodig om in 2050 aan de gestelde normen te voldoen. Daarbij houden we rekening met de klimaatverandering, die ervoor zorgt dat de Maas niet alleen vaker maar ook grotere afvoerpieken te verwerken krijgt. Bij de hoogwaterbescherming in de Maasvallei staat de gedachte centraal: rivierverruiming waar dat kan, waterkeringen waar het moet. Rijk, provincie, waterschap en gemeenten werken samen aan de beste combinatie van oplossingen. Waterschap Limburg staat hierbij aan de lat voor sterke waterkeringen langs de Maas van Eijsden tot Mook.

Naast de beschermingsopgave denken we mee met kansen om de Maasvallei aantrekkelijker te maken. Het is goed wonen, werken en ontspannen aan de Maas. En dat houden we graag zo. Elke plek verdient zijn eigen oplossing die past in het gebied. Dat betekent dat we goed luisteren naar de wensen uit de omgeving, maar ook dat we keuzes maken.

Hoogwaterbescherming Maasvallei | Doelenboom | Waterbeheerprogramma 2022-2027

Wat willen we bereiken?

effect
1

Beoogd maatschappelijk effect:

Bescherming tegen overstromingen vanuit de Maas.

De uitdaging van Waterschap Limburg is het beschermen van de inwoners en bedrijven in de Maasvallei tegen overstromingen tot de in 2017 vastgestelde nieuwe norm.

Hoe meten we dat?

Hoogwaterbescherming Maasvallei						
1. Bescherming tegen overstromingen vanuit de Maas						
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	Totaal aantal trajecten primaire keringen dat voldoet aan de omgevingswaarde.	20	22	23	25	45 (in 2050)

Toelichting bij	
a)	Door het uitvoeren van activiteiten binnen de cyclus van beheren en onderhouden, het beoordelen en het versterken van primaire waterkeringen is in beeld hoeveel trajecten primaire keringen voldoen aan de omgevingswaarde voor de veiligheid van primaire keringen (voorheen: 'norm' of 'ondergrens'). Op basis van de resultaten van de beoordeling voldeden op peildatum 31-12-2022 twintig dijktrajecten aan de omgevingswaarde. Het doel is om in 2050 alle primaire keringen aan de omgevingswaarde te laten voldoen.

Wat gaan we ervoor doen?

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) van Waterschap Limburg omvat op dit moment 75,6 kilometer (van de 185) aan primaire keringen. Hiervan is 5,2 kilometer inmiddels opgeleverd. In 2025 gaan we voortvarend door met onze beschermings- en versterkingsopgave en leveren zo een belangrijke bijdrage aan veilig water in Limburg.

In november 2023 is de landelijke HWBP-programmering 2025-2036 vastgesteld. Deze programmering geeft inzicht in de bedragen die landelijk zijn gereserveerd en in welke periode die bedragen beschikbaar zijn. De actuele programmering laat een flinke gezamenlijke financiële uitdaging zien waarvoor besluitvorming op landelijk alliantieniveau noodzakelijk is. Dit heeft ook gevolgen voor de HWBP-WL projecten:

- Voor de lopende WL-projecten worden de subsidiebijdrages pas op een later tijdstip uitbetaald dan dat de kosten worden gemaakt. Om projecten te kunnen realiseren binnen de afgesproken planning, ontstaat er behoefte aan voorfinanciering. De hiermee gepaarde rentelasten zijn in voorliggende begroting meegenomen.
- Over de financiering van toekomstige projecten vinden op landelijk niveau gesprekken plaats. Uitgangspunt is dat het financieringstekort tot 2036 gezamenlijk wordt opgelost via de bestaande financieringsconstructie (50% van het Rijk en 50% vanuit waterschappen).

In de kadernota 2025, waarmee het AB op 8 mei 2024 heeft ingestemd, is rekening gehouden met een verdubbeling van de solidariteitsbijdrage (+ € 11,7 miljoen) vanaf het jaar 2029. De financiële impact hiervan is vervolgens verwerkt in de meerjarenbegroting 2025-2030. Zoals in de kadernota is benoemd, is vóór de zomer het landelijk proces verder vormgegeven en in de zomer is de verhoging concreet berekend. Dit uitwerkingsproces heeft dus parallel gelopen aan het cijfermatig opstellen van onze eigen meerjarenbegroting. De besluitvorming over de verhoging binnen de unie van Waterschappen dient nog plaats te vinden.

Voor Waterschap Limburg komt de jaarlijkse verhoging in de definitieve berekening uit op + € 8 miljoen euro vanaf 2030 in plaats van + € 11,7 miljoen (€ 3,7 miljoen lager en een jaar later dan in de meerjarenraming meegenomen). Bij het in voorbereiding zijnde AB-besluit over de verhoging van de solidariteitsbijdrage is gerekend met deze laatst bekende (lagere) verhoging van de solidariteitsbijdrage om aan te sluiten bij het alliantiebesluit. Na het besluitvormingsproces zal deze mutatie ook in de eerstvolgende meerjarige doorrekening van onze begroting worden verwerkt.

We breiden de komende jaren de scope van het HWBP-WL geleidelijk uit via de bestuurlijk vastgestelde visie en strategie uit "Maas2050".

Sinds 2024 werken we aan het streven om een gezonde balans te hebben tussen intern en extern personeel (40/60). Dit gebeurt enerzijds om kosten te beperken en anderzijds om kennis in de eigen organisatie te houden. Ook in 2025 blijft de focus liggen op 'vast voor inhuur'.

Uiterlijk in 2050 moeten alle primaire waterkeringen (dat zijn de keringen langs de Maas) voldoen aan de wettelijke omgevingswaarde (voorheen: 'norm'). Daartoe wordt elk dijktraject tenminste eenmaal per 12 jaar beoordeeld. In 2025 stellen we hiervoor voor de periode tot 2035 een meerjarenprogramma op en voeren we een aantal beoordelingen uit.

We starten met het gebruik van het nieuwe Beleidsplan Waterkeringen. Het gedachtengoed uit het beleidsplan wordt doorgevoerd in alle werkprocessen: van plantoetsing tot dijkversterking. Daarnaast benoemt het beleidsplan een aantal specifieke acties. Zo onderzoeken we wat planologische mogelijk is ten aanzien van het profiel van vrije ruimte voor toekomstige waterkeringen. Ook kijken we naar de (on)mogelijkheden van het beheer van niet permanent gesloten waterkeringen door derden. Voor het in het beleidsplan aangekondigde saneringsprogramma voor niet permanent gesloten keringen starten we met een brede inventarisatie. Overigens noodzaken de innovatieve keringen (glas, zelfsluitend etc.) tot andere, nieuwe en uitgebreidere kennis van de beheerders. Dat is komend jaar een punt van aandacht. Bij het maken van nieuwe keuzes dan al de gevolgen voor beheer en onderhoud inzichtelijk maken en mee laten wegen bij de keuze.

Ook maken we een vervolg met het opnemen van hoge gronden in de legger en waterschapsverordening en werkingsgebieden. Deze hoge gronden vormen een integraal onderdeel van de hoogwaterbescherming. Daarom voegen we deze stapsgewijs toe. In 2023 zijn de eerste hoge gronden opgenomen.

We constateren een toename van exoten (planten en dieren die van origine niet in Nederland voorkomen), die allemaal hun eigen impact hebben op het beheer van ons areaal. In de komende jaren betekent dit dat de bestrijding van deze exoten leidt tot meer inzet en hogere kosten. Bij hoogwaterbescherming heeft dit met name betrekking op de bestrijding van muskus- en beverratten en de Japanse duizendknoop. Daarnaast vraagt ook de bever een toenemende mate van aandacht in het beheer.

doel
1.1

Doel: 1.1 Goede conditie van dijken langs de Maas in Limburg met oog voor biodiversiteit.

Hoe meten we dat?

Hoogwaterbescherming Maasvallei						
1.1 Goede conditie van dijken langs de Maas in Limburg met oog voor biodiversiteit						
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	% van alle gestelde basiseisen in de Zorgplicht (31) dat op orde is (groen)	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90%	≥ 90% (- ¹)
b)	% van totaal aantal inspecties dat is uitgevoerd conform inspectieplan	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95% (- ¹)

Toelichting	
a)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.
b)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.

Voor dit doel (1.1) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 1.1.1 Te allen tijde voldoet het beheer en onderhoud van veilige waterkeringen aan de eisen van de zorgplicht.
We voeren het beheer van de waterkeringen van WL uit volgens de richtlijnen van het Rijk. De zorgplicht bevat praktische leidraden voor onder andere het inspecteren en onderhouden van waterkeringen. Ook zijn eisen gesteld aan de manier van gegevensbeheer, crisiszorg, vergunningverlening en toezicht en handhaving.

Activiteiten 2025

<p><i>01. Peer review</i></p> <p>We nemen deel aan een peer review georganiseerd door de samenwerkingsgroep Zuid-Nederland.</p>
<p><i>02. Veiligheidsrapportage</i></p> <p>We stellen een veiligheidsrapportage op over het afgelopen jaar, daarin geven we weer hoe we voldoen aan de landelijke gestelde eisen van de zorgplicht primaire waterkeringen. We pakken de actiepunten op die voortkomen uit de veiligheidsrapportage.</p>
<p><i>03. Hoge gronden</i></p> <p>In 2022 is het beleidskader ‘Hoge gronden’ vastgesteld (voor de bescherming en instandhouding van hoge gronden die deel uitmaken van het dijktraject) en in 2023 zijn de eerste hoge gronden opgenomen in de legger. In 2024 heeft dit door beperkte personele capaciteit nog geen vervolg gekregen. In 2025 gaan we verder met de uitrol over de rest van het areaal. We maken daarvoor eerst een plan van aanpak voor de hoge gronden die deel uitmaken van of aansluiten op een dijkversterkingsproject en waarvan de ligging van de aansluitpunten al vaststaat.</p>
<p><i>04. Inspecties waterkeringen</i></p> <p>Sinds 2023 staan alle planmatige inspecties in Infor. In 2025 voeren we de inspecties van waterkeringen volledig planmatig uit.</p>

Subdoel: 1.1.2 Te allen tijde borgen we het beheer en onderhoud van regionale en overige keringen.

De wettelijke zorgplicht geldt voor de primaire waterkeringen. Voor de andere waterkerende assets, zoals regionale en overige keringen langs de Maas, waterkeringen langs beken en dammen langs regenwaterbuffers, is het aan het waterschap zelf om deze zorg in te vullen.

Activiteiten 2025*01. Sterkte overige waterkeringen*

In de begroting van 2024 is opgenomen dat we een pilot voor beoordeling van een overige kering en een bufferdam uitvoeren. Op basis van de resultaten uit 2023 en 2024 werken we in 2025 verder aan dit thema. Zo stellen we het afwegingskader overige waterkeringen vast en zetten we op basis van de (pilot)resultaten verdere stappen om te kunnen komen tot een richting voor het al dan niet beoordelen van de overige waterkeringen op sterkte.

Subdoel: 1.1.3 Het WL-beleid omtrent regelgeving van waterkeringen is altijd actueel, zodat veiligheid, beheer- en onderhoudbaarheid geborgd is.

Een actueel beleidskader vormt de basis voor regelgeving rond waterkeringen en geeft houvast in dijkversterkingsprojecten, in de uitvoering van werkprocessen en in de advisering aan derden. Het Beheerplan Waterkeringen 2016-2022 (verlengd tot 2025) is de uitwerking van het Waterbeheerprogramma voor de waterkeringen.

Activiteiten 2025*01. Implementatie Beleidsplan Waterkeringen: inventarisatie saneringsprogramma*

Nadat het nieuwe Beleidsplan Waterkeringen per 1 januari 2025 in werking is getreden, starten we met de implementatie ervan. Onderdeel hiervan is de start (inventarisatiefase) voor een saneringsprogramma schotbalken. De intentie is deze inventarisatie in 2025 af te ronden.

02. Implementatie Beleidsplan Waterkeringen: onderzoek beheer derden

Als onderdeel van de implementatie van het Beleidsplan Waterkeringen doen we onderzoek naar de (on)mogelijkheden van het beheer van niet permanent gesloten keringen door derden. Niet permanent gesloten waterkeringen hebben een negatieve invloed op de beheersbaarheid van ons areaal. Dit type kering heeft daarom vanuit het waterschap niet de voorkeur. Derden hebben, vanuit het oogpunt van inpassing, soms wel de voorkeur voor niet permanent gesloten keringen. Daarom brengen we in 2025 de (on)mogelijkheden in kaart om het beheer, onderhoud en sluitoperatie bij derden te beleggen. Daarbij bekijken we in ieder geval de juridische mogelijkheden en beperkingen, eventuele financiële consequenties, en voor- en nadelen voor de crisisorganisatie van het waterschap.

0.3 Onderzoek planologische mogelijkheden

Om toekomstige dijkversterking mogelijk te maken en te houden, heeft elke primaire waterkeringen een 'profiel van vrije ruimte'. Dit profiel wordt op dit moment alleen aangewezen voor bestaande keringen, op de huidige locatie. Als onderdeel van de implementatie van het Beleidsplan Waterkeringen doen we onderzoek naar de planologische en juridische mogelijkheden voor ruimtelijke reserveringen. Daarbij onderzoeken we specifiek de mogelijkheden voor het reserveren van ruimte op locaties waar nu nog geen waterkering aanwezig is, bijvoorbeeld voor toekomstige aansluitingen naar de hoge grond en toekomstige dijkverleggingen.

Subdoel: 1.1.4 Tot en met 2027 houden we het waterkerend vermogen van de waterkeringen in stand met aandacht voor een hoge biodiversiteit.

Voor de groene waterkeringen zorgen we voor een begroeiing die de toplaag optimaal beschermt als er water tegen staat, langs stroomt of over slaat. Een goed doorwortelde en kruidenrijke grasmat is belangrijk voor de sterkte van de waterkering. Veiligheid en biodiversiteit gaan hand in hand.

Activiteiten 2025

01. Biodiversiteit door gericht beheer en onderhoud

Bij onderhoud en beheer van de waterkeringen zijn voor de ontwikkeling van biodiversiteit voornamelijk de frequentie, het tijdstip en het type maai-beheer van belang, ook in relatie tot de oriëntatie van het onderhoudsvlak ten opzichte van de zon. Het waterschap zet deze sturingsfactoren actief in om de biodiversiteit op keringen te bevorderen. Dit betekent onder andere dat alle maaisel wordt afgevoerd om te versralen en verruiging te voorkomen. We maaien alleen waar en zo vaak als nodig is. Dit draagt bij aan de zaadzetting van bloemen en ondersteunt de functie van de dijk als leefgebied voor gewenste diersoorten.

**doel
1.2**

Doel: 1.2 We geven uitvoering aan het stabiel en cyclisch programma van beoordelen en versterken van de waterkeringen tot 2050.

Hoe meten we dat?

Hoogwaterbescherming Maasvallei						
1.2 We geven uitvoering aan het stabiel en cyclisch programma van beoordelen en versterken van de waterkeringen tot 2050						
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	Aantal beoordeelde trajecten van het totaal van LBO2 (45 trajecten)	6	10	14	18	45 (2035)

Toelichting	
a)	De periode voor de tweede beoordeling van de primaire keringen aan de omgevingswaarde is van 2023 tot 2035 (LBO2). Voor 2035 moeten alle 45 dijktrajecten opnieuw beoordeeld worden. De indicator is lineair cumulatief opgeteld tot het einddoel in 2035.

Voor dit doel (1.2) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus krijgen:

Subdoel: 1.2.1 In de planperiode (2022-2027) voeren we de wettelijke beoordeling van waterkeringen uit.

Uiterlijk in 2050 moeten alle primaire waterkeringen voldoen aan de wettelijke omgevingswaarde. We beoordelen periodiek of de waterkeringen voldoen aan de door het Rijk gestelde normen en eisen qua hoogte en sterkte. Waterkeringen die niet voldoen, melden we aan bij het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma. Zo geven we vorm aan een continu en cyclisch proces van beoordelen en versterken.

Activiteiten 2025*01. Meerjarenprogramma LBO-2*

We stellen het meerjarenprogramma, kosten en capaciteitsplanning van de beoordelingsronde 2023-2035 (LBO-2) vast. Na het beschikbaar komen van de geactualiseerde hydraulische belasting voor de beoordelingsronde 2023-2035 doen we een impactanalyse wat deze geactualiseerde gegevens betekenen voor onze opgave. De hydraulische belastingen worden bepaald en vrijgegeven door het ministerie (Rijkswaterstaat) en verwacht in tweede helft van 2025.*

02. Beoordeling dijktrajecten

In de omgevingsregeling is opgenomen dat beoordelingen van de dijktrajecten met een voorlopig oordeel (VO) uit LBO-1 vóór 2029 voorzien moeten zijn van een definitief oordeel (DO) in LBO-2. In 2025 gaan we daarom verder om de voorlopige oordelen (VO) uit LBO-1 om te zetten naar definitieve oordelen (DO).

*) Door de vertraging in het vrijgeven van de hydraulische voorwaarden en het Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI) en het vasthouden aan de vastgestelde mijlpalen in LBO-2 wordt de beschikbare tijd voor de uitvoering van de beoordeling ingekort. Eerste mijlpaal LBO-2 is 01-01-2029 als de uiterste datum waarop de voorlopige oordelen zijn omgezet in een definitief oordeel.

Subdoel: 1.2.2 In de planperiode leiden resultaten uit de uitgevoerde wettelijke beoordeling tot een stabiel, realistisch en maakbaar programma.

De waterkeringen die op basis van de beoordeling nog niet voldoen aan de wettelijke omgevingswaarde, moeten vóór 2050 worden versterkt. Het programma (dat periodiek bijgesteld kan worden) voldoet aan de afspraken die zijn gemaakt met betrekking tot Maas 2050, waardoor financiële middelen voor de huidige scope worden geborgd.

Activiteiten 2025*01. Actualisatie voortrollend (landelijk) HWBP-programma*

Jaarlijks (november) past de landelijke HWBP-programmadirectie de bestaande programmering aan en voegt een nieuw jaar toe aan de planning.

De programmering geeft inzicht in de bedragen die landelijk zijn gereserveerd en in welke periode. Op dat moment kunnen de consequenties voor WL bepaald worden, bijvoorbeeld t.a.v. de voorfinancieringsbehoefte op het lopende programma. Op basis van de programmering kunnen (toekomstige) subsidies aangevraagd worden. Via het proces "verzoek tot mutatie" worden in april/mei wijzigingen in plannings- en ramingen binnen geprogrammeerde HWBP-WL projecten vanuit WL aangedragen. Ook wordt door WL inzicht gegeven in de toekomstige (nog niet geprogrammeerde) veiligheidsopgave. Dit conform de routekaart Maas 2050. Het proces leidt uiteindelijk tot een geactualiseerde landelijke programmering.

02. Aanmelden nieuwe projecten voor (het landelijke) HWBP-programma

Nadat een (deel van een) dijktraject is afgekeurd (C-status of D-status op basis van LBO) komt een versterkingsproject in aanmerking om opgenomen te worden in het landelijke HWBP-programma. Nadat het bestuur heeft besloten de scope van het HWBP-WL programma uit te breiden, melden we het project aan voor het landelijke programma. Om stabiliteit en voorspelbaarheid van het programma te vergroten dienen nieuwe projecten eerst een ingangstoets te doorlopen. Deze ingangstoets geeft inzicht in de projectopgave (scope, planning, raming, risico's). Dit wordt vooraf gegaan door een trajectaanpak, waarbij mét de omgevings-partners, de nog niet geprogrammeerde dijktrajecten in samenhang met de andere opgaven in het gebied in beeld worden gebracht.

doel
1.3

Doel: 1.3 In de planperiode (2022-2027) realiseren we waterveiligheid door krachtig samenspel van dijkversterking en rivierverruiming.

Hoe meten we dat?

Hoogwaterbescherming Maasvallei						
1.3	In de planperiode (2022-2027) realiseren we waterveiligheid door krachtig samenspel van dijkversterking en rivierverruiming.					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	Betrouwbare financiële realisatie HWBP WL (+/- 10%)	€ 76,4 mln.	€ 112,7 mln.	€ 137,3 mln.	€ 118,7 mln.	€ 2.117 mln. (2050)
b)	Aantal HWBP-projecten dat mijlpaal “vaststellen voorkeursalternatief” bereikt (voldoende voortgang)	1	2	0	1	- ¹
c)	Aantal HWBP-projecten dat mijlpaal “projectplan waterwet goedgekeurd” bereikt (voldoende voortgang)	2	4	1	2	- ¹
d)	Aantal HWBP-projecten dat mijlpaal “hoogwaterveilig” bereikt (voldoende voortgang)	1	2	3	0	- ¹
e)	Aantal subsidieaanvragen dat bij HWBP-NL is ingediend (tijdige financiering)	6	4	2	0	- ¹
f)	Totaal aantal kilometers primaire keringen dat binnen de huidige scope van het HWBP-programma is opgeleverd (cumulatief over gehele looptijd).	5,44 km	8,73 km	12,94 km	18,11 km	Afhankelijk van LBO2 en Maas2050 (2050)

Toelichting	
a)	Dit betreft een prognose van de totale investeringsuitgaven in het betreffende jaar voor alle HWBP-projecten binnen de huidige scope van het programma. De hier getoonde bedragen zijn lager dan de door de individuele projecten geraamde bedragen. Ervaring is namelijk dat de vooraf geraamde projectuitgaven – door diverse oorzaken – in de praktijk vaak achterblijven. Hiervoor is gecorrigeerd (80%).
b)	In 2025 verwachten we het voorkeursalternatief voor project ‘t Bat Venlo vast te stellen. ¹ Voor deze indicator is geen einddoel opgenomen. Het einddoel is namelijk afhankelijk van de scope-ontwikkeling binnen het HWBP-NL programma gedurende de komende jaren.
c)	In 2025 verwachten we dat de projectplannen Waterwet voor Buggenum en Lob van Gennep worden goedgekeurd. ¹ Voor deze indicator is geen einddoel opgenomen. Zie toelichting bij b).
d)	In 2025 verwachten we dat bij project Steyl de mijlpaal “hoogwaterveilig” wordt bereikt. ¹ Voor deze indicator is geen einddoel opgenomen. Zie toelichting bij b).
e)	In 2025 verwachten wij subsidieaanvragen in te dienen voor twee planuitwerkingsfasen (project Roerdelta en ‘t Bat Venlo) en voor vier realisatiefases (Well, Buggenum, Willem-Alexanderhaven en Lob van Gennep). ¹ Voor deze indicator is geen einddoel opgenomen. Zie toelichting bij b).
f)	Binnen de huidige scope van het HWBP-programma is 76,66 kilometer aan primaire keringen opgenomen, waarvan al 5,22 kilometer hoogwaterveilig is opgeleverd. De komende jaren breiden we de scope verder uit conform uitgangspunten vanuit Maas2050. Ook ronden we projecten af. In 2025 is de oplevering van de kering in Steyl voorzien, in 2026 de oplevering van de projecten Nieuw-Bergen en Willem-Alexanderhaven, in 2027 volgens planning de kering in Belfeld, Buggenum en ‘t Bat Venlo en in 2028 Arcen.

Voor dit doel (1.3) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 1.3.1 Ruimte voor de rivier waar dat kan en waterkeringen waar dat moet.

Beschermen tegen Maashoogwater kan door het water tegen te houden met waterkeringen, door de rivier juist ruimte te geven of door een combinatie van beide. Rivierverruiming verlaagt de waterstanden, waardoor dijken lager kunnen zijn. Waterschap Limburg maakt deze afweging niet. Het Rijk bepaalt in het Delta-programma samen met de regio de normering en de gebieden die met waterkeringen worden beschermd evenals de plaatsen waar 'ruimte voor de rivier' bij kan dragen aan de hoogwateropgave. Als waterschap participeren we daarin. De deelnemende partners zorgen samen voor een plan waarmee de veiligheidsnormen worden gehaald én dat er voldoende ontwikkelruimte is voor natuur, landbouw en recreatie.

Activiteiten 2025

01. Participeren in het Deltaprogramma Maas en het programma Integraal Rivier Management (IRM)

Participeren in het Deltaprogramma Maas en het programma Integraal Rivier Management (IRM). Binnen het Deltaprogramma Maas wordt in 2025 en 2026 gewerkt aan de herijking van het nationale Deltaprogramma, inclusief een herijking van de regionale voorkeursstrategieën. Voor IRM wordt in 2025 een start gemaakt met de eerste fase. In onze inbreng in zowel deltaprogramma als IRM maken we ons sterk voor rivierverruiming als maatregel voor hoogwaterveiligheid en zoeken we naar manieren om te komen tot een heldere en integrale programmering. Dit geeft de kaders en randvoorwaarden voor onze dijkversterkingsprojecten.

02. Naast dijkversterking werken we samen met partners aan integrale gebiedsontwikkelingsopgaven

Behalve aan dijkversterking werken we samen met partners aan integrale gebiedsontwikkelingsopgaven. Hierbij wordt dijkversterking gecombineerd met maatregelen uit het Deltaprogramma die de werking van het systeem verbeteren.

Hierdoor krijgt de Maas meer ruimte, kan de rivier meer water afvoeren en wordt de kans op overstromingen kleiner. Momenteel zijn er binnen het HWBP-WL vier gebiedsontwikkelingen: Lob van Gennep, Vierwaarden, Groene Rivier Well en Zuidelijk Maasdal Maastricht. Daarnaast voeren we op de volgende locaties systeemwerkingsmaatregelen uit in combinatie met dijkversterking (dijkteruglegging, rivierverruiming): Baarlo-Hout Blerick, Arcen en Thorn Wessum.

Subdoel: 1.3.2 In de planperiode (2022-2027) realiseren we dijken die voldoen aan de norm uit de Waterwet.

We beschermen de omgeving tegen overstromingen van de Maas door waterkeringen die niet aan de wettelijke norm voldoen, te versterken/verhogen zodat ze wel aan de norm voldoen. Deze dijken zijn opgenomen in het stabiel, realistisch en maakbaar programma.

Activiteiten 2025

01. Verantwoording over voortgang dijkversterkingsprojecten

Binnen de huidige scope van het HWBP-WL bevinden zich twaalf dijkversterkingsprojecten, drie dijkverleggingen en vier integrale gebiedsontwikkelingen. Deze projecten zijn opgenomen in de landelijke programmering en bevinden zich in verschillende fasen: (voor)verkenning, planuitwerking en realisatie. Periodiek informeren we u over de voortgang via de (bestuurlijke) voortgangsrapportages.

02. Actualiseren Leidende Principes Ruimtelijke Kwaliteit

We hanteren een ruimtelijk kwaliteitskader voor onze dijkversterkingstrajecten. In 2024 actualiseren we de Leidende Principes Ruimtelijke Kwaliteit, in lijn met de ruimtelijke visie die de Provincie Limburg in 2023 heeft opgesteld. In 2025 worden de Leidende Principes geïmplementeerd binnen het HWBP-WL programma.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Hoogwaterbescherming Maasvallei	2025
	Begroting
Kosten	2.163.700
Opbrengsten	-
Netto kosten	2.163.700
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	14.958.800
Totaal na doorberekening	17.122.500

Investerings

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA				
PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	UITGAVEN 2025 x € 1.000	INKOMSTEN 2025 x € 1.000
P400001	30	Bijdrage kosten HWBP	9.400	-
P41****	0	HoogWaterBeschermingsProgramma	67.174	60.612
P410020	30	HWBP Innovatie Toepassing GCL's	63	63
P410015	30	HWBP Niet-subsidiabele kosten (100% WL)	185	-
P4154**	30	HWBP Lob van Gennep	9.000	7.915
PROGRAMMA HOOGWATERBESCHERMING MAASVALLEI			85.822	68.590

2. Klimaat- adaptatie

waterschap
limburg

programma

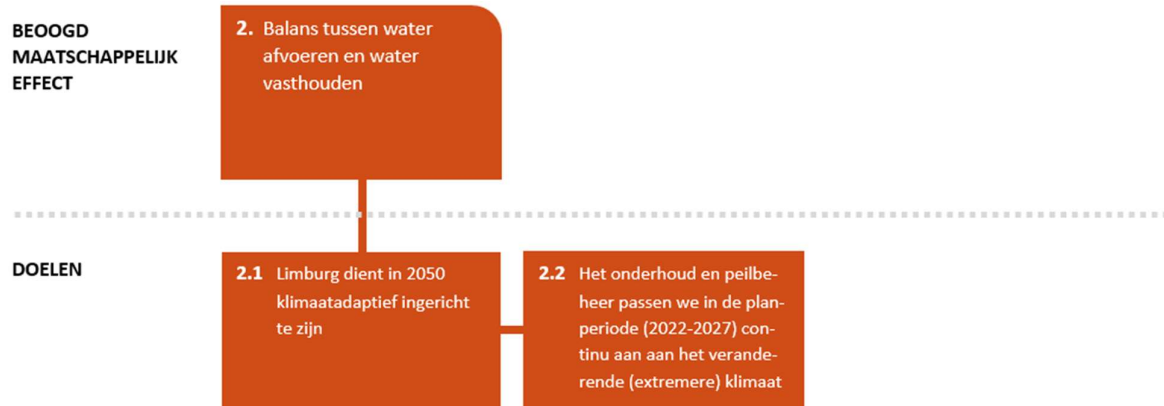
2. Klimaatadaptatie

inrichten op te veel en te weinig water, maar deels schade accepteren

Waarom dit programma?

Ons klimaat kent forse extremen en de verwachting is dat die nog extremer worden en vaker voor gaan komen. Zo kampten delen van Limburg in 2010, 2012, 2014, 2016, 2018 en 2021 met wateroverlast. De jaren 2018 tot en met 2020 en 2022 kenden extreme droogte, soms met natuurbranden. De kans is klein dat klimaatmaatregelen deze trend op korte termijn gaan keren. We houden dan ook rekening met extreme scenario's: korte hevige buien met meer dan 50 mm neerslag per uur, langdurige regenperiodes met meer dan 200 mm in enkele dagen, hete dagen met 40 graden en zomermaanden met nauwelijks regen. Limburg daarop inrichten, maar deels ook schade accepteren, dat is klimaatadaptatie.

Klimaatadaptatie | Doelenboom | Waterbeheerprogramma 2022-2027

Wat willen we bereiken?

effect
2

Beoogd maatschappelijk effect:

Balans tussen water afvoeren en water vasthouden.

Landelijk is afgesproken dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht, dat we al in 2020 klimaatrobuust handelen en dat dit dan verankerd is in plannen.

Wat gaan we ervoor doen?

Het opvangen van weerextremen is de afgelopen jaren steeds complexer geworden. Oorzaken zijn verstedelijking, ontwatering, verslechtering van de structuur van landbouwbodems en het verdwijnen van structuren in het landschap die water remmen en vasthouden. De klimaatverandering komt daar nog bovenop en versterkt de genoemde complexiteit. Ondanks dat we al jaren rekening houden met grotere extremen, gaat het volledig klimaatrobuust inrichten niet alleen lukken met gangbare en technische oplossingen. Om de gevolgen van extreme neerslag, hitte en droogte te beperken en water veilig in Limburg te houden, is een fundamentele herijking van het complete watersysteem nodig. De maatregelen die dat vergt hebben een grote impact op het gebruik van het landschap en de stedelijke gebieden. De sleutel ligt in het klimaatrobuust inrichten en gebruiken van het stedelijke en landelijke gebied. Dan gaat het over grondgebruik, landschapsstructuren, gewaskeuze, grondbewerking, watergebruik, maatregelen aan huizen en verhardingen en maatregelen tegen hittestress. Om systemen robuust te maken is vaak ruimte nodig. Daardoor is samenwerking met anderen essentieel en moeten bijvoorbeeld gemeenten en provincie ruimtelijke keuzes maken met water als een meer sturend thema voor de ruimtelijke ordening.

Klimaatadaptatie is iets dat iedere inwoner van Limburg raakt. Iedereen krijgt met de gevolgen van klimaatverandering te maken, het is ieders verantwoordelijkheid om te helpen om Limburg toekomstbestendig te maken. Het waterschap doet dat vanuit zijn taken zoals beschreven in het waterbeheerprogramma. Daarnaast moet iedereen die een woning, bedrijfsgebouw, landbouwgrond, tuin, erf, openbare verharding of natuurgebied bezit of beheert, bijdragen aan het klimaatrobuust maken van Limburg.

De aanhoudende wateroverlast in het watersysteem veroorzaakt schade aan het watersysteem. Omdat de wateroverlast al heel lang aanhoudt en op veel plaatsen optreedt, nemen de kosten voor herstel toe.

doel
2.1

Doel: Limburg dient in 2050 klimaatadaptief ingericht te zijn.

Hoe meten we dat?

Klimaatadaptatie						
2.1	Limburg dient in 2050 klimaatadaptief ingericht te zijn					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	% maatregelen uit Bestuursovereenkomst Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) fase 2 dat is uitgevoerd.	50%	80%	100%	-	100% (2027)

Toelichting

a)	De uitvoering van de diverse maatregelen binnen onze projecten zorgt voor het beperken van de gevolgen van droogte en het beperken van schade. De Bestuursovereenkomst Zoetwater Fase 2 is in december 2021 afgesloten en loopt tot en met 2027.
----	--

Voor dit doel voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 2.1.1 Gedurende de planperiode (2022-2027) wordt neerslag beter geïnfiltreerd en langer vastgehouden in de bodem om waterbeschikbaarheid te vergroten en droogte tegen te gaan.

De sleutel tot een klimaatadaptieve inrichting van het landschap zit in het zo goed mogelijk herstellen van de natuurlijke waterkringloop. Dat betekent vooral neerslag beter infiltreren en langer vasthouden in de bodem (het langzame systeem) in plaats van afvoeren via drainage, sloten en beken (het snelle systeem).

Activiteiten 2025

01. Convenant voldoende zoetwater

In 2025 gaat WL verder met het uitwerken van de aanpak van droogte op de middellange en lange termijn. We stellen hiervoor het Convenant Voldoende Zoetwater op. Dat doen we samen met andere partijen als Provincie Limburg, gemeenten, waterbeheerders en vertegenwoordigers van diverse sectoren en belangenvertegenwoordigers. De afstemming vindt plaats via de Bestuurlijke Klimaatadaptatietafel Limburg (BKAL). Het doel is het opstellen van een gezamenlijke strategische aanpak en afspraken maken over het nemen van maatregelen. We werken toe naar het vastleggen van deze afspraken in het convenant eind 2025.

02. Uitvoering maatregelen DHZ fase 2

In het kader van het Deltaplan Hoge Zandgronden fase 2 (DHZ) zijn afspraken gemaakt over de uitvoering van zoetwatermaatregelen in de periode 2022-2027. Met de uitvoering van de maatregelen werken we aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van stad en land en voorkomen zo veel mogelijk gevolgen van droogte. Het betreft hierbij onder andere werkzaamheden in de voorbereiding en uitvoering van een tiental beekherstelprojecten, het plaatsen/automatiseren van meer dan 40 stuwen in leggerwatergangen en herstel van de natte natuurparels Broekhuizerbroek en Waterbloem. Bij de uitvoering van DHZ voeren we de zoetwatermaatregelen waar mogelijk gebiedsgericht uit in samenwerking met de waterpartners en de lokale gebiedspartijen.

Subdoel: 2.1.2 Gedurende de planperiode (2022-2027) stellen we samen met Limburgse waterpartners in stappen klimaatadaptieprogramma's op om Limburg klimaatadaptief in te richten.

Samen met onze Limburgse waterpartners werken we aan programma's om aan klimaatadaptatie vorm te geven. Per gebied of thema maken we dan afspraken over het klimaatbestendig maken van Limburg.

Activiteiten 2025

01. Programma 'WRL': verkennen en uitwerken van maatregelen en scenario's, uitvoeren van pilots en ontwikkelen van integraal handelingsperspectief

De watercrisis van 2021 heeft ons geleerd dat de optredende klimaatverandering vraagt om beter voorbereid te zijn op extreme veranderingen. Daarom is het programma 'Waterveiligheid en Ruimte Limburg' (WRL) gestart. Hierin werken Provincie Limburg, Waterschap Limburg, alle Limburgse gemeenten en het Rijk samen. In juni 2023 is het opbouwplan WRL 'Gericht aan de slag' gepresenteerd. Het plan omschrijft de inrichting en opbouw van het Programma WRL om daarmee de koers te bepalen voor de komende 15 jaar. Centraal in de aanpak staat het gezamenlijk ontwerpspoor van de drie pijlers (1. Meer fysieke robuustheid in het watersysteem, 2. Water en bodem sturend en 3. Verhogen klimaatbewustzijn en zelfredzaamheid van inwoners). In 2025 zal verder gewerkt worden aan de realisatie van het werkgebiedsplan Maastricht-Heuvelland. Voor de overige stroomgebieden in Limburg wordt ook per werkgebied een aanpak uitgewerkt met de betrokken overheden. De andere drie werkgebieden zijn Westelijke en Oostelijke Mijnstreek (met het stroomgebied van de Geleenbeek), Midden-Limburg (met het stroomgebied van de Roer) en Noord-Limburg. De Geul, Geleenbeek en Roer zijn aangeduid als prioritaire stroomgebieden.

WRL voert de regie richting partnerorganisaties en derden. Waterschap Limburg is in dit gehele traject als partner in WRL én als ontvanger van de resultaten nauw betrokken bij de uitwerking.

02. Programma 'WRL': leveren directe inzet (detachering) van capaciteit, expertise en gebiedskennis

WL levert ook in 2025 directe inzet (detachering) van capaciteit in het programma WRL. Daarnaast brengen we expertise en gebiedskennis vanuit onze wettelijke taak en rol in zodat de maatregelen binnen het programma aansluiten bij de belangen van WL. Extra inzet van capaciteit dient via aparte besluitvorming en met financiering vanuit WRL telkens te worden voorgelegd aan het bestuur.

03. Plan van aanpak Early Warning

Op basis van het in 2024 vastgestelde 'Plan van aanpak' ontwikkelen we samen met WRL tools om wateroverlast beter te kunnen voorspellen en bewoners tijdig te informeren/alarmeren over dreigende wateroverlast. We stellen projectopdrachten op voor de wateroverlastknelpunten die volgen uit de watersysteemtoets. Vervolgens prioriteren en programmeren we ze.

Subdoel: 2.1.3 In 2035 is het watersysteem van Limburg op orde om wateroverlast aan te kunnen, zoals is vastgesteld in de Provinciale Omgevingsverordening.

Het Waterschap beoordeelt iedere zes jaar modelmatig of het watersysteem nog voldoet aan de normering wateroverlast zoals vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening.

Activiteiten 2025

01. (Door)ontwikkeling, updaten en verbeteren om afvoeren en waterstanden beter te voorspellen

In 2025 werken we verder aan de (door)ontwikkeling van het klimaatadaptatiemodel met het updaten van het hydrologisch modelinstrumentarium voor de stroomgebieden van o.a. de Haelense Beek, Uffelse Beek, Thornerbeek en Parkstad. Daarnaast ontwikkelen we in 2025 diverse innovatieve toepassingen om modellen te verbeteren en afvoeren en waterstanden beter te voorspellen.

02. Verbrede watersysteemtoets

In 2025 voeren we de verbrede watersysteemtoets uit. Het levert inzicht op in de omvang van (nieuwe) wateroverlastknelpunten in het watersysteem waar deze niet voldoen aan de provinciale normering wateroverlast. Bovendien levert dit extra inzichten op in de boven-normatieve situaties, in het waterveiligheidsrisico en in hoog risico-objecten. Elk jaar doen we dit voor een deel van het beheersgebied waarvan het klimaatadaptatiemodel is geactualiseerd. Voor 2025 zijn dat in ieder geval de stroomgebieden Brabantse Afwatering en Grote Molenbeek.

Subdoel: 2.1.4 In 2035 voldoet het watersysteem aan de normen voor wateroverlast zoals door de provincie is vastgesteld (knelpunten uit de watersysteemtoets zijn opgelost (LIWA)).

Het aanpakken van wateroverlast doet WL deels onder de vlag van het uitvoeringsprogramma Water in Balans. Als het Watersysteem niet aan de norm voldoet, is er sprake van een knelpunt. We prioriteren deze knelpunten op basis van ernst. Hoewel het streven is om de knelpunten zo snel mogelijk op te lossen, gaan we ervan uit dat we hiervoor tot tenminste 2035 tijd nodig hebben.

Activiteiten 2025

01. Wateroverlastknelpunten: projectopdrachten

We stellen projectopdrachten op voor de wateroverlastknelpunten die volgen uit de watersysteemtoets. Vervolgens prioriteren en programmeren we ze.

02. Wateroverlastknelpunten: projecten

We starten met planuitwerking van het oplossen van wateroverlastknelpunten op basis van de vastgestelde projectopdrachten.

03. Wateroverlastknelpunten: programma Water in Balans

In 2025 starten we met de eerste verkenningen van de projecten uit de 3^e tranche. De projecten uit de 1ste en 2^e tranche worden conform planning verder verkend, uitgewerkt in plannen of gerealiseerd.

Subdoel: 2.1.5 In 2050 is ruimte gegeven aan water en is Limburg klimaatrobust ingericht.

Samen met de andere verantwoordelijken voor ruimtelijke ordening (rijk, gemeenten en provincie) borgen we water en klimaat in ruimtelijke plannen.

Activiteiten 2025**01. Herijken van het stedelijk waterbeleid**

In 2025 gaan we door met het herijken van het stedelijk waterbeleid van WL met als doel het beleid optimaal in te kunnen zetten voor het realiseren van de doelen op het gebied van klimaatadaptatie (aanpak wateroverlast en droogte) én waterkwaliteit.

Dit doet WL door het starten met het uitwerken van de analyse van de benodigde aanpassingen van het bestaande beleid. Die analyse is in 2024 gemaakt.

02. Samenwerken aan doelmatig waterbeheer

Ook in 2025 werken we samen met de waterketenpartners aan doelmatig waterketenbeheer. Dit doet WL door deel te nemen aan het samenwerkingsregio's en de Limburgbrede waterketensamenwerking (AROL en BROL) en door deel te nemen aan gezamenlijke projecten, beleidsplannen en publiekscommunicatie via Waterklaar (www.waterklaar.nl).

03. Integrale waterketenplannen

WL levert haar bijdrage aan gezamenlijke integrale waterketenplannen van de samenwerkingsregio's om beleid en investeringen nog beter op elkaar af te stemmen. Ook adviseren we in 2025 wederom bij het opstellen van gemeentelijke rioleringsplannen (SSW's en GRP's of hun opvolgers). We stemmen deze plannen af met ons eigen beleid en onze eigen projecten.

Subdoel: 2.1.6 In de planperiode maken we burgers, bedrijven en woningbouwcorporaties klimaatbewust en stimuleren we het privaat verhard oppervlak af te koppelen van het riool en het water te infiltreren in de bodem als bijdrage aan de aanpak van wateroverlast, droogte en het verbeteren van de waterkwaliteit. Groene oplossingen hebben hierbij de voorkeur, omdat die ook bijdragen aan het terugdringen van hittestress, het verbeteren van de biodiversiteit en een aantrekkelijk en gezond Limburg.

Met de gezamenlijke 'Vervolg stimuleringsregeling afkoppelen private terreinen' werken we sinds 1 januari 2022 met gemeenten en Provincie Limburg samen om de afkoppeling van private terreinen van het riool te stimuleren.

Activiteiten 2025**01. Vervolg stimuleringsregeling afkoppelen private terreinen**

De vervolgregeling is verlengd en loopt t/m 31-12-2026 met een financiële doorloop naar 2027. Doel van de regeling is het vergroten van het klimaatbewustzijn van inwoners, bedrijven en woningbouwcorporaties én hen te stimuleren hun regenwater af te koppelen van het riool.

Subdoel: 2.1.7 Gedurende de planperiode (2022-2027) informeren we inwoners van Limburg continu over risico's van wateroverlast om schade en overlast zo veel mogelijk te voorkomen.

Inwoners en bedrijven in kwetsbare gebieden dienen te weten tot welk niveau Waterschap Limburg bescherming tegen wateroverlast kan bieden en waar hun eigen verantwoordelijkheid begint.

Activiteiten 2025*01. Beschermen eigen woning*

Binnen de projecten van het programma Water in Balans brengen we de mogelijkheden voor het beschermen van de eigen woning (de zogenaamde knop 4-maatregelen) expliciet onder de aandacht. Dit doen wij onder andere door het presenteren van maatregelen tijdens bewonersavonden. Vanuit het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) worden/zijn, in samenwerking met het programma Water in Balans, meerdere producten ontwikkeld waar mensen informatie vinden over toepassingen bij hun eigen woning. Denk hierbij aan brochures, draaiboeken en adviseurs/coaches. Deze producten worden actief ingezet binnen de projecten van Water in Balans.

**doel
2.2**

Doel: Het onderhoud en peilbeheer passen we in de planperiode (2022-2027) continu aan aan het veranderende (extremere) klimaat.

Voor dit doel (2.2) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 2.2.1 In 2027 is het peilbeheer van water in de watergangen primair gericht op het zo veel mogelijk vasthouden van water.

Pas wanneer het noodzakelijk is, voeren we het water af.

Activiteiten 2025*01. Vasthouden van water*

WL gaat door met het vasthouden van water wanneer dit kan zoals vastgelegd in de Nota Peilbeheer en richt de organisatie rondom het peilbeheer hierop in. Dit is een doorlopend proces waaraan ook in 2025 wordt gewerkt. In 2025 wordt daarnaast verdergegaan met de uitwerking van de nota peilbeheer tot een geactualiseerd stuwenboek.

Subdoel: 2.2.2 Gedurende de planperiode (2022-2027) is het aanvoeren en verdelen van water uit het Limburgse en Belgische kanalenstelsel naar hoger gelegen gebieden geoptimaliseerd.

De hoeveelheid water die de Maas in de zomer kan leveren aan Noord-Brabant en Limburg is beperkt (maximaal 5,4 m³/s), terwijl de vraag naar water groeit door de droge zomers. Om het beschikbare water efficiënter in het gebied te kunnen gebruiken, optimaliseren we in de komende planperiode het aanvoersysteem. Dat vindt in stappen per stroomgebied plaats.

Activiteiten 2025*01. Optimaliseren wateraanvoersystemen*

In 2025 wordt verder gewerkt aan het optimaliseren van het wateraanvoersysteem. Daarbij wordt onder andere gekeken naar de monitoring van het systeem, de operationele sturing nu en in de toekomst en de daarvoor benodigde producten. Waar nodig werken we samen met de andere waterpartners.

Subdoel: 2.2.3 In 2027 onttrekken we minder water dan door de neerslag wordt aangevuld.

Grondwateronttrekkingen staan onder maatschappelijke druk als gevolg van droogte. Het door gebruikers effectiever omgaan met het onttrokken grondwater is van essentieel belang.

Activiteiten 2025

01. Waterveiligheidsdata, registratiesysteem en meetnet
 Om stappen te kunnen zetten bij het beheersen van ons grondwater is het nodig onze huidige data (vergunningen, onttrekkingshoeveelheden, toepassing onttrokken water, enz.) te valideren. Dat start met inspecties in het veld en het checken van de geregistreerde data met de werkelijke situatie.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Klimaatadaptatie	2025 Begroting
Kosten	17.555.400
Opbrengsten	768.700
Netto kosten	16.786.700
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	61.634.200
Totaal na doorberekening	78.420.900

Investerings

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA				
PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	UITGAVEN 2025 x € 1.000	INKOMSTEN 2025 x € 1.000
P086209	30	Herinrichting Geleenbeek Corio-Glana, highlight 16 en 17	190	43
P111704	30	Ontkluizing Keutelbeek Geleen	953	-
P115203	30	Corio Glana highlight 20, fase 2	2.000	450
Projecten Beekherstel			3.143	493
P360040	30	Optimalisatie hoofdstelsel wateraanvoer (Noordervaart en Peelkanalen)	300	-
P360061	30	Stuwen eigen Leggerwatergangen	913	426
P360062	15	Automatiseren besturing 5 bestaande Regenwaterbuffers	135	135
P360063	30	Boerenstuwen tranche 2 en 3	566	358
P360064	30	Slimme stuwen programma Natuur	2.022	2.022
P360067	5	Kleinschalige en innovatieve droogtmaatregelen	115	-
Projecten Verdrogingsbestrijding			4.051	2.941

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA				
PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	UITGAVEN 2025 x € 1.000	INKOMSTEN 2025 x € 1.000
P003107	30	WiB-Valkenburg	611	-
P012101	30	Mechelderbeekdal	152	-
P016901	30	Waterberging Lange Gracht - Water in Balans	338	-
P021102	30	Hekerbeekdal	841	-
P029401	30	WiB-Eys	234	-
P029402	30	WiB-Bocholtz en Simpelveld	249	-
P038401	30	Lemiers en Oud Lemiers	103	-
P042401	30	Aanleg hoogwaterbescherming Slenaken	25	-
P045401	30	Aanpak wateroverlast Slenaken, Beutenaken, Pesaken	25	-
P049301	30	Aanpak wateroverlast Voer	125	-
P055901	30	WiB-Noordal	84	-
P057601	30	WiB-Eygelshoven	295	-
P065103	30	Maatregelen wateroverlast Roer	-	-
P085301	30	Aanpak wateroverlast Quabeeksgrub en Etzenradergrub	120	-
P090301	30	WiB-Voerendaal	215	-
P093001	30	Wijnandsrade	190	-
P096306	30	Bufferdam de Dem/Caumerbeek middenloop	-	-
P111101	30	WiB-Spaubeek	-	-
P111705	30	WiB-Beek	394	-
P115301	30	Einighausen	413	-
P119902	30	Aanpak wateroverlast Catsop	20	-
P148302	30	Pilot retentiegebied Breevennen	-	-
P177803	30	Gebiedspilot Schelkensbeek - Water in Balans	-	-
P255901	30	Gebiedspilot Eckeltsebeek - Water in Balans	-	-
P360019	30	WB21 toets 2015	100	-
P360034	5	Water in balans	250	-
P360044	30	Gebiedspilot Meerssen - Water in Balans	202	-
P360046	30	Gebiedspilot Oirsbeek - Water in Balans	32	-
P360056	30	Aanpak wateroverlast Hegge	-	-
	30	KD008 - Programmaplan Water in Balans	22.000	660
Projecten Wateroverlast			27.018	660
P360042	30	Vervangingsinvesteringen assets	4.973	-
P360052	5	Ontwikkeling voorspellingsmodellen voor wateroverlast en Ontwikkeling klimaat-adaptatiemodel	593	-
P360065	5	#Ontwikkeling voorspellingsmodellen (MJPC MV4)	-	-
P360066	15	#Regenradar, Neerslagradar, Debietmeters etc. (MJPC MV6)	-	-
P503003	5	Tractiemiddelen 2019-2022	165	-
P503004	15	Uitbreiding meetnet	-	-
P503005	10	Vervangen meetapparatuur	-	-
	5	LIWA 2.0	100	-
Projecten Vervanging en aanpassing assets			5.831	-
P360051	6	Watersysteemtoets 2019	170	-
P504001	0	Bebording zwemwater	10	-
Projecten overig			180	-
PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE			40.223	4.094

3.

Waterkwaliteit en ecologie

waterschap
limburg

programma

3. Waterkwaliteit en ecologie

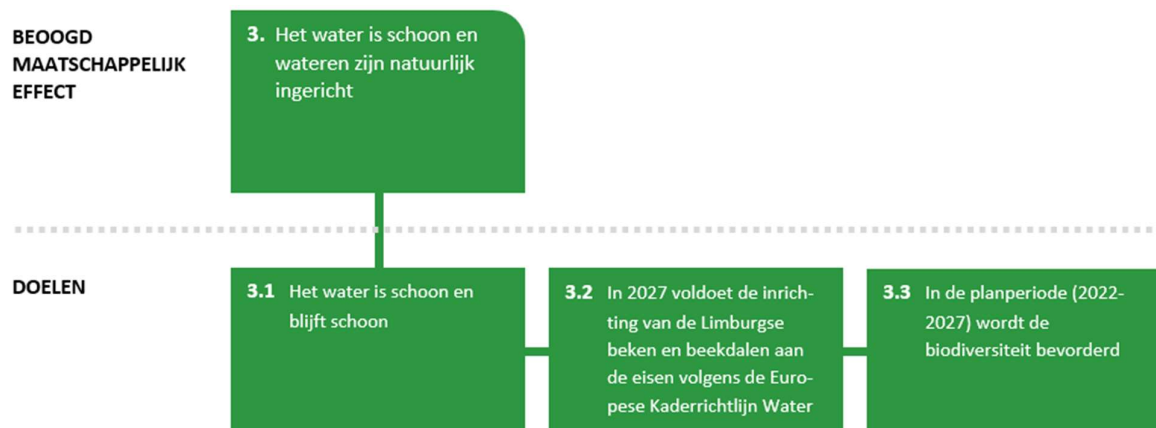
de basis voor een gezonde leefomgeving

Waarom dit programma?

Schoon en natuurlijk water is de basis voor een gezonde leefomgeving. We hebben het nodig voor veilig drinkwater, voor de landbouw en voor recreatie. Het water bevat daarom zo min mogelijk vervuilende stoffen en natuurbeken en plassen zijn zo natuurlijk mogelijk ingericht en onderhouden. Dit maakt ze robuust, zelfreinigend en een geschikt leefgebied voor planten en dieren. Veranderingen in de samenleving, zoals het gebruik van nieuwe stoffen, stellen ons voor nieuwe uitdagingen. Vanuit huishoudens, landbouw en industrie komen rechtstreeks of via de rioolwaterzuiveringsinstallaties talloze bekende en onbekende stoffen in het water die schadelijk zijn voor het waterleven en soms ook voor de mens. Ook het extremere klimaat heeft zijn invloed op waterkwaliteit en ecologie. Extreme piekafvoeren worden afgewisseld door periodes van droogte waardoor algenbloei, zuurstoftekort en zelfs droogvallende beken vaker voorkomen.

Om deze uitdagingen het hoofd te bieden werken we consequent door aan het verbeteren van de waterkwaliteit. We richten ons niet alleen op het zuiveren van afvalwater, maar werken ook samen met de andere sectoren om de waterkwaliteit te verbeteren: het stedelijk gebied, het landelijk gebied en het buitenland. Via het regieprogramma waterkwaliteit zorgen we ervoor dat de aanpak onderling samenhangt en effectief bijdraagt aan de doelen voor waterkwaliteit.

Waterkwaliteit en ecologie | Doelenboom | Waterbeheerprogramma 2022-2027

Wat willen we bereiken?

effect
3

Beoogd maatschappelijk effect:

Het water is schoon en wateren zijn natuurlijk ingericht.

In 2027 hebben we in ieder geval onze eigen KRW-opgave (Kader Richtlijn Water) uitgevoerd. We verwachten van de andere partners (gemeenten, landbouw, industrie en natuurbeheerders) dat ook zij in deze periode hun rol pakken en maatregelen uitvoeren.

Ook buiten de KRW-waterlichamen werken we aan de doelen voor een gezonde waterecologie. Oppervlaktewater en grondwater zijn schoon en het overgrote deel van de natuurbeken is natuurlijk ingericht en ruim beschaduwd en wordt natuurvriendelijk onderhouden, met behoud van de afvoerfunctie.

Hoe meten we dat?

Waterkwaliteit en ecologie						
3.	Het water is schoon en wateren zijn natuurlijk ingericht					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	% KRW-waterlichamen dat voldoet aan de norm voor:					
	o chemische toestand	71%	73%	75%	77%	100%
	o fytoplankton	100%	100%	100%	-	100% (2027)
	o waterflora	80%	90%	100%	-	100% (2027)
	o macrofauna	80%	90%	100%	-	100% (2027)
	o vis	78%	90%	100%	-	100% (2027)
b)	Beoordeling zwemlocaties volgens zwemwaterrichtlijn 2006 (in #)					
	o uitstekend	19	19	19	19	19 (- ¹)
	o goed	0	0	0	0	0 (- ¹)
	o aanvaardbaar	0	0	0	0	0 (- ¹)
	o slecht	0	0	0	0	0 (- ¹)

Toelichting bij

a)	De berekening van de chemische toestand is gebaseerd op het aandeel stoffen dat aan de norm voldoet in de KRW-waterlichamen (percentage van 131 stoffen maal 42 waterlichamen). De prognose is gebaseerd op de trend vanaf 2021. Hiermee kan globaal de ontwikkeling van de waterkwaliteit worden gevolgd. WL heeft beperkt invloed op deze indicator. De biologische kwaliteitselementen worden beoordeeld per waterlichaam, dus hier is het percentage ook het aandeel KRW-waterlichamen dat voldoet.
b)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen. Tijdens het zwemseizoen (1 mei tot 1 oktober) controleren wij in opdracht van de provincie bij 38 zwemwaterlocaties regelmatig op de veiligheid en hygiëne. Als een zwemlocatie niet veilig is, geven we een waarschuwing of een negatief zwemadvies af of stellen we een zwemverbod in. Bij 19 ervan zijn wij ook betrokken als waterkwaliteitsbeheerder, bij de andere 19 is RWS de waterkwaliteitsbeheerder.

Wat gaan we ervoor doen?

De eindtermijn van de Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2027 komt snel dichterbij en het is nog niet duidelijk of Nederland alle doelen haalt of succesvol gebruik kan maken van uitzonderingsgronden. Het Rijk heeft daarom het KRW-impulsprogramma ingesteld en het bestuurlijk overleg voor de KRW opgeschaald. Voor het waterschap is het zaak om tijdig zicht te krijgen op eventueel aanvullende waterkwaliteitsopgaven, bijvoorbeeld voor de rwzi's of voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. In het Bestuurlijk Overleg KRW van april 2024 is een voorstel vastgesteld hoe we in Nederland omgaan met waterkwaliteitsbelasting uit het buitenland. Van de waterschappen wordt verwacht dat zij in beeld brengen welke KRW-waterlichamen in 2027 mogelijk niet voldoen aan de waterkwaliteitseisen als gevolg van bovenstroomse grensoverschrijdende wateren en dat zij dit bespreken met buitenlandse waterbeheerders. WL zal aanvullende metingen aan de grens uitvoeren op basis van een verantwoord meetplan dat in 2024 wordt uitgewerkt.

We werken met prioriteit aan de uitvoering van de maatregelen die opgenomen zijn in ons KRW-maatregelpakket, zoals beekherstel en het oplossen van vismigratieknelpunten, zodat deze uiterlijk in 2027 voltooid zijn. Door middel van watersysteemherstel willen we na 2028 de ecologische toestand van wateren verder versterken. Watersysteemherstel is een manier om de gevolgen van klimaatverandering met een groter risico op wateroverlast en langere perioden van droogte op te vangen, maar ook om de waterkwaliteit en ecologie te verbeteren. De natuurlijke werking van het watersysteem binnen een stroomgebied is daarbij leidend. We starten met het denken over de werking van het totale watersysteem. Dus van de regendruppel die valt, in de bodem zakt en via het grond- en vervolgens oppervlaktewatersysteem wordt afgevoerd. Van groot belang zijn de natuurlijke hoogte, bodemsamenstelling en bodemgebruik. Daarmee zet watersysteemherstel 'water en bodem sturend' in het totale watersysteem centraal. In 2025 werken we verder aan de reflectie watersysteemherstel en brengen de uitgangspunten en maatregelen in beeld.

Beekdalontwikkeling in natuurbeken is een onderdeel van watersysteemherstel. We werken verder aan twee pilots beekdalbrede aanpak (Grote Molenbeek en Geul).

De Provincie Limburg zal in het voorjaar van 2025 het Limburgs programma landelijk gebied (LPLG) 2.0 opleveren. WL zal hierin via de Plattelandscoalitie een adviserende rol hebben. Het LPLG is vervolgens input voor de Provinciale Omgevingsvisie. Met het LPLG 2.0 wordt een vervolgstap gezet om aanvullende maatregelen voor o.a. waterkwaliteits- en waterbeschikbaarheidsdoelen te kunnen realiseren.

Voor soorten in ons watersysteem die het nu moeilijk hebben, hebben we soortbeschermingsplannen opgesteld. Maatregelen die hieruit voortgekomen zijn, pakken we verder op en voeren we uit.

doel 3.1

Doel: Het water is schoon en blijft schoon.

Hoe meten we dat?

Waterkwaliteit en ecologie						
3.1	Het water is schoon en blijft schoon					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	% KRW-overstorten dat voldoet aan de kwetsbaarheid van het ontvangende water	41%	44%	52%	55%	100%

b)	Aantal boeren waar in het najaar Nmin-metingen zijn uitgevoerd door het bodemteam van de LLTB	350	350	350	-	350 (jaarlijks t/m 2027)
c)	Aantal agrarische percelen waar een gedetailleerde beoordeling en analyse van de stikstofstatus is uitgevoerd door het bodemteam van de LLTB	40	40	40	-	40 (jaarlijks t/m 2027)

Toelichting bij

a)	Percentage 2025 is berekend als aandeel overstorten dat acceptabel is op basis van de ecologische toets. De latere jaren zijn mede gebaseerd op geplande uitvoering van maatregelen. De KRW gaat uit van de realisatie van maatregelen uiterlijk in 2027. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het treffen van maatregelen. Uit inventarisatie bij alle gemeenten blijkt dat niet alle maatregelen uiterlijk in 2027 worden uitgevoerd. Gebrek aan middelen, capaciteit of ruimte liggen hieraan ten grondslag of maatregelen zijn technisch niet haalbaar. Een indicatie wanneer het einddoel wel gehaald kan worden zal in 2025 meer concreet worden.
b)	Indicator wordt uitgevoerd door derden (LLTB). Nmin is de hoeveelheid stikstof die direct beschikbaar is in de bodem voor het gewas. Door in het najaar te meten op 30, 60 en 90 cm diepte is het een indicator voor evenwichtsbemesting en hoeveel er mogelijk naar het grondwater uitspoelt en van daaruit in het oppervlaktewater terecht kan komen.
c)	Indicator wordt uitgevoerd door derden (LLTB). Bij een gedetailleerde beoordeling worden 12 Nmin-metingen per jaar uitgevoerd.

Voor dit doel (3.1) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 3.1.1 In 2027 voldoet elke rwzi in Limburg aan het Limburgs Effluent Beleid om zodoende aan de KRW-doelen te kunnen voldoen.

Voor onze rioolwaterzuiveringsinstallaties gelden algemene normen voor stikstof, fosfor, chemisch en biologisch zuurstofverbruik en onopgeloste stoffen. Aanvullend daarop hebben zuiveringen waar nodig specifieke normen (LEB) voor stikstof en fosfor als dat nodig is om te kunnen voldoen aan de KRW-doelen.

Activiteiten 2025

01. Uitkomsten evaluatie Limburgs Effluentbeleid

In 2025 worden de uitkomsten van de evaluatie van het Limburgs effluent beleid vertaald naar de gevolgen voor de rwzi's. Op basis hiervan wordt een voorstel voor maatregelen op de rwzi's voorbereid.

Subdoel: 3.1.2 In 2027 is een vrachtreductie van gemiddeld 10% medicijnresten in de rwzi's ten opzichte van referentiejaar 2022 gerealiseerd.

In 2021 heeft het waterschap zich aangesloten bij de landelijke ambitie om te komen tot een vrachtreductie van medicijnresten afkomstig uit rwzi's. Deze ambitie is verwoord als 10% reductie in 2027 en 30% reductie in 2040. Andere organische microverontreinigingen kunnen meeliften op deze maatregelen (bijv. hormoonverstoorders, vlamvertragers, weekmakers, antibiotica, (micro)plastics en nanodeeltjes).

Activiteiten 2025

01. Maatregelen rwzi's

De basis voor de uitvoering wordt gelegd door de Limburgbrede monitoring op de 17 Limburgse rwzi's in 2021-2024 en de herziene Europese richtlijn stedelijk afvalwater. In 2025 zullen de maatregelen voor de rwzi's in beeld worden gebracht.

02. Medicijnresten

We werken samen met de Limburgse zorgsector verder aan monitoring, bewustwording en reductie van de emissie van medicijnresten.

Subdoel: 3.1.3 In 2027 is de hoeveelheid (zwerf)afval in het watersysteem ten opzichte van 2022 verminderd en is er meer bewustwording over zwerfafval.

Waterschap Limburg heeft deelgenomen aan een internationaal project om de hoeveelheid plastic en ander zwerfafval in de grensoverschrijdende watergangen te verminderen. In dit LIVES project (Litter free rivers and streams) werkten we samen met Duitse en Belgische waterbeheerders, onderwijs, provincie en Rijkswaterstaat.

Activiteiten 2025

01. Opruimacties zwerfafval

We attenderen bewoners via onze social media kanalen en eigen medewerkers via intranet op deelname aan opruimacties van zwerfafval zoals de Maas Cleanup.

02. Monitoring microplastics

Zodra er een gestandaardiseerde methodiek beschikbaar komt voor de monitoring van microplastics, willen we deze via het samenwerkingsverband SMWK of vanuit Maasbrede werkgroep monitoring opstarten.

03. Haalbaarheid Bellenscherm

We realiseren het toepassen van een (verplaatsbaar) bellenscherm in onze watersystemen. Het bellenscherm is een technologie waarmee plasticvervuiling kan worden afgevangen.

Subdoel: 3.1.4 In de planperiode (2022-2027) zijn de normen omtrent directe industriële en agrarische lozingen van ongezuiverd water op de watergangen verankerd in de Waterschapsverordening en we handhaven dit om achteruitgang in de waterkwaliteit door derden te voorkomen.

Directe lozingen van ongezuiverd water zijn alleen onder specifieke voorwaarden toegestaan.

Activiteiten 2025

01. Waterkwaliteitsmaatregelen van de agrarische sector

In 2025 pakken we de waterkwaliteitsmaatregelen van de agrarische sector op en werken die uit in enkele gebiedsprocessen, zowel voor glastuinbouwgebied als akkerbouwgebied. Hier brengen we kennis, kunde en financiering in.

02. Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

In 2025 participeert het waterschap in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Het DAW heeft als doel het verbeteren van de waterkwaliteit bij agrariërs. Wij adviseren en sturen op onze waterdoelen. Het bodemteam van de LLTB geeft bodemadvies en voert nitraatmetingen in de bodem uit bij 40 percelen iedere maand en bij 350 percelen in het najaar. De opgebouwde kennis wordt gedeeld via een nitraatbericht aan alle agrariërs in Limburg. Dit wordt gefinancierd met nationale gelden uit de DAW-impulsregeling. Ook geeft het bodemteam duurzame teeltadviezen voor mais, aardappelen en andere uitspoelingsgevoelige teelten. Zo dragen we als waterschap bij aan het project grondig boeren met prei in 2025 en al wat langer aan grondig boeren met aardappelen en maïs. Doel hiervan is anders te bemesten waardoor er minder nutriënten uitspoelen.

De LLTB is momenteel bezig met het opstellen van een actieplan waterkwaliteit om nog meer Nmin metingen te doen dan de hierboven genoemde 350 en 40 percelen.

03. Pilot moerasfilters

In 2025 ronden we de pilot met de twee filtersystemen ter reductie van nutriënten af en zetten we in op het breder delen van de resultaten en wordt verder bekeken hoe de resultaten gebruikt kunnen worden bij de verdere verlaging van nutriënten in het watersysteem. Afhankelijk van de resultaten en mogelijkheden, overwegen we een voortzetting in enige vorm.

04. Normering directe lozingen

We actualiseren de Waterschapsverordening voor de normering van directe lozingen.

Subdoel: 3.1.5 In planperiode (2022-2027) reguleren we indirecte lozingen (op het riool) zodat de zuiveringen van WL optimaal kunnen functioneren.

Het gaat hier om lozingen van bedrijven op de gemeentelijke riolering. Het waterschap geeft proactief advies bij de vergunningverlening door gemeenten (inspanningsverplichting).

Activiteiten 2025**01. Indirecte lozingen op riool**

in 2025 werken we verder aan de bewustwording van bevoegde gezagen voor indirecte lozingen op de riolering en onderzoeken we de mogelijkheden om meer inzicht te krijgen op indirecte lozingen via het inwinnen van data.

Subdoel: 3.1.6 In 2027 voldoen alle riooloverstorten in Limburg aan kwetsbaarheid van ontvangende water.

Rioolstelsels hebben nooduitlaten voor het geval dat er meer regen valt dan het rioolsysteem aan kan. Deze riooloverstorten lozen dan (verdund) rioolwater op een nabijgelegen watergang. De stip op de horizon is dat er in 2050 helemaal geen overstorten meer nodig zijn doordat voldoende verhard oppervlak is afgekoppeld.

Activiteiten 2025**01. Monitoren uitvoering gemeentelijke KRW-maatregelen**

Vanuit de aanpak overstorten monitoren we de voortgang van de uitvoering van maatregelen aan KRW-overstorten door gemeenten. Daar waar nodig passen we afspraken met gemeenten hierover aan.

02. Waterklaar

Via Waterklaar – het gezamenlijke communicatieplatform van gemeenten, WL, WML en provincie – en onze eigen communicatiekanalen stimuleren wij inwoners en bedrijven zelf een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Waterklaar (www.waterklaar.nl) biedt concrete handelingsperspectieven (o.a. chemievrij onkruidbeheer, niet uitlogende bouwmaterialen) en voert gerichte publiekscampagnes uit.

Subdoel: 3.1.7 We trekken samen op met buurlanden om de waterkwaliteit te verbeteren.

Water kent geen grenzen. Het beheergebied van Waterschap Limburg grenst voor 75% aan het buitenland en we delen 20 KRW-wateren met België en Duitsland. Als benedenstrooms gebied wordt Limburg beïnvloed door water bovenstrooms gebeurt. Daarom is een goede samenwerking met onze buurlanden op het gebied van waterkwaliteit belangrijk.

Activiteiten 2025**01. Actualiteiten en (beleids)ontwikkelingen in de buurlanden**

Netwerk dat van belang is voor de grensoverschrijdende samenwerking onderhouden en uitbreiden. Op de hoogte blijven van actualiteiten en (beleids)ontwikkelingen in de buurlanden.

02. Internationale Maasstroomgebied

Grensoverschrijdend samenwerken met partners binnen het internationale Maasstroomgebied d.m.v. structurele overleggen, werkgroepen en commissies, uitwisselingen en werkbezoeken, projecten en evenementen.

03. Waterkwaliteit meten aan de grens
 In 2025 voeren we extra waterkwaliteitsmetingen aan de grens uit. We doen dat op basis van een plan dat we eind 2024 hebben opgesteld. Aan de hand van de meetresultaten gaan we het gesprek met de buurlanden aan (joint fact finding). Ook voor het toepassen van de KRW-uitzonderingsbepaling ‘belasting uit het buitenland’ leveren de gegevens de benodigde onderbouwing.

Subdoel: 3.1.8 Gedurende deze planperiode (2022-2027) voldoet de waterkwaliteit van de Limburgse zwemwaterlocaties aan de WHVBZ.

Op de aangewezen zwemwaterlocaties meten we de zwemwaterkwaliteit, we rapporteren en communiceren hierover. Als de kwaliteit niet voldoet, bijvoorbeeld door te hoge concentraties bacteriën, blauwalgen of botulisme, plaatsen we waarschuwborden en/of kondigen een zwemverbod af. Hiervoor volgen we bestaande protocollen en overleggen we met de inrichtinghouder. We adviseren beheerders van zwemlocaties over het op peil houden van de waterkwaliteit en het verbeteren ervan. Voor nieuwe zwemwaterlocaties beoordelen wij het plan op basis van landelijke en Europese eisen.

**doel
3.2**

Doel: In 2027 voldoet de inrichting van de Limburgse beken en beekdalen aan de eisen volgens de Europese Kaderrichtlijn Water.

Hoe meten we dat?

Waterkwaliteit en ecologie						
3.2	In 2027 voldoet de inrichting van de Limburgse beken en beekdalen aan de eisen volgens de Europese Kaderrichtlijn Water					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	Km beekherstel WBP 2022-2027 afgerond	5,2	18,9	72,2	-	72,2 (2027)

Toelichting bij	
a)	Naast reguliere maatregelen, zoals natuurvriendelijk onderhoud en het bevorderen van meer schaduw, werken we voor de periode 2022-2027 aan specifieke maatregelen. Het betreft grootschalig beekherstel (72,2 km).

Voor dit doel (3.2) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 3.2.1 In 2027 voldoet de inrichting van de Limburgs beken aan de eisen volgens de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW)

De laatste KRW-periode gebruiken we om de waterlichamen in te richten waar dit nog nodig is.

Activiteiten 2025

<i>01. Beekherstelprojecten</i>			
<i>Beekherstelprojecten, opgenomen in WBP 2022-2027</i>			
watergang	beekherstel	verwachte fase (december 2025)	plandatum gereed
Aalsbeek	2,7 km	verkenning	uiterlijk 2027
Bosbeek (Roerdal)	2,5 km	planuitwerking	uiterlijk 2027
Everlose beek	9,0 km	n.v.t. <i>Project nog niet geprogrammeerd. Wordt op dit moment heroverwogen.</i>	nader te bepalen

Geleenbeek	13,0 km	gereed 2024: Geleenbeek Oude Rijksweg (0,8 km) uitvoering 2025: Geleenbeek Millen Nieuwstadt (2,3 km), Geleenbeek Oud-Roosteren A2 (1,8 km), Corio Glana HL 20 fase 2 (0,4 km) planuitwerking 2026: Geleenbeek Katsbek Nieuwstadt Oud-Roosteren (3,8 km), Geleenbeek HL 16-17 (2,2 km) verkenning 2027: Geleenbeek Sittard-Millen (2,1 km)	0,8 in 2024 4,5 in 2025 6,0 in 2026 2,1 in 2027
Groote Molenbeek	2,7 km	planuitwerking Afhankelijkheid van Greenport Venlo, die trekker is van dit project.	0,3 in 2022 2,4 uiterlijk 2027
Thornerbeek, incl. Panheelderbeek en Itterbeek	7,5 km	planuitwerking Thornerbeek beekherstel loopt, als onderdeel van HWBP-project Thorn-Wessem. niet gestart Vismigratie en Itterbeek	uiterlijk 2027
Keutelbeek	1,2 km	planuitwerking Afhankelijkheid van gemeente Beek, die trekker is van dit project.	uiterlijk 2027
Kwistbeek	1,7 km	planuitwerking Als onderdeel van HWBP-project Baarlo - Hout-Blerick.	uiterlijk 2027
Lingsforterbeek	1,3 km	planuitwerking Als onderdeel van HWBP-project Arcen.	uiterlijk 2027
Maasnielderbeek - bovenloop	3,7 km	planuitwerking	uiterlijk 2027
Middelsgraaf	0,8 km	uitvoering 0,3 km is onderdeel van Geleenbeek Oud-Roosteren A2. 0,5 km wordt opgepakt door RWS als onderdeel van verbreding A2.	2025
Rode beek (Susteren)	5,0 km	uitvoering	2025
Roggelsebeek	8,1 km	planuitwerking	uiterlijk 2027
Schelkensbeek	2,4 km	verkenning	uiterlijk 2027
Uffelsebeek/Haelense beek	3,1 km	verkenning Start Q2 2024.	uiterlijk 2027
Vlootbeek-benedenloop	4,5 km	planuitwerking	uiterlijk 2027
Worm	3,0 km	planuitwerking	uiterlijk 2027
TOTAAL	72,2 km		

Beekherstelprojecten, niet opgenomen in WBP 2022-2027

watergang	beekherstel	verwachte fase (december 2025)	plandatum gereed
Vismigratieknelpunt Baalsbruggermolen	-	planuitwerking	2026
Herinrichting Aa	2,0 km	planuitwerking	2027
Ontkluizing Keutelbeek Geleen	2,5 km	planuitwerking Afhankelijkheid van Gemeente Sittard-Geleen, die trekker is van dit project.	2027
TOTAAL	4,5 km		

02. Het 100.000-bomenplan

In de winter van 2024/2025 worden er bomen aangeplant en wordt op geschikte delen van het areaal natuurlijke bosontwikkeling mogelijk gemaakt.

03. Uitwerking reflectie watersysteemherstel
 We werken verder aan de uitwerking van de reflectie watersysteemherstel, zodat we de uitgangspunten en de hieruit voortkomende maatregelen kunnen laten landen in het nieuwe waterbeheerprogramma alsook in onze huidige werkzaamheden.

Subdoel: 3.2.2 In 2027 voldoen twee pilotgebieden (Groote Molenbeek en Geul) aan de principes van beekdalbrede inrichting volgens de Europese Kaderrichtlijn Water.

In de periode 2022-2027 werken we de integrale beekdalontwikkeling op kansrijke locaties binnen twee zoekgebieden uit. Deze liggen in het stroomgebied van de Groote Molenbeek in Noord-Limburg en dat van de Geul in Zuid-Limburg. Dit zijn twee verschillende beeksystemen waardoor we verschillende ervaringen opdoen.

Activiteiten 2025

01. Pilot beekdalontwikkeling Groote Molenbeek:
 We werken verder aan de ontwikkeling van het doorstroommoeras Rieterdijk en de laggzone Kabroeksebeek. Beide projecten zitten in de verkenningsfase bij P&I. Na de verkenningsfase zal de ontwikkeling van het doorstroommoeras vervolgens doorgaan richting uitvoering. De uitvoering van de laggzone is afhankelijk van de doorrekening in de hydrologische systeemanalyse (HSA), planning midden 2025.
 De voorbereidingen voor het project subirrigatie zijn afgerond. Voortgang van dit project is ook afhankelijk van de doorrekening in de HSA en de resultaten hiervan.

02. Pilot Geul:
 In 2025 gaan we het definitieve plangebied bepalen en starten we met de inventariserende gesprekken met de grondeigenaren.

Subdoel: 3.2.3 In 2027 zijn de aanbevelingen van de lerende evaluatie beekherstel geïmplementeerd in onze werkwijzen.

In de periode 2024-2027 implementeren we de 13 aanbevelingen uit de lerende evaluatie beekherstel binnen onze werkwijzen, zodat we aantoonbaar en navolgbaar werken.

Activiteiten 2025

01. Uitwerken 3 belangrijkste aanbevelingen 'lerende evaluatie beekherstel'
 In de lerende evaluatie beekherstel zijn 13 aanbevelingen gedaan die we in de periode 2024-2027 gaan implementeren. In 2025 gaan we de punten 1 (doelenboom), 2 (streefbeeldboek) en 13 (monitoringsplan) nader uitwerken. Deze punten zijn nodig om de andere aanbevelingen aan te kunnen koppelen.

**doel
3.3**

Doel: In de planperiode (2022-2027) wordt de biodiversiteit bevorderd.

Hoe meten we dat?

Waterkwaliteit en ecologie						
3.3	In de planperiode (2022-2027) wordt de biodiversiteit bevorderd					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	Aantal vismigratieknelpunten verholpen	3	4	22	-	25 (2027)
b)	% bij onderhouden en inspecteren betrokken medewerkers dat geïnstrueerd is om zorgvuldig te handelen bij flora & fauna conform de Wet natuurbeheer	100%	100%	100%	100%	100% (- ¹)
c)	% Grote Waternavel bestreden	90%	90%	90%	90%	90% (- ¹)

Toelichting bij	
a)	Naast reguliere maatregelen, zoals natuurvriendelijk onderhoud en het bevorderen van meer schaduw, werken we voor de periode 2022-2027 aan specifieke maatregelen. Het betreft het oplossen van 25 vismigratieknelpunten.
b)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen
c)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen

Voor dit doel (3.3) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Activiteiten 2025

01. Vismigratieprojecten			
<i>Vismigratieprojecten, opgenomen in WBP 2022-2027</i>			
watergang	vismigratie-knelpunten	verwachte fase (december 2025)	plandatum gereed
Bosbeek (Roerdal)	3	niet gestart <i>Vismigratie vervalt i.v.m. wijziging naar moerasbeek (R20).</i>	
Geleenbeek	4	divers	uiterlijk in 2027
Geul	5	verkenning: 2 knelpunten gestart. Voor 3 knelpunten loopt nader onderzoek m.b.t. exoten.	2 uiterlijk in 2027 3 nader te bepalen
Gulp	1	niet gestart	uiterlijk 2027
Thornerbeek, incl. Panheelderbeek en Itterbeek	2	niet gestart	uiterlijk 2027
Kwistbeek	1	planuitwerking	uiterlijk 2027
Lingsforterbeek	1	planuitwerking	uiterlijk 2027
Middelsgraaf	1	uitvoering	2025
Rode beek (Susteren)	2	uitvoering	2025
Roggelsebeek	1	planuitwerking	uiterlijk 2027
Swalm	1	planuitwerking <i>RWS is trekker van monding.</i>	2026
Tungelroyse beek	1	verkenning	uiterlijk 2027
Uffelsebeek/Haelense beek	1	verkenning <i>Start Q2 2024.</i>	uiterlijk 2027
Vlootbeek-benedenloop	1	planuitwerking	uiterlijk 2027
TOTAAL	25		
<i>Vismigratieprojecten, niet opgenomen in WBP 2022-2027</i>			
watergang	vismigratie-knelpunten	verwachte fase (december 2025)	plandatum gereed
Vismigratieknelpunt Baalsbruggermolen	1	planuitwerking	2026
TOTAAL	1		
02. Projectopdrachten vismigratieknelpunten			
De projectopdrachten voor de vismigratieknelpunten uit de KRW zijn in 2024 voor zover als mogelijk afgerond en 'on hold' gezet i.v.m. het voorkomen van de exoot zwartbekgrondel. De zwartbekgrondel heeft een mogelijk negatief effect op de beschermde vissoorten in de Geul. Daarom worden er eerst onderzoeken uitgevoerd door de Provincie Limburg (actie uit het beheerplan Natura2000-Geuldal) om het mogelijk negatieve effect en de verspreiding in beeld te brengen. Als deze resultaten bekend zijn, kan pas tot het definitief afronden van de projectopdrachten en uitvoering worden overgegaan.			

<p><i>03. Uitvoering van soortbeschermingsplannen</i></p> <p>In 2025 worden er alleen nog maatregelen voor de grote modderkruiper uitgevoerd, het is nog niet exact bekend welke maatregelen dat zijn.</p>
<p><i>04. Dashboard Bever</i></p> <p>In samenspraak met Provincie Limburg en in lijn met aanstaand nieuw provinciaal beleid verbeteren we de digitale ondersteuning en provinciale verantwoording voor beverbeheer. De kaartlaag Dieractiviteit in Fieldmaps ontwikkelt zich daardoor in combinatie met Infor werkorders en de adviezen van het adviesloket. Daarmee kan deze als bron data fungeren voor een op te zetten Dashboard Bever. In 2025 gaan we op deze manier werken.</p>
<p><i>05. Ecologisch onderhoud</i></p> <p>Ecologisch onderhoud maakt deel uit van onze jaarlijkse cyclus. We bepalen in de wintermaanden de concrete acties, in samenspraak met inspectieteams en aannemer. Dit is een jaarlijks repeterende cyclus.</p>
<p><i>06. Ontwikkelen en implementeren van een aandachtsoortenlijst</i></p> <p>We ontwikkelen en implementeren de aandachtsoortenlijst.</p> <p>Dit betreft ecologisch maaibeheer in algemene zin en gaat specifiek over het toevoegen van extra soorten (de aandachtsoorten) die gespaard blijven bij onderhoudswerk.</p>
<p><i>07. Strategisch bestrijding van de grote waternavel</i></p> <p>Strategische bestrijding grote waternavel is ondergebracht in het onderhoudscontract. Daarmee is invulling gegeven aan het bestrijdingsplan.</p>
<p><i>08. Ontwikkeling en implementatie van werkprotocollen voor overige exoten</i></p> <p>Ontwikkeling en implementatie van werkprotocollen voor overige exoten waar beheersen of elimineren het doel is. Dit biedt een handelingsperspectief voor de inspecteurs en uitvoerders.</p>

Wat mag het kosten?

Exploitatie

	2025
	Begroting
Programma Waterkwaliteit en ecologie	
Kosten	3.590.000
Opbrengsten	1.127.600
Netto kosten	2.462.400
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	3.014.300
Totaal na doorberekening	5.476.700

Investerings

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA				
PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	UITGAVEN 2025 x € 1.000	INKOMSTEN 2025 x € 1.000
P000104	30	Herinrichting Maasnielderbeek bovenloop (resterend deel)	250	-
P003102	30	Herinrichting Geul benedenstrooms kern Valkenburg fase 2 (Leeuw brouwerij)	200	-
P003103	30	Vispassage Epermolen	1.881	-
P003108	30	Herstel vismigratieknelpunt Commandeursmolen	190	-
P057302	30	Herinrichting Worm (Nato-depot - Rimborg)	300	-
P057303	30	Realisatie vistrap Baalsbruggermolen fase 2	200	-
P066401	30	Herinrichting Bosbeek (Meinweg - monding)	300	68
P071002	30	Herinrichting Vlootbeek Benedenloop (Reigersbroek - Linnerweg)	300	68
P080105	30	Herinrichting Rode Beek Millen-Susteren	2.976	670
P086202	30	Herinrichting Geleenbeek Echt - Sifon	370	-
P086204	30	Herinrichting Geleenbeek Millen - Nieuwstadt	3.230	727
P086205	30	Herinrichting Geleenbeek Oud-Roosteren A2	1.400	315
P086206	30	Herinrichting Geleenbeek Katsbek Nieuwstadt - Oud Roosteren	1.000	225
P086210	30	Herinrichting Geleenbeek VDL Nedcar	432	100
P086211	30	Herinrichting Geleenbeek Kamerhof Holtum	295	-
P086212	30	Herinrichting Geleenbeek Sittard - Millen XP006	300	-
P119901	30	Herinrichting beekmonding Hemelbeek	163	-
P139002	30	Herinrichting Aalsbeek Bovenloop	325	-
P146803	30	Herstel vismigratieknelpunt stuw Leukerweg	200	-
P150001	30	Herinrichting Gansbeek / Paterslossing	200	-
P151402	30	Herinrichting benedenloop Wellse Molenbeek	90	-
P180901	30	Herinrichting benedenloop Kwistbeek	300	-
P251504	30	Pilot herstel watersysteem laggzone Kabroeksebeek - Herinrichting deeltraject van de Pilot	150	67
P254502	30	Herinrichting Oude Graaf	250	-
P260501	30	Herinrichting Uffelsebeek en Haelensebeek bovenloop	300	-
P277401	30	Herinrichting beekmonding Swalm	5	-
P316101	30	Herinrichting Thornerbeek	1.000	-
P316201	30	Herstel vismigratieknelpunt Armenmolen	300	-
P316807	30	Pilot Beekdalontwikkeling Groote Molenbeek/Mariapeel (XP005)	250	112
P316808	30	Herinrichting Groote Molenbeek Wittebrugweg	300	68
P316809	30	Herstel water-ecosysteem doorstroommoeras Rieterdijk - Deeltraject Pilot Beekdalontwikkeling	500	225
P323401	30	Herinrichting Aa	200	-
P325202	30	Herinrichting benedenloop Lingsforterbeek	311	100
P360013/ P360014	0	Strategische grondverwerving (SGV) Watersysteemprojecten	500	-
P360060	30	Herstel diverse vismigratie knelpunten	400	-
	30	Pilot Beekdalontwikkeling Geul	300	-
P177901	30	Broekhuizerbroek	466	100
P265201	30	Waterbloem	915	1.000
P265202	30	Herinrichting Roggelsebeek, incl Neerpeelbeek en Bevelandsbeek	300	-
P360029	5	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Streefbeeld Stroomgebiedsbrede Ecologische Systeem Analyse (SESA)	100	-
P360059	30	Innovatieve uitvoeringspilot waterkwaliteitsverbetering landelijk gebied (Uitvoeringspilot	50	-
	30	KD007 - Innovatieve/efficiëtere methodes doelrealisatie KRW.	400	-
PROGRAMMA WATERKWALITEIT EN ECOLOGIE			21.899	3.845

A photograph of a water treatment plant. In the foreground, several large, curved, metallic pipes are visible, connected to a concrete structure. The pipes are arranged in a row, receding into the background. The background shows a dense line of green trees under a bright sky. The overall scene is outdoors and well-lit.

4.

Zuiveren en waterketen

waterschap
limburg

programma

4. Zuiveren en waterketen

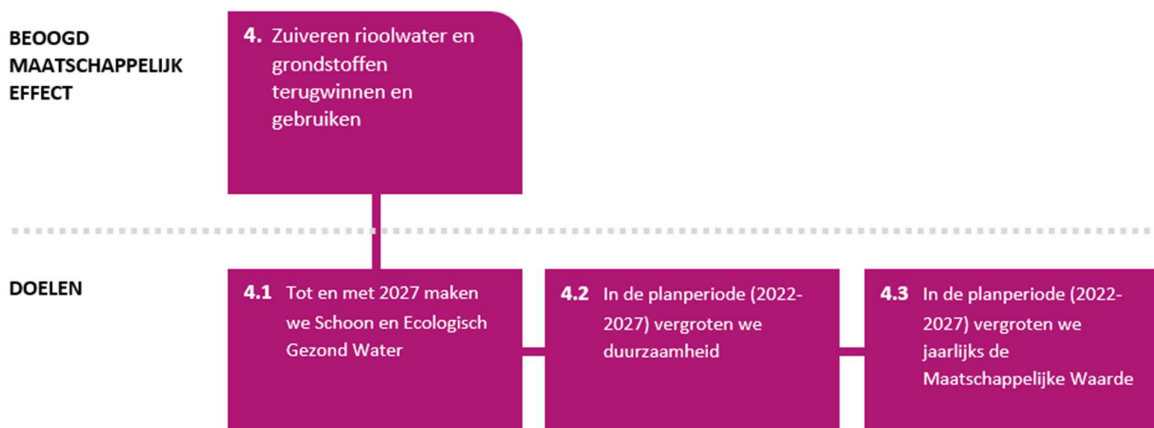
geen afval, maar een bron van energie, grondstoffen en gezuiverd water

Waarom dit programma?

Door klimaatverandering neemt de hoeveelheid regen toe en daarmee de druk op het gemeentelijke rioolstelsel. Dit vraagt om een flexibel systeem van transporteren en zuiveren. De klassieke rwzi's dragen bij aan een betere waterkwaliteit maar zijn grootverbruikers van energie en grondstoffen. We werken continu aan het besparen van energie en het opwekken van energie uit hernieuwbare niet-fossiele bronnen voor eigen gebruik. In onze visie is rioolwater geen afval, maar een bron van energie en grondstoffen en gezuiverd water. We bouwen onze huidige stationaire rwzi's geleidelijk om tot modulaire systemen zodat we afvalwater op maat zuiveren, optimaal energie en grondstoffen kunnen terugwinnen en gezuiverd water van gewenste kwaliteit kunnen leveren.

Een groeiende uitdaging vormen de zogenaamde microverontreinigingen zoals medicijnresten, gewasbeschermingsmiddelen en zeer zorgwekkende stoffen en andere opkomende stoffen. Deze vragen om een ketenaanpak. Dus niet alleen bij de zuivering, maar ook om maatregelen aan de bron. In deze opgaven kunnen we als waterschap zelfstandig een heel eind komen, maar voor het resterende deel hebben we alle partners in de waterketen nodig: huishoudens, (farmaceutische) bedrijven, gemeenten, buitenlandse partners en kennisinstituten. We zoeken naar nieuwe vormen van samenwerking. Zo doen we voor steeds meer gemeenten beheer- en onderhoudstaken aan gemalen, IBA's en leidingen. We zien de waterkwaliteit als een gezamenlijke verantwoordelijkheid en nemen onze partners daarin mee.

Zuiveren en waterketen | Doelenboom | Waterbeheerprogramma 2022-2027

Wat willen we bereiken?

effect
4

Beoogd maatschappelijk effect:

Zuiveren rioolwater en grondstoffen terugwinnen en gebruiken.

In de planperiode 2022-2027 werkt Waterschap Limburg aan de zuiveringstaak om te komen tot schoon en ecologisch gezond water.

Wat gaan we ervoor doen?

De bestuursopdracht "Toekomstvisie Waterzuiveren en Waterketen 2030" van het algemeen bestuur vormt het uitgangspunt van de strategische thema's en doelen ten aanzien van het programma Zuiveren en waterketen. De strategische thema's zijn:

1. Schoon en ecologisch gezond water
2. Vergroten duurzaamheid
3. Vergroten maatschappelijke waarde

Het eerste thema - schoon en ecologisch gezond water - concentreert zich op de kwaliteitsdoelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), de nieuwe richtlijn stedelijk afvalwater en het Limburgse effluentbeleid. De nadruk ligt op het aanpakken van nieuwe stoffen (microverontreinigingen met een prioriteit voor medicijnresten) en het verschuiven van normgericht naar effectgericht denken. Daarnaast worden er voortdurend nieuwe zuiveringstechnieken ontwikkeld en toegepast.

Het tweede thema - vergroten duurzaamheid - streeft naar energie- en klimaatneutraal en circulair werken. Er wordt gestreefd naar het gebruik van volledig hernieuwbare middelen en het bereiken van energieneutraliteit. Het doel om in 2025 energieneutraal te zijn lijkt niet reëel; 2030 of 2035 is waarschijnlijker. De focus ligt hierbij op duurzame energiebronnen zoals groen gas, slibdroging, aquathermie en windenergie. Een ander doel is om in 2050 volledig circulair te zijn, waarbij hergebruik van grondstoffen zoals fosfaat, cellulose, Kaumera en stikstof centraal staat.

Het derde thema - vergroten maatschappelijke waarde - richt zich op het verwaarden van producten en diensten door samenwerking met de omgeving en het fungeren als kennispartner vanuit innovatiekracht. Netwerkdelen en ketensamenwerking zijn hierbij essentieel. De samenwerking in de waterketen omvat 29 van de 31 Limburgse gemeenten. Met vier andere waterschappen wordt samengewerkt aan het doorontwikkelen van het Verdygo-concept.

In 2024 zijn we gestart met het opstellen van de Waterketenstrategie 2040. Deze is inmiddels voor twee regio's uitgewerkt. In 2025 volgt de uitwerking van de overige twee regio's. In de Waterketenstrategie maken we de integrale afweging tussen de thema's in relatie tot onze assets en stellen we een tactisch uitvoeringsplan op. Met de uitkomsten actualiseren we onze lange termijn assetplanning (LTAP).

doel
4.1

Doel: Tot en met 2027 maken we Schoon en Ecologisch Gezond Water.

Hoe meten we dat?

Zuiveren en waterketen						
4.1	Tot en met 2027 maken we Schoon en Ecologisch Gezond Water					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	aantal rwzi's dat voldoet aan het Limburgs Effluentbeleid	13	15	17	-	17 (2027)

Toelichting bij	
a)	Het waterschap zorgt voor de zuivering van stedelijk afvalwater. We beheren hiervoor 17 rwzi's in Limburg. Alle rwzi's moeten voldoen aan het LEB. 4 rwzi's lozen op Rijkswater, 5 rwzi's lozen op regionaal water dat kort daarna uitmondt in Rijkswater en 8 rwzi's lozen op regionaal water dat niet kort daarna uitmondt in Rijkswater.

Voor dit doel (4.1) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 4.1.1 Alle zuiveringen voldoen uiterlijk 2027 aan de Kaderrichtlijn Water.
Alle 17 rwzi's voldoen aan de normen voor stikstof en fosfor uit het Limburgs effluentbeleid (LEB) gedifferentieerd naar zomer, winter en jaargemiddelde voor eind 2027. Deze eisen zijn gedifferentieerd naar strengere eisen voor het zomerhalfjaar (groeiseizoen) en soepelere eisen voor het winterhalfjaar. De eisen uit het Limburgs effluentbeleid zijn opgenomen in specifieke maatwerkvoorschriften per rwzi. 'Systeemsprong' en 'Bronaanpak' zijn essentiële manieren om te voldoen aan deze eisen.

Activiteiten 2025

<p><i>01. Evaluatie Limburgs Effluent Beleid</i></p> <p>Het is gepland om voor 2027 nog 4 rwzi's om te bouwen om te voldoen aan het huidige Limburgs Effluent Beleid (LEB). De huidige normen uit het Limburgs Effluent Beleid worden op dit moment echter geëvalueerd naar aanleiding van de herziene Richtlijn Stedelijk Afvalwater en de resterende KRW-opgave. In 2025 zullen de wijzigingen in maatregelen op basis van de mogelijke nieuwe normen in beeld worden gebracht. Tot dan worden alleen voorbereidende werkzaamheden en no-regret maatregelen uitgevoerd.</p>
<p><i>02. Sanering van versturende lozingen aan de bron</i></p> <p>Er zijn diverse rwzi's die periodiek last hebben van versturende lozingen. Dit kan resulteren in het niet behalen van de LEB-normen. De focus ligt op sanering van de versturende lozingen aan de bron, terwijl we ook werken aan inzicht krijgen in indirecte lozingen.</p> <p>In Wijlre wordt in 2024 het effect van het grotendeels stop zetten van een versturende lozing beoordeeld. Afhankelijk van het effect moeten er wel of niet in 2025 nog vervolgacties plaatsvinden.</p> <p>In Roermond wordt gestuurd op 3 sporen: bevoegd gezag voorzien van input en bewegen tot handhaving op de vergunning, tijdelijk verruimen van de lozingsvergunning van de rwzi, mobiliseren partners in de Schone Maaswaterketen.</p> <p>In Weert en Gennep wordt verder gezamenlijk met interne en externe stakeholders gezocht naar de veroorzakers van een versturende regelmatig terugkerende lozing. Ondanks alle inspanningen zijn de bronnen nog niet gevonden. We werken eraan in 2025. Per case wordt gewerkt aan bronopsporing, gevolgd door stappen die nu in Roermond plaats vinden: bevoegd gezag voorzien van input en bewegen tot handhaving op de vergunning. Tegelijkertijd werken we aan meer inzicht in indirecte lozingen en het influent protocol.</p>

03. KRW-maatregelen
 In 2025 is de voorbereidende fase van het project 'KRW-maatregelen rwzi Susteren' gestart en worden de no-regret KRW-maatregelen voor nutriëntenverwijdering uitgewerkt. Tevens heeft men hierbij aandacht voor toekomstige aanvullende maatregelen qua verwijdering van nutriënten (n.a.v. evaluatie LEB) en medicijnresten (n.a.v. herziene richtlijn stedelijk afvalwater).

Subdoel: 4.1.2 In 2027 dient voldaan te zijn aan afnameafspraken met gemeenten.
 Met alle gemeenten zijn afnameafspraken gemaakt (incl. afnamecapaciteiten met streef- en grenswaarden) en we voeren de maatregelen die daaruit voortvloeien uit voor eind 2027. We maken deze afnameafspraken volgens de vastgestelde Redeneerlijn.

Activiteiten 2025

01. Redeneerlijn overstortlozingen
 Met 15 gemeenten worden nieuwe afnameafspraken vastgelegd.

02. Renoveren gemalen, roostergoedverwijdering wordt gerenoveerd en aangepast
 Er zullen 4 gemalen worden gerenoveerd en mogelijk aangepast qua capaciteit. Er wordt 1 rwzi aangepast in verband met innamecapaciteit.

Subdoel: 4.1.3 Zoveel mogelijk verwijderen van medicijnresten als onderdeel van de aanpak van microverontreinigingen.

We richten ons op het zoveel mogelijk verwijderen van medicijnresten als onderdeel van de aanpak van microverontreinigingen, medicijnen en andere stoffen. Een specifieke norm hiervoor is nog niet vastgesteld, maar dit lijkt te worden geregeld in de nieuwe richtlijn stedelijk afvalwater.
 We gaan nu uit van 70% verwijdering van 7 van de 11 gidsstoffen op hotspot-rwzi's (hiervoor is een plan van aanpak klaar). De nieuwe Richtlijn Stedelijk Afvalwater (2024) brengt vermoedelijk strengere eisen met zich mee. In de periode 2024-2027 bereiden we de uitvoering van deze nieuwe richtlijn voor waarna deze in uitvoering gaat tot het jaar 2040.

Activiteiten 2025

01. Medicijnrestenverwijdering.
 In 2025 zullen de maatregelen voor de rwzi's in beeld worden gebracht. Vanuit het doel medicijnrestenverwijdering gaat eind 2024 de poederkoolinstallatie Simpelveld in werking. Dit betreft de fullscale voorzetting van het eerdere pilotonderzoek. Hiervoor ontvangen we subsidie vanuit het ministerie I&W. Ook wordt deelgenomen aan een project voor een tijdelijke lokale zuivering in het MUMC met betrekking tot medicijnrestenverwijdering.

**doel
4.2**

Doel: In de planperiode (2022-2027) vergroten we duurzaamheid.

Hoe meten we dat?

Zuiveren en waterketen						
4.2 In de planperiode (2022-2027) vergroten we duurzaamheid						
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	% energieneutraal zijn van 'zuiveren'	100%	100%	100%	100%	100% (- ¹)

Toelichting bij

a)	Het doel om in 2025 energieneutraal te zijn wordt niet gehaald, mede door netcongestie. De voorbereidingen voor een nieuwe energiestrategie gestart, die onder andere de doelstelling van energieneutraliteit zal actualiseren. ¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen
----	---

Voor het bereiken van dit doel (4.2) voeren we jaarlijks tal van reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. Hieronder benoemen we de belangrijkste activiteiten die specifiek in 2025 extra aandacht verdienen. Daarnaast introduceren we de functie van projectontwikkeling binnen de organisatie, wat ons in staat stelt om capaciteit vrij te maken voor het omzetten van ideeën in levensvatbare energieprojecten, zoals aquathermie, windturbines, groen gas en duurzaam gedroogd slib.

Subdoel: 4.2.1 In 2030 produceren we per jaar minstens zoveel energie uit hernieuwbare energiebronnen als we verbruiken.

We produceren vanaf 2030 per jaar ten minste zo veel energie uit hernieuwbare bronnen als we verbruiken. De circa 430TJ (terajoule) aan energie per jaar wordt duurzaam opgewekt. Toepassing van aquathermie is hierbij een overweging. Ook de mogelijkheid van windenergie op locaties van derden onderzoeken we. Ook door energiebesparingen bij vervangings- of renovatieprojecten en het uitvoeren van een aantal andere projecten voor duurzame energieopwekking groeit het percentage energieneutraliteit de komende jaren. Het restant aan benodigde energie kopen we duurzaam in.

Activiteiten 2025*01. Energieneutraal*

Kansen voor aquathermie worden verder uitgewerkt. Daarnaast worden de mogelijkheden van groen gas, waarbij biogas opgewekt wordt tot groen gas en ingezet wordt voor het verduurzamen van de omgeving onderzocht. Natuurlijk wordt ook continu gewerkt aan besparing van energie.

Subdoel: 4.2.2 In 2030 vinden zuiveringsactiviteiten klimaatneutraal plaats.

Zuiveringsactiviteiten hebben netto geen negatief effect op het klimaat: er vindt geen emissie plaats van langcyclische CO₂ en andere broeikasgassen (e.g. CH₄, N₂O, CFC/HFC, SF₆, etc.)

Activiteiten 2025*01. Klimaatneutraliteit*

We concretiseren reductiemogelijkheden van CO₂, methaan en lachgas en werken volgens de CO₂ prestatieladder, waarvoor we ook weer in 2025 gecertificeerd willen zijn.

02. Inzicht in de broeikasgas-voetafdruk

We vergroten ons inzicht in de broeikasgas-voetafdruk door ook in de keten de emissies in kaart te gaan brengen (ketenanalyse). We gaan een prognose maken van de effecten van alle maatregelen die de komende jaren op de investerings- en inkoopagenda staan.

Subdoel: 4.2.3 In 2050 gebeurt het zuiveren volledig circulair.

We werken op het gebied van assets en hulp- en grondstoffen toe naar circulariteit. Op deze wijze verlagen we de impact op mens en milieu wereldwijd, zijn we minder afhankelijk van hulp- en grondstoffen uit het buitenland en maken we waardevolle grondstoffen voor de maatschappij.

Tussendoelen zijn:

- In 2023 100% circulair uitvragen;
- In 2030 100% circulair aanbesteden en 50% minder gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, metaal en fossiele brandstof).

In het zuiveringsproces proberen we bij elk deelproduct te zoeken naar hoogwaardige toepassingen.

Activiteiten 2025

01. Grondstoffen terugwinnen uit water en slib

De proef met Vivianiet is naar verwachting afgerond in 2024. Met betrekking tot Kaamera ligt de focus op product- en marktontwikkeling waar de startup BV verantwoordelijk voor is. We zijn lid van de Kaamera coöperatie, die voor 50% aandeelhouder is van de startup BV.

02. Slibeindverwerking

In de samenwerking met SNB wordt gekeken naar de mogelijkheden van duurzaam drogen en andere alternatieven.

03. Project Superlocal

In 2024 vindt evaluatie plaats van het project Superlocal. Afhankelijk van de uitkomst van de evaluatie zullen eventuele vervolg acties uitgezet gaan worden.

04. Minimaliseren emissies

In verband met beperkte aanwezigheid van capaciteit zijn de activiteiten in 2024 niet uitgevoerd. Inmiddels is gestart met uitbreiding capaciteit. Deze activiteiten zullen opgepakt worden in 2025 en dan geborgd worden via processen.

05. Nereda Verdygo Package Plant

In 2025 zal de Nereda Verdygo Package Plant op de rwzi Weert gedemonstreerd worden.

doel 4.3

Doel: In de planperiode (2022-2027) vergroten we jaarlijks de Maatschappelijke Waarde.

Voor dit doel (4.3) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Activiteiten 2025

1. Toekomstvisie waterketen en water zuiveren

Voortzetten en optimaliseren dienstverlening aan gemeenten.

2. Jaarlijkse tevredenheidsmeting

Ook in 2025 gaan we de tevredenheid van haar klanten meten op producten en diensten.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Zuiveren en waterketen		2025
		Begroting
Kosten		56.100.500
Opbrengsten		1.901.800
Netto kosten		54.198.700
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie		73.290.700
Totaal na doorberekening		127.489.400

Investeringsen

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA				
PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	UITGAVEN 2025 x € 1.000	INKOMSTEN 2025 x € 1.000
Transport	div.	Transport afvalwater	21.613	-
Zuiveren	div.	Zuiveren afvalwater	20.193	-
Slib	div.	Slibverwerking	18.050	-
BV	div.	Bedrijfsvoering zuivering	144	-
PROGRAMMA ZUIVEREN EN WATERKETEN			60.000	-

5. Crisisbeheersing

programma

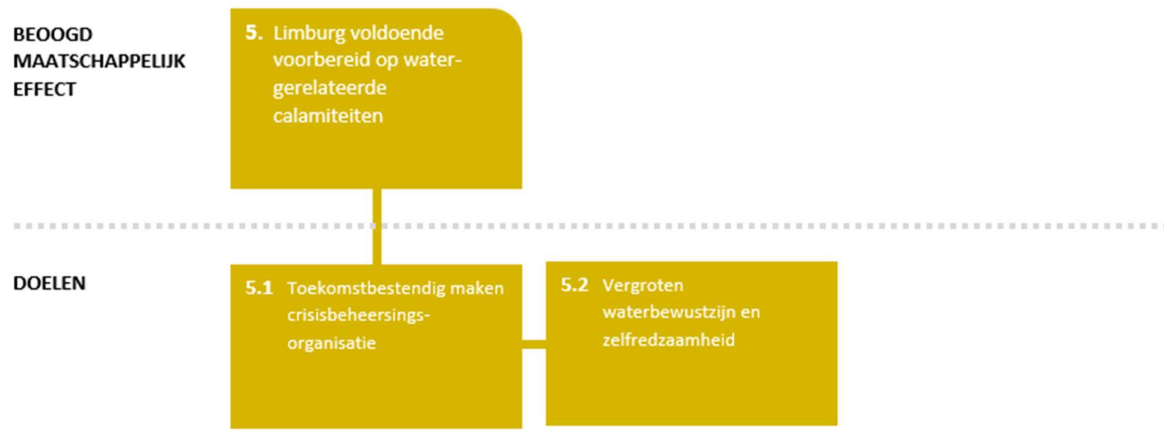
5. Crisisbeheersing

flexibel en slagvaardig optreden bij een watercalamiteit

Waarom dit programma?

Het waterschap is verantwoordelijk voor het flexibel en slagvaardig optreden bij incidenten en calamiteiten, zoals overstromingen, hevige regenval, droogte, illegale lozingen, lekkages, verontreinigd bluswater of incidenten op de rwzi's. Ook in onze eigen bedrijfsvoering kunnen ernstige belemmeringen optreden, bijvoorbeeld door een stroom- of internetstoring of een pandemie. Tot op zekere hoogte kunnen we dit soort incidenten prima afhandelen binnen ons reguliere werk en voorkomen dat het een crisis wordt. Als het nodig is, schakelen we onze crisisbeheersingsorganisatie in. Die zorgt voor een slagvaardige inzet van mensen en noodmiddelen en een goede crisiscommunicatie met de omgeving.

Crisisbeheersing | Doelenboom | Waterbeheerprogramma 2022-2027

Wat willen we bereiken?

effect
5

Beoogd maatschappelijk effect:

Limburg voldoende voorbereid op watergerelateerde calamiteiten.

De crisisbeheersingsorganisatie is een speciale organisatie die in actie komt wanneer sprake is van een (dreigende) calamiteit. De aard en omvang van de calamiteit en de grootte en impact van de gevolgen bepalen de omvang en benodigde capaciteit van de crisisbeheersingsorganisatie.

Per calamiteit bekijken we hoe we flexibel en slagvaardig kunnen optreden en na de calamiteit evalueren wij dit optreden. Als lerende organisatie evalueren we daartoe alle opschalingsmomenten vanaf coördinatiefase 2 en hoger. Bij incidenten met kleinere impact en opschaling tot slechts coördinatiefase 1 wordt situationeel bekeken of een evaluatie meerwaarde biedt en zo ja in welke vorm en omvang. Bij evaluaties zal ook meer worden gefocust op de resultaten van de inzet van de crisisbeheersingsorganisatie en niet alleen op de (deel)processen van crisisbeheersing. Wij implementeren de uit deze evaluaties voortgekomen verbeterpunten in onze planvorming en/of ons opleidings- en trainingsprogramma (OTO). We koppelen aan de implementatie van elk verbeterpunt een reële realisatietermijn, waarbij wij er doorlopend naar streven tenminste 90% van deze verbeterpunten binnen de afgesproken termijn geïmplementeerd te hebben.

Hoe meten we dat?

Crisisbeheersing						
5.	Limburg voldoende voorbereid op watergerelateerde calamiteiten					
	Indicator	2024	2025	2026	2027	Einddoel
a)	% verbeterpunten uit evaluaties dat binnen de afgesproken termijn is geïmplementeerd	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90% (- ¹)

Toelichting bij	
a)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.

Wat gaan we ervoor doen?

Het werk van Waterschap Limburg is erop gericht om een crisis te voorkomen. Toch moeten we voorbereid zijn voor als het een keer misgaat. Onze omgeving vraagt van ons dat we 24/7 beschikbaar zijn en adequaat handelen bij incidenten en calamiteiten die invloed hebben op schoon, veilig of voldoende water. Economische schade, leed en maatschappelijke ontwrichting moeten we dan zoveel mogelijk beperken of voorkomen. Dit doen we door vanuit de dagelijkse praktijk snel en flexibel te anticiperen en reageren. Tijdens crises zijn onze calamiteiten- en crisisteams 24/7 bereikbaar en inzetbaar. Door intensivering van de inzet bij crises van de hele organisatie is verbreding nodig (en al ingezet) van de crisisrollen. Dit vraagt voortdurend aandacht. Onze crisisfunctionarissen zijn opgeleid, getraind en geoefend. De consignatie, wachtdienst, noodmaterialen en het crisismaterieel zijn op orde. We onderhouden het netwerk van crisispartners (veiligheidsregio's, Rijkswaterstaat, collega-waterschappen, gemeenten en Defensie) waarmee we samenwerken, zodat we elkaar gemakkelijk weten te vinden als het spannend wordt. Omdat de informatievoorziening een steeds grotere rol speelt, blijven we deze verder verbeteren.

De inzet van de crisisbeheersingsorganisatie (CBO) verschilt per gebeurtenis. Een wateroverlastcrisis door veel neerslag vraagt om ander handelen dan een overstromingsdreiging door het falen van een waterkering of een breuk in een rioolwaterpersleiding. Daarom maken we calamiteitenbestrijdingsplannen en draaiboeken voor de verschillende effecten en oefenen we. De draaiboeken worden periodiek geactualiseerd op basis van evaluaties, organisatieontwikkelingen en voortschrijdende inzichten. Zo weten we hoe te handelen bij optredende incidenten en calamiteiten die onze waterschapstaken raken. Maar ook niet-traditionele crises zoals langdurige stroomuitval, cyberaanvallen of een pandemie kunnen vragen om inzet van de CBO. Het uitgangspunt is altijd hetzelfde: een deskundige, snelle en zichtbare CBO die wordt herkend en gewaardeerd door onze omgeving en partners.

doel
5.1

Doel: Toekomstbestendig maken crisisbeheersingsorganisatie.

Hoe meten we dat?

Crisisbeheersing						
5.1	Toekomstbestendig maken crisisbeheersingsorganisatie					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	Mate waarin de OTO-planning is gerealiseerd (in %)	100%	100%	100%	100%	100% (- ¹)
b)	Mate waarin de bezetting van crisisrollen in de crisisbeheersingsorganisatie robuust is georganiseerd (in %)	100%	100%	100%	100%	100% (- ¹)
c)	Aantal hoofdcategorieën waarin de calamiteitenbestrijdingsplannen (CBP) geactualiseerd zijn	1 water- kwaliteit	1 water- overlast	1 bedrijfs- continuïteit	1 droogte	- ²
d)	Hoogwaterdraaiboeken afgestemd met gemeenten	100%	100%	100%	100%	100% (- ¹)

Toelichting bij	
a)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.
b)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.
c)	² Jaarlijks één CBP actualiseren. In totaal zijn er vier CBP's. Met het samengaan van WL en WBL komt er een vijfde hoofdcategorie bij: CBP Afvalwaterinfrastructuur.
d)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.

Voor dit doel (5.1) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 5.1.1 Actualiseren bestrijdingsplannen
In crisisbestrijdingsplannen is vastgelegd hoe Waterschap Limburg voorafgaand, tijdens en na afloop van een (dreigende) calamiteit handelt. We actualiseren de bestrijdingsplannen elke vier jaar. In het crisisplan zelf is de organisatie en werkwijze van Waterschap Limburg tijdens crises vastgelegd. In 2024 is de bezetting van de in Crisisplan 2.0 beschreven organisatie verder geborgd en het plan doorontwikkeld naar Crisisplan 3.0.

Activiteiten 2025*01. Crisisplan 3.0*

We implementeren Crisisplan 3.0.

Subdoel: 5.1.2 Houden calamiteitenoefeningen

In het crisisplan is de organisatie en werkwijze van Waterschap Limburg tijdens crises vastgelegd. We oefenen de werkwijze jaarlijks in het OTO-plan binnen het waterschap en daarnaast ook in gezamenlijke oefeningen met ketenpartners binnen de veiligheidsregio's.

Activiteiten 2025*01. Mono- en multidisciplinaire crisisoefeningen*

We houden mono- en multidisciplinaire crisisoefeningen.

Subdoel: 5.1.3 Intensiveren samenwerking veiligheidsregio's

Crisisbeheersing doe je niet alleen; daarom investeert het waterschap in de samenwerking met gemeenten, RWS en hulpverleners binnen de beide veiligheidsregio's. Het betreft het elkaar leren kennen en het van elkaar weten welke informatie verstrekt kan worden, zodat in de warme fase verwachting en werkelijkheid beter op elkaar zijn afgestemd.

Activiteiten 2025*01. Implementatie Impact Analyse Team*

Verdere invulling van het Impact Analyse Team onder regie van de Limburgse veiligheidsregio's

02. Regulier overleg met de crisispartners

Regulier overleg met de crisispartners.

**doel
5.2****Doel: Vergroten waterbewustzijn en zelfredzaamheid.**

Voor dit doel (5.2) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 5.2.1 Toepassing overstromingssimulaties

Om de ketenpartners bij hoogwater adequaat te kunnen informeren verbetert het waterschap meetsystemen. Ook bouwen of verbeteren we modellen om prognoses van afvoeren en overstromingen te maken. Deze systemen zijn gericht op gebruik door het waterschap zelf.

Subdoel: 5.2.2 Toepassen waarschuwingssystemen hoogwater in beekdalen

Om ketenpartners, bewoners en bedrijven tijdig te informeren of te waarschuwen ontwikkelt het waterschap samen met een klankbord een actueel waterbeeld en loopt een pilot samen met andere waterschappen en meteorologische kennisinstituten om de neerslagvoorspellingen te verbeteren.

Activiteiten 2025*01. Early Warning van WRL*

We nemen deel aan het project Early Warning van WRL.

Subdoel: 5.2.3 Bewoners adviseren over zelfredzaamheid

Het is belangrijk dat inwoners en bedrijven in overstroombare gebieden weten wat de gevolgen van een overstroming kunnen zijn. Ook moet duidelijk zijn hoever de overheid gaat in de bescherming voor, tijdens en na een hoogwater. Daarmee kunnen inwoners en bedrijven bepalen wanneer zij zelf in actie moeten komen, zowel individueel als op wijkniveau.

Met de WaterstandLimburg-app krijgen inwoners informatie bij hoge waterstanden en toegang tot de actuele meetgegevens. Deze app is echter geen waarschuwingssysteem.

Activiteiten 2025

Zie programma 2 Klimaatadaptatie, subdoel 2.1.2.

Subdoel: 5.2.4 Informeren omgeving tijdens extreme droogte

In het geval van droogte is informatie over de actuele en verwachte situatie belangrijk om watergebruikers handelingsperspectief te geven.

Activiteiten 2025

Niet alleen tijdens extreme droogte, maar tijdens alle voorkomende crisissituaties, wordt uitvoering gegeven aan het deelplan Crisiscommunicatie om te voorzien in de informatiebehoefte van de omgeving en het bieden van handelingsperspectief.

Zie ook programma 2 Klimaatadaptatie, subdoel 2.1.2.

Subdoel: 5.2.5 Informeren omgeving over eigen klimaatadaptief handelen

Het is belangrijk dat we communiceren dat de overheid niet iedereen tegen elk voorval kan beschermen. Wij als waterschap hebben een opgave tot en met de norm, daarboven niet.

Waterschap Limburg zal in haar advisering aan de overheden en/of anderszins initiatiefnemers voor activiteiten in en nabij het watersysteem haar kennis over de risico's op overlast door het water uit bij het waterschap in beheer zijnde wateren nadrukkelijker onder de aandacht brengen en zo nodig negatief adviseren. Ingeval van negeren van een negatief advies zal het benutten van de tot onze beschikking staande juridische middelen overwogen worden. Hierbij hoort ook onze houding en de bewustwording dat bij overlast door water geen inzet van het waterschap verleend zal worden.

Activiteiten 2025

Zie programma 2 Klimaatadaptatie, subdoel 2.1.2.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Crisisbeheersing	2025
	Begroting
Kosten	729.800
Opbrengsten	-
Netto kosten	729.800
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	3.434.400
Totaal na doorberekening	4.164.200

Investerings

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA				
PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	UITGAVEN 2025 x € 1.000	INKOMSTEN 2025 x € 1.000
P505001	10	Vervanging pompen hoogwaterbestrijding/vergroten capaciteit	177	-
	10	Kadernota 2024: Aanschaf extra noodmaterialen	400	-
PROGRAMMA CRISISBEHEERSING			577	-

6. Bestuur en organisatie

programma

6. Bestuur en organisatie

werken aan een duurzame, innovatie- en toekomstgerichte organisatie

Waarom dit programma?

De complexere opgaven, hogere verwachtingen van de omgeving, verregaande samenwerking en maatschappelijke onzekerheden beïnvloeden de manier waarop het waterschap de rol als waterbeheerder vervult. Om in deze dynamische omgeving onze waterschapstaak kostenbewust, duurzaam en toekomstgericht te blijven, is innovatie, wendbaarheid en een omgevingsgerichte houding nodig.

Bestuur en organisatie | Doelenboom | Waterbeheerprogramma 2022-2027

Wat willen we bereiken?

effect
6

Beoogd maatschappelijk effect:

Wij voeren onze taken toekomstgericht en duurzaam uit samen met onze omgeving, tegen maatschappelijk verantwoorde kosten en risico's.

Omgevingsgericht werken vraagt wendbaarheid, meer en andere samenwerkingen en transparantie naar partners, bedrijven en inwoners. We maken werk van een open, transparante bestuurscultuur, proactieve informatievoorziening aan bestuur en omgeving en een soepel ambtelijk-bestuurlijk samenspel in het sturen op realiseren van doelen. Daarmee bieden we de uitdagingen van vandaag en de komende jaren het hoofd. Meer dan wat we moeten en willen, draait het om de vraag welke waarde we kunnen toevoegen aan Limburg binnen de kaders van wat haalbaar en betaalbaar is, rekening houdend met schaarste aan mensen en middelen. Dit daagt ons uit tot innovatie en creativiteit.

We innoveren om vanuit vernieuwing en verbetering bij te dragen aan duurzaam waterbeheer. Met innovaties houden we onze koploperpositie vast in samenwerking met bedrijven, agrariërs, overheden en kennisinstellingen. We zijn ingericht volgens de eisen van de Omgevingswet. We zijn zichtbaar en bekend in onze omgeving, passend bij onze positionering.

Eén van de beste werkgevers van Nederland zijn en samenwerking met het onderwijs dragen bij aan onze behoefte aan slagkracht en innovatie. Ook een goed werkende, up-to-date en veilige ICT-omgeving maakt dat we voorbereid zijn op de ontwikkelingen die de digitale toekomst van een modern waterschap vraagt.

Wat gaan we ervoor doen?

Tijdens de uitvoering van een vastgestelde meerjarenbegroting worden we altijd geconfronteerd met ontwikkelingen, die veelal buiten de directe invloedssfeer van het waterschap vallen en soms aanzienlijke financiële gevolgen kunnen hebben. Deze ontwikkelingen kunnen zowel positief als negatief uitpakken ten opzichte van eerdere ramingen. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkelingen in loon- en prijsniveaus, maar ook nieuwe wetgeving die wij verplicht zijn uit te voeren. Het is van belang dat we deze ontwikkelingen in onze begroting verwerken. Vanwege de vele ontwikkelingen in onze omgeving zien we ons geconfronteerd met een aantal door externe omstandigheden ingegeven onzekerheden en risico's waarvan we de impact op dit moment nog niet volledig kunnen voorzien. Voor een overzicht van deze ontwikkelingen en de beheersmaatregelen die we daarvoor treffen, wordt verwezen naar de risicoparagraaf in deze begroting.

Bovendien moeten we ons in 2025 voorbereiden op het nieuwe belastingstelsel voor de waterschapsheffing, dat op 1 januari 2026 in werking treedt. We werken hierbij samen met de Belasting samenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW).

Ook het nieuwe waterbeheerprogramma dat op 1 januari 2028 in werking moet treden, werpt zijn schaduw vooruit. We zullen onze kerntaken en ambities opnieuw evalueren. Dit gebeurt zowel vanuit inhoudelijke als financiële overwegingen. In 2025 zullen we hiermee starten.

Ons waterschap staat, net als andere publieke organisaties, voor een ‘digitale transformatie’. Om deze transitie mogelijk te maken sluiten wij aan op de visie en de koers van de Unie van Waterschappen (de Vaarkaat) en het Waterschapshuis (de Strategienota). Hierbij is het doel om in de toekomst digitale innovaties passend in te zetten en datagedreven te werken.

Naast de dagelijkse regie en het beheer van onze ICT-systemen en generieke water- en geodata zetten wij in op de ontwikkeling en innovaties vanuit 4 pijlers:

1. Digitale transformatie en datagedreven werken
2. Privacy en Informatieveiligheid
3. Digitale overheid
4. Techniek

Om de strategische doelen van Waterschap Limburg te halen, is het zorgvuldig omgaan met, een efficiënte inzet van én de verdere ontwikkeling van ons menselijk kapitaal noodzakelijk. De interne en externe omgeving waarin we opereren is continu en sneller in beweging. Goed werkgeverschap in een krappe arbeidsmarkt is een vereiste. Om medewerkers de gewenste bijdrage te kunnen laten leveren aan schoon water, veilig water en voldoende water, is continue afstemming nodig met de organisatie over de richting die het waterschap op wil. Daarbij is aandacht voor de kwantiteit, de kwaliteit én kosten van het personeelsbestand. Een veilige en gezonde werkplek voor alle medewerkers is een voorwaarde voor het leveren van kwaliteit en continuïteit in het werk. Op het gebied van veiligheid streven wij ernaar om medewerkers een uitgebreide veiligheidstraining te laten volgen met specifieke modules voor de unieke risico's in hun functies. Daarnaast is ons doel om een veiligheidscultuur te bevorderen waarbij elke medewerker zich verantwoordelijk voelt voor zijn of haar eigen veiligheid én die van collega's. Wij willen investeren in voortdurende opleiding en bewustmakingscampagnes om medewerkers betrokken en geïnformeerd te houden.

doel
6.1

Doel: We werken toekomstgericht.

Hoe meten we dat?

Bestuur en organisatie						
6.1	We werken toekomstgericht					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	Aantal innovatieve en duurzame initiatieven uitgewerkt in pilots/deelnames	15	15	15	15	15 (- ¹)
b)	% beschikbaarheid applicaties en ICT-infrastructuur ²	95%	95%	95%	95%	95% (- ¹)
c)	% volgen awareness-trainingen Informatiebeveiliging en privacy	90%	90%	90%	90%	90% (- ¹)
d)	BIO / AVG volwassenheidsniveau	3,5	3,5	4	-	4 (2027)
e)	% besteed budget vervangingsinvesteringen assets	>90%	>90%	>90%	>90%	>90% (- ¹)

Toelichting bij	
a)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.
b)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen. ² Het percentage beschikbaarheid applicaties en ICT-infrastructuur meten we via registratie van de tijd tussen een melding van een storing en het oplossen van een storing aan de centrale infrastructuur en centrale informatiesystemen. Dit dashboard is in de monitoring van het ICT-landschap opgenomen.
c)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.

d)	In november 2023 vond de landelijke BIO- en AVG-audit plaats. Uitgangspunt van deze audit is groei ten opzichte van de audit van 2021. Het uiteindelijke doel is niveau 4.
e)	¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.

Voor dit doel (6.1) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 6.1.1 Implementeren assetmanagement en prioriteren inzet
<p>Waterschap Limburg beheert niet alleen waterkeringen, watergangen, regenwaterbuffers en rwzi's, maar ook alle constructies daar omheen, zoals coupures, gemalen, stuwen en leidingen. Dat allemaal noemen we onze assets. Ze moeten voldoen aan bepaalde eisen, normen of wetgeving.</p> <p>Het proces van beheren, beoordelen en verbeteren van de assets is een cyclisch proces. Dit geheel noemen we assetmanagement.</p> <p>Assetmanagement helpt ons onze budgetten optimaal in te zetten en de juiste maatregelen te treffen die het hardst nodig zijn én het meeste bijdragen aan onze ambitie en doelstellingen op onder andere het gebied van duurzaamheid.</p>

Activiteiten 2025

<i>01. Strategisch assetmanagementplan</i>		
<p>In 2025 geven we verder uitvoering aan de acties uit het strategisch assetmanagementplan. Dit plan heeft een meerjarige doorkijk. Voor 2025 staan, naast de lopende acties, diverse acties/onderwerpen gepland, zoals scenarioplanning (welke scenario's kunnen we herkennen en zijn van invloed op onze assets), het verder opstellen van onderhoudsplannen voor de meeste essentiële (kritische) assets en de start van de uitvoering van de roadmap assetinformatie (zie hierna).</p>		
<i>02. Vervangen van assets</i>		
<p>Zoals ieder jaar zullen in 2025 wederom de nodige vervangingen van assets gaan plaatsvinden. Vervangingen doordat de assets aan het einde van hun technische levensduur zijn gekomen. De daadwerkelijke lijst van vervangingen wordt gebaseerd op visuele inspecties, zodat de daadwerkelijke lijst van vervangingen pas met de tijd concreet wordt. De middelen hiervoor zijn opgenomen onder de vervangingsinvesteringen assets.</p> <p>Voor wat betreft het watersysteem wordt een aantal complexe asset-knelpunten projectmatig opgepakt:</p>		
Project	Verwachte fase eind 2025	Plandatum gereed
Gemaal Vloedgraaf in de Grubben	Gereed	2025
Verdediging Geulke	Gereed	2025
Geleenbeek	Gereed	2025
Spiekerbeek	Gereed	2025
Langstraatlossing	Gereed	2025
Stuw Afslagtak van de Rode beek te Millen	Gereed	2025
Stuw Afslagtak van de Geleenbeek te Millen	Gereed	2025
Winnerstraatlossing / Eindhovensebaan	Nazorgfase	2026
Latbeek	Nazorgfase	2026
Bientje	Nazorgfase	2026
Nederweertterriet	Nazorgfase	2026
AVL Kwistbeek	Nazorgfase	2026
Tongerlo	Realisatiefase	2026
Rijnbeek	Realisatiefase	2026
Vuilvang Niers	Realisatiefase	2026
Rode beek Susteren	Realisatiefase	2026
Robuust Peelkanaal	Realisatiefase	2026-2027

Binnen de waterzuivering gaat het onder meer om de volgende projecten:

Project	Verwachte fase eind 2025	Plandatum gereed
Toegangscontrole op kantoor en RWZI locaties	Voorbereiding	2026
Superlocal	Onderhoudstermijn	2026
Niveaumeting rioolgemalen	Gereed	2025
faciliteren verhuur niveaumeters aan Limb. Gemeenten	Uitvoering	2026
zonne-energie fase 2	Onderhoudstermijn	2025
Maatregelen verduurzamen mobiliteit	Gereed	2025
Vermogensautomaten, betrouwbare en veilige werking	Gereed	2025
Schakel-/verdelerkasten regiobreed NEN	Gereed	2025
Handboek actuele Verdygo-modules sliblijn	Uitvoering	2025
Chemicaliëntanks aanpassen c.f.eisen	Gereed	2025
Rg WBL aanpassing debietmetingen en drukmetingen	Uitvoering	2026
Rwzi WBL vervanging monsternameapparaten	Uitvoering	2026
RWZI Slibontwatering	Uitvoering	2026
leiding Reuver-Belfeld, verleggen	Gereed	2025
Rtl Baarlo-Blerick, verv.leiding	Uitvoering	2026
Rtl Wellerlooï - Meerlo verv.	Gereed	2025
Rtl Broekhuizen vorst verv.transport	Gereed	2025
Rtl Wellerlooï-Meerlo verv.leiding	Gereed	2025
RWZI WRT Nereda verdygo packageplant	Uitvoering	2026
RWZI WRT Nereda verdygo packageplant (subsidie)	nvt	2026
Rwzi WRT onderz.effluentnorm stiksto	Uitvoering	2026
Rg Terlinden renovatie gemaal	Gereed	2025
Rg Wijlre renovatie gemaal	Gereed	2025
Aanleg buffer Geleen	Uitvoering	2026
Rwzi MJL renovatie influentgemaal	Gereed	2025
rwzi Simpelveld: toegangsweg	Uitvoering	2025
Renov influent inname RWZI Simpelveld	Gereed	2025
RWZI Simpelveld; impl. poederkool	Gereed	2025
Rg Veemarkt aanpassen terugslagklep	Gereed	2025
Rtl Gronsveld-Heugem verv. leiding.	Uitvoering	2026
Rg Ven-Zelderheide renovatie gemaal	Gereed	2025
RWZI Susteren; Terreinriolering	Gereed	2025
Rwzi Susteren, onderz. vuilverwijd.	Gereed	2025
Rtl Roosteren – Illikhoven verv.	Gereed	2025
Rg Elsloo renovatie gemaal	Voorbereiding	2026
Rg Stein renovatie gemaal	Gereed	2025
rwzi Roermond, mechanische voorindikker	Gereed	2025
rwzi Roermond, (nood)renovatie VBT	Uitvoering	2025
verleggen persleiding Buggenum	Uitvoering	2026
Rwzi RMB renovatie aeratietank, rooster installatie, zandvang install	Uitvoering	2026
Asset base op orde rioolgemalen+Rwzi	Uitvoering	2026
Assetbase op orde transportleidingen	Gereed	2025

03. Roadmap assetinformatie

Doel van de roadmap assetinformatie is te komen tot een datagedreven, meerjarenvervangingsprogramma en onderhoudsprogramma. De financiële consequenties van de uitvoering van de roadmap assetinformatie zijn inmiddels in beeld gebracht en vertaald in de meerjarenbegroting.

In 2025 starten we met de uitvoering van de roadmap. Binnen de huidige context is de verwachting dat een meerjarig onderhoudsprogramma en vervangingsprogramma rond 2028-2029 inhoud hebben gekregen in het assetmanagementsysteem. Uiteraard blijven we op de weg hiernaartoe de noodzakelijke onderhouds- en vervangingswerkzaamheden uitvoeren en zijn er ook tussentijdse mijlpalen te duiden.

Subdoel: 6.1.2 Strategisch en doelgericht grond verwerven

Projecten worden regelmatig in een samenwerkingsverband gerealiseerd met partners die in het gebied al veel grond in bezit hebben. Per geval wordt bekeken welke partij de meest voor de hand liggende is om gronden aan te kopen. Waar relevant, ruilen we gronden. Vaak vraagt de verkoper van grond om vervangende grond in plaats van geld. Om ruilingen mogelijk te maken, kopen we ook gronden aan op plekken waar geen concrete projecten in beeld zijn. Dit zijn de zogeheten strategische gronden. Hiervoor is binnen de begroting van het waterschap een bedrag gereserveerd, gebaseerd op een strategische voorraad van circa 200 hectare.

In de planperiode versterken we de samenwerking hierin, waarbij het proces om te komen tot het instellen van een gezamenlijke provinciale grondbank (Waterschap Limburg, Staatsbosbeheer en Provincie) inmiddels is opgestart, onder regie van Provincie Limburg.

Activiteiten 2025**01. Verkenning oprichting Grondbank**

Er vanuit gaande dat SAGA (strategische alliantie grond aankoop) eind 2024 operationeel is, zal in 2025 deze strategische samenwerking worden toegepast en verder uitgebouwd, waarmee de grondbank dan operationeel is.

Subdoel: 6.1.3A Monitoren en gegevens (meetdata) actueel houden

Waterschap Limburg beschikt over een uitgebreid monitoringsnetwerk voor waterkwantiteit, waterkwaliteit en aquatische ecologie. De meetdata zijn richtinggevend bij de uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden van het waterschap en bij het bereiken van de langere termijn beleidsdoelen. Droogte en hoogwater stelt het meetsysteem van het waterschap steeds weer voor nieuwe uitdagingen. Juist in deze situaties wordt een beroep gedaan op het meetsysteem om de toestand van het watersysteem te duiden en tijdig maatregelen te nemen. Daar staat tegenover dat nieuwe technieken zoals remote sensing, cameratechnieken en IoT oplossingen mogelijkheden bieden die bij het meetsysteem kunnen worden gebruikt.

Activiteiten 2025**01. Meetnet**

De Monitoringstrategie is in 2024 afgestemd binnen WL. Vanuit de monitoringstafel-overleggen kunnen meetdoelen worden opgeschaald of afgeschaald. Deze meetdoelen dienen vervolgens te worden gerealiseerd in het bestaande meetnet van WL.

Subdoel: 6.1.3B Waterinformatiekamer

In 2024 was er binnen WL en WBL een centrale regiekamer (CRK). Na de samenvoeging van de organisaties in 2025 blijft de procesbeheersing van zuiveren in het CRK plaatsvinden en zal de systeembeheersing van het watersysteem en waterkeringen plaatsvinden in de Waterinformatiekamer. De naamgeving van de Waterinformatiekamer is nog niet definitief bepaald en kan nog gewijzigd worden.

De Waterinformatiekamer is in 2021 in gebruik genomen en heeft meteen zijn vuurdoop gehad tijdens het hoogwater van juli 2021. De Waterinformatiekamer vormt samen met het in te richten informatieknooppunt de kern van de datagedreven organisatie die Waterschap Limburg wil zijn voor de systeembeheersing van het watersysteem en de waterkeringen. De Waterinformatiekamer wordt steeds meer het beeldscherm van het informatieknooppunt van het waterschap. In 2022 is uitvoering gegeven aan de eerste versie van het waterbeeld dat intern via het intranet wordt gedeeld. In het waterbeeld wordt informatie getoond en geduid (zie ook 2.1.7 en 5.2.2).

In 2022 is de eerste stap gezet met externe verspreiding van het waterbeeld. In 2023 zijn deze informatiebeelden verder uitgewerkt. De Waterinformatiekamer brengt steeds meer informatie afkomstig van het monitoringsnetwerk, voorspelsystemen, datamodellen, onderhoudsdata en kernregistratie samen. Een goed functionerend informatieknooppunt is hierbij essentieel. De monitoringswacht en de Waterinformatiekamer brengen we dichterbij elkaar om een 24/7 beschikbaarheid te realiseren.

Activiteiten 2025

01. Doorontwikkelen Waterinformatiekamer

Vanaf medio 2024 zijn twee vaste medewerkers in de Waterinformatiekamer werkzaam. Hiermee is de eerste stap gezet in de doorontwikkeling. In 2025 zetten we belangrijke vervolgstappen in het vroegtijdig informeren van de interne organisatie door een verbetering van het Waterbeeld. Hierbij kijken we ook naar de ontwikkelingen van de weer- en neerslagverwachtingen en de mogelijke gevolgen voor het watersysteem en de waterkeringen. Dit gaat hand- in hand met de ontwikkeling van het informatieknooppunt (IKP) omdat de benodigde informatie van daaruit wordt geleverd. Deze ontwikkelingen zijn onderdeel van de doorgroei naar het scenario, waarbij de Waterinformatiekamer een zelfstandige, proactieve rol neemt in het signaleren en voorspellen van het dagelijkse waterbeeld van het totale watersysteem van WL. Hierbij wordt nadrukkelijk de afstemming gezocht met het Programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) in het kader van vroegtijdige alarmering (Early Warning)..

Subdoel: 6.1.4 Wendbare organisatie

Onze opgaven vragen om een omgevingsgerichte en wendbare organisatie. Daar hebben we meer capaciteit en andere competenties voor nodig dan we nu in huis hebben. De huidige krappe arbeidsmarkt stelt ons voor uitdagingen, zeker waar het de technisch-inhoudelijke disciplines betreft, zoals technisch managers, hydrologen en ecologen. We hebben daarnaast de komende tien jaar te maken met een grote uitstroom door pensionering. En om één van de beste werkgevers van Nederland te blijven, investeren we in duurzame inzetbaarheid, gesprekcyclusen, opleidingen en mobiliteit.

Activiteiten 2025

01. Project Recruitment 2.0

In 2025 investeren we niet alleen in het onderzoeken, maar ook in het inrichten van een passende recruitmentorganisatie voor het nieuwe Waterschap Limburg om aan onze huidige en toekomstige wervingsbehoeften te voldoen. We gaan een nieuw wervingsbeleid en proces implementeren, dat wordt ondersteund door een geavanceerd Applicant Tracking System (ATS). Een ATS is software die het wervingsproces automatiseert door vacatures te beheren, sollicitaties te verzamelen en kandidaten te filteren. Hierdoor verloopt het aannemen van nieuwe medewerkers nog efficiënter en georganiseerder. Daarnaast ontwikkelen we door en geven we invulling aan op het gebied van arbeidsmarktcommunicatie om onze zichtbaarheid en aantrekkelijkheid als werkgever te vergroten.

<p><i>02. Opstellen van strategisch HR-plan met vernieuwende HR-agenda</i></p> <p>Het opstellen van een strategisch HR-plan met een jaarlijkse HR-agenda vereist een gedetailleerde en systematische aanpak. Door middel van een situatieanalyse, het stellen van strategische doelstellingen, het ontwikkelen van HR-strategieën en – initiatieven en het implementeren en evalueren van deze strategieën, kunnen de HR-activiteiten bijdragen aan de algehele missie en doelen van Waterschap Limburg.</p> <p>In 2025 start n.a.v. de samenvoeging van WL en WBL het nieuwe Waterschap Limburg. Keuzes en prioritering i.r.t. het opstellen van een jaarlijks strategisch HR-plan en HR-agenda dienen vanuit de nieuwe organisatie te worden gemaakt en zullen daarmee in 2025 worden gestart.</p>
<p><i>03. Formatie- & Bezettingsbeheer</i></p> <p>Met de samenvoeging wordt erop ingezet om dit (zoveel mogelijk) geautomatiseerd vanuit het HR-systeem beschikbaar te maken, zodat informatie real-time te raadplegen is door het management. In 2025 zal hierop verder doorontwikkeld worden.</p>
<p><i>04. Integratie bedrijfsvoeringsfuncties van voormalig WL en WBL</i></p> <p>In verband met de samenvoeging van WL en WBL per 1 januari 2025 tot het nieuwe WL zijn de meest elementaire beleidskeuzes vooraf gemaakt en werkprocessen ingericht, zodat de bedrijfsvoering in de basis geborgd is. Een verdere optimalisatie c.q. doorontwikkeling blijft een continu proces.</p>
<p><i>05. Duurzame Inzetbaarheid</i></p> <p>In 2025 is de organisatie samengevoegd. Dit heeft effect op de manier van werken, de functie-uitoefening en de context van de nieuwe organisatie. We treffen maatregelen waarmee de duurzame inzetbaarheid van medewerkers in de nieuwe organisatie geborgd blijft. Mocht daar ruimte voor zijn dan zullen we bv. aandacht schenken aan grip op werkdruk (Werk-privé balans).</p>
<p><i>06. Sturingscyclus en kritische prestatie indicatoren-dashboard</i></p> <p>Sturing op het realiseren van de doelen uit het WBP en de begroting vraagt om continue focus. Een effectief ambtelijk/bestuurlijk samenspel en proactieve, relevante informatievoorziening binnen de ambtelijke organisatie en richting bestuur zijn hierbij essentieel. In aanloop naar 2025 bepalen we hoe we de ambtelijke sturingscyclus per 1 januari 2025 invullen. Daarvoor maken we gebruik van de ervaringen van WL en WBL, vanuit de insteek dat we het beste van beide organisaties willen combineren. Gedurende het jaar zullen we het functioneren van de sturingscyclus en -instrumenten die we daarin gebruiken voortdurend tegen het licht houden en waar nodig aanpassen. We maken hierbij onder andere gebruik van ‘kritische prestatie indicatoren’. Voor zover die indicatoren van de doelen in het WBP zijn afgeleid, stemmen we de informatiebehoefte ook met Provincie Limburg af.</p>
<p><i>07. Gezamenlijke waterschapsdoelen te koppelen aan de (financiële) budgetten en personele capaciteit</i></p> <p>Hierbij speelt een cyclische strategische personeelsplanning een belangrijke rol om inzicht en sturing te faciliteren. Daarbij wordt vanuit de huidige situatie en max 5 jaar vooruitgekeken naar de te realiseren opgaves van WL en de beschikbare en benodigde personele capaciteit in kwantitatieve en kwalitatieve zin. Waar nodig levert de strategische personeelsplanning input op voor de kadernota en daarmee ook een toekomstige financiële vertaling en sturing. Voor het nieuwe WL is het (concept)plan om de komende jaren strategische personeelsplanning organisatiebreed door te voeren. In 2024 is ervaring opgedaan met SPP binnen de organisatie (HWBP). Deze ervaringen zullen worden meegenomen in de ontwikkeling en uitrol van organisatiebrede SPP in de nieuwe organisatie.</p>
<p><i>08. Projectbeheersing</i></p> <p>Het toenemende investeringsvolume leidt tot een groeiende projectenportefeuille. We besteden veel aandacht aan de beheersing van onze projecten. De afgelopen jaren hebben we mooie stappen gezet om de projectbeheersing waar mogelijk meer te uniformeren en met informatiesystemen beter te ondersteunen. Bijvoorbeeld op het gebied van risicobeheersing en financiële stuurinformatie. In 2025 maken we een plan hoe we hier de komende jaren vanuit de scope van de nieuwe organisatie mee om willen gaan.</p>

In het kader van artikel 109a van de Waterschapswet voeren we een onderzoek uit naar (aspecten) van doelmatigheid- en doeltreffendheid van projectbeheersing. De uitkomsten van dat onderzoek nemen we mee in de toekomstige aanpak.

Subdoel: 6.1.5A Digitale transformatie

De digitale transformatie van de samenleving zet door, onder andere met de uitrol van het mobiele 5G-netwerk, modernere sensoren, satellietbeelden en kunstmatige intelligentie. Het 'internet of things' biedt nieuwe mogelijkheden voor de verzameling van 'big data' en bijvoorbeeld het op afstand sturen en monitoren van het water- en zuiveringssysteem.

Het Informatieknooppunt (IKP) gaat een grote bijdrage leveren aan datagedreven werken van WL. Naast de CRK gaat het ook andere processen voorzien van informatieproducten waaronder dashboards met (management)informatie.

Activiteiten 2025

01. Informatieknooppunt (IKP)

Het IKP gaat data laden, data archiveren, data transformeren, voorbereiden, analyseren en presenteren (informatieproducten). Daarnaast moet in het IKP de organisatie en het beheer van data goed zijn geborgd. Voor iedere gewenst product maken we een klantreis (usecase) die bovenstaande stappen doorloopt. In 2025 zullen we o.a. de usecases opleveren die bijdragen aan een beter waterbeeld voor het CRK en informatieproducten m.b.t assetmanagement.

Het ontwikkelen van vaardigheden om meer datagedreven te werken is hierbij noodzakelijk. Veel ervaring en kennis zit in hoofden van onze medewerkers welke voor een goed gebruik van het IKP uitgeschreven en geborgd moeten worden. Deze beschrijvingen zijn nodig om meer datagedreven te kunnen werken en deze data ook te gebruiken voor de inzet van artificiële intelligentie (AI).

02. Digitale communicatiekanalen

Waterschap Limburg dient conform wet- en regelgeving en afspraken op sectorniveau de digitale dienstverlening aan de burgers te verbeteren. De burger staat steeds meer centraal om informatie van het waterschap online tot zich te nemen.

Waterschap Limburg zorgt dat de eigen digitale kanalen online goed beschermd worden tegen cyberaanvallen, worden gearhiveerd en voldoen aan de digitale toegankelijkheid die vanuit wet- en regelgeving wordt gesteld.

Subdoel: 6.1.5B Informatiebeveiliging en privacy

In november 2023 vond de landelijke BIO- en AVG-audit plaats. Uitgangspunt van deze audit is groei ten opzichte van de audit van 2021. Het uiteindelijke doel is niveau 4.

Activiteiten 2025

01. BIO/AVG en NIS2 wetgeving

In 2025 zal WL de NIS2* verder implementeren en werken aan verbeterpunten komend uit de BIO/AVG** audit die eind 2023 is uitgevoerd.

*De Network and Information Security Directive (NIS2-richtlijn) is eind 2022 vastgesteld door de Europese Unie. De richtlijn is gericht op een versterking van de digitale en economische weerbaarheid van Europese lidstaten en wordt omgezet naar de Nederlandse Cyberbeveiligingswet.

**BIO is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid. Dit is de specifieke norm voor informatiebeveiliging voor overheidsinstanties. De AVG is de Algemene verordening gegevensbescherming.

02. Bewustwording informatiebeveiliging

In 2025 gaan we verder met het verhogen van de bewustwording op het gebied van informatiebeveiliging en AVG bij medewerkers, bestuur en leveranciers.

We doen dit door o.a. door trainingen, het aanbieden van (phishingmail) campagnes en het volgen van seminars voor de diverse rollen binnen WL met een verantwoordelijkheid aangaande informatiebeveiliging. De mens is en blijft de zwakste schakel in deze keten. Wij zullen in 2025 medewerkers en bestuurders aanspreken en nemen maatregelen indien de aangeboden trainingen onvoldoende worden gevolgd.

03. Jaarplan Informatiebeveiliging en privacy

In het Jaarplan Informatiebeveiliging en privacy 2025 worden actuele aandachtspunten benoemd die in 2025 moeten worden opgepakt. Denk hierbij aan interne audits (waaronder pentesten systemen en data protection impact assessment (DPIA)).

Subdoel: 6.1.5C Digitale dienstverlening

Waterschap Limburg dient conform wet- en regelgeving en afspraken op sectorniveau de digitale dienstverlening te verbeteren. De burger staat steeds meer centraal om informatie van het waterschap online tot zich te nemen.

Activiteiten 2025

01. Doorontwikkeling Digitale Dienstverlening Overheid

In 2025 geven we verder vorm aan het Digikompas, waarbij WL handelt volgens de vijf leidende principes: toegankelijkheid, alertheid, transparantie, betrouwbaarheid en samenwerking. We evalueren en rapporteren de naleving en effectiviteit van deze principes om continue verbetering te waarborgen. De WMEBV (wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer) stelt steeds meer eisen aan het digitaal aanbieden van dienstverlening. In 2025 zullen we een ‘mijn omgeving’ voor burgers en bedrijven van Waterschap Limburg introduceren voor het invullen van formulieren met betrekking tot de taken van het waterschap.

02. Doorontwikkeling Wet Open Overheid (Woo)

WL zal in 2025 meer informatie actief openbaar maken conform wet- en regelgeving m.b.t. de Woo. Deze wordt via het digitale platform <https://open.waterschaplimburg.nl> beschikbaar gesteld aan de omgeving. Via de landelijke Woo index is deze informatie centraal (landelijk) ontsloten.

03. Doorontwikkeling Digitale Toegankelijkheid

In 2025 wordt een volgende stap gezet in het volledig toegankelijk maken van onze websites en apps volgens de WCAG 2.1 AA-richtlijnen*, waardoor iedere burger (zonder uitzondering) toegang heeft tot digitale informatie en diensten. We monitoren en rapporteren de toegankelijkheid jaarlijks om voortdurende verbetering te garanderen.

* WCAG 2.1 is de internationale standaard voor toegankelijkheid

doel
6.2

Doel: We werken met en voor de omgeving.

Hoe meten we dat?

Bestuur en organisatie						
6.2	We werken met en voor de omgeving					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	% klachten binnen wettelijke termijn afgehandeld	100%	100%	100%	100%	100% (- ¹)

Toelichting bij

a) ¹ Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.

Voor dit doel (6.2) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 6.2.1 Waar nodig toepassen regels en vergunningen

Bij het adviseren over initiatieven van derden kunnen we terugvallen op onze regels, vergunningverlening en handhaving. Onze regels zijn opgesteld vanuit de 'ja, mits' gedachte. Veel zaken vallen onder de zorgplicht en onder algemene regels; voor andere zaken is een melding voldoende en alleen waar nodig maken we een vergunning met daarin de voorschriften waaronder een activiteit mogelijk is. Onze regels zijn te vinden in het landelijke Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

Subdoel: 6.2.2 Transparant en aanspreekbaar zijn

Wij voeren regie op een gezonde meerjarenbegroting, die structureel in evenwicht is en waarin het waterschapswerk integraal geprogrammeerd is. De begroting, voortgangsrapportages en jaarrekening zijn transparant en geven het bestuur helder inzicht in de (financiële) situatie van het waterschap. We houden de organisatie op koers en sturen op "de goede dingen doen en de dingen goed doen". We toetsen op doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid. We verzamelen en analyseren informatie, maken prognoses en signaleren afwijkingen. We verbeteren onze communicatie met de omgeving ten aanzien van de watersysteemprojecten en versterken de bestuurlijke communicatieadvisering in het kader van positionering van WL in waterveiligheidsprogramma's en -projecten.

Activiteiten 2025*01. Planning en control cyclus*

In 2025 richten we ons onder andere op het opzetten van een gezamenlijke kostenverdeelstaat en het verder verfijnen van de planning en control cyclus. De rapportages houden we tegen het licht en stemmen we waar mogelijk beter af op de behoeften op elk niveau in de organisatie.

02. Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoek

We voeren jaarlijks onderzoeken uit naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van ons werk en informeren het algemeen bestuur hierover. We sturen actief op opvolging van aanbevelingen uit deze onderzoeken.

03. Investeren in proactieve communicatie ten aanzien van watersysteemprojecten

Bij de watersysteemprojecten zijn we vanuit Communicatie steeds eerder en ook intensiever aangehaakt bij het betreffende project. Hierdoor kunnen we ook proactiever de communicatie inzetten. Door de intensievere samenwerking kan vanuit Communicatie ook eerder en beter worden geadviseerd hoe om te gaan met de omgeving en eventuele gevoeligheden die hier spelen.

04. Bestuurlijke communicatieadvisering

Per 1 april 2024 is een extra senior communicatieadviseur gestart, die de portefeuillehouder ondersteunt in de afstemming vanuit WL met WRL en de interne en externe communicatie over WRL. Een van de doelen is het interne draagvlak voor WRL te vergroten en de samenwerking te verbeteren, vanuit de belangen van WL. Daarnaast ondersteunt deze adviseur de portefeuillehouder op thema's zoals droogte, waterveiligheid en stedelijk waterbeheer.

Subdoel: 6.2.3 Samenwerken in programma's en netwerken en combineren doelen

Met de omgeving en voor de omgeving: We participeren in samenwerkingsverbanden geïnitieerd door omgevingspartijen die kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelen van het waterschap. Het gaat hier met name om samenwerkingsverbanden met overheidspartijen, terreinbeherende organisaties en belangenorganisaties op het gebied van ruimtelijke ontwikkelingen. Daarnaast brengen we de belangen in bij ruimtelijke plannen van derden. Om het watersysteem toekomstbestendig te maken, water daar op te vangen waar het valt en de waterkwaliteit te verbeteren is meer inzet van andere partijen nodig, met name op gebied van ruimtelijk beleid.

Door in een vroege planfase deel te nemen aan ruimtelijke visies en plannen van andere overheden worden de doelen en belangen van het waterschap beter ingebracht en geborgd.

Activiteiten 2025

01. Bouwstenen voor water en klimaat in omgevingsvisies

We brengen doorlopend onze belangen (waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid en wateroverlast en hoogwaterveiligheid) in alle omgevingsvisies van gemeenten in via de in 2019 vastgestelde 'Bouwstenen voor water en klimaat in omgevingsvisies'.

02. Complexe gebiedsprocessen, -visies en -plannen

We brengen onze belangen in bij complexe gebiedsprocessen, -visies en -plannen.

03. Water en bodem sturend voor de ruimtelijke ontwikkeling

Het Rijk en de provincie zijn bezig met het nader uitwerken van het uitgangspunt 'Water en bodem sturend voor de ruimtelijke ontwikkeling'. In samenwerking met de Unie van Waterschappen en de Provincie Limburg worden de belangen van het waterschap ingebracht. We onderzoeken wat Water en bodem sturend vraagt aan aanpassingen van bestaand beleid of nieuw beleid van het waterschap.

04. Beleidskader recreatief medegebruik

Het beleidskader recreatief medegebruik wordt in 2025 bestuurlijk vastgesteld na consultatie en inspraak.

Subdoel: 6.2.4 Investeren in relatiebeheer op alle niveaus

We investeren in relatiebeheer op alle niveaus. In de planperiode versterken we ons relatiebeheer door extra menskracht in te zetten. We werken zo veel mogelijk met vaste contactpersonen per relatie of per regio. Het is een rol van halen en brengen van informatie, het signaleren van ontwikkelingen en het vinden van samenwerkingskansen. Ook op bestuurlijk niveau zorgen we voor goede structurele afstemming. Met gebiedsgericht relatiebeheer bouwen we aan een netwerk dat bijdraagt aan het creëren van draagvlak voor onze plannen, een goede rol van water in plannen van anderen en gezamenlijke projecten met gecombineerde doelen.

Subdoel: 6.2.5 Iedereen is waterbeheerder

Inwoners van Limburg hebben (met al hun handelen) invloed op het water. Om mensen bewust te maken dat het ene gedrag goed is voor het water en het andere niet informeren en motiveren wij inwoners van Limburg via doelgerichte campagnes en communiceren we hierover via media, gerichte campagnes en educatie-activiteiten. We stimuleren positieve acties met subsidie, bijvoorbeeld voor afkoppelen van regenwater. In de planperiode willen we behalve informeren mensen ook directer betrekken bij het waterbeheer.

Activiteiten 2025

01. Gastlessen op basisscholen voor kinderen

Jaarlijks geven ca. 35 waterschappers uit alle disciplines een of meerdere gastlessen aan basisscholen in heel Limburg. In 2023 hebben wij ruim 50 gastlessen verzorgd en daarmee ca. 1200 kinderen bereikt. De verwachting is dat het aantal gastlessen in 2025 zal toenemen. Naast een kwantitatieve opgave werken wij ook aan het verder professionaliseren van de gastlessen en het werven en opleiding van onze eigen mensen.

02. Professionaliseren en digitaliseren van waterwandelingen

In 2025 starten we met minimaal 3 geactualiseerde begeleide waterwandelingen in Zuid-, Midden- en Noord-Limburg. Binnen de professionaliseringsslag zullen wandelgidsen dan opgeleid zijn en hebben zij een 'profielkenmerk'. Een profielkenmerk geeft de expertise van de wandelgids aan. Ook is de aanmeldprocedure voor waterwandelingen verder geautomatiseerd en geprofessionaliseerd.

Subdoel: 6.2.6 Samenwerken over de grenzen

We onderhouden intensieve contacten met de waterbeheerders in Noord-Brabant, Gelderland, Duitsland en België. Veel watergangen, de Maas en de grondwaterstromen zijn immers grensoverschrijdend.

Activiteiten 2025

01. Grensoverschrijdende Stresstest Roer

Grensoverschrijdende stresstest Roer onder de leiding van DG Water (Jozef van Brussel) n.a.v. aanbevelingen landelijke beleidstafel wateroverlast en hoogwater i.s.m. het Duitse Wasserverband Eifel-Rur (WVER). Mede betrokken zijn Deltares en de RWTH Aken i.s.m. het programma JCAR-ATRACE. De stresstest is input voor de voorverkenning die volgt uit de trajectaanpak voor Roermond.

**doel
6.3**

Doel: We dragen bij aan een duurzame toekomst.

Hoe meten we dat?

Bestuur en organisatie						
6.3	We dragen bij aan een duurzame toekomst					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	% energieneutraal zijn van WL ¹	60%	70%	80%	90%	100% (2030)
b)	% circulair zijn van WL ¹	50%	52%	54%	56%	100% (2050)
c)	Voortgang vitaliteitsbeleid ¹	100%	100%	100%	100%	100% (- ²)
d)	% reductie van restafval t.o.v. 2018 ¹	-35%	-50%	-60%	-70%	-95% (2030)
e)	% van het energieverbruik dat we zelf produceren ¹	30%	40%	50%	55%	70% (2030)
f)	% CO ₂ uitstoot gereduceerd t.o.v. 2018 ¹	20%	25%	35%	45%	55% (2030)

Toelichting bij

a)	¹ Doelstellingen afkomstig uit Nota 'Samen Duurzaam', vastgesteld door het AB d.d. 10 maart 2021. Energieneutraal t.o.v. referentiejaar 2018. Het doel om in 2025 energieneutraal te zijn, lijkt niet reëel. 2030 of 2035 is waarschijnlijker.
b)	¹ zie a) Circulair denken en handelen. In 2023 starten met circulair uitvragen (Grondstoffenakkoord 2017).
c)	¹ zie a) ² Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen. Vitaliteitsbeleid gericht op duurzame inzetbaarheid en voorkomen ziekteverzuim.
d)	¹ zie a)
e)	¹ zie a)
f)	¹ zie a)

Voor dit doel (6.3) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 6.3.1 Klimaatneutraal en circulair werken

In 2022 zijn we gestart met het in kaart brengen van de CO₂ footprint middels de prestatieladder. Op basis van deze data zijn de hotspots van CO₂ in beeld gebracht en hebben we diverse maatregelen getroffen om de CO₂ uitstoot terug te dringen. De belangrijkste hotspots zijn de inkoop van elektriciteit, gasverbruik, de uitstoot door woon-werkverkeer en het wagenpark. Sinds eind 2022 kopen we uitsluitend groene elektriciteit in. Het gasverbruik voor verwarming van gebouwen is in 2022 met ruim 20% teruggebracht door investeringen in alternatieve installaties (warmtepompen), er zijn aanvullende maatregelen in voorbereiding.

We elektrificeren het wagenpark en er is een mobiliteitsscan uitgevoerd om maatregelen te kunnen nemen die de uitstoot door woon-werkverkeer terugdringen. De uitrol van deze maatregelen vond en vindt plaats in 2023 en 2024. Op basis van deze acties is in 2022 het CO2-bewust Certificaat Niveau 3 behaald. Dit niveau wordt in 2024 gehandhaafd – in juli 2024 vindt de volgende audit plaats.

Er zijn al maatregelen in voorbereiding om daarna de stap naar niveau 4 te zetten. Dit vergt maatregelen die effect hebben in de keten. Een belangrijke maatregel, die al in gang is gezet, is dat wij ons hebben aangesloten bij het convenant schoon en emissieloos bouwen, waarin overheden en de bouwsector hebben afgesproken stapsgewijs naar een uitstootvrije aanpak toe te werken.

Tevens heeft de organisatie kennisgemaakt met ‘Product as a Service’ als circulair inkoopmodel.

Activiteiten 2025

- 01. Plan van aanpak Circulariteit*
 In 2024 wordt gestart met de ontwikkeling van een plan van aanpak omtrent circulariteit. Hierin worden beproefde concepten en werkzaamheden van binnen en buiten de organisatie gericht op circulariteit geïnventariseerd en organisatie-breed geïmplementeerd.
- 02. Voorbereiding implementatie CSRD-richtlijn*
 De Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) is een Europese richtlijn die grote ondernemingen en beursgenoteerde bedrijven verplicht om informatie te verstrekken over de impact van hun activiteiten op mens en milieu. Naar verwachting gaat de CSRD vanaf 2027 ook voor de rapportageverplichtingen van waterschappen gevolgen hebben. Op dit moment is nog niet bekend wat die rapportageverplichting precies in gaat houden. Om ons hier tijdig op voor te bereiden, stellen we in 2025 een plan van aanpak op.

doel
6.4

Doel: We werken tegen maatschappelijk verantwoorde kosten en risico's.

Hoe meten we dat?

Bestuur en organisatie						
6.4	We werken tegen maatschappelijk verantwoorde kosten en risico's					
	Indicator	2025	2026	2027	2028	Einddoel
a)	Weerstandsvermogen ¹	> 1,0	> 1,0	> 1,0	> 1,0	> 1,0 (- ²)

Toelichting bij

a) ¹ Het weerstandsvermogen is een ratio die aangeeft in hoeverre een organisatie eventuele calamiteiten financieel op kan vangen. Het is de verhouding tussen de beschikbare financiële reserves die bedoeld zijn voor risico's die zich voordoen (de weerstandscapaciteit) en de waarde van alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. De ratio bedraagt op dit moment 0. In deze begroting is rekening gehouden met een herstelplan over 2 jaren. Zie ook de paragraaf weerstandsvermogen.

² Geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.

Voor dit doel (6.4) voeren we jaarlijks veel reguliere, terugkerende werkzaamheden uit. We benoemen hieronder de belangrijkste activiteiten, die specifiek voor 2025 focus verdienen:

Subdoel: 6.4.1 We blijven een betaalbaar waterschap

We vinden het belangrijk om kostenbewust te zijn, zodat we een betaalbaar waterschap blijven en onze ambities haalbaar zijn.

Activiteiten 2025

01. Stroomlijnen financieel-administratieve processen
 Met ingang van 2025 nemen we de voor de nieuwe organisatie ingerichte omgeving in ons financieel informatiesysteem in gebruik. Gedurende het jaar gaan we aan de slag met het stroomlijnen van de financieel-administratieve werkprocessen. Behalve het uniformeren, vereenvoudigen en waar mogelijk verder automatiseren van werkprocessen richten we ons ook op kwaliteitsverbeteringen.

Subdoel: 6.4.2 We managen onze risico's
 We identificeren mogelijke risico's en zien toe op borging van de beheersmaatregelen.

Activiteiten 2025

01. Risicomanagement
 In 2025 ligt onze focus op de verdere integratie van de risicomatrixen van WL en WBL. Momenteel maken beide organisaties nog gebruik van afzonderlijke applicaties voor risico-inventarisatie en -beheersing. We streven ernaar in 2025 één gezamenlijke applicatie te implementeren. Dit zal resulteren in een uniform en integraal systeem voor risicomanagement, waarmee we risico's niet alleen op strategisch en tactisch niveau kunnen beheersen, maar ook naadloos kunnen integreren met operationele processen.
 Een belangrijk onderdeel van deze doorontwikkeling is de verdere koppeling van onze doelen, activiteiten, risico's en beheersmaatregelen. Door deze elementen sterker te verbinden, kunnen we effectiever sturen en anticiperen op mogelijke risico's en kansen.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Bestuur en Organisatie		2025 Begroting
Kosten		152.012.900
Opbrengsten		17.019.200
Netto kosten		134.993.700
Bijdrage aan BsGW		6.174.900
Doorberekende kosten naar overige programma's		-124.717.300
Totaal na doorberekening		16.451.300

Investerings

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA				
PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	UITGAVEN 2025 x € 1.000	INKOMSTEN 2025 x € 1.000
P502019	5	Roadmap Informatievoorziening 2022-2027	800	-
P504005	0	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Agio	-	220
	10	Projecten facilitair	50	-
PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISATIE			850	220

Overzicht van Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

In de zes programma's van deze begroting zijn de specifieke lasten en baten per programma opgenomen. Daarnaast heeft het waterschap ook baten en lasten die niet aan een programma zijn toe te rekenen. Het (gewijzigde) Waterschapsbesluit schrijft voor dat deze in een overzicht worden weergegeven.

Tabel: Overzicht van algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

(bedragen x € 1.000,-)		Begroting 2025	Lasten	Baten
Totaal exploitatie (programma 1 t/m 6)		249.125	269.942	20.817
Onvoorzien	+	1.047	1.047	
Duurzaamheid en innovatie	+	500	500	
Vennootschapsbelasting	+	--	--	
Onderuitputting exploitatie	-/-	842	842	
Ombuigingstaakstelling	-/-	1.000	1.000	
Goodwill toetreders BsGW	-/-	14		14
Overheadcomponent vergoeding HWBP	-/-	391		391
Dividend Nederlandse Waterschapsbank NV	-/-	2.300		2.300
Totaal netto kosten		246.125	269.647	23.522
Opbrengst waterschapsbelastingen, inclusief kwijtschelding en oninbaarverklaringen		249.710		
Exploitatieresultaat		3.585		

4 Raming van de belastingopbrengsten

In dit hoofdstuk bespreken we de verschillende aspecten van de waterschapsbelastingen. Daarnaast geven we weer hoe het tarief van 2025 tot stand is gekomen, inclusief rekenvoorbeelden voor verschillende woonsituaties. De volgende onderdelen komen aan de orde:

- Kostentoerekening
- Raming van de belastingopbrengsten en mate van kostendeckendheid
- Tarieven 2025 en rekenvoorbeelden
- Kwijtscheldingsbeleid

4.1 Kostentoerekening

Voor de verantwoording en sturing worden de kosten van het waterschap verantwoord volgens de afspraken met de Unie van Waterschappen, de zogenaamde BBP-structuur. Binnen deze structuur wordt onderscheid gemaakt tussen beleidsbeheerproducten die verder worden onderverdeeld in primaire beheerproducten en ondersteunende beheerproducten. De kosten van de ondersteunende beheerproducten worden toegewezen aan de primaire beheerproducten op basis van een bedrijfseconomische verdeling van de kosten.

Het doel van de kostentoerekening is de kosten uiteindelijk toe te wijzen aan de twee hoofdtaken van het waterschap:

1. **Watersysteembeheer:** Dit omvat de kosten voor het beheren van de waterhoeveelheid, het onderhouden van waterkeringen, het verbeteren van de waterkwaliteit en een deel van de kosten voor het heffen en innen van belastingen. Deze kosten worden gedragen door inwoners en eigenaren van gebouwen, gronden, en natuurgebieden.
2. **Zuiveringsbeheer:** Dit omvat de kosten voor het zuiveren en transporteren van afvalwater en het verwerken van het zuiveringsslib, evenals een deel van de kosten voor belastingheffing en -inning. Verder wordt een deel van de kosten van eigen plannen, bestuur, externe communicatie en vergunningverlening en handhaving van de Wvo, tot het zuiveringsbeheer gerekend. Deze kosten worden opgebracht door huishoudens en bedrijven op basis van het aantal vervuilingseenheden.

Producten die geen duidelijke relatie hebben worden verdeeld op basis van een percentage. Deze verdeling is gebaseerd op art. 122 lid d van de Waterschapswet (Memorie van toelichting).

Alle indirecte kosten worden via de kostenverdeelstaat doorberekend naar de producten die deel uitmaken van programma's en onderdeel uitmaken van de taak watersysteembeheer en/of zuiveringsbeheer. In de voorliggende begroting hebben we dezelfde werkwijze en kostenverdeelstaten gehanteerd als voorheen. Dit is gedaan omdat de benodigde duidelijkheid om weloverwogen keuzes te kunnen maken voor een nieuw op te zetten kostenverdeelstaat niet tijdig beschikbaar was of kon komen. De bestaande beleidslijn is hiermee voor de begroting 2025 gehandhaafd. Dit is conform de gemaakte afspraak met het algemeen bestuur tijdens begrotingsbehandeling 2024 in november 2023.

Een herziening van de kostenverdeelstaten is pas per begroting 2026 realiseerbaar, wat het voordeel biedt dat eventuele herverdeeleffecten kunnen worden gecombineerd met de effecten van het nieuwe of aangepaste belastingstelsel dat in 2026 wordt doorgevoerd.

4.2 Raming van de belastingopbrengsten

De netto kosten per kostendrager worden gedekt door de opbrengsten uit waterschapsbelastingen. Hierbij wordt rekening gehouden met kwijtscheldingen, oninbare vorderingen en de toevoegingen en onttrekkingen aan de egalisatiereserves voor de ontwikkeling van waterschapslasten.

De kostentoerekening en de specificatie van de benodigde belastingopbrengsten voor 2025 worden als volgt weergegeven:

(bedragen x € 1.000,-)	Begroting 2025	Kostendrager	
		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer
Totaal netto kosten	246.125	106.046	140.079
Correctie kwijtschelding	+ 8.777	2.976	5.801
Correctie oninbaarheid	+ 1.818	755	1.063
Subtotaal	256.720	109.776	146.944
Toevoeging egalisatiereserve zuiveringsheffing	+ 4.950		4.950
Onttrekking egalisatiereserve watersysteemheffing	-/- 1.365	1.365	
Op te leggen bruto belastingvolume na verrekening met egalisatiereserves	260.305	108.411	151.894

Prognose stand egalisatiereserves ná verrekening per 31-12-2025:

Egalisatiereserve watersysteemheffing	6.899
Egalisatiereserve zuiveringsheffing	1.316

Een uitgebreide specificatie van de kostentoerekening is opgenomen in bijlage E.

In de kadernota 2025 heeft het algemeen bestuur een aantal bestuurlijke keuzes vastgelegd, die in deze begroting zijn verwerkt. Hierbij is een maximale belastingvolumestijging van 6,5% als richtlijn gehanteerd. Met de voorliggende begroting wordt hieraan voldaan. De opbrengstontwikkeling 2025 per taak is 6,2% voor de watersysteemheffing en 6,7% bij de zuiveringsheffing.

Om de begroting sluitend te maken en het gewenste tarievenbeleid voor de komende jaren te realiseren, wordt voorgesteld om voor 2025 een bedrag van € 1.365.000 te onttrekken aan de 'egalisatiereserve watersysteemheffing'. Daarnaast, gezien de negatieve stand van de 'egalisatiereserve zuiveringsheffing' en de noodzaak om het weerstandsvermogen aan te vullen, wordt € 4.950.000 toegevoegd aan de 'egalisatiereserve ontwikkeling zuiveringsheffing'.

4.3 Belastingtarieven 2025

Het waterschap heft de volgende belastingen:

- **Watersysteemheffing:** De watersysteemheffing is gebaseerd op de kosten die we maken voor het watersysteembeheer. Deze heffing wordt opgebracht door inwoners en de eigenaren van gebouwde, ongebouwde onroerende zaken en natuurterreinen.

- **Verontreinigingsheffing:** Voor het direct lozen van afvalwater op het oppervlaktewater wordt een aanslag verontreinigingsheffing opgelegd. Het tarief voor de verontreinigingsheffing is gelijk aan het tarief van de zuiveringsheffing.
- **Zuiveringsheffing:** De zuiveringsheffing is toegespitst op de kosten van de zuivering, het transport van afvalwater en de verwerking van het zuiveringslib.

De ‘Kostentoedelingsverordening Watersysteembeheer Waterschap Limburg 2022’, die op 24 november 2021 door het algemeen bestuur is vastgesteld, vormt de basis voor de berekening van de tarieven van het watersysteembeheer. De kostentoedeling dient éénmaal in de 5 jaar opnieuw te worden vastgesteld. Op 23 april 2024 heeft de Tweede Kamer ingestemd om het wetsvoorstel over de herziening van het belastingstelsel per 1 januari 2026 naar de Eerste Kamer te sturen. Op 9 juli 2024 was er in de Eerste Kamer een technische briefing van de Commissie voor Infrastructuur, Waterstaat en Omgeving (IWO). De senatoren uit de Eerste Kamer kunnen schriftelijk reageren op het wetsvoorstel voor de eerste commissievergadering na het reces op 10 september. Vervolgens beantwoordt de minister van Infrastructuur en Waterstaat deze vragen. Meestal kan een wetsvoorstel na één schriftelijke vragenronde plenair worden behandeld. Een besluit van de Eerste Kamer wordt daarom in het najaar van 2024 verwacht. In 2025 zullen we de gevolgen van het nieuwe belastingstelsel in het bestuur aan de orde stellen.

Voor de berekening van de tarieven 2025 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De geraamde opbrengst waterschapslasten is op basis van de begroting aangepast met het stijgingspercentage van de watersysteemheffing (6,2%) en het stijgingspercentage van de zuiveringsheffing (6,7%).
- *De voor het belastingjaar 2025 gehanteerde belastingmaatstaven, zijn gebaseerd op de prognoses 2025 van medio september 2023.* Overeenkomstig de uitvoeringsovereenkomst met de BsGW worden de geactualiseerde gegevens voor 2025 medio september 2024 ontvangen. Een en ander vertaald in de notitie 'prognose opbrengst waterschapshoeffingen 2025' van de BsGW. Die laatste zal als uitgangspunt dienen bij de bepaling van de definitieve belastingtarieven bij een gelijkblijvend belastingvolume zoals voorgesteld in deze begroting.

Watersysteemheffing en verontreinigingsheffing

De watersysteemheffing voor de diverse categorieën belastingbetalers berekenen we op basis van de door het algemeen bestuur vastgestelde kostentoedelingsverordening 2022 betreffende het watersysteembeheer.

Watersysteemheffing	Kostentoedelingsverordening 2022
Ingezetenen	40,00%
Zakelijk gerechtigden gebouwd	49,05%
Zakelijk gerechtigden ongebouwd	10,74%
Zakelijk gerechtigden natuurterreinen	0,21%
Totaal	100,00%

De belastingtarieven worden berekend op basis van het kostenveroorzakingsprincipe, waarbij:

- **Gebouwd:** Het tarief is een percentage van de WOZ-waarde, In de huidige prognose is alleen nog rekening gehouden met een autonome groei van 0,15%. Bij de definitieve bepaling van het belastingtarief wordt uitgegaan van de actuele prognoses 2025 inclusief de waardeinstijging van het bestaande onroerend goed.
- **Ongebouwd en natuur:** Het tarief is de opbrengst gedeeld door het aantal belastbare hectares. Waterschapseigendommen zijn vrijgesteld, wat vooral de categorie ongebouwd beïnvloedt.
- **Ingezetenen:** Het aantal huishoudens in 2025 wordt geprognosticeerd op 509.500, gelijk aan 2024.

Onderstaande tabel geeft weer hoe de opbrengsten worden verdeeld naar de belastingcategorieën:

Categorie	Belasting-opbrengst	Maatstaven	Tarief 2025	Tarief 2024
Ongebouwd (per hectare)	11.104.000			
• Openbare landwegen		8.279	€ 366,35	€ 344,95
• Overig ongebouwd		110.151	€ 73,27	€ 68,99
Natuur (per hectare)	241.400	49.039	€ 4,92	€ 4,66
Gebouwd (percentage van de WOZ-waarde)	51.730.100	184,1 mld.	0.0281%	0,0265%
Ingezetenen (per heffingseenheid)	44.719.900	509.500	€ 87,77	€ 82,69
	107.795.400			

Verontreinigingsheffing

De verontreinigingsheffing blijft bestaan voor directe lozingen. Het tarief voor de verontreinigingsheffing is gelijk aan het tarief van de zuiveringsheffing en wordt - evenals de zuiveringsheffing - geheven op basis van het aantal vervuilingswaarde die directe lozers (woningen en bedrijven) produceren. Onderstaande tabel geeft weer hoe de opbrengsten worden verdeeld naar de belastingcategorieën:

Categorie	Belasting-opbrengst	Maatstaven (ve's)	Tarief 2025	Tarief 2024
Verontreinigingsheffing	577.005			
• Bedrijven		6.500	€ 94,76	€ 88,77
• Huishoudens		0	€ 94,76	€ 88,77
	577.005			

Het aantal ve's van de directe lozingen in 2025 is 6.500. Dit aantal is gebaseerd op de realisatiegegevens van de DSM-Chemelot-locatie. Ten opzichte van vorig jaar is de raming gelijk gebleven.

Op basis van het (herziene) Waterschapsbesluit moet het waterschap de mate van kostendekkendheid inzichtelijk maken.

Overzicht kostendekkendheid watersysteemheffing	(x € 1.000,-)		
	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Netto kosten watersysteemtaak	88.169	100.502	106.046
Bij: correctie kwijtschelding	2.112	2.804	2.976
Bij: correctie oninbaarheid	554	711	755
Totale kosten	90.835	104.017	109.777
Opbrengst watersysteemheffing & verontreinigingsheffing*	87.542	102.115	108.411
Dekkingspercentage	96,4%	98,2%	98,8%
Onttrekking inzet egalisatiereserve watersysteemheffing	3.293	1.902	1.366

* De opbrengst van de verontreinigingsheffing komt ten goede van de watersysteemtaak en heeft daarmee een matigend effect op de op te brengen watersysteemheffing.

Zuiveringsheffing

De zuiveringsheffing is gebaseerd op het aantal vervuilingseenheden (ve's) geproduceerd door woningen en bedrijven. Voor woningen wordt dit forfaitair berekend, waarbij één- en meerpersoonshuishoudens een vast aantal ve's toegewezen krijgen. Voor bedrijven zijn de ve's voor 90% afhankelijk van variabele factoren en worden jaarlijks gebaseerd op de daadwerkelijke vervuiling.

Het tarief van de zuiveringsheffing wordt bepaald door de opbrengst zuiveringsbeheer te delen door het aantal ve's indirecte lozingen

Onderstaande tabel geeft weer hoe de opbrengsten worden verdeeld naar de belastingcategorieën:

Categorie	Belasting-opbrengst	Maatstaven (ve's)	Tarief 2025	Tarief 2024
Zuiveringsheffing				
• Bedrijven	37.993.600	428.000	€ 94,76	€ 88,77
• huishoudens	104.307.700	1.175.000	€ 94,76	€ 88,77
	142.301.300	1.603.000		

Voor 2025 wordt het aantal indirecte lozingen voorlopig aangehouden op 1.603.000 ve's, gelijk aan 2024. Hoewel het aantal inwoners in het beheergebied is toegenomen door arbeidsmigranten en Oekraïense vluchtelingen, heeft dit geen directe invloed op het aantal ve's voor woningen, aangezien veel van deze groepen in bedrijfsaccommodaties verblijven. Daarnaast blijft het aantal eenpersoonshuishoudens, die minder ve's genereren dan meerpersoonshuishoudens, licht toenemen door vergrijzing en individualisering. Leegstand van woningen heeft een negatief effect op het aantal ve's, maar dit effect is beperkt door de regels voor tijdsevenredige aanslagen. Voor 2025 wordt een stabilisatie van het aantal ve's voor woningen verwacht.

Bij bedrijven zijn de vervuilingswaarden variabel door aanpassingen aan producten, productieprocessen en marktontwikkelingen. Een beter zuiveringsrendement, veranderingen in productie, en bedrijfsbeëindigingen kunnen leiden tot een afname van de vervuilingswaarden bij bedrijven. Op basis van de laatst bekende prognoses voor 2025 gaan we uit van een gelijkblijvend aantal ve's voor bedrijven.

Onderstaande tabel laat de kostendekkendheid van de zuiveringsheffing zien.

Overzicht kostendekkendheid zuiveringsheffing	(x € 1.000,-)		
	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Netto kosten zuiveringstaak	106.026	127.420	140.079
Bij: correctie kwijtschelding	3.161	5.435	5.801
Bij: correctie oninbaarheid	879	996	1.064
Totale kosten	110.066	133.851	146.944
Opbrengst Zuiveringsheffing	110.157	142.301	151.894
Dekkingspercentage	100,1%	106,3%	103,4%
Storting egalisereserve zuiveringsheffing	91	8.450	4.950

4.4 Lastendrukontwikkeling

De gemiddelde lastenontwikkeling van het waterschap voor ingezetenen en ingelanden is inzichtelijk te maken door de ontwikkeling in beeld te brengen van een eenpersoons- en een meerpersoonshuishouden, een agrarisch bedrijf, een natuurterrein en een groothandel en productiebedrijf. Hierbij wordt aangesloten op de profielen die door de Unie van Waterschappen worden gebruikt voor de periode 2025 t/m 2028 aangevuld met nog enkele andere varianten.

De onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de belastingdruk 2025 weer ten opzichte van 2024.

Voorbeeldsituatie	Lastendruk 2024	Indicatieve lastendrukontwikkeling 2024-2025			
		Begroting 2025 Lastendruk	Stijging 2025 op jaarbasis	Stijging 2025 op maandbasis*	Stijging % t.o.v. 2024
Meerpersoonshuishouden (3ve), koopwoning WOZ € 370K	€ 447	€ 476	€ 29	€ 2	6,5%
Meerpersoonshuishouden (3ve), huren	€ 349	€ 372	€ 23	€ 2	6,6%
Eénpersoonshuishouden (1ve), koopwoning € 370K	€ 270	€ 287	€ 17	€ 1	6,3%
Eénpersoonshuishouden (1ve) , huren	€ 171	€ 183	€ 12	€ 1	7,0%
Agrarisch bedrijf 60 ha, WOZ € 520.000, 3ve	€ 4.544	€ 4.827	€ 283	€ 24	6,2%
Agrarisch bedrijf 40 ha, WOZ € 520.000, 3ve	€ 3.164	€ 3.361	€ 197	€ 16	6,2%
Prod.bedrijf voedingsmidd., WOZ € 13,5 mln, 300 ve	€ 30.209	€ 32.222	€ 2.013	€ 168	6,7%
Klein bedrijf, WOZ € 300.000, 5ve	€ 523	€ 558	€ 35	€ 3	6,7%
Middelgroot bedrijf, WOZ € 5.000.000, 50ve	€ 5.764	€ 6.143	€ 379	€ 32	6,6%
Groot bedrijf € 30.000.000, 500ve	€ 52.335	€ 55.810	€ 3.475	€ 290	6,6%
Groothandel, WOZ € 2.700.000, 7ve	€ 1.337	€ 1.422	€ 85	€ 7	6,4%
Wegenbeheerders/-eigenaren 300ha	€ 103.485	€ 109.905	€ 6.420	€ 535	6,2%
Natuurbeheerders/-eigenaren 1.000ha	€ 4.660	€ 4.920	€ 260	€ 22	5,6%

* afgerond op hele euro's

Verschillen in de percentages ontstaan door de directe kostentoekening volgens de kostentoeedelingsverordening, verschillen in de verhouding watersysteem- en zuiveringsheffing op de totale belastingaanslag en ontwikkelingen in de belastingmaatstaf.

4.5 Kwijtschelding en oninbaar

Op grond van artikel 144 van de Waterschapswet bedraagt de kwijtscheldingsnorm 100%. Bij een inkomen dat gelijk of lager is dan 100% van het norminkomen vindt volledige kwijtschelding plaats. Hierbij sluiten we aan bij de gemeentelijke toetsing. We verlenen alleen kwijtschelding voor de watersysteemheffing voor ingezetenen en de zuiveringsheffing voor particulieren.

Onderstaande tabel toont de ontwikkeling van de post kwijtschelding en oninbaar.

Overzicht kwijtschelding en oninbaar (bedragen x € 1,-)	Rekening 2023	Begroting 2024 na wijz.	Begroting 2025
<i>Watersysteemheffing</i>			
• kwijtschelding	2.111.875	2.803.500	2.976.200
• oninbaar	554.310	710.800	754.600
<i>Zuiveringsheffing</i>			
• kwijtschelding	3.161.308	5.434.900	5.801.200
• oninbaar	878.846	996.100	1.063.300
Totaal	6.706.339	9.945.300	10.595.300

5 Paragrafen

Artikel 4.13 van het (gewijzigde) Waterschapsbesluit bepaalt dat in de begroting paragrafen moeten worden opgenomen die de beleidslijnen vastleggen met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. Deze paragrafen geven een overzicht van de begroting door onderwerpen die anders verspreid zouden zijn, te bundelen in een kort overzicht.

De begroting moet ten minste de volgende paragrafen bevatten:

- Uiteenzetting van de financiële positie
- Assetmanagement
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen (indien aan de orde)

Naast deze verplichte paragrafen is er ook een Openbaarheidsparagraaf toegevoegd om inzicht te geven in de voortgang van de implementatie van de Wet open overheid (Woo).

Gewijzigd Waterschapsbesluit

In het vorige Waterschapsbesluit waren er meerdere paragrafen die inzicht gaven in de financiële positie van het waterschap, zoals onttrekking bestemmingsreserves, financiering, weerstandsvermogen en EMU-saldo. Deze zijn nu samengevoegd in één paragraaf: *Uiteenzetting van de financiële positie*.

Assetmanagement is een nieuwe paragraaf die ingaat op het beleidskader omtrent assetmanagement, het beoogde onderhoudsniveau en de financiële consequenties daarvan, inclusief de vertaling ervan in de begroting.

Verder zijn de onderdelen "ontwikkelingen sinds vorig begrotingsjaar", "uitgangspunten en normen", "incidentele baten en lasten", "kostentoerekening" en "waterschapsbelasting" niet meer als aparte (verplichte) paragrafen opgenomen, maar geïntegreerd in de financiële begroting.

5.1 Paragraaf uiteenzetting van de financiële positie

Voorheen kende het Waterschapsbesluit voor de begroting een aantal paragrafen die samenhangen met het inzicht in de financiële positie van het waterschap (paragraaf financiering, weerstandsvermogen, EMU saldo en onttrekkingen aan reserves en voorzieningen). Deze paragrafen zijn samengevoegd in de paragraaf uiteenzetting van de financiële positie.

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- De financiering, waarbij onder andere inzicht wordt gegeven in de rentevisie, liquiditeitspositie en het treasurybeheer.
- Weerstandsvermogen en de risicobeheersing.
- Stand en het verloop van bestemmingsreserves en voorzieningen.
- Financiële kengetallen als verduidelijking van de financiële positie.

FINANCIERING

Treasury omvat het beheer, de controle, de verantwoording en het toezicht op financiële vermogenswaarden, geldstromen, financiële posities en de bijbehorende risico's. Dit houdt in dat beleid gefinancierd wordt en overtollige geldmiddelen worden uitgezet. Dit vereist adequaat handelen binnen een steeds complexer wordende geld- en kapitaalmarkt.

Bij de financiering zijn drie componenten van belang:

1. rentevisie
2. liquiditeitspositie
3. treasurybeheer

De basis voor de treasuryfunctie is vastgelegd in het op 27 september 2023 goedgekeurde 'Treasurystatuut 2023 Waterschap Limburg'.

Rentevisie

In de financiële uitgangspunten voor 2025-2030 is voor de rekenrente 2025 voor kortlopende geldleningen uitgegaan van een rentepercentage van 3%. Op basis van de huidige rentestanden is dit percentage te laag. Indien de inflatiedruk echter mocht afnemen kan dit een verlagend effect hebben op het rentepercentage voor kort geld.

Door de oorlog in Oekraïne is sinds 2022 sprake van een inflatiedruk die de norm van 2% ruimschoots overschrijdt. Om de inflatie te beteugelen heeft de Europese Centrale Bank (ECB) de afgelopen twee jaar het rente-instrument ingezet en de rente via een aantal rentestappen in een recordtempo verhoogd naar 4% (juli 2022 was de rente nog -0,5%). Door de afzwakking van de energiecrisis en doordat het rente-instrument van de ECB in Europa zijn werk heeft gedaan is de inflatie inmiddels gedaald. Hierdoor heeft de ECB op 6 juni 2024 de eerste renteverlaging sinds 2019 doorgevoerd en de refirente en depositorente verlaagd met 0,25% tot respectievelijk 4,25% en 3,75%.

De herfinancieringsrente (lees refirente) is de rente die banken en financiële instellingen betalen aan de ECB wanneer zij geld opnemen. De depositorente van de ECB is het tarief waartegen banken overtollig geld kunnen stallen bij de ECB.

Rente en inflatie zijn gevoelig voor onzekerheid en onrust die 'geopolitieke spanningen' met zich meebrengen. Hierdoor is de renteontwikkeling moeilijk te voorspellen. Zoals reeds aangegeven is op basis van de huidige rentestand en de diverse financiële indicatoren het gehanteerde percentage voor de korte rente in de begroting 2025 van 3% wellicht te laag. Voor de berekening van de eventuele rentekosten 2025 is rekening gehouden met de effecten van de financiering van eventuele liquiditeitstekorten met (goedkope) kasgeldleningen. Bij een eventuele negatieve liquiditeitspositie van het waterschap heeft een eventuele verdere verhoging van de korte rente uiteraard een financieel effect.

In de financiële uitgangspunten 2025-2030 is voor de lange rente voor 2025 uitgegaan van een rentepercentage van 4%. Op basis van de huidige rentestanden kan worden geconcludeerd dat dit percentage nog actueel is. De ontwikkeling van de lange rente is echter moeilijker in te schatten, omdat deze niet wordt bepaald door de ECB, maar door de markt.

Omdat de basisfinanciering voor 2025 van € 49 miljoen reeds in 2019 is afgesloten tegen een percentage van 0,857% is het risico beperkt.

Liquiditeitspositie

Wat betreft de liquiditeitspositie kan worden opgemerkt dat het leeuwendeel van het jaar sprake is van een negatieve liquiditeitspositie. Het beleid is gericht op de beperking van de rekeningcourantrente. Indien (tijdelijke) liquiditeitstekorten, binnen de kaders van de Wet Fido, de kasgeldlimiet niet overschrijden kunnen deze door middel van het instrument van kasgeldleningen worden gefinancierd.

Schatkistbankieren

Met ingang 13 december 2013 is het verplicht schatkistbankieren voor decentrale overheden van kracht geworden. In verband met het inregelen van het schatkistbankieren voor NWB-klanten is de ingangsdatum voor de waterschappen vastgesteld op 4 februari 2014.

Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden moeten worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Hierdoor hoeft de Nederlandse staat minder geld te lenen op de financiële markten met als resultaat een daling van de staatsschuld.

Voor de uitvoering hiervan is de rekeningcourant van een decentrale overheid bij het ministerie van Financiën gekoppeld aan een betaalrekening die deze overheid heeft bij de huisbank, in het geval van ons waterschap de NWB-bank. Het waterschap moet zelf de overtollige middelen naar deze rekening overmaken. Een drempelbedrag van 2% van het jaarlijks begrotingstotaal mag buiten de schatkist worden gehouden. Dit wordt per kwartaal beoordeeld.

Kasgeldlimiet

Indien bij een negatieve liquiditeitspositie van het waterschap de kasgeldlimiet, die voor 2025 € 62 miljoen bedraagt (te weten 23% van het begrotingstotaal) drie opeenvolgende kwartalen wordt overschreden, is het op grond van de Wet Fido verplicht de vlottende schuld te consolideren door middel van een vaste geldlening. Indien dit aan de orde is, dient het negatieve rekening-courantsaldo, dat uitstaat tegen de lage debetrente, te worden omgezet in een vaste geldlening.

Treasurybeheer

Risicobeheer

Dit onderdeel geeft inzicht in het te verwachten risicoprofiel van het waterschap. Onder risico's worden renterisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's, koersrisico's en voor zover relevant valutarisico's verstaan. Het renterisico op de vlottende schuld wordt ingeperkt door het hanteren van de kasgeldlimiet. Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt het begrotingstotaal aangehouden, vermenigvuldigd met het vigerende percentage zoals dat bij ministeriële regeling is vastgesteld.

Dit kan als volgt worden weergegeven.

Kasgeldlimiet (x € 1.000)	Ultimo 2025
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	56.906

De kasgeldlimiet wordt mede door de reeds in 2019 aangetrokken geldleningen van € 49 miljoen voor 2025 (stortingsdatum 1 december 2025) op basis van de huidige inzichten in 2025 niet overschreden. De berekening van de kasgeldlimiet is opgenomen in bijlage F.

Naast de kasgeldlimiet geeft de renterisiconorm inzicht in de feitelijke risico's op de vaste schuld. In de Wet Fido is de renterisiconorm voor de waterschappen bepaald op 30% van het begrotingstotaal. Dit betekent dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 30% van het begrotingstotaal.

De renterisiconorm kan voor 2025 als volgt worden weergegeven:

Toets renterisiconorm	2025
Renterisiconorm	80.894
Renterisico op vaste schuld	39.455
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	41.439

Uit bovenstaand overzicht kan worden afgeleid dat het waterschap voldoet aan de toets van de renterisiconorm. De berekening van de renterisiconorm is eveneens opgenomen in bijlage F. In bijlage C is een overzicht van de vaste schulden opgenomen.

Kredietrisico's op verstrekte geldleningen zijn niet aan de orde, omdat geen leningen van dien aard aan derden zijn en naar verwachting ook niet worden verstrekt. Het liquiditeitsrisico wordt beperkt door de treasuryactiviteiten te baseren op een liquiditeitsprognose met een looptijd van minimaal een jaar.

Het koersrisico op buitenlandse valuta is voor de reguliere activiteiten nihil aangezien het waterschap betalingen en ontvangsten verricht in euro's.

Waterschapsfinanciering

Conform het op 27 september 2023 vastgestelde 'Treasurystatuut 2023' gelden bij het aantrekken van financieringen voor een periode van een jaar en langer de volgende uitgangspunten:

- slechts voor de uitoefening van de publieke taak worden financieringen aangetrokken
- financiering met externe financieringsmiddelen wordt zoveel mogelijk beperkt door primair de beschikbare interne financieringsmiddelen te gebruiken om het renteresultaat te optimaliseren;
- toegestane instrumenten bij het aantrekken van financieringen zijn o.a. onderhandse geldleningen en medium term notes (MTN).

Met betrekking tot het saldo- en liquiditeitenbeheer worden de in het Treasurystatuut 2023 opgenomen richtlijnen strikt nageleefd.

Kasbeheer

Om de kosten voor het geldstroomverkeer te kunnen beperken, wordt de gehanteerde beleidslijn voortgezet. Dit betekent dat het liquiditeitsgebruik beperkt wordt door de geldstromen op waterschapsniveau op elkaar af te stemmen, het betalingsverkeer door één bank (NWB) elektronisch te laten uitvoeren en de betalingsopdrachten uitsluitend centraal door financiën te laten verwerken.

WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre het waterschap in staat is om financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit de lopende dienstverlening beïnvloedt. Het fungeert als een financieel vangnet voor risico's die niet volledig kunnen worden beheerst via het risicomanagement. In deze paragraaf bieden wij inzicht in de risico's van het waterschap, evenals het beschikbare en benodigde weerstandsvermogen.

Risico's en benodigd weerstandsvermogen

In de voorliggende begroting is voor de risico-inventarisatie gebruik gemaakt van de risico-inventarisatiemethoden die momenteel bij de verschillende organisaties (WL en WBL) worden gehanteerd. Dit betekent dat we leunen op de bestaande methoden en geïnventariseerde risico's van zowel het waterschap als het waterzuiveringsbedrijf. In 2025 zal, in aanloop naar de begroting 2026, een uniform risicomanagementbeleid worden geformuleerd, zodat we als nieuwe organisatie beschikken over een geïntegreerde en consistente aanpak voor risicobeheer.

Het benodigde weerstandsvermogen wordt berekend door de resterende risico's, na het nemen van preventieve, repressieve en/of correctieve maatregelen, uit te drukken in euro's. Op basis van de meest recente risico-inventarisaties bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit € 9,4 miljoen. In het risicoregister (bijlage K) is het totaal van de geïnventariseerde risico's opgenomen, samen met de benodigde weerstandscapaciteit. Tevens wordt daar een toelichting gegeven op de gebruikte methoden voor het identificeren en kwalificeren van risico's.

Beschikbare weerstandscapaciteit

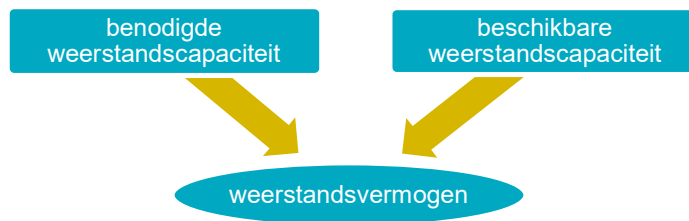
De beschikbare weerstandscapaciteit voor het afdekken van de risico's wordt gevormd door de algemene reserve.

De geprognosticeerde stand van de algemene reserve per 31-12-2025 bedraagt € 9,4 mln. Deze reserve is bedoeld voor het opvangen van risico's voortvloeiend uit zowel de watersysteem- als de zuiveringstaak.

Ratio weerstandsvermogen: beschikbare versus benodigde weerstandscapaciteit

Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Met behulp van dit verhoudingsgetal wordt bepaald of het weerstandsvermogen toereikend is voor de geïnventariseerde risico's. Schematisch kan het weerstandsvermogen als volgt worden weergegeven:

In formulevorm ziet het er zo uit:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Het waterschap is zelf verantwoordelijk voor het bepalen van de minimumnorm met betrekking tot het weerstandsniveau. Voor de waardering van de weerstandsratio wordt door overheidsinstanties veelal gebruik gemaakt van de normtabel die door de Universiteit van Twente is ontwikkeld.

Weerstandsratio	Waardering
> 2,0	Uitstekend
1,4 – 2,0	Ruim voldoende
1,0 – 1,4	Voldoende
0,8 – 1,0	Matig
0,6 – 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Normtabel Universiteit Twente

Het waterschap streeft naar een ratio van 1,0 (waardering voldoende). Dit houdt in dat de beschikbare weerstandscapaciteit (tenminste) gelijk zou moeten zijn aan de benodigde weerstandscapaciteit.

Weerstandsratio en herstelplan weerstandsvermogen

De afgelopen jaren hebben we te maken gehad met enkele grote tegenvallers, waardoor het volledige weerstandsvermogen werd aangesproken. Om de continuïteit te waarborgen, waren maatregelen noodzakelijk om de weerstandscapaciteit te herstellen. Onder de noemer 'herstelplan weerstandsvermogen' worden in de periode 2024-2025 verschillende stappen ondernomen, waaronder tijdelijk een extra tariefsverhoging (zuiveringsheffing) die aanvullende stortingen in de algemene reserve mogelijk maken, zodat de beschikbare weerstandscapaciteit weer aansluit bij de benodigde capaciteit.

De weerstandsratio is als volgt berekend:

$$\text{Weerstandsratio} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ 9,4 mln.}}{\text{€ 9,4 mln.}} = 1$$

Uitgangspunt van het herstelplan is dat de algemene reserve in 2025 wordt aangevuld tot € 9,4 miljoen, waardoor deze weer op normhoogte komt. Het verloop van de algemene reserve en de reserves voor tariefontwikkeling van de watersysteemheffing en zuiveringsheffing is als volgt:

(bedragen x € 1.000,-)	Stand 31-12-2023	Mutaties 2024	Stand 31-12-2024	Mutaties 2025	Stand 31-12-2025
Algemene reserve	0	4.700	4.700	4.700	9.400
Egalisatiereserve watersysteemheffing	14.793	- 5.554	9.239	- 2.340	6.899
Egalisatiereserve zuiveringsheffing	0	91	91	1.225	1.316
Totaal	14.793	- 763	14.030	3.585	17.615

Ook het verloop en de stand van de egalisatiereserves van de watersysteemheffing en zuiveringsheffing laten een stabiele en positieve ontwikkeling zien, wat bijdraagt aan de financiële gezondheid en stabiliteit van het waterschap op de langere termijn.

Zie voor het verloop ook bijlage B ‘Reserves en voorzieningen’

Aandachtspunten en niet gekwantificeerde risico's

Naast geïdentificeerde en gekwantificeerde risico's zijn er een aantal overige ontwikkelingen die aandacht verdienen:

Kaderrichtlijn Water

Het niet behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) of het niet succesvol benutten van uitzonderingsbepalingen kan ertoe leiden dat het Rijk in gebreke wordt gesteld door de Europese Commissie. Dit kan resulteren in aanzienlijke dwangsommen van € 5.000 tot € 300.000 per dag en boetes, variërend van € 1 miljoen tot € 40 miljoen in totaal. Het Rijk kan dergelijke boetes doorberekenen aan het waterschap. Daarnaast neemt het risico op juridische procedures van belanghebbende partijen toe.

In het licht van deze risico's zijn er ontwikkelingen waarvan het financieel effect nog niet kwantificeerbaar is. Deze ontwikkelingen zijn te zien als beheersmaatregelen voor de genoemde risico's. Deze ontwikkelingen kunnen mogelijk leiden tot extra capaciteit en kosten:

- Aanvullende KRW-opgave voor 2027: WL zal naar verwachting aanvullende maatregelen moeten nemen om de doelen voor 2027 te halen. Dit omvat het 'KRW-proof' maken van vergunningen voor lozingen, waaronder herziening van vergunningen voor directe lozingen door WL en advisering aan gemeenten en provincies over indirecte lozingen.
- Overdracht van bevoegdheden: Op langere termijn is het mogelijk dat de bevoegdheden voor indirecte lozingen van gemeenten naar het waterschap worden overgedragen.

- Nieuwe EU-richtlijn Stedelijk Afvalwater: Deze richtlijn zal een opgave vormen voor de rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's).
- Bufferstroken (Nitraat Actie Programma): Het waterschap krijgt mogelijk een nieuwe taak rondom bufferstroken, wat een autonome ontwikkeling is.
- LPLG: Doordat minder middelen worden toegekend, leidt dit mogelijk tot een grotere opgave voor het waterschap.
- Samenwerking met buurlanden: Voor de samenwerking met buurlanden en om gebruik te kunnen maken van de KRW-uitzonderingsbepaling 'belasting uit het buitenland' zijn aanvullende waterkwaliteitsmetingen aan de grens noodzakelijk.

Areaalbeheer

De huidige onderhoudsbudgetten voor areaalbeheer zijn op dit moment toereikend om de benodigde werkzaamheden uit te voeren. Echter, onvoorspelbare en grillige klimatologische omstandigheden kunnen op elk moment een negatieve invloed hebben op deze budgetten. Dit betekent dat de beschikbare middelen in de toekomst mogelijk niet voldoende zullen zijn om aan de onderhoudsbehoeften te voldoen.

ONTTREKKINGEN AAN RESERVES EN VOORZIENINGEN

De reserves en voorzieningen vormen het fundament van de financiële positie van het waterschap. Het beleid voor de reserves en voorzieningen is vastgelegd in de '*nota reserves en voorzieningen 2017 Waterschap Limburg*'.

In deze paragraaf bespreken we de bedragen die aan bestemmingsreserves of voorzieningen worden onttrokken. Per reserve en voorziening lichten we het doel, de omvang en de verwachte onttrekking in het verslagjaar toe.

Bestemmingsreserves

- *Bestemmingsreserve riooloverstorten*

Doel	Bevorderen van gemeentelijke projecten die als doel hebben de belasting van afvalwater op het huidige oppervlaktewater- en zuiveringssysteem terug te brengen.
Omvang	1 januari 2025 € 3.175.000
Onttrekking	€ 500.000

- *Bestemmingsreserve stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling*

Doel	Stimuleren gemeenten tot aanpak van de gemeentelijke overstorten die lozen op het watersysteem.
Omvang	1 januari 2025 € 258.000
Onttrekking	€ p.m.

- *Bestemmingsreserve subsidies afkoppelen regenwater*

Doel	Stimuleren van woningeigenaren om de regenwaterafvoer af te koppelen van het riool. Water dat schoon is hoeft niet behandeld te worden op een zuiveringsinstallatie, met het oog van kostenbesparing.
Omvang	1 januari 2025 € 1.078.000
Onttrekking	€ 171.000

- ***Bestemmingsreserve risicovolle beplanting waterkering / achterstallig onderhoud***
  - Doel Het verwijderen van risicovolle beplantingen op waterkeringen.
  - Omvang 1 januari 2025 € 213.000
  - Onttrekking € 213.000

- ***Bestemmingsreserve waterkwaliteit /Nieuw Limburgs Peil (NLP) next generation***
  - Doel Integrale, gebiedsgerichte analyse en aanpak van knelpunten op het vlak van waterkwaliteit, waterkwantiteit, ruimtegebrek en grondgebruik. Het accent ligt hierbij op het oppervlaktewater- en grondwaterkwaliteit.
  - Omvang 1 januari 2025 € 311.000
  - Onttrekking € 311.000

- ***Bestemmingsreserve IBRAHYM waterkwaliteitsmodellering***
  - Doel Het huidige modelinstrumentarium moet geschikt worden gemaakt voor toepassing toestand beschrijven, effectvoorspelling maatregelen in IBRAHYM ten behoeve van de waterkwaliteitsmodellering.
  - Omvang 1 januari 2025 € 69.000
  - Onttrekking € 69.000

- ***Bestemmingsreserve stimulering klimaatadaptieve peilgestuurde drainage***
  - Doel Stimulering ombouw van traditionele drainage naar peilgestuurde drainage.
  - Omvang 1 januari 2025 € 89.000
  - Onttrekking € 89.000

- ***Bestemmingsreserve lectoraat bodem***
  - Doel Realisatie van de doelen van het 'lectoraat bodem'(samenwerking tussen HAS-Venlo en het waterschap), zoals verwoord in het Lectoraatplan 'een gezonde plant op een vitale, duurzame bodem' en het uitvoeren van praktijkproeven en implementeren van teelt technische maatregelen.
  - Omvang 1 januari 2025 € 12.000
  - Onttrekking € 12.000

- ***Bestemmingsreserve stimuleringsregeling landbouw***
  - Doel Het vasthouden van water op de plateaus en hellingen in het heuvelland, door het infiltreren van water in de bodem en het remmen van oppervlakkige afstroming.
  - Omvang Per 1 januari 2025 € 488.000
  - Onttrekking € 200.000

- ***Bestemmingsreserve Onderhoudscontracten***
  - Doel Op een verantwoorde wijze uitvoering geven aan het onderhoudsbeleid van Waterschap Limburg. De bestemmingsreserve is in 2021 gevormd als gevolg van uitgesteld onderhoud in verband met corona.
  - Omvang Per 1 januari 2025 € 364.000
  - Onttrekking € 364.000

- ***Bestemmingsreserve Ooijen-Wanssum***
  - Doel Uitvoeren restpunten gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum.
  - Omvang 1 januari 2025 € 84.000
  - Onttrekking € 84.000

- *Bestemmingsreserve Integratie WL/WBL*

Doel	Opvangen integratiekosten samenvoeging WL-WBL
Omvang	1 januari 2025 € 1.360.000
Onttrekking	€ 1.000.000

- *Bestemmingsreserve personeelskosten en inhuur NPLG*

Doel	Opvangen proceskosten NPLG
Omvang	1 januari 2025 € 200.000
Onttrekking	€ 100.000

Vorzieningen

- *Voorziening pensioen- en uitkerings- en wachtgeldverplichtingen*

Doel	Aan de verplichting voldoen van de pensioenen van nog actieve en niet-actieve bestuursleden die nog geen bestuurderspensioen ontvangen.
Omvang	1 januari 2025 € 4.056.000, afhankelijk van jaarlijks ontvangen actuariële opgave.
Onttrekking	€ 300.000

- *Voorziening persoonsgebonden basisbudget (PBB)*

Doel	Op 1 januari 2021 is de tweede 5 jaarstermijn van het PBB (Persoonsgebonden Basisbudget) ingegaan. In de cao is opgenomen dat iedere medewerker vanaf 2021 tot 2025 een individueel opleidingsbudget krijgt van € 6.000 over een periode van 5 jaar. Vanaf de begroting 2023 wordt hiervoor jaarlijks een bedrag van € 1.200 per medewerker in de begroting opgenomen. Omdat raming en realisatie niet parallel lopen en met het oog op egalisatie van kosten in de exploitatie wordt gewerkt met een voorziening. Met het oog op de werkelijke claims de afgelopen jaren is de toevoeging structureel verlaagd (Kadernota 2025). De toevoeging 2025 bedraagt afgerond € 420.000.
Omvang	1 januari 2025 € 831.000
Onttrekking	€ 300.000

- *Voorziening vitaliteit persoonsgebonden basisbudget (PBB)*

Doel	Met ingang van 2021 kan het PBB worden ingezet voor vitaliteit. Door de besteding van IKB aan vitaliteit worden door werknemers rechten opgebouwd die een verplichting vormen voor de werkgever. Om inzicht en overzicht te hebben en deze zichtbaar verplichting volgens de voorschriften zichtbaar te maken in de balans, is voor de jaarlijkse mutaties een aparte voorziening ingesteld.
Omvang	1 januari 2025 € 264.000
Onttrekking	€ 50.000

- *Voorziening Individueel keuzebudget (IKB) uren*

Doel	Voor de werknemer is er een IKB dat de werkgever beheert. De werknemer kan zelf bepalen hoe het budget wordt ingezet. De werknemer kan het IKB inzetten voor de aankoop van extra verlof bovenop het wettelijk verlof. Die uren vormen een concrete verplichting van de organisatie aan de werknemers en dient te worden verantwoord onder de voorzieningen op de balans. De omvang van deze voorziening wordt bepaald door de waarde van de (extra) gekochte opgebouwde maar nog niet opgenomen IKB – verlofrechten per balansdatum.
Omvang	1 januari 2025 € 3.616.000
Onttrekking	€ p.m. afhankelijk van 'verbruikte' opgebouwde rechten.

- **Voorziening onderhoud waterkeringen (Noord- en Midden-Limburg)**

Doel   Onderhouden van de waterkeringen op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang   1 januari 2025 € 936.000. In de aanloop naar een actueel onderhoudsplan voor 2025 en gelet op de uitgaven van afgelopen jaren kan naar verwachting voor 2025 worden volstaan met een toevoeging van € 815.000.

Onttrekking   € 936.000
- **Voorziening MJOP kantoor Roermond**

Doel   Het effectief en doelmatig onderhouden van het kantoor Roermond Maria Theresialaan 99 te Roermond op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang   1 januari 2025 € 287.000

Onttrekking   € p.m.
- **Voorziening onderhoud bedrijfspand Rijksweg Noord Sittard**

Doel   Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van bedrijfspand Rijksweg Noord 305 te Sittard voor 2024-2028 op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang   1 januari 2025 € 9.000, conform meerjaren onderhoudsplan wordt € 33.000 toegevoegd in 2025.

Onttrekking   € 42.000 conform meerjarenonderhoudsplan.
- **Voorziening onderhoud (Hoogwater)loods Horst**

Doel   Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de (hoogwater)loods in Horst voor 2024-2028 op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang   1 januari 2025 € 31.000. Op grond van het actuele meerjarenonderhoudsplan wordt jaarlijks € 16.500 toegevoegd.

Onttrekking   € 24.000 conform meerjarenonderhoudsplan.
- **Voorziening onderhoud waterkrachtcentrale ECI**

Doel   Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de Waterkrachtcentrale ECI te Roermond voor 2017-2026 op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang   1 januari 2025 € 116.000. Op grond van het meerjarenonderhoudsplan wordt € 13.000 toegevoegd.

Onttrekking   € 3.000
- **Voorziening natschade peilopzet Maas**

Doel   In 2010 heeft het waterschap een bedrag ontvangen van Rijkswaterstaat van € 1.500.0000. Dat bedrag is bedoeld voor de afhandeling door het waterschap van schadeclaims die het gevolg zijn van verhoging van het waterpeil van de Maas traject Sambeek-Grave. Mogelijkheid tot het indienen van claims bestaat voor een periode van 20 jaar ná de peilopzet met een uitloop termijn van 3 jaar. Indien op termijn blijkt dat de voorziening ontoereikend is, neemt Rijkswaterstaat het verschil eveneens voor zijn rekening.

Omvang   1 januari 2025 € 1.222.000

Onttrekking   € 136.000 uitgaande van een gelijkmatige spreiding van de claims.
- **Voorziening watercrisis 2021**

Doel   Opvangen van de herstelkosten 2022, 2023, 2024 van de locaties Valkenburg en Schin op Geul als gevolg van de watercrisis 2021. Hiervoor is in 2021 een voorziening van € 9.337.000 gevormd. De herstelwerkzaamheden zijn naar verwachting 2024/2025 afgerond.

Omvang   1 januari 2025 € 4.036.000

Onttrekking   € 4.036.000

Een overzicht van alle mutaties in de reserves en voorzieningen is opgenomen in bijlage B.

KENGETALLEN FINANCIËLE POSITIE

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de exploitatie of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling) van de financiële positie van het waterschap. Kengetallen op zichzelf zijn geen sturingsinstrument. De trend die uit de ontwikkeling van de kengetallen blijkt kan worden gebruikt om te sturen op het moment dat de trend een bepaalde kant uit gaat die niet gewenst is.

Volgens het Waterschapsbesluit moeten de volgende kengetallen worden opgenomen in de begroting en de jaarrekening:

- Weerstandsvermogen
- Netto schuldquote
- EMU-saldo
- Wendbaarheid van de begroting
- Lastendruk

Daarnaast zijn op basis van de Wet FIDO twee kengetallen verplicht in de begroting met betrekking tot renterisico's en de maximale hoeveelheid kortlopende schulden: de renterisiconorm en de kasgeldlimiet.

In de onderstaande tabel zijn de voorgeschreven kengetallen vermeld en het meerjarige verloop ervan weergegeven. Vervolgens wordt per kengetal een korte uitleg gegeven, waarbij de uitkomst en de situatie voor het waterschap worden toegelicht.

Kengetal/indicator	Meerjarenbegroting 2025-2030							
	2023 jaarrekening	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Weerstandsratio	0,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Netto schuldquote (%)	285%	255%	269%	297%	323%	341%	350%	352%
EMU-Saldo (x € 1 miljoen)	-43,3	-48,1	-71,0	-106,8	-102,1	-88,9	-77,6	-66,4
Wendbaarheid van de begroting	1 : 4,2	1 : 4,6	1 : 4,7	1 : 4,5	1 : 3,9	1 : 3,6	1 : 3,3	1 : 3,1
Ontwikkeling belastingvolume/lastendruk (% t.o.v. voorgaande begrotingsjaar)	13,5%	23,9%	6,5%	5,1%	4,3%	4,2%	5,2%	5,9%

N.B.: op basis van de huidige inzichten en bij ongewijzigd beleid.

Weerstandsvermogen

Het kengetal weerstandsvermogen meet de mate waarin het waterschap in staat is om onverwachte financiële tegenvallers op te vangen zonder het bestaande beleid en de dienstverlening aan te tasten. Dit kengetal wordt berekend door het beschikbare weerstandsvermogen te delen door het benodigde weerstandsvermogen, wat inzicht geeft in de financiële veerkracht van het waterschap.

Het streven van het waterschap is een ratio van 1,0, wat betekent dat de beschikbare weerstandscapaciteit minstens gelijk moet zijn aan de benodigde weerstandscapaciteit. Volgens het herstelplan wordt de algemene reserve in 2025 aangevuld tot € 9,4 miljoen, waarmee het waterschap de normhoogte bereikt.

Voor een gedetailleerde uitleg over de berekening van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit, verwijzen we naar het onderdeel '*weerstandsvermogen en risicobeheersing*' eerder in deze paragraaf.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in de schuldenlast van het waterschap in verhouding tot de eigen middelen. De netto schuldquote is de uitkomst van een wiskundige breuk van de netto schuld (teller) gedeeld door de netto belastingopbrengsten (noemer). Het beïnvloeden van de netto schuldquote kan dan ook alleen via die grootheden.

Beïnvloeding netto schuld

Met investeringen (uitgaven met een meerjarig nut) in het watersysteem, de waterkeringen en de waterzuivering zorgen we voor droge voeten, veilige dijken en schoon en voldoende water. Burgers en bedrijven betalen daarvoor niet in één keer via hun belastingen, maar gespreid gedurende de periode dat zij daarvan profiteren (wettelijk bepaald op grond van het voorgeschreven lasten en batenstelsel). Het doen van investeringen en het hebben van een financieringsbehoefte is daarom onlosmakelijk met elkaar verbonden. We vullen de financieringsbehoefte in door leningen af te sluiten. De kosten die daarmee samenhangen jaarlijks, samen met de andere kosten die nodig zijn voor beheer, onderhoud en bediening van de infrastructuur, zijn onderdeel van de exploitatiekosten van het waterschap. Het eventueel verlagen van de netto schuld kan door het investeringsniveau bij te sturen of binnen de kaders van de wetgeving minder kosten te activeren. De laatste leidt tot een verdere structurele stijging van de jaarlijkse exploitatiekosten.

Door de groei van de omvang van het investeringsniveau (jaarlijks en cumulatief) neemt de financieringsbehoefte en daarmee de schuldontwikkeling, relatief harder toe dan de jaarlijkse netto belastingopbrengsten. Dit is terug te zien in de stijgende trend van de schuldquote.

EMU saldo

Het Waterschapsbesluit schrijft voor dat waterschappen in de begroting een meerjarige berekening van het EMU saldo opnemen. Het EMU-saldo geldt binnen de Europese Unie als een indicator om de gezondheid van de overheidsfinanciën te bepalen. De overheden mogen een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). In dit tekort hebben, naast de rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel.

Indien de overheden in een jaar meer uitgeven dan ontvangen (op kasbasis) is sprake van een negatieve bijdrage aan het EMU-saldo. Op basis van de afspraken is de EMU-ruimte voor de decentrale overheden in 2025 0,5% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Deze ruimte wordt nader verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen.

Macroreferentiewaarde per bestuurslaag	2025
waarvan gemeenten	0,34%
waarvan provincies	0,10%
waarvan waterschappen	0,06%

De ruimte voor de waterschappen van 0,06% BBP leidt met de meest recente ramingen van het BBP voor 2025 (€ 1.130 miljard) tot een maximaal EMU-tekort van € 677 miljoen. De referentiewaarde op het niveau van individuele organisatie bedraagt voor WL in 2025 zo'n € 39 miljoen.

EMU-saldo

Het EMU-saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar van ontvangsten en uitgaven op basis van transacties binnen een begrotingsjaar. Dit kan leiden tot de vreemde situatie dat er op basis van het baten en lastenstelsel sprake is van een structureel sluitende begroting, terwijl we op basis van de EMU afspraken een financieringstekort (kasbasis) hebben. En dat laatste is gegeven het baten en lastenstelsel per definitie zo.

Het feit dat we investeren (uitgaven met meerjarig nut) en het verplicht moeten toepassen van het baten en lastenstelsel is onlosmakelijk verbonden met het hebben van een financieringsbehoefte om het financieringstekort aan te zuiveren.

Het ene jaar kan het EMU-saldo van het waterschap in theorie een tekort vertonen en het andere jaar een overschot. Omdat het investeringsvolume van waterschappen aanzienlijk is en de verwachting is dat dit als gevolg van onder andere invulling van regionale, nationale en internationale afspraken en wateropgaven zo blijft, hebben de waterschappen per definitie een EMU-tekort.

Naast het eigen EMU-saldo zijn de waterschappen ook verantwoordelijk voor de EMU-saldi van de gemeenschappelijke regelingen waarin wordt deelgenomen. In het geval van ons waterschap is dit de BsGW.

Bij WL is over 2025 op begrotingsbasis sprake van EMU-tekort van € 71 miljoen.

Het tekort wordt vooral negatief beïnvloed door de groei in het netto investeringsvolume ten behoeve van de realisatie van het HWBP en het nakomen van internationaal gemaakte afspraken rondom bijvoorbeeld de KRW. Ook de noodzakelijke (groei van) het investeringsniveau in het transporteren en zuiveren van afvalwater en de slibverwerking is van invloed. Het EMU saldo is o.a. te beïnvloeden door te streven naar een jaarlijks sluitende begroting zonder het interen op reserves en door het bijsturen van het jaarlijkse investeringsniveau.

Het EMU-saldo ligt op begrotingsbasis ver boven de indicatieve referentiewaarde (€ 39 miljoen) van ons waterschap dat door de Unie van Waterschappen is berekend, uitgaande van een ruimte van de waterschappen van 0,06% van het BBP. Zolang de overschrijding past binnen het EMU-tekort van de 3% van Nederland als totaal, of er door Brussel geen boetes als sanctie op worden gelegd, blijft de overschrijding zonder gevolgen. Indien er door Brussel boetes aan de Nederland worden opgelegd bestaat de mogelijkheid binnen de Wet Houdbare Overheidsfinanciën om die boetes door te berekenen naar de individuele veroorzakers van de normoverschrijding. Tot op heden is het nog nooit zover gekomen.

De meerjarige berekening van het EMU-saldo is opgenomen in bijlage G.

Wendbaarheid van de begroting

Dit kengetal laat zien in welke mate afschrijvings- en rentekosten (verzamelnaam kapitaallasten) de exploitatie belasten. Dit biedt een indicatie van de financiële flexibiliteit van de begroting. Hoe groter de omvang van de gepleegde en nog te plegen investeringen en de daaruit voortvloeiende financiering, des te meer kapitaallasten voor langere periode vastliggen. Het doen van investeringsuitgaven (uitgaven met meerjarig nut) in combinatie met het verplicht toepassen van het baten- en lastenstelsel voor de verantwoording, maakt dat investeren onvermijdelijk leidt tot een toename van de afschrijvings- en rentekosten.

In bepaalde mate is ook flexibiliteit na te streven binnen de kapitaallastenontwikkeling door bijvoorbeeld binnen de wettelijke kaders het activeren en vervolgens afschrijven van kosten te beperken en/of te kiezen – om meerdere redenen - voor niet te lange afschrijvingstermijnen. Beide maatregelen leiden tot een stijging van de exploitatiekosten.

Door de groei van de omvang van het investeringsniveau (jaarlijks en cumulatief) nemen de kapitaallasten toe. Op grond van de huidige inzichten is die toename relatief groter dan de toename van de totale exploitatiekosten. Dit is terug te zien in het stijgende aandeel van de kapitaallasten in de totale exploitatielasten.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

De kasgeldlimiet betreft een plafond voor de kortlopende schuld van het waterschap, met als doel een te grote gevoeligheid voor rentefluctuaties op de kortlopende schuld te voorkomen. De kasgeldlimiet is wettelijk bepaald op 23% van het begrotingstotaal.

Indien de kortlopende schuld van het waterschap voor het derde achtereenvolgende kwartaal de kasgeldlimiet overschrijdt, dient het waterschap de vlottende schuld te consolideren door middel van een vaste geldlening.

De renterisiconorm heeft als doel om toekomstige renterisico's op de langlopende schuld te beperken. De renterisico's worden berekend als de som van de aflossingen en de renteherzieningen op de bestaande langlopende schuld. Er geldt een wettelijke norm. Het totale jaarlijkse renterisicobedrag mag niet groter zijn dan 30% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm dwingt daarmee tot spreiding van de aflossingen en renteherzieningen.

Op basis van de voorliggende begroting en meerjarenraming verwachten we aan de kasgeldlimiet en renterisiconorm te voldoen. Voor een gedetailleerde uitleg over de berekening van de kasgeldlimiet en renterisiconorm, verwijzen we naar het onderdeel '*financiering*' eerder in deze paragraaf.

Beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie

De onderlinge relatie tussen de voorgeschreven kengetallen (indicatoren) is dat zij vooral betrekking hebben op een "gevoel" van financiële beheersing en stuurbaarheid van waterschapsfinanciën alsmede de risico's die daaruit voortvloeien. De term "gevoel" wordt hier gebruikt omdat voor een aantal kengetallen geen normen zijn vastgelegd. Het wordt deels aan besturen van waterschappen zelf overgelaten wat een passende normering of grens is.

Een en ander in de afweging binnen de driehoek opgave-tarieven-schuld/vermogen. Dat lijkt ook gerechtvaardigd omdat het ene waterschap niet het andere waterschap is qua geografie en urgentie van/in wateropgaven.

Het vormen van een oordeel over de feitelijke financiële positie richt zich meer op de antwoorden van de volgende vragen:

1. Sluit het weerstandsvermogen aan op het risicoprofiel van het waterschap?
2. Is er sprake van een structureel sluitende (meerjaren)begroting, eventueel op termijn?
3. Is de continuïteit van de assets, in functionele en financiële zin, voldoende geborgd?

Mochten de antwoorden op de vragen aanleiding geven tot bijsturing/herstructurering van de financiële positie, dan kunnen kengetallen ondersteunend zijn in de bepaling van de te volgen strategie. Het gebruik van kengetallen op zichzelf is nooit de oplossing.

5.2 Paragraaf assetmanagement

Inleiding

Vanaf 2025 is het verplicht om in de begroting en jaarverantwoording een paragraaf op te nemen die specifiek gericht is op het onderhoud van kapitaalgoederen, ook bekend als de paragraaf assetmanagement. We gaan in deze paragraaf in op de specifieke beleidskaders, beheerplannen en financiën. In de begroting voor 2025 vormt deze paragraaf een eerste stap, die de komende jaren verder zal worden uitgewerkt en verfijnd. De paragraaf is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Algemeen
- Waterkeringen en bijbehorende kunstwerken
- Watergangen, waterkwantiteitskunstwerken en gemalen
- Zuiveringstechnische werken

Algemeen

Waterschap Limburg bezit en beheert tal van assets. Daarbij kan gedacht worden aan waterkeringen, watergangen, keersluizen, stuwen, duikers, rioolwaterzuiveringen, leidingen etc. Al deze assets vertegenwoordigen een kapitaal van ongeveer € 4,5 miljard. Het beheer en onderhoud van onze assets is dan ook erg belangrijk en een kerntaak van Waterschap Limburg. Het goed functioneren van onze assets draagt in belangrijke mate bij aan onze kerntaken.

Het beleid met betrekking tot onze assets is verwoord in de volgende documenten:

- Waterbeheerprogramma 2022–2027.
- Beheerplan waterkeringen (te vervangen door het Beleidsplan waterkeringen).

Dit is verder vertaald naar:

- Een 2-tal strategische assetmanagementplannen
- Onderliggende instandhoudingsplannen en assetmanagementplannen

In iedere begroting schrijven we verder uit wat we voor dat jaar willen bereiken en de verantwoording hierover vindt plaats in de jaarrekening.

Waterkeringen en bijbehorende kunstwerken

De eisen ten aanzien van de primaire waterkeringen en bijbehorende kunstwerken zijn feitelijk vastgelegd in de Omgevingswet (voorheen Waterwet). De primaire waterkeringen dienen te voldoen aan de wettelijke norm (functionele eis). Indien de waterkeringen hieraan niet voldoen, worden deze opgenomen in de landelijke programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma om uiterlijk in 2050 te zijn verbeterd. Waterschap Limburg heeft een flinke opgave en deze is opgenomen in bijlage H (investeringslijst). Voor de langere termijn is de opgave verwoord in Maas 2050. Waterschap Limburg werkt er, samen met haar partners, hard aan om de waterkeringen zo snel mogelijk te laten voldoen aan de wettelijke norm.

Niet alleen het verbeteren is belangrijk, ook het dagdagelijkse beheer en onderhoud. Via de zorgplicht worden er procesmatige eisen gesteld ten aanzien van het beheer en onderhoud van de primaire waterkeringen. De verantwoording hierover vindt plaats via de veiligheidsrapportage.

De technische staat volgt deels uit de wettelijke beoordeling en deels uit inspecties en onderhoudswerkzaamheden. Het beoogde niveau en vooral de beoogde frequenties van inspecties en onderhoud zijn beschreven in het Instandhoudingsplan Areaal, onderhoudsprogramma waterkeringen en de bijbehorende assetmanagementplannen. Voor de komende jaren zullen de inspecties nog grotendeels visueel worden uitgevoerd. Dat betekent dat onderhoud en herstel correctief plaatsvinden en dat de technische staat van de primaire waterkeringen vooralsnog niet wordt vastgelegd. De visuele inspecties en enkele bouwkundige inspecties uit een pilot hebben evenwel geen signalen opgeleverd van mogelijk achterstallig onderhoud. In de komende jaren werken we aan een meerjarenonderhoudsprogramma en meerjarenvervangingsprogramma.

Aandachtspunt, zoals ook beschreven in de veiligheidsrapportage, zijn de gegevens. Door de grote omvang en complexiteit voldoen nog niet al onze gegevens van de waterkeringen aan de feitelijke toestand en aan de door ons gestelde eisen. In 2024 zijn diverse formatieplaatsen beschikbaar gesteld, waarmee voor de komende jaren kan worden gewerkt aan het op orde krijgen van de gegevens.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de te verwachten exploitatie en investeringskosten voor 2025.

Onderwerp	Kosten / uitgaven begroting 2025
Onderhoud (exploitatie)	€ 0,8 mln.
Investerings (vernieuwingen en vervangingen)	€ 76,4 mln.
Voorziening onderhoud Waterkeringen	€ 0,9 mln.

De 'top 3' van investeringen die in 2025 plaatsvinden zijn:

- Arcen, circa € 12,7 mln.
- Buggenum, circa € 8 mln.
- Lob van Gennep, € 7 mln.

Watergangen, waterkwantiteitskunstwerken en gemalen.

Voor de watergangen, waterkwantiteitskunstwerken en gemalen geldt eenzelfde ontwikkeling als bij de primaire waterkeringen, met dat verschil dat er geen duidelijke wetgeving van toepassing is waarin concrete eisen worden gesteld aan de staat van de assets of eisen worden gesteld aan de bijbehorende processen.

Wel geeft de Provinciale verordening en de Kaderrichtlijn Water (KRW) richtlijnen voor de eisen waaraan het watersysteem respectievelijk kwantitatief en kwalitatief dient te voldoen. Dit wordt beoordeeld, bijvoorbeeld via de watersysteemtoets en via de KRW richtlijnen. Daar waar blijkt dat sprake is van een knelpunt, omdat daar sprake is van een wateroverlastknelpunt of omdat daar de ecologische doelstellingen niet worden gehaald, is dit opgenomen in bijlage H.

Onze ambitie is de zorgplicht zoals we die kennen bij de primaire waterkeringen, ook te gaan toepassen op de watergangen, waterkwantiteitskunstwerken en gemalen. Eveneens geldt dezelfde doelstelling om te groeien naar een meerjarenonderhoudsprogramma en meerjarenvervangingsprogramma. Ook bij de watergangen, waterkwantiteitskunstwerken en gemalen vinden het onderhoud en herstel correctief plaats op basis van visuele inspecties. Ook hier geldt dat de onderhoudstoestand vooralsnog nog niet wordt vastgelegd. Daar waar op basis van visuele inspecties blijkt dat assets technisch niet meer (gaan) voldoen, worden ze opgenomen in het vervangingsprogramma.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de te verwachten exploitatie en investeringskosten voor 2025.

Onderwerp	Kosten / uitgaven begroting 2025
Onderhoud (exploitatie)	€ 12,8 mln.
Investerings (vernieuwingen en vervangingen)	€ 4,55 mln. (vervangen)

Zuiveringstechnische werken

Door klimaatverandering neemt de hoeveelheid regen toe en daarmee de druk op het gemeentelijke rioolstelsel. Dit vraagt om een flexibel systeem van transporteren en zuiveren. De klassieke rwzi's dragen bij aan een betere waterkwaliteit maar zijn grootverbruikers van energie en grondstoffen. We werken continu aan het besparen van energie en het opwekken van energie uit hernieuwbare niet fossiele bronnen voor eigen gebruik. In onze visie is rioolwater geen afval, maar een bron van energie en grondstoffen en gezuiverd water. We bouwen onze huidige stationaire rwzi's geleidelijk om tot modulaire systemen zodat we afvalwater op maat zuiveren, optimaal energie en grondstoffen kunnen terugwinnen en gezuiverd water van gewenste kwaliteit kunnen leveren.

Een groeiende uitdaging vormen de zogenaamde microverontreinigingen zoals medicijnresten, gewasbeschermingsmiddelen en zeer zorgwekkende stoffen en andere opkomende stoffen. Deze vragen om een ketenaanpak. Dus niet alleen bij de zuivering, maar ook om maatregelen aan de bron. In deze opgaven kunnen we als waterschap zelfstandig een heel eind komen, maar voor het resterende deel hebben we alle partners in de waterketen nodig: huishoudens, (farmaceutische) bedrijven, gemeenten, buitenlandse partners en kennisinstututen. We zoeken naar nieuwe vormen van samenwerking.

Onze opgave is samengevat in 3 thema's: schoon en ecologisch gezond water, vergroten van duurzaamheid en vergroten van maatschappelijke waarde.

Een belangrijke doelstelling in het eerste thema is dat al onze rwzi's in 2027 voldoen aan de Kaderrichtlijn Water (KRW). Maar daarna zullen verdergaande verplichtingen volgen uit de nieuwe EU-richtlijn Stedelijk afvalwater. We zien dan ook een grote opgave om onze assets zowel technisch als functioneel te laten voldoen.

Belangrijke informatie hiervoor volgt uit ons programma ‘asset base op orde’, waarbij een beeld wordt gevormd van de technische staat. Om die juiste keuzes te kunnen maken werken we momenteel aan toekomstscenario’s per regio, de Waterketenstrategie 2040.

Vanuit deze scenario’s willen we zowel qua financiën als capaciteit voldoende ruimte creëren om de opgave te realiseren. De afwegingen en beslissingen voor onderhouds- en investeringsactiviteiten worden risico-gebaseerd gemaakt, waarbij de optimale verhouding tussen kosten, prestaties en risico’s wordt nagestreefd. Onderstaande tabel geeft inzicht in de te verwachten exploitatie en investeringskosten voor 2025.

Onderwerp	Kosten / uitgaven begroting 2025
Onderhoud (exploitatie)	€ 11,5 mln.
Investerings (vernieuwingen en vervangingen)	€ 60 mln.

Voor onderhoud is een exploitatiepost voorzien van ruim € 11,5 mln. Dit is gebaseerd op het onderhoud van transportstelsels, zuiveringsinstallaties en slibverwerkingsinstallaties. Onder subdoel 6.1.1 (programma 6 ‘Bestuur en organisatie’) is een gedetailleerd overzicht met projecten opgenomen.

De (jaarlijkse) investeringsbehoefte is vastgelegd in een Meerjaren Investing Plan (MIP). Dit is een voortschrijdend en dynamisch plan. Voortschrijdend in de zin dat het jaarlijks geactualiseerd wordt. Dynamisch houdt in dat het plan voldoende houvast biedt voor de komende begrotingsjaren, maar flexibel genoeg is om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Het vigerende MIP is gebaseerd op het goedgekeurde scenario “groei” (1^e begrotingswijziging begroting WBL 2024).

5.3 Paragraaf bedrijfsvoering

Volgens het bestuursakkoord is het essentieel voor het waterschap om de basis op orde te hebben. Dit vormt een noodzakelijke randvoorwaarde voor het realiseren van onze ambities en is cruciaal voor de brede opgaven die we nastreven. Onze bedrijfsvoering speelt hierin een sleutelrol door ervoor te zorgen dat de processen eenvoudig, snel, betrouwbaar en efficiënt verlopen. Om onze ambitie van voortdurende verbetering waar te maken, is het noodzakelijk dat de bedrijfsvoering verder blijft professionaliseren. In de uitwerking hierna gaan we specifiek in op de hieruit voortvloeiende thema’s.

Samen naar het nieuwe WL

Per 1 januari is het nieuwe Waterschap Limburg een feit. In 2023 en met name 2024 is en wordt een intensief traject doorlopen in de voorbereiding op het samengaan van Waterschap Limburg en Waterschapsbedrijf Limburg.

Tot 1 januari 2025 wordt gewerkt aan de ‘technische’ samenvoeging, waaronder het samenvoegen en operationeel hebben van systemen op het gebied van Finance & Control, ICT & Security, HRM, Communicatie en Facilitaire Zaken. In een werkgroep ‘governance’ wordt het opheffen van de gemeenschappelijke regeling (GR) WBL conform AB-besluit per 1 januari 2025 gerealiseerd. Het plaatsingsproces wordt afgerond, waarmee is geborgd dat alle medewerkers een plek hebben in de

structuur van het nieuwe Waterschap Limburg. Sinds het najaar 2024 wordt geïnvesteerd in een wendbare en toekomstgerichte organisatie. Dat gaat verder in 2025. Voor het nieuwe WL zijn de in het bestuursprogramma opgenomen uitgangspunten als input meegenomen voor de, inmiddels vastgestelde, inrichtingsprincipes en kernwaarden.

Het verhaal van het nieuwe WL wordt uitgewerkt om de organisatie richting te bieden en mee te nemen naar 'het nieuwe WL'. Onderdeel daarvan is de koers, missie en visie van het nieuwe WL. Ook wordt uitgewerkt en getoetst hoe de structuur van het nieuwe WL in de praktijk gaat werken. In een nieuwe sturingsfilosofie is beschreven hoe werk- en overlegstructuren, processen en rollen, taken en verantwoordelijkheden worden ingericht. Om het verhaal en de structuur in de praktijk te laten werken, is er veel aandacht voor houding, gedrag en leiderschap. Ook na 1 januari 2025 is het belangrijk om hierin te blijven doorontwikkelen. Nieuwe werkwijzen moeten helpen om de uitdagingen van morgen op te kunnen pakken met een deskundig, enthousiast en flexibel team. Intern wordt ingezet op een verdere versterking van de relatie tussen bestuur en organisatie. Extern gaat het nieuwe waterschap, net als nu, actief de dialoog aan met de omgeving.

Ook gedurende en na 2025 wordt inzet gevraagd ten aanzien van de verdere doorontwikkeling van de nieuwe organisatie in houding, gedrag en leiderschap, om uitvoering te geven aan de sturingsfilosofie en de wijze van samenwerking en om verdere harmonisatiestappen te zetten in de bedrijfsvoering. Daarvoor zijn investeringen nodig om een proces van transformatie te ondersteunen. Ook zijn investeringen nodig, zodat medewerkers van het nieuwe WL kunnen toewerken naar een wendbare en toekomstgerichte organisatie. Het management zal hierbij een faciliterende, inspirerende en aanjagende rol vervullen.

Optimaliseren planning & control cyclus

In 2025 richten we ons onder andere op het opzetten van een gezamenlijke kostenverdeelstaat en het verder verfijnen van de planning en control cyclus. Hiermee willen we ervoor zorgen dat de documenten en processen binnen de planning en control cyclus nog beter aansluiten bij de behoeften en verantwoordelijkheden en dat de juiste stuur- en verantwoordingsinformatie daar optimaal bij ondersteunt.

Integratie en doorontwikkeling risicomanagement

In 2025 ligt onze focus op de verdere integratie van de risicomatrices van WL en WBL. Op dit moment gebruiken beide organisaties nog afzonderlijke applicaties voor risico-inventarisatie en -beheersing. We streven ernaar om in 2025 één gezamenlijke applicatie te implementeren. Dit zal resulteren in een uniform en integraal systeem voor risicomanagement, waarmee we risico's niet alleen op strategisch en tactisch niveau kunnen beheersen, maar ook naadloos kunnen integreren met operationele processen.

De applicatie zelf heeft een ondersteunende rol; de nadruk ligt primair op de praktische invulling van ons risicomanagement. Een belangrijk onderdeel van deze doorontwikkeling is de verdere koppeling tussen onze doelen, activiteiten, risico's en beheersmaatregelen. Door deze elementen sterker met elkaar te verbinden kunnen we effectiever sturen en anticiperen op mogelijke risico's en kansen.

Rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf de jaarrekening 2025 is het dagelijks bestuur wettelijk verplicht de rechtmatigheidsverantwoording (RMV) op te nemen in de jaarrekening. Hierin legt het dagelijks bestuur verantwoording af over de naleving van wet- en regelgeving ten aanzien van financiële beheershandelingen.

Tot 2025 was de controle op de rechtmatigheid onderdeel van de accountantscontrole. Vanaf 2025 zal de controle op de financiële rechtmatigheid namens het dagelijks bestuur door de organisatie worden uitgevoerd. De organisatie heeft hiervoor in 2024 de benodigde voorbereidingen getroffen, onder andere door het inrichten en bemensen van de Verbijzonderde Interne Controle (VIC) en het inrichten van de interne beheersing en controle conform het 'Three lines model'. In 2025 gaan we verder op de ingeslagen weg en brengen we de proces- en controleplannen tot uitvoering. Met de ingerichte beheersmaatregelen en controles op de financiële rechtmatigheid zorgen we voor een betrouwbare basis voor de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening 2025.

Duurzame informatiehuishouding

Het optimaliseren van onze informatiehuishouding blijft een prioriteit voor de komende jaren. Daarnaast ondersteunen wij de gebruikers van ons waterschap op het gebied van IT-diensten en documentaire informatievoorziening.

Ons doel is om de gebruikers binnen ons waterschap optimaal te ondersteunen met betrouwbare, efficiënte en gebruiksvriendelijke IT-oplossingen en documentbeheerprocessen. Door onze medewerkers te voorzien van deze hulpmiddelen, stellen we hen in staat hun werkzaamheden effectief en zonder onderbrekingen uit te voeren.

De ontwikkeling naar een datagedreven organisatie vraagt om beter databeheer binnen onze organisatie. Met de inrichting en het beheer van het Informatieknooppunt (IKP) ontsluiten en verbinden we onze dataverzamelingen om de noodzakelijke informatie voor onze processen te genereren. Door het introduceren van de gegevensfabriek willen we de kwaliteit, betrouwbaarheid en actualiteit van de toenemende data in de toekomst blijven borgen.

Daarnaast is het effectief beheren en archiveren van documenten van cruciaal belang. Wij zorgen ervoor dat informatie altijd beschikbaar is wanneer dat nodig is en voldoet aan de wettelijke eisen. Dit draagt bij aan een efficiënte en transparante werkomgeving, waarbij alle benodigde gegevens op een duurzame manier worden beheerd en toegankelijk zijn.

Facilitaire en ondersteunende diensten

Elk waterschap heeft behoefte aan facilitaire diensten ter ondersteuning van zijn activiteiten, zoals huisvesting, elektriciteit, koffie, wagenparkbeheer, vergaderfaciliteiten en bedrijfskleding. De verantwoordelijkheid voor het organiseren en leveren van deze diensten ligt bij het team Facilitaire Zaken. In de begroting 2025 zijn enkele belangrijke facilitaire ontwikkelingen opgenomen, zoals de dotatie onderhoudsvoorziening, elektriciteit voor de bediening van kunstwerken en de vervanging van het wagenpark.

De integratie van WBL en WL zal gevolgen hebben voor de facilitaire dienstverlening. Door de toegenomen schaalgrootte moeten aanbestedingsprocedures mogelijk worden aangepast. Daarnaast leidt de uitbreiding van fte's tot hogere facilitaire kosten, zoals voor het wagenpark en bedrijfskleding. Externe factoren zoals veranderingen in wet- en regelgeving en marktontwikkelingen, waaronder prijsstijgingen, beïnvloeden ook de facilitaire dienstverlening.

Door deze ontwikkelingen voortdurend te monitoren en hierop in te spelen, blijft het team Facilitaire Zaken in staat om de nodige ondersteuning te bieden en bij te dragen aan een efficiënt en effectief werkproces binnen het waterschap.

5.4 Paragraaf verbonden partijen

Deze paragraaf biedt een overzicht van alle verbonden partijen, waarbij wordt aangegeven hoe het waterschap een belang heeft in deze partijen, het openbaar belang dat hiermee wordt gediend, en de financiële gegevens van de verbonden partijen. Deze gegevens omvatten onder andere het eigen vermogen, vreemd vermogen, het verwachte rekeningresultaat en de risico's waarvoor de verbonden partijen geen maatregelen hebben getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie van de verbonden partijen en daarmee voor de financiële positie van het waterschap.

Het aangaan van samenwerkingen met verbonden derde partijen is altijd ingegeven door het publieke belang. Deze verbindingen zijn een manier om specifieke publieke taken uit te voeren. Bij een verbonden partij is er sprake van zowel een financieel als een bestuurlijk belang:

- Een bestuurlijk belang houdt in dat het waterschap op de een of andere manier zeggenschap heeft, bijvoorbeeld door een zetel in het bestuur of stemrecht bij bestuurlijke beslissingen.
- Een financieel belang betekent dat de middelen die aan een derde partij beschikbaar worden gesteld niet terug worden ontvangen in geval van faillissement, of dat financiële problemen op het waterschap verhaald kunnen worden.

Als er alleen sprake is van een financieel belang of alleen van een bestuurlijk belang, is er geen sprake van een verbonden partij.

Beleidsuitgangspunten en kaders

De uitgangspunten voor onze activiteiten met betrekking tot verbonden partijen zijn in 2021 door het AB vastgesteld in de *'Nota verbonden partijen'* (AB-voorstel 2021, nummer 22). In deze nota zijn de criteria vastgelegd waarmee het DB rekening moet houden bij de oprichting en deelname aan verbonden partijen, evenals bij de beoordeling van de uitvoeringspraktijk en de verantwoording aan het AB.

Kader verbonden partijen

De nota verbonden partijen biedt een kader aan het DB bij de voorbereiding van de besluitvorming over verbonden partijen. De kern van dit kader is dat bij elk verzoek tot instemming of een

voorgenomen besluit om deel te nemen aan een verbonden partij, de volgende drie vragen moeten worden beantwoord:

1. Is de voorgenomen deelname aan de verbonden partij de meest geschikte manier voor het waterschap om de betreffende taak of taken uit te voeren?
2. Is de gekozen juridische vorm van de verbonden partij de meest geschikte om de taak of taken uit te voeren?
3. Is de governance op een adequate wijze geregeld in de regeling van de verbonden partij (de gemeenschappelijke regeling of de statuten) en door middel van maatregelen en voorzieningen bij het waterschap zelf?

Dit kader is globaal; het kader leidt niet tot een eenduidig antwoord op de vraag of het waterschap in een specifiek geval al dan niet moet deelnemen aan een verbonden partij. Elk geval zal om een specifieke afweging vragen.

Overzicht van verbonden partijen

Conform het Waterschapsbesluit wordt bij verbonden partijen onderscheid gemaakt tussen:

- Gemeenschappelijke regelingen
- Vennootschappen en coöperaties
- Stichtingen en verenigingen
- Overige verbonden partijen

GEMEENSCHAPPELIJKE REGELINGEN

Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW)		
Algemene informatie	Waterschap Limburg maakt voor de uitvoering van de belastingheffing gebruik van de diensten van de BsGW. Het is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie, waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen' (GR BsGW).	
Vestigingsplaats	Roermond	
Doel / openbaar belang	Een zo doelmatig mogelijke uitvoering van de heffing en invordering van gemeentelijke belastingen, inclusief activiteiten in het kader van de Wet waardering onroerende zaken, alsook waterschapsbelastingen en - als hiervan afgeleid belang - de werkzaamheden met betrekking tot de administratie van gegevens ten behoeve van bestuursverkiezingen in het beheersgebied van de deelnemers.	
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van de BsGW bestaat uit de portefeuillehouders van de deelnemers (totaal 30). De stemverhouding is gebaseerd op de bijdrage aan de BsGW.	
Financieel belang	Na vaststelling van de begroting door de BsGW is het financiële aandeel van de deelnemers een verplichte uitgave.	
Financiële gegevens	Beginstand (01-01-2025)	Eindstand (31-12-2025)
Eigen vermogen	€ 2.802.000	€ 2.802.000
Vreemd vermogen	€ 857.000	€ 572.000
Resultaat 2025	€ 0	
Ontwikkelingen	Aanpassing belastingapplicatie op nieuw belastingstel waterschappen per 1-1-2026	
Eventuele risico's	Fouten in de aanslagoplegging	

Het Waterschapshuis	
Algemene informatie	Waterschap Limburg is één van de 21 deelnemende waterschappen die participeert in de

Het Waterschapshuis		
	Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis. 'HWH' fungeert als ondersteunende organisatie en aankoopcentrale voor de waterschappen en levert zodoende een bijdrage aan het verbeteren van de informatie- en de bedrijfsprocessen van de waterschappen ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering door de waterschappen.	
Vestigingsplaats	Amersfoort	
Doel / openbaar belang	Het realiseren van renderende samenwerking op informatie- en bedrijfsprocessen en daarmee behartiging van behoeften van algemeen belang van de watersector.	
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van de regeling bestaat uit de portefeuillehouders van de deelnemers.	
Financieel belang	De financiële bijdrage is gebaseerd op de feitelijke afname van producten en diensten.	
Financiële gegevens*	Beginstand (01-01-2023)	Eindstand (31-12-2023)
Eigen vermogen	0	0
Vreemd vermogen	€ 10.242.000	€ 11.548.000
Resultaat 2023	Negatief € 463.242	
Ontwikkelingen	Niet van toepassing	
Eventuele risico's	Niet van toepassing	

Het Gegevenshuis		
Algemene informatie	Het Gegevenshuis is een openbaar lichaam op basis van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen. De kerntaak is het integraal beheren van alle object- en ruimte gerelateerde (basis-)registraties en geometrie voor de deelnemers. Sinds 1 januari 2017 is Waterschap Limburg deelnemer van deze regeling. Via deze gemeenschappelijke regeling wordt Waterschap Limburg ontzorgd voor de wettelijke verplichtingen, die voortvloeien uit het bronhouderschap van de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT).	
Vestigingsplaats	Landgraaf	
Doel / openbaar belang	Het opzetten en het beheren van object- en ruimte gerelateerde (Basis-)registraties en geometrie, alsmede het daarmee samenhangende beeldmateriaal.	
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van de regeling bestaat uit de portefeuillehouders van de deelnemers. De stemverhouding is gebaseerd op de bijdrage aan Het Gegevenshuis.	
Financieel belang	De financiële bijdrage is gebaseerd op de feitelijke afname van producten en diensten.	
Financiële gegevens	Beginstand (01-01-2025)	Eindstand (31-12-2025)
Eigen vermogen	€ 165.000	€ 169.000
Vreemd vermogen	€ 1.058.000	€ 1.058.000
Resultaat 2025	€ 0	
Ontwikkelingen	Niet van toepassing.	
Eventuele risico's	Niet van toepassing.	

VENNOOTSCHAPPEN & COÖPERATIES

Nederlandse Waterschapsbank N.V.	
Algemene informatie	Waterschap Limburg is één van de partijen die aandelen heeft in de NWB-bank. De bank richt haar diensten exclusief op de overheidssector. De NWB-bank financiert provincies, gemeenten en waterschappen en verstrekt langlopende kredieten aan instellingen voor de volkshuisvesting, de gezondheidszorg en het onderwijs. Verder financiert de bank overheidsbedrijven die werkzaam zijn op het gebied van water en milieu. Voor de waterschappen is de bank huisbankier met diensten als betalingsverkeer, electronic banking en consultancy.
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel / openbaar belang	Het uitoefenen van het bankbedrijf ten behoeve van de publieke sector.

Nederlandse Waterschapsbank N.V.		
Bestuurlijk belang	De vennootschap wordt bestuurd door een directie die bestaat uit twee of meer directeuren. De raad van commissarissen bestaat uit minimaal zeven en maximaal elf leden en houdt onder meer toezicht op de directie. In de algemene vergadering van aandeelhouders heeft elk aandeel A één stem en een aandeel B vier stemmen.	
Financieel belang	Het waterschap heeft 2.401 aandelen A en 299 aandelen B.	
Financiële gegevens*	Beginstand (01-01-2023)	Eindstand (31-12-2023)
Eigen vermogen	€ 1.995.000.000	€ 2.060.000.000
Vreemd vermogen	€ 71.290.000.000	€ 73.523.000.000
Resultaat 2023	Positief € 126.000.000	
Ontwikkelingen	Niet van toepassing	
Eventuele risico's	Tegenvallende resultaten van de bank kunnen effect hebben op de dividenduitkering van de aandeelhouders	

Slibverwerking Noord Brabant (SNB)		
Algemene informatie	Waterschap Limburg is één van de partijen die aandelen heeft in SNB. Op 8 maart 2023 heeft het algemeen bestuur van Waterschap Limburg (WL) besloten om in plaats van het Waterschapsbedrijf Limburg (WBL) toe te treden tot de Slibverwerking Noord Brabant (SNB) en met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2023 aandeelhouder van SNB te worden.	
Vestigingsplaats	Moerdijk	
Doel / openbaar belang	Het duurzaam verwerken van zuiveringsslib voor de 7 aandeelhouders (waterschappen). SNB beheert en exploiteert hiervoor een slibverwerkingsinstallatie (SVI) op het industrie- en haven terrein in Moerdijk.	
Bestuurlijk belang	SNB is een vennootschap, die opereert vanuit Moerdijk, waarvan de aandelen worden gehouden door zeven waterschappen. Per 1 januari 2023 zijn de aandeelhouders, Waterschap Aa en Maas, Waterschap Brabantse Delta, Waterschap de Dommel, Waterschap Scheldestromen, Waterschap Vechtstromen, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Waterschap Limburg.	
Financieel belang	Iedere aandeelhouder heeft 14% van de aandelen in SNB.	
Financiële gegevens*	Beginstand (01-01-2023)	Eindstand (31-12-2023)
Eigen vermogen	€ 15.280.000	€ 14.728.000
Vreemd vermogen	€ 34.595.000	€ 29.973.000
Resultaat 2023	Negatief € 1.570.000	
Ontwikkelingen	SNS is voornemens samen met SupHos BV op het terrein van SNB een fabriek te bouwen voor het terugwinnen van fosfaat uit slibas.	
Eventuele risico's	Problemen in de bedrijfsvoering van SNB (lees uitval ovens) heeft direct effect op de exploitatieresultaat.	

AquaMinerals B.V.	
Algemene informatie	Per 30-12-2022 heeft (het voormalige) WBL aandelen verworven in AquaMinerals B.V. met als doel de afzetmogelijkheden van gedroogd slib en van grondstoffen uit afvalwater te vergroten.
Vestigingsplaats	Rijswijk
Doel / openbaar belang	AquaMinerals is een BV zonder winstoogmerk, maar stelt zich wel commercieel op als bedrijf naar de markt. AquaMinerals is verantwoordelijk voor de 'ontzorging' van haar aandeelhouders van afvoer, verwerking, ontwikkeling en vermarkting van reststoffen. AquaMinerals heeft zelf geen verwerkingscapaciteit, maar verbindt producenten aan de afzetmarkt. Doordat AquaMinerals namens meerdere aandeelhouders dit uitvoert wordt er een schaalgrootte gecreëerd die voor mogelijke afnemers aantrekkelijk kan gaan worden. Tevens voert AquaMinerals, om stagnatie in de slibverwerking te voorkomen,

AquaMinerals B.V.		
	vanaf juli 2021 in opdracht van de UvW de regie over de collectieve incidentencapaciteit in slibverwerking van de Nederlandse waterschappen.	
Bestuurlijk belang	Aandeelhouders met stemrecht	
Financieel belang	Het betreft 751 aandelen, zijnde 7,2% van de totaal uitgegeven aandelen, tegen een prijs van € 45,50 per aandeel met een totaal van € 34.170,50.	
Financiële gegevens*	Beginstand (01-01-2023)	Eindstand (31-12-2023)
Eigen vermogen	€ 1.700.174	€ 1.775.263
Vreemd vermogen	€ 3.491.759	€ 4.012.086
Resultaat 2023	Positief € 18.706	
Ontwikkelingen	<p>AquaMinerals richt zich op de versterking van de positie in de waterketen. De afgelopen jaren leidde dit tot verschillende projecten waarin AquaMinerals nieuwe ketens ontwikkelde voor waterschappen, een versteviging van de samenwerking met de netwerkorganisatie EFGF van de Waterschappen alsook toetreding van inmiddels 9 waterschappen.</p> <p>AquaMinerals verwacht dat de verkoopwaarde van de reststoffen verder zal stijgen. Verder wordt ook gekeken naar "circulaire ketens" en wat hiervoor gedaan moet worden om deze van de grond te krijgen.</p>	
Eventuele risico's	Niet van toepassing	

Kaamera coöperatie		
Algemene informatie	<p>Het realiseren van een circulaire economie is een belangrijke opgave voor de waterschappen, die zich hebben gecommitteerd aan het doel om in 2050 volledig circulair te zijn. Deze transitie omvat vijf ontwikkelijnen: organisatieverandering, duurzaam opdrachtgeverschap, circulair assetmanagement, transitie management, en de terugwinning van energie en grondstoffen.</p> <p>Waterschappen spelen een cruciale rol bij de verwerking en zuivering van afval- en rioolwater, waarbij grote kansen liggen in het terugwinnen van grondstoffen. Een belangrijke innovatie in dit proces is Kaamera, ontwikkeld door de TU Delft. Kaamera is een biopolymeer dat uit gezuiverd slib wordt gewonnen, wat leidt tot een vermindering van 20-35% in slibafvoer en lagere energieverbruik, CO2-uitstoot en kosten. Kaamera heeft diverse toepassingen, zoals coatings, biostimulanten, isolatiemateriaal, en brandvertragers. Het biedt voordelen in sectoren zoals landbouw en bouw, bijvoorbeeld door het verbeteren van zaadcoatings en het vertragen van betonuitharding.</p> <p>Vier waterschappen (inclusief Waterschap Limburg) werken samen om Kaamera op de markt te brengen. Deze samenwerking gebeurt via een coöperatie voor onderlinge samenwerking en een tijdelijke startup BV (2024-2028) voor samenwerking met externe partijen. De coöperatie en Royal HaskoningDHV zijn elk voor 50% aandeelhouder van de BV, die de productie en verkoop van Kaamera faciliteert.</p>	
Vestigingsplaats	Doetinchem (WS Rijn en IJssel)	
Doel / openbaar belang	Belangrijke mijlpaal in het bereiken van een circulaire economie is gevonden in de innovatie Kaamera.	
Bestuurlijk belang	Het waterschap heeft een bestuurder afgevaardigd in de ledenvergadering van de coöperatie. Er zijn momenteel 4 leden. Elk lid heeft een gelijke stem.	
Financieel belang	WL betaalt in 2025 (via het innovatiebudget) 37.500 aan de coöperatie. Daarnaast betaalt WL 125.000 aan de coöperatie die de coöperatie weer aan de BV betaalt.	
Financiële gegevens	Beginstand (01-01-2025)	Eindstand (31-12-2025)
Eigen vermogen	€ 59.000 (o.b.v. begroting)	€ 27.000 (o.b.v. begroting)
Vreemd vermogen	€	€
Resultaat 2025	€	

Kaamera coöperatie	
Ontwikkelingen	
Eventuele risico's	In de begroting is rekening gehouden met LIFE -subsidie. De hoogte er van en het moment van ontvangen is niet 100% zeker.

VERENIGINGEN

Vereniging Unie van Waterschappen		
Algemene informatie	De Unie van Waterschappen is de vereniging van de Nederlandse waterschappen. Alle 21 waterschappen in Nederland zijn lid. De Unie van Waterschappen vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld, behartigt de belangen van de waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking.	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Doel / openbaar belang	De behartiging van de belangen van de Nederlandse waterschappen, op nationaal, Europees en internationaal niveau, alsmede de ontwikkeling van een gezamenlijke visie en het bepalen van gezamenlijke standpunten van haar leden en het verlenen van service aan haar leden.	
Bestuurlijk belang	Waterschap Limburg kan één stem uitbrengen in de algemene ledenvergadering.	
Financieel belang	Bijdrage middels een jaarlijkse contributie	
Financiële gegevens*	Beginstand (01-01-2023)	Eindstand (31-12-2023)
Eigen vermogen	€ 2.697.666	€ 2.178.238
Vreemd vermogen	€ 22.577.582	€ 21.731.405
Resultaat 2023	Negatief € 519.428	
Ontwikkelingen	Niet van toepassing	
Eventuele risico's	Niet van toepassing	

Vereniging Werken voor Waterschappen		
Algemene informatie	De Vereniging Werken voor Waterschappen is de werkgeversvereniging sector waterschappen, die onderhandelt voor een cao. Een cao voor ruim 30 werkgeversorganisaties met samen circa 12.000 medewerkers. De vereniging is een platform voor werken in de sector waterschappen.	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Doel / openbaar belang	Het als werkgeversvereniging behartigen van de gemeenschappelijke sociale en sociaal-economische belangen van de leden van de vereniging die activiteiten verrichten binnen de sector waterschap.	
Bestuurlijk belang	Waterschap Limburg is lid van de vereniging. Gelet op het aantal werknemers kan Waterschap Limburg twee stemmen uitbrengen in de algemene ledenvergadering.	
Financieel belang	Bijdrage middels een jaarlijkse contributie.	
Financiële gegevens*	Beginstand (01-01-2023)	Eindstand (31-12-2023)
Eigen vermogen	€ 116.636	
Vreemd vermogen	€ 120.993	
Resultaat 2023	Positief €29.837	
Ontwikkelingen	Niet van toepassing	
Eventuele risico's	Niet van toepassing	

*Betreft cijfers uit jaarrekening 2023 (omdat geen geprognosticeerde balans per 1-1-2025 beschikbaar is)

5.5 Openbaarheidsparagraaf

De Wet open overheid (Woo) is op 1 mei 2022 in werking getreden en verplicht een bestuursorgaan tot actieve openbaarmaking van informatie. Op grond van artikel 3.5 van de Woo is een bestuursorgaan verplicht om jaarlijks in de begroting aandacht te besteden aan de beleidsvoornemens van de Woo. In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen een kwalitatieve beschrijving gegeven van de activiteiten die worden uitgevoerd in 2025 op de thema's actieve en passieve openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding.

1) Actieve openbaarmaking voor de verplichte categorieën documenten (artikel 3.3 Woo)

In de Woo staan 17 informatiecategorieën die organisaties openbaar moeten maken. Deze verplichting wordt de komende jaren gefaseerd ingevoerd. Als waterschap volgen wij de landelijke fasering.

2) De inspanningsverplichting tot openbaarmaking voor andere documenten dan de verplichte categorieën (artikel 3.1 Woo)

Invoering van de actieve openbaarmakingsverplichting heeft onze prioriteit. We volgen hiermee de lijn van de Unie van Waterschappen

3) Passieve openbaarmaking (openbaarmaking op verzoek; hoofdstuk 4 Woo)

Onder passieve openbaarmaking verstaan we het openbaar maken van informatie naar aanleiding van een verzoek uit de samenleving, zoals bijvoorbeeld Woo-verzoeken. We houden daarmee rekening met het anonimiseren van persoonsgegevens.

4) De informatiehuishouding (Hoofdstuk 6 Woo)

Voor de verbetering van de informatiehuishouding zijn wij in 2025 voornemens de volgende activiteiten te realiseren:

- *Communicatie, begeleiding medewerkers*; In 2025 worden een aantal voorlichtingssessies georganiseerd om medewerkers bewust te maken van de Woo, hun rol hierin en welke ondersteuning ze kunnen verwachten.
- *Gebruik zaaksysteem en archivering*; Het goed opslaan van verschillende vormen van informatie is essentieel voor openbaarmaking van informatie. Daarom worden er in 2025 medewerkers begeleid in het goed archiveren van informatie in onze daarvoor bestemde systemen.
- *Datamanagement, systemen en procedures*; In 2025 werken we aan verdere optimalisatie van het informatieknooppunt, datamanagement, systemen (publicatieplatform open.waterschaplimburg.nl) en procedures. Beleid en werkafspraken op het gebied van de informatiehuishouding en informatievoorziening worden waar nodig geactualiseerd.

5) Aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon (artikel 4.7 Woo)

De Woo schrijft voor dat ieder bestuursorgaan één of meer contactpersonen heeft om vragen van burgers te beantwoorden over de beschikbaarheid van publieke informatie. Per 1 mei 2022 heeft het bestuur van waterschap Limburg reeds een Woo-contactpersoon aangewezen.

The background of the entire page is a photograph of a stream flowing through a lush green landscape. The water is dark and reflects the sunlight, creating a shimmering effect. On both sides of the stream, there are tall, green reeds or grasses. In the foreground, a large, white-bordered box is superimposed over the image. Inside this box, the text 'Financiële begroting 2025' is written in a bold, white, sans-serif font. Below the text is the logo of 'waterschap limburg', which consists of three white, slanted parallel lines followed by a white 'L' shape. The overall scene is bright and natural, suggesting a focus on environmental or water-related themes.

Financiële begroting 2025

 waterschap
limburg

6 Financiële begroting

6.1 Gehanteerde uitgangspunten en normen

Als basis voor het opstellen van de begroting zijn diverse algemene grondslagen van toepassing, waaronder verschillende bepalingen vanuit het Waterschapsbesluit, de verordening beleids- en verantwoordingsfunctie Waterschap Limburg, de nota activabeleid en de nota reserves en voorzieningen. Daarnaast zijn er verschillende specifieke kaders en uitgangspunten. Deze uitgangspunten zijn terug te vinden in de paragrafen. In dit onderdeel worden enkele algemene principes toegelicht die voor alle programma's en werkplanproducten gelden.

Indexering en rente

Prijsontwikkeling

De begroting wordt in principe jaarlijks bijgesteld voor de verwachte prijsontwikkelingen. In de meerjarenraming 2024-2029 is voor 2025 uitgegaan van een inflatiepercentage van 3% en voor de daaropvolgende jaren van 2%. Gezien de aanhoudende dalende trend en voor consistentie in de meerjarenraming, stellen we voor om deze lijn te handhaven. Dit is ook in lijn met het ECB-beleid om de inflatie structureel terug te brengen naar gemiddeld 2% per jaar.

Loonkostenontwikkeling

In de begroting 2025 wordt rekening gehouden met de loonkostenontwikkeling op basis van de nieuwe cao voor 2024, die de bruto lonen per 1 januari 2024 verhoogt met € 25 en daarna met 3%. Per 1 juli 2024 worden de lonen nogmaals verhoogd met 2%. Voor 2025 is een loonindexering van 4% ingecalculerd, gebaseerd op het Centraal Economisch Plan (CEP) en de verwachte doorwerking van de inflatie in de cao. Deze indexering omvat zowel primaire als secundaire arbeidsvoorwaarden. Voor de jaren 2026-2030 wordt een jaarlijkse indexering van 3% gehanteerd, terugkerend naar het oude indexeringsniveau.

Renteontwikkeling

De aanhoudend hoge inflatie heeft centrale banken ertoe gebracht hun monetaire beleid te verscherpen. Het huidige rentepercentage voor een 20-jarige lineaire lening is nu ruim 2,9%. Om het renterisico te minimaliseren, hanteren we voor 2025 een rentepercentage van 3,5% en voor de daaropvolgende jaren 4,0%. Dit percentage voor 2025 is 0,5% lager dan dat in de meerjarenraming 2024-2029, maar blijft voor de jaren daarna gelijk.

De renteverhogingen door de ECB hebben geleid tot een stijging van de korte rente, die eind maart 2024 op 4,125% stond. Financiële instellingen verwachten echter dat de ECB in de tweede helft van 2024 de rente zal verlagen, wat een daling van de korte rente zou betekenen. Daarom wordt voor 2025 een korte rente van 3,0% gehanteerd, in overeenstemming met de meerjarenraming 2024-2029.

Voor de berekening van de bespaarde rente over reserves en voorzieningen wordt hetzelfde percentage gebruikt als voor de korte leningen, namelijk 3% vanaf 2025.

Onderstaand is een overzicht van de gebruikte indexen opgenomen:

Omschrijving	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Inflatie	4%	3%	2%	2%	2%	2%	2%
Loonkosten	4%	4%	3%	3%	3%	3%	3%
Rente langlopende leningen	4%	3,5%	4%	4%	4%	4%	4%
Rente kortlopende leningen	3%	3%	3%	3%	3%	3%	3%
Rente reserves en voorzieningen	3%	3%	3%	3%	3%	3%	3%

Kapitaallasten

Voor nieuwe investeringen wordt het beleid gevolgd zoals opgenomen in de beleidsnota 'Vaste Activa WL 2025'. Activa worden lineair afgeschreven volgens de afschrijvingstermijnen vermeld in deze nota. De rentekosten worden toegerekend aan de werkplanproducten op basis van het rente-omslagpercentage en de gemiddelde boekwaarde van de activa.

Toepassing risicoregel

In de begroting worden jaarlijks de jaargebonden netto-investeringsuitgaven vastgesteld, inclusief de beschikbaar gestelde kredieten per investeringsproject (zie bijlage H, investeringsoverzicht). De kapitaallasten worden berekend op basis van het netto-investeringsniveau. Aangezien de gerealiseerde netto-investeringen doorgaans lager zijn dan geraamd, is de "risicoregel" geïntroduceerd. Deze regel houdt rekening met een bepaalde mate van onderuitputting van het investeringsniveau bij de berekening van de kapitaallasten. De hoogte van de risicoregel is afhankelijk van de fase waarin een project zich bevindt.

Voor alle projecten met projecttypes Beekherstel, Verdrogingsbestrijding en Waterveiligheid geldt momenteel:

Projectfase	Risicoregel
Geen fase ingevuld	25%
0.Niet gestart	25%
1.Initiatief	25%
2.Verkenning	50%
3.Planuitwerking	35%
4.Realisatie	20%
5.Nazorg	0%

Het HWBP hanteert een eigen risicoregel van 20%.

Doorberekening kosten naar waterschapstaken

De kosten worden volgens de landelijke BBP-verrekeningssystematiek doorberekend naar de waterschapstaken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. De kosten van de BsGW worden verdeeld over zowel watersysteembeheer als zuiveringsbeheer.

De kosten van 'samenwerking in de afvalwaterketen', worden volledig toegerekend aan het zuiveringsbeheer. Bepaalde beleids- en beheerproducten worden op basis van een procentuele verdeling aan beide taken toegerekend, zoals bepaald in de Waterschapswet (art 122 lid d).

Dit betreft de kosten voor regulering lozings (subsidies), vergunningen en meldingen, adviezen, toezicht, handhaving, bestuur en externe communicatie. We hanteren de volgende procentuele verdeling naar taak:

BBP product	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer
Regulering lozings/subsidies	50%	50%
Vergunningen en meldingen	50%	50%
Adviezen vergunningen	50%	50%
Toezicht	50%	50%
Handhaving	50%	50%
Bestuur	55%	45%
Externe communicatie	55%	45%

6.2 Overzicht van baten en lasten per programma

De begroting 2025 kan uitgesplitst naar baten en lasten per programma als volgt worden weergegeven. De vergelijkende cijfers van de jaarrekening 2023 en gewijzigde begroting 2024 worden gesaldeerd weergegeven, lasten minus baten.

Onderdeel	2023	2024	2025		
	Jaarrekening	Gewijzigde begroting	Begroting	lasten	baten
Programma Hoogwaterbescherming Maasvallei	13.293.082	14.995.900	17.122.500	17.122.500	-
Programma Klimaatadaptatie	66.394.777	74.739.100	78.420.900	79.189.600	768.700
Programma Waterkwaliteit en ecologie	2.784.200	4.945.000	5.476.700	6.604.300	1.127.600
Programma Zuiveren en waterketen	91.446.672	116.263.000	127.489.400	129.391.200	1.901.800
Programma Crisisbeheersing	3.888.877	3.839.200	4.164.200	4.164.200	-
Programma Bestuur en organisatie	15.176.148	14.955.900	16.451.300	33.470.500	17.019.200
Programmatotaal	192.983.756	229.738.100	249.125.000	269.942.300	20.817.300
Onvoorzien	391.632	500.000	1.046.600	1.046.600	-
Duurzaamheid en innovatie	-	684.100	500.000	500.000	-
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-
Resultaat WBL	3.717.413	-	-	-	-
Resultaat BsGW	557.070	-	-	-	-
Onderuitputting exploitatie	-/-	-	842.000	842.000	-
Ombuigingstaakstelling	-/-	-	1.000.000	1.000.000	-
Totaal netto kosten	197.649.871	230.922.200	248.829.600	269.646.900	20.817.300
Goodwill toetreders BsGW	14.050	14.100	6.100	-	6.100
Overheadcomponent vergoeding HWBP	196.698	399.000	399.000	-	399.000
Dividend Nederlandse Waterschapsbank NV	2.742.612	2.300.000	2.300.000	-	2.300.000
Coronacompensatie 2021	502.000	-	-	-	-
Opbrengst waterschapsbelastingen, inclusief kwijtschelding en oninbaarverklaringen	190.993.193	234.471.100	249.709.500	-	249.709.500
Totaal dekkingsmiddelen	194.448.553	237.184.200	252.414.600	-	252.414.600
Exploitatieresultaat toevoegen aan egalisereserves		6.262.000	3.585.000	269.646.900	273.231.900
Exploitatieresultaat onttrekken aan (egalisatie)reserves	3.201.318				

In hoofdstuk 6.3 worden de aanmerkelijke verschillen ten opzichte van 2024 op kostensoortenniveau weergegeven en toegelicht.

Incidentele baten en lasten

Bij de wijziging van het Waterschapsbesluit is meer nadrukkelijk benoemd dat in de begroting inzicht wordt gegeven in de incidentele lasten en baten per programma.

Het overzicht van incidentele baten en lasten biedt inzicht in de financiële gezondheid en de structurele sluitendheid van de begroting, wat essentieel is voor het beoordelen van de financiële positie en de meerjarenraming van het waterschap.

Het Waterschapsbesluit geeft geen scherpe afbakening van het begrip structureel en incidenteel. De commissie BBV heeft in de notitie incidentele en structurele baten en lasten van augustus 2018 een nadere duiding gegeven aan deze begrippen. De aard van de begrotingspost is bepalend of een post als structureel of incidenteel wordt aangemerkt. Als hulpmiddel voor het begrip 'incidenteel' kan gedacht worden aan baten en lasten die zich gedurende maximaal 3 jaar voortdoen. Dit hulpmiddel is in de voorliggende begroting gehanteerd.

In onderstaande tabel geeft een overzicht van de totale incidentele baten en lasten. Dit overzicht helpt om te bepalen in hoeverre de begroting duurzaam en realistisch is op lange termijn.

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Incidentele lasten	5.181	4.044	4.496	1.856	514	414
Incidentele baten	-938	-141	--	--	--	--
Saldo	4.243	3.903	4.496	1.856	514	414
Inzet egalisatie en bestemmingsreserves*	-3.585	-5	497	1.055	325	0
Structureel evenwicht	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

*Bij een negatief bedrag is sprake van een toevoeging aan egalisatiereserves

Bijlage J bevat een gedetailleerd overzicht van de incidentele baten en lasten per programma.

6.3 Begroting naar kosten en opbrengstesoorten

De begroting naar kostensoorten is volgens de aangepaste voorschriften geen verplichting (meer), maar wordt vanwege het inzicht dat geboden wordt toch gehandhaafd. De begroting naar kosten- en opbrengstesoorten is ingedeeld volgens de voorgeschreven groepen van kosten en opbrengsten.

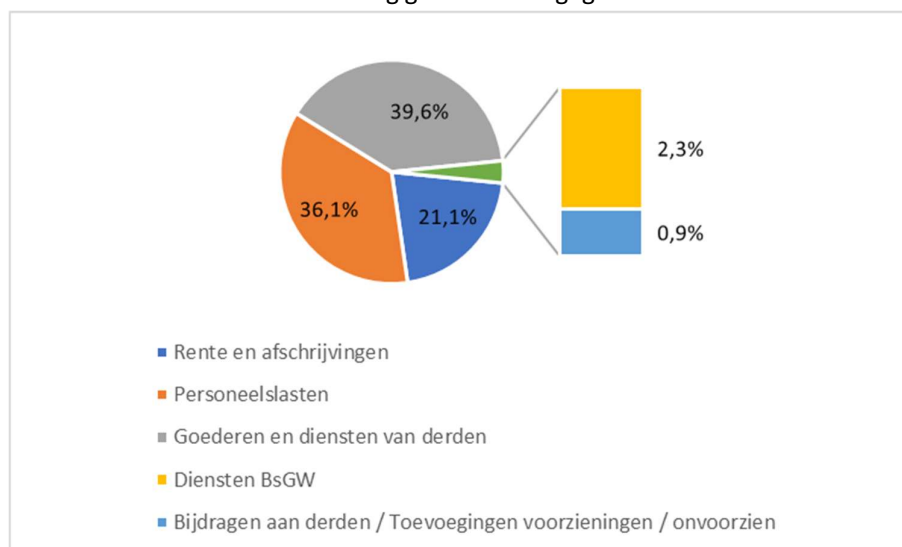
Kosten	2023 Jaarrekening	2024 Gewijzigde begroting	2025 Begroting
4101 Externe rentelasten	6.591.761	7.222.800	8.377.300
4102 Interne rentelasten	1.467.477	519.400	1.053.200
4103 Afschrijvingen van activa	42.626.933	45.376.000	47.488.800
41 Rente en afschrijvingen	50.686.171	53.118.200	56.919.300
4201 Salarissen huidig personeel en bestuurders	46.445.619	62.405.600	71.955.600
4202 Sociale premies	13.392.657	16.532.900	17.560.300
4204 Overige personeelslasten	2.512.371	3.528.600	4.621.300
4205 Personeel van derden	6.763.592	5.091.100	2.533.000
4206 Uitkeringen voormalig personeel en bestuurders	382.048	710.200	701.300
42 Personeelslasten	69.496.287	88.268.400	97.371.500
4301 Duurzame gebruiksgoederen	1.212.009	1.517.300	1.296.000
4302 Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	6.253.245	7.783.900	8.052.400
4303 Energie	8.983.599	17.503.300	18.159.800
4304 Huren en rechten	1.638.577	1.510.400	1.443.700
4305 Leasebetalingen operationele lease	1.280.960	1.326.500	1.569.400
4307 Verzekeringen	814.769	869.500	893.400
4308 Belastingen	1.237.054	1.277.200	1.315.800
4309 Onderhoud door derden	27.768.401	27.231.900	28.980.300
4310 Overige diensten door derden	37.531.504	42.289.700	44.928.000
4310 Overige diensten door derden BsGW	5.123.389	4.978.800	6.174.900
43 Goederen en diensten van derden	91.843.507	106.288.500	112.813.700
4401 Bijdragen aan bedrijven	34.000	-	-
4402 Bijdragen aan het Rijk	7.619	11.900	1.145.300
4403 Bijdragen aan openbare lichamen	176.551	366.000	222.700
4404 Bijdragen aan overigen	204.088	169.000	171.900
44 Bijdragen aan derden	422.258	546.900	1.539.900
4501 Toevoegingen aan voorzieningen	4.593.886	426.700	1.297.900
4502 Onvoorzien	-	500.000	1.046.700
4502 Duurzaamheid en innovatie	-	684.100	500.000
4502 Onderuitputting exploitatie	-	-	-842.000
4502 Ombuigingstaakstelling	-	-	-1.000.000
45 Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	4.593.886	1.610.800	1.002.600
Totaal kosten	217.042.109	249.832.800	269.647.000

Opbrengsten	2023 Jaarrekening	2024 Gewijzigde begroting	2025 Begroting
8101 Externe rentebaten	316.003	20.000	20.000
8102 Interne rentebaten	1.467.477	519.400	1.053.200
8103 Dividenden en bonusuitkeringen	2.706.612	2.300.000	2.300.000
81 Financiële baten	4.490.092	2.839.400	3.373.200
8201 Baten in verband met salarissen en sociale lasten	405.128	78.000	80.300
8202 Uitlening van personeel	638.807	410.300	388.200
82 Personele baten	1.043.935	488.300	468.500
8301 Verkoop van grond	-3.540	40.000	42.300
8302 Verkoop van duurzame goederen	8.148	9.800	10.100
8303 Verkoop van overige goederen	7.447	3.000	3.000
8304 Opbrengst uit grond en water	199.985	83.700	85.100
8305 Huuropbrengst uit overige eigendommen	1.086.000	996.000	1.026.157
8306 Diensten voor derden	4.292.844	2.687.600	2.903.643
83 Goederen en diensten aan derden	5.590.884	3.820.100	4.070.300
8402 Bijdragen van het Rijk	1.024.743	209.100	-
8403 Bijdragen van provincies	1.453.891	700.000	800.000
8404 Bijdragen van overige openbare lichamen	199.722	476.700	470.600
8405 Bijdragen van overigen	734.423	457.300	471.000
84 Bijdragen van derden	3.412.779	1.843.100	1.741.600
8501 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	41.871.064	48.726.700	51.730.100
8502 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	36.317.032	42.128.200	44.719.900
8503 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	8.773.150	10.454.500	11.104.000
8504 Opbrengst watersysteemheffing natuur	197.673	228.700	241.400
8505 Opbrengst verontreinigingsheffing	383.238	577.000	615.900
8506 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	29.925.701	37.993.600	40.557.300
8507 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	80.231.674	104.307.700	111.336.200
8508 Oninbaarverklaringen	-1.433.156	-1.706.900	-1.817.900
8509 Kwijtscheldingen	-5.273.183	-8.238.400	-8.777.400
8510 Opbrengst vervolgingskosten	-	-	480.600
85 Waterschapsbelastingen	190.993.193	234.471.100	250.190.100
8601 Onttrekkingen aan voorzieningen	586	-	-
8602 Geactiveerde lasten	8.309.386	12.633.000	13.388.300
86 Interne verrekeningen	8.309.972	12.633.000	13.388.300
Totaal opbrengsten	213.840.855	256.095.000	273.232.000
Exploitatieresultaat:	-3.201.254	6.262.200	3.585.000
Negatief exploitatieresultaat dekken uit reserves	3.201.254	-	-
Positief exploitatieresultaat toevoegen aan reserves	-	6.262.200	3.585.000

Volgens de BBWW (lees: voorschriften) hebben de kostensoorten informatieve waarde voor het algemeen bestuur waardoor een toelichting hierop niet verplicht is. Omdat een toelichting op kostensoorten het inzicht voor de besluitvorming ten goede komt wordt dit echter wel gedaan. Op hoofdlijnen wordt per kostensoort de Begroting 2025 toegelicht en worden de mutaties van de Begroting 2025 versus de gewijzigde Begroting 2024 geanalyseerd.

Toelichting op kosten

Onderstaand is de kostenverdeling grafisch weergegeven:

Rente en afschrijvingen

Voor rente en afschrijving (kapitaallasten) is € 56,92 miljoen begroot, waarvan € 9,43 miljoen rente en € 47,49 miljoen afschrijvingen. De kapitaallasten hebben vooral betrekking op investeringen in materiële activa.

De netto investeringen 2025 van € 132,622 miljoen vloeien hoofzakelijke voort uit de realisatie van de invulling van onze wateropgave volgens het 'Waterbeheerprogramma 2022-2027'.

Investeringen worden in principe gefinancierd met langlopende geldleningen. Het doen van investeringen is onlosmakelijk verbonden met het hebben van een financieringsbehoefte. De kapitaallasten worden verdeeld over de relevante producten die ten grondslag liggen aan de investeringen. Het beleid betreffende de financiering wordt in paragraaf 5.1 nader toegelicht.

2025 versus 2024

De kapitaallasten nemen toe met € 3,8 miljoen. De externe rente stijgt met € 1,15 miljoen door een toename van de financieringsbehoefte als gevolg van het investeringsniveau. Mede onder invloed van het herstelplan voor het vermogen, stijgt de berekende interne rente over reserves en voorzieningen met € 0,54 naar € 1,05 miljoen. De afschrijvingen nemen toe met € 2,11 miljoen als gevolg van het investeringsniveau 2025 en de structurele doorwerking van de investeringen 2024.

Personeelslasten

Tot de personeelslasten van € 97,37 miljoen behoren alle lasten van het huidige en voormalige bestuur en personeel. Hiertoe worden gerekend: het salaris met vaste toelagen, de uitkeringen en pensioenen inclusief de daarop betrekking hebbende sociale premies. Ook de uitgaven die voortvloeien uit diverse vergoedingsregelingen en de kosten voor de tijdelijke inhuur van personeel worden tot deze kostensoort gerekend.

De huidige cao werken voor waterschappen heeft een looptijd van 1 januari 2024 tot 1 januari 2025. Vooruitlopend op een nieuwe CAO is voor 2025 rekening gehouden met een indexering op de loonkosten van 3%. Uit deze indexering moeten zowel de gewijzigde primaire als secundaire arbeidsvoorwaarden bekostigd worden. Bij primaire arbeidsvoorwaarden gaat het bijvoorbeeld om stijging van het brutoloon of Individueel Keuze Budget. Bij secundaire arbeidsvoorwaarden gaat het bijvoorbeeld om vitaliteitsregelingen, persoonsgebonden opleidingsbudgetten, thuiswerkvergoedingen, reiskostenvergoedingen enzovoort.

De formatie stijgt tot 809,84 (2024: 773,74). Dit is binnen het kader van de meerjarenraming 2024-2029 WL, de Kadernota 2025 en het investeringen 'groei-scenario' van het voormalige Waterschapsbedrijf Limburg (conform 1ste begrotingswijziging 2024). Daarnaast heeft een formatieve uitbreiding plaatsgevonden omdat de uitbesteding van de bediening van de Thermische Drukhydrolyse (TDH) in Venlo gefaseerd vervangen wordt door een Slibontwatering in eigen beheer (AB WBL 20-12-2023). Tot slot is vanwege een toename van de werkzaamheden voor klanten in de afdeling Product en Markt de formatie structureel uitgebreid. De hiermee gemoeide kosten worden doorberekend aan de klanten waardoor het effect op de netto kosten nihil is.

2025 versus 2024

De personeelslasten nemen toe met € 9,1 miljoen. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de toename van het aantal fte's en de daaraan gerelateerde posten. Anderzijds door de verwachte loonstijging 2025. Verder is rekening gehouden met een structurele risicoregel (lees kostenverlaging) omdat het reëel is te veronderstellen dat de invulling van vacatures bij toename van de fte of bij regulier verloop, pas in de loop van het jaar wordt gerealiseerd. (Kadernota 2025).

Goederen en diensten van derden

Voor de diensten van derden wordt € 112,81 miljoen begroot dat als volgt is samengesteld:

- de bijdrage in de kosten van de BsGW is € 6,17 miljoen. In bijlage E zijn de bijdragen onderverdeeld naar de beleidsproducten, conform de vastgestelde begroting BsGW 2025.
- de resterende kosten van € 106,64 miljoen hebben voornamelijk betrekking op:
  - a. Energiekosten, met name vanwege het exploiteren van de zuiveringsinstallaties,
  - b. Onderhoud door derden, zoals onderhoud van waterlopen en -keringen, software en bedrijfspanden.
  - c. Overige diensten door derden zoals de juridische, financiële en technische advisering derden, contributies, lidmaatschappen, bijdragen aan verenigingen - zoals Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA), de Unie van Waterschappen - en de bijdrage aan Het Waterschapshuis (HWH) en het Gegevenshuis.

2025 versus 2024

De kosten van 'goederen en diensten van derden' nemen toe met € 6,3 miljoen tot € 112,81 miljoen:

- de bijdrage aan de BsGW neemt mede als gevolg van herziening van verdeelsleutels als grondslag voor de berekening van de te leveren bijdrage door deelnemers, toe met € 1,2 miljoen.
- de resterende kosten zijn toegenomen met € 5,1 miljoen. Een groot gedeelte hiervan wordt veroorzaakt door prijsstijgingen in reguliere budgetten. Daarnaast zijn budgetten extra verhoogd op basis van de ontwikkelingen geschetst in de Kadernota 2025 (AB 8 mei 2024) en de voorjaarsrapportage 2024 (AB 3 juli 2024). We noemen onder andere budgetten voor het maaionderhoud, onderhoud software/-licenties, assetmanagement, slibverwerking analysekosten en afvoer) en juridische kosten. Daarnaast zijn ook diverse bijdragen aan verbonden partijen (Unie van Waterschappen, Het Waterschapshuis etc.) verder gestegen. Voorts zijn nog niet eerder op geld gezette middelen opgenomen voor uitbreiding van kwaliteitsmetingen (€ 0,35 miljoen) in grensoverschrijdende KRW wateren als basis om het gesprek aan te kunnen gaan met buitenlandse waterbeheerders. Tegelijkertijd is een incidentele kostenbesparing 2024 in 2025 (overheadkosten) komen te vervallen.

Bijdragen aan derden

Voor bijdragen aan derden is in 2025 in totaliteit € 1,54 miljoen begroot. Het gaat onder andere om bijdragen aan het Deltaprogramma Maas en aan het programmabureau KRW/Deltaplan Hoge Zandgronden(DHZ). Ook is met ingang van 2025 rekening gehouden met een bijdrage van het waterschap (€ 1,13 miljoen) in de cofinanciering van het EU Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) voor wat betreft de waterdoelen. Door deze cofinanciering voor het nieuwe GLB komt Europese subsidie beschikbaar voor beekherstelprojecten en voor waterdoelen uitgevoerd door andere partijen, met name landbouwers.

2025 versus 2024

De geraamde kosten nemen toe met afgerond € 1 miljoen. Dit komt doordat met ingang van 2025 de cofinanciering van het EU Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) is opgenomen. Tegelijkertijd is de raming voor de tijdelijke stimuleringsregeling (2024: € 0,15 miljoen) ten behoeve van het afkoppelen van hemelwaterafvoeren op de riolering, met ingang van 2025 komen te vervallen.

Toevoegingen voorzieningen/onvoorzien

Voor toevoegingen aan voorzieningen is een bedrag van € 1,3 miljoen begroot.

Het betreft de toevoegingen aan:

- de voorziening persoonsgebonden basisbudget (PBB) € 0,42 miljoen;
- de voorziening onderhoud waterkeringen € 0,82 miljoen (2024: € 0);
- de voorziening onderhoud ECI-waterkrachtcentrale Roermond en diverse bedrijfspanden tezamen € 0,06 miljoen.

Onvoorzien

Voor de dekking van onvoorzien uitgaven is € 1,05 miljoen opgenomen (circa 0,4% van begrotingstotaal exclusief BsGW).

Duurzaamheid en Innovatie

In de 'oude WL begroting' was voor duurzaamheid en innovatie structureel een bedrag van € 0,8 miljoen geraamd. In 2025 is dit bedrag eenmalig verlaagd naar € 0,5 miljoen (Kadernota 2025). In de geconsolideerde begroting is in de zuiveringstaak aanvullend voorzien in een structureel budget voor duurzaamheid en innovatie van € 3,4 miljoen. Mede als onderdeel van het vastgestelde groeiscenario voor het voormalig Waterschapsbedrijf Limburg.

Onderuitputting exploitatie

Op grond van de vastgestelde Kadernota 2025 (AB 8 mei 2024) is met ingang van 2025 een structurele begrotingspost opgenomen ter grootte van een € 0,5 miljoen vanwege te verwachten onderschrijding van begrotingsbudgetten. Een en ander gebaseerd op ervaringen uit het verleden. Omdat het gaat om een verlaging van de uitgaven is deze post opgenomen als een negatieve uitgavenpost. Zo is het mogelijk om deze onderuitputting in de begroting op te nemen zonder dat van tevoren precies bekend is op welke posten de begrotingsonderschrijding gaat ontstaan .

Op basis van voortschrijdend inzicht is de raming 2025 incidenteel verder verhoogd met € 0,34 miljoen. De reden hiervoor is de volgende. Binnen het programma Water in Balans is een van de kritische tijdfactoren de grondverwerving. Gronden zijn lastig te verkrijgen op dit moment. Dat maakt dat we meer tijd nodig hebben om onze grondposities in de projectgebieden te kunnen realiseren. Daardoor verschuiven een aantal projecten (investeringsuitgaven) naar achteren waardoor in de aanloop een incidentele kostenbesparing optreedt.

Ombuigingstaakstelling

Ondanks een aantal ontwikkelingen heeft de organisatie om de lastendrukontwikkeling voor de ingezetenen te matigen tot de in de Kadernota 2025 afgegeven prognose, het op zich genomen om een ombuigingstaakstelling van € 1,0 miljoen te realiseren.

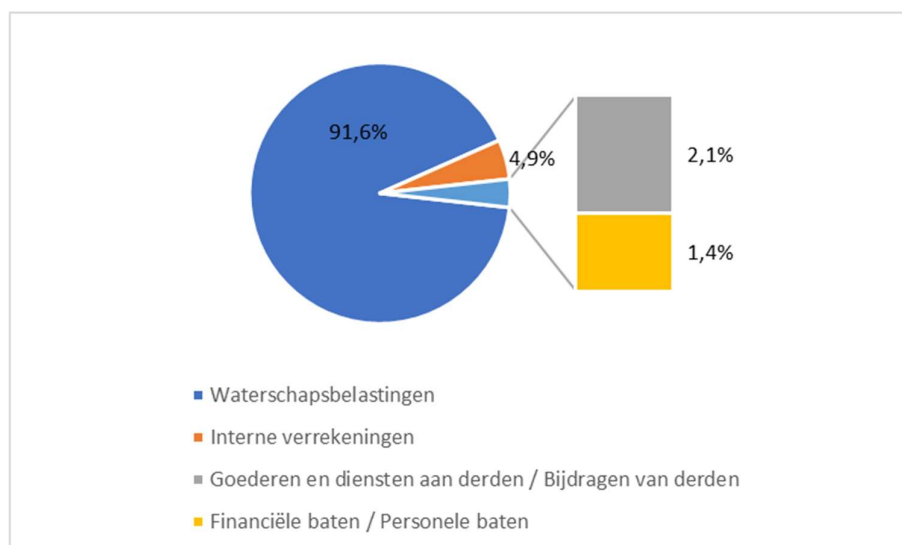
2025 versus 2024

De post 'toevoeging aan voorzieningen' is gestegen met € 0,87 miljoen. Dit komt omdat in 2025 weer een storting in voorziening onderhoud waterkeringen is geraamd van € 0,84 miljoen. In afwachting van een geactualiseerd onderhoudsplan was de storting in de voorziening 2023 en 2024 incidenteel achterwege gelaten. De in de voorziening aanwezige middelen werden voldoende geacht om de nodige werkzaamheden uit te voeren. Het overige deel van de stijging komt door aanpassing van de storting in onderhoudsvoorzieningen van bedrijfspanden op basis van geactualiseerde meerjarige onderhoudsplannen. (MJOP)

De post 'onvoorzien' neemt toe omdat het begrotingstotaal 2025 ten opzichte van 2024 (exclusief BsGW) is toegenomen. Het begrotingstotaal van de primitieve begroting vormt de basis voor de bepaling van de hoogte van de post onvoorzien. In de gewijzigde begroting 2024 hebben al diverse aframingen op de post onvoorzien hebben plaatsgevonden door onder andere de vaststelling van de Voorjaarsrapportage 2024 WL.

Toelichting op opbrengsten

Grafisch kan de verdeling van de opbrengsten als volgt worden weergegeven:

Financiële baten

De financiële baten van € 3,37 miljoen bestaan uit externe rentebaten als gevolg van kortlopende overliquiditeit, interne renteopbrengsten van reserves en voorzieningen en een dividenduitkering van de Nederlandse Waterschapsbank N.V.

2025 versus 2024

De stijging ten opzichte van 2024 wordt name veroorzaakt door de toename van de interne renteopbrengsten. Dit is een gevolg van het hogere reserve- en voorzieningenniveau, mede vanwege de uitvoering van het 'herstelplan vermogen'.

Personele baten

De opbrengsten van € 0,47 miljoen hebben betrekking op bijdragen van de Uitkeringsinstantie voor Werknemers Verzekeringen (UWV) baten omdat een aantal medewerkers geheel of gedeeltelijk gedetacheerd is bij andere organisaties.

2025 versus 2024

De baten zijn nagenoeg gelijk.

Goederen en diensten aan derden

De opbrengst vanwege levering en goederen en diensten aan derden ramen we voor 2025 op € 4,07 miljoen.

2025 versus 2024

De raming 2025 is € 0,25 miljoen hoger omdat er een toename is van werkzaamheden voor klanten die we vervolgens ook in rekening kunnen brengen.

Bijdragen van derden

De bijdrage van derden bestaat hoofdzakelijk uit een vergoeding van de Landelijke Coördinatie Commissie Muskusrattenbestrijding (LCCM) voor de beverrattenbestrijding en een raming vergoedingscomponent voor "lijn-overheadkosten" die onderdeel uitmaakt van het subsidiebedrag voor HWBP projecten. Daarnaast is in 2025 nog incidenteel rekening gehouden met een specifieke uitkering (SPUK) Programma Natuur vanwege de kosten voor verdrogingsprojecten en bestrijding van de Grote Waternavel.

2025 versus 2024

De geraamde baten dalen licht door het vervallen van de incidentele bijdrage 2024 van het ministerie van BIZA voor de implementatie van de Wet open overheid (Woo). Daar staat tegenover dat de incidentele SPUK Programma Natuur voor 2025 iets hoger uitvalt.

Waterschapsbelastingen

De (bruto) opbrengst waterschapsbelastingen van € 260.304.800 is als volgt samengesteld:

Watersysteemheffing	
Gebouwd	51.730.100
Ingezetenen	44.719.900
Ongebouwd	11.104.000
Natuur	241.400
Verontreinigingsheffing	
Verontreinigingsheffing	615.900
Zuiveringsheffing	
Zuiveringsheffing bedrijven	40.557.300
Zuiveringsheffing huishoudens	111.336.200

Deze opbrengst wordt voor € 10.595.300 gecorrigeerd voor kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen:

Correctie belastingopbrengsten	
Kwijtscheldingen	8.777.400
Oninbaarverklaringen	1.817.900

2025 versus 2024

De opbrengst waterschapsbelastingen neemt in 2025 toe met € 15,89 miljoen tot € 260,3 miljoen. Als gevolg van de groei nemen ook de bedragen op de post kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen verder toe (+€ 0,65 miljoen).

Opbrengst vervolgingskosten

Met ingang van 2025 is in de WL begroting een nieuwe inkomstenpost opgenomen. Tot en met 2024 werden deze inkomsten verantwoord in de BsGW begroting en via een algemene verdeelsleutel verdisconteerd in de jaarlijkse bijdragen van de deelnemers. Met de herziening van de verdeelsleutels is daar met het oog op een meer correcte toerekening van af gestapt. De bijdrage aan de BsGW is daardoor hoger geworden, maar er staat een nieuwe inkomstenpost 'opbrengst vervolgingskosten' tegenover. De in rekening te brengen vervolgingskosten zijn wettelijk genormeerd.

Interne verrekeningen

De interne verrekeningen van € 13,39 miljoen hebben betrekking op het toerekenen van de inzet van de activeerbare rollen/-functies aan investeringsprojecten. De toerekening geschiedt overeenkomstig de beleidsnota Vaste Activa WL 2025 exclusief de overheadkosten (organisatiekosten).

2025 versus 2024

Naast stijging vanwege hogere personeelskosten wordt de toename veroorzaakt door de toename van eigen personeel (fte) dat wordt ingezet op investeringsprojecten en die activeerbaar zijn. Die stijging wordt deels gecompenseerd doordat met ingang van vanaf 2025 voor het voormalige WBL deel, geen toerekening meer plaatsvindt van overheadkosten aan investeringen.

6.4 Investerings en kredietvoting

Investerings per programma

De netto investeringsuitgaven (netto = na aftrek bijdragen derden) in de begroting 2025 bedragen € 132,622 miljoen.

Programma	2025 Begroting
Hoogwaterbescherming Maasvallei	17.232.000
Klimaatadaptatie	36.129.000
Waterkwaliteit en ecologie	18.054.000
Zuiveren en waterketen	60.000.000
Crisisbeheersing	577.000
Bestuur en organisatie	630.000
Totaal netto investeringsuitgaven	132.622.000
Risicoprofiel realisatie	-15.112.000
Totaal netto investeringsuitgaven inclusief risicoprofiel voor kapitaallasten	117.510.000

De investeringsuitgaven van het Programma Hoogwaterbescherming Maasvallei hebben betrekking op de landelijke bijdrage in de kosten van het 'Hoogwaterbeschermingsprogramma' (HWBP) en uitvoering 'HWBP Noord- en Midden-Limburg' inclusief Lob van Gennep binnen Limburg zelf.

De investeringsprojecten van het Programma Klimaatadaptatie zijn voor het merendeel gebaseerd op het 'Waterbeheerplan 2022-2027'. De investeringen hebben met name betrekking op de inrichting van het watersysteem met het oog op verdrogings- en wateroverlastbestrijding. Ook de assets in en rond het watersysteem vormen een belangrijk onderdeel met het oog op continuïteit en functie van de assets.

De investeringen van het Programma Waterkwaliteit en ecologie vloeien hoofdzakelijk voort uit de inspanningsverplichtingen zoals opgenomen in de Europese Kaderrichtlijn Water, Waterbeleid 21^e eeuw (WB21), het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW), de Vierde Nota Waterhuishouding (NW4) en het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL).

De investeringsprojecten van het Programma Zuiveren en waterketen hebben voor het merendeel betrekking op investeringsuitgaven in het transportstelsel en zuiveren van afvalwater, en de slibverwerking als restproduct.

De investeringsuitgaven van het Programma Crisisbeheersing hebben betrekking op de vervanging van pompen voor de hoogwaterbestrijding en aanschaf noodmaterialen.

De investeringen van het Programma Bestuur en organisatie hebben betrekking op de roadmap informatievoorziening en facilitaire projecten.

De investeringsuitgaven en -inkomsten in de begroting zijn probabilistisch geraamd. Dit betekent dat in de raming rekening is gehouden met risico's, kansen en onzekerheden waardoor de investeringsuitgaven en -inkomsten vallen binnen een bepaalde bandbreedte. Hierdoor kunnen raming en realisatie van elkaar afwijken.

De uitgaven en inkomsten van de individuele investeringsprojecten, gerubriceerd per programma, zijn opgenomen in het investeringsoverzicht dat integraal deel uitmaakt van de begroting (zie investeringslijst, bijlage H). Ter bevordering van de inzichtelijkheid van het investeringsoverzicht is de splitsing van de investeringsbedragen voor de verwachting van het lopende jaar en voor de meerjarenperiode die daar op volgt weergegeven.

Water in Balans

Binnen het programma Water in Balans is een van de kritische tijdfactoren de grondverwerving. Gronden zijn lastig te verkrijgen op dit moment. Dat maakt dat we meer tijd nodig hebben om onze grondposities in de projectgebieden te kunnen realiseren. Daardoor verschuiven een aantal projecten over het boekjaar heen waardoor het kasritme dient te worden aangepast. De hiermee gemoeide correctie in de financieringskosten is via een stelpost in de exploitatiebegroting verwerkt. Bij voorjaarsrapportage 2025 zal deze aanpassing op basis van de dan meest actuele inzichten ook in de investeringsstaten worden doorgevoerd.

Kredietvoting / kredietverlening

In hoofdstuk 2 zijn per programma de jaargebonden investeringsuitgaven en -inkomsten voor 2025 getotaliseerd weergegeven. Voor de specificatie, per individueel investeringsproject, wordt verwezen naar de investeringslijst, Bijlage H.

Naast de jaarlijkse uitgaven en inkomsten zijn in de investeringslijst per investeringsproject ook de beschikbaar gestelde kredieten opgenomen. Immers, een krediet is noodzakelijk om gelegitimeerd uitgaven van investeringsprojecten te mogen doen. Omdat deze uitgaven over meerdere jaren kunnen worden verantwoord, zijn kredieten dan ook jaaroverschrijdend.

In de 'Verordening ex artikel 108 beleids- en verantwoordingfunctie Waterschap Limburg' (art. 6 en 7) is de procedure voor de autorisatie van investeringskredieten opgenomen en kan voor 2025 als volgt worden weergegeven:

1. Bij de vaststelling van de programmabegroting wordt door het algemeen bestuur per programma een krediet gevoteerd (voor toelichting zie volgende alinea); kredietvoting geldt dan ook per programma.
2. De kredietverlening van een individueel investeringsproject binnen een programma is de verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur; kredietverlening geldt per individueel project.
3. Over de door het dagelijks bestuur verleende kredieten wordt in de voorjaars- en najaarsrapportage evenals de jaarrekening gerapporteerd aan het algemeen bestuur.
4. In de jaarrekening wordt door het algemeen bestuur het saldo van het gevoteerde krediet per programma ingetrokken. Dit saldo betreft de niet door het dagelijks bestuur verleende kredieten.

In de investeringslijst zijn de investeringsuitgaven- en inkomsten over de jaren 2025 tot en met 2030 opgenomen. Verder zijn in het kader van de leesbaarheid ook nog de verwachte investeringsuitgaven en -inkomsten van de (verwachte) realisatie tot en met 2024 weergegeven. De in het begrotingsjaar beschikbaar te stellen kredieten zijn gebaseerd op basis van ervaringscijfers van de afgelopen jaren. Omdat hierdoor sprake is van een inschatting dient het te voteren krediet te worden beschouwd als een raamkrediet.

Kredietvoting per programma 2025:

- Voor het Programma Hoogwaterbescherming Maasvallei is de inschatting dat een kredietvoting van € 20,076 miljoen noodzakelijk is, waarvan € 10 miljoen voor de solidariteitsbijdrage 2025 aan het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).
- Binnen het programma klimaatadaptatie wordt gestart met de uitvoering van investeringsprojecten waarvoor nog geen krediet beschikbaar is. Om te kunnen starten met de investeringsprojecten en het kunnen doen van uitgaven in 2025 en komende jaren is € 67,329 miljoen kredietvoting noodzakelijk:
 € 3,846 miljoen voor beekherstel klimaatadaptatie, € 0,735 miljoen voor verdrogingsbestrijding, € 57,183 miljoen voor wateroverlast, € 5,15 miljoen voor vervanging en aanpassing assets en € 0,415 miljoen voor overige projecten. De kredietvoting is ingeschat op basis van de beschikbare kredieten, afgezet tegen de verwachte uitgaven, zie de investeringslijst (bijlage H).
- Voor het Programma Waterkwaliteit en ecologie is een kredietvoting noodzakelijk van € 21,794 miljoen waarvan het grootste gedeelte bestemd voor beekherstel.
- Voor het Programma Zuiveren en waterketen is een kredietvoting noodzakelijk van € 60 miljoen.
- Voor het Programma Crisisbeheersing is een kredietvoting noodzakelijk van € 0,856 miljoen.
- Voor het Programma Bestuur en organisatie is een kredietvoting noodzakelijk van € 1,2 miljoen.

Schematisch kan de autorisatieprocedure van investeringskredieten als volgt worden weergegeven.

7 De meerjarenraming 2025-2030 en de ontwikkeling van het belastingvolume

De meerjarenraming is de belangrijkste *indicator* om inzicht te krijgen in de trend van de structurele lasten en baten en de daaruit voortvloeiende ontwikkeling van het belastingvolume voor watersysteem- en zuiveringsheffing. Er wordt op basis van de huidige inzichten een meerjarige voorspelling gedaan hoe de financiële huishouding van het waterschap zich ontwikkelt. De nauwkeurigheid moet daarom gerelativeerd worden. De cijfers zijn niet in beton is gegoten. De meerjarenraming is een momentopname die voortdurend wordt geactualiseerd op basis van nieuwe inzichten en ontwikkelingen.

Volgens de geactualiseerde meerjarenraming 2025-2030, bij ongewijzigd beleid en gelijkblijvende omstandigheden, is de verwachte meerjarige ontwikkeling als volgt.

Omschrijving	MEERJARENRAMING 2025-2030 (X € 1.000)						
	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Kosten							
41 Rente en afschrijving ¹	56.920	63.276	75.933	87.635	98.304	110.575	
42 Personeelslasten ²	97.371	102.635	105.062	107.549	110.685	114.174	
43 Goederen en diensten van derden ³	106.639	110.091	106.931	105.015	106.573	108.277	
Overige diensten door derden (BsGW) ⁴	6.175	6.718	6.962	7.257	7.566	7.887	
44 Bijdragen aan derden ⁵	1.540	1.517	1.524	1.532	407	413	
45 Toevoeging voorzieningen / onvoorzien ⁶	2.002	3.086	3.153	3.219	3.281	3.357	
Ombuigingsstaakstelling	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	
TOTAAL LASTEN	269.647	286.323	298.565	311.206	325.815	343.684	
Opbrengsten							
81 Financiële baten	3.373	3.373	3.373	3.373	3.373	3.373	
82 Personele baten	469	483	497	512	527	543	
83 Goederen en diensten aan derden	4.070	4.138	4.216	4.296	4.378	4.461	
84 Bijdragen van derden ⁷	1.742	944	933	936	940	943	
85 Verontreinigingsheffing	616	616	616	616	616	616	
Kwijtschelding/Oninbaar	-10.596	-11.118	-11.574	-12.065	-12.701	-13.474	
Opbrengst vervolgingskosten	481	481	481	481	481	481	
86 Interne verrekeningen	13.387	14.520	14.793	15.187	15.650	16.068	
Inzet egalisatie- en bestemmingsreserves ⁸	-3.585	-5	497	1.055	325	0	
TOTAAL BATEN	9.957	13.432	13.832	14.391	13.589	13.012	
TE DEKKEN UIT BELASTINGVOLUME HEFFING	-259.690	-272.891	-284.733	-296.815	-312.226	-330.672	
Waarvan:	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Belastingvolume Watersysteemheffing	101.538	107.795	114.763	122.300	127.425	133.152	138.763
Δ % t.o.v. voorgaande jaar		6,2%	6,5%	6,6%	4,2%	4,5%	4,2%
Δ % t.o.v. 2024		6,2%	13,0%	20,4%	25,5%	31,1%	36,7%
Belastingvolume Zuiveringsheffing	142.301	151.895	158.128	162.433	169.390	179.074	191.909
Δ % t.o.v. voorgaande jaar		6,7%	4,1%	2,7%	4,3%	5,7%	7,2%
Δ % t.o.v. 2024		6,7%	11,1%	14,1%	19,0%	25,8%	34,9%
Totaal watersysteem-/zuiveringsheffing	243.839	259.690	272.891	284.733	296.815	312.226	330.672
Δ % t.o.v. voorgaande jaar		6,5%	5,1%	4,3%	4,2%	5,2%	5,9%
Δ % t.o.v. 2024		6,5%	11,9%	16,8%	21,7%	28,0%	35,6%

Het verschil met de meerjarenraming in de Kadernota 2025 wordt met name veroorzaakt doordat initieel in de Begroting 2024-2029 een verouderde reeks van de kapitaallasten (afschrijvingen) was opgenomen waar nu met een actuele reeks wordt gerekend. In feite was daarmee de geschetste kostenontwikkeling in de Meerjarenraming 2024-2029 te laag en daarmee ook het vertrekpunt van de Kadernota 2025.

In de meerjarenraming is rekening houden met het opvoeren en vervallen van budgetten op grond van eerdere bestuurlijke besluitvorming zoals de Kadernota 2025. Belangrijke uitgangspunten voor de ontwikkeling van het belastingvolume zijn onder andere het wettelijk voorgeschreven structureel begrotingsevenwicht (eventueel op termijn) en de beschikbaarheid van egalisereserves.

Hierna hebben we de meerjarenraming op hoofdlijn toegelicht.

Voet noot	Effect op meerjarenraming	Toelichting op hoofdlijn
1)	lasten verhogend (-)	Er is rekening gehouden met de in het verleden uitgevoerde en de nog uit te voeren meerjarige investeringsprojecten volgens het meerjarige investeringsplan. Dat geldt ook voor de daaruit voortvloeiende rentekosten vanwege de financieringsbehoefte.
2)	lasten verhogend (-) lasten verlagend (+)	Meerjarig is rekening gehouden met een indexering van de loonkosten en sociale lasten van 3%. Uit deze indexering dient tevens de ruimte te worden vrijgemaakt voor eventuele kosten die voortvloeien uit secundaire arbeidsvoorwaarden. De overige personeel gerelateerde posten zijn daar waar nodig met 2% geïndexeerd. Het budget voor organisatieontwikkeling en mobiliteit wordt vanaf 2024 afgebouwd tot € 0 in 2027.
3)	lasten verlagend (+)	Door het opvoeren, afbouwen of volledig vervallen van incidentele uitgavenramingen in de meerjarenraming is de structurele stijging over een langere periode gering. In 2027 zijn incidenteel extra kosten opgenomen voor de ontwikkeling van het data gedreven werken (zuiveringsproces) en vanwege het effect van het sluiten van Thermische Drukhydrolyse in Venlo en het vervangen daarvan door een eigen Slibontwatering.
4)	lasten verhogend (-)	Bedragen zijn gebaseerd op de vastgestelde (meerjaren)begroting van de Belastingamenwerking Gemeenten en Waterschappen. Voor de jaren vanaf 2028 hebben we aannames moeten doen omdat deze gegevens niet vanuit de BsGW ter beschikking zijn gesteld.
5)	Lasten verhogend (-)	In de periode 2025-2028 is rekening gehouden met een hernieuwde bijdrage/deelname in het Europese subsidieprogramma voor plattelandontwikkeling (=POP). Hiervoor is een tijdelijke bijdrage geraamd van € 1,133 miljoen per jaar die per 2029 vervalt. Hierdoor kunnen agrariërs en ook WL aanspraak maken op Europese investeringssubsidies voor investeringsprojecten die anders voor de regio of WL toegankelijk zijn.
6)	lasten verhogend (-)	Door het vervallen in 2026 van de incidentele besparing op het innovatie en duurzaamheidsbudget, storting in de voorziening onderhoud waterkeringen en de extra onderuitputting vanwege vertraging in projecten, is de sprong van de kosten naar 2026 hoger dan in andere jaren.
7)	Baten verlagend (-)	De geraamde specifieke uitkering Programma Natuur 2025 (€ 0,8 miljoen) voor het dekken van de kosten voor de bestrijding van de Grote Waternevel, komt per 2026 te vervallen.
8)	Baten fluctuerend	<i>Inzet Egalisatiereserves</i> Om invulling te geven aan de gewenste meerjarige lastendrukontwikkeling in combinatie met de beschikbaarheid van egalisatiereserves, wisselt de wijze waarop gebruik wordt gemaakt van de egalisatiereserves. Bij een negatief bedrag is sprake van een toevoeging aan de egalisatiereserves. In de meerjarenraming is rekening gehouden met de (weder)opbouw van de algemene reserve en het herstel van de egalisatiereserve zuiveringsheffing (negatieve stand aanvullen) in 2 jaar.

VOORSTELLEN

Het algemeen bestuur van Waterschap Limburg;

gezien de Programmabegroting 2025 en de hierin gepresenteerde voorstellen;
gelet op het bepaalde in de artikelen 77, 100 en 101 van de Waterschapswet;
gezien het voorstel van het DB van 27 augustus 2024;

BESLUIT:

1. de Programmabegroting 2025 vast te stellen;
2. per programma voor 2025 een krediet te voteren conform onderstaand overzicht:

Programma	Netto krediet
Hoogwaterbescherming Maasvallei	€ 20.076.000
Klimaatadaptatie	€ 67.329.000
Waterkwaliteit en ecologie	€ 21.974.000
Zuiveren en waterketen	€ 60.000.000.
Crisisbeheersing	€ 856.000
Bestuur en Organisatie	€ 1.214.000
Totaal programma's	€ 171.449.000

3. een sluitende Begroting 2025 te presenteren en daarvoor het resultaat (€ 3.585.000 voordelig) als volgt te bestemmen:
  - a. € 1.365.000 onttrekken aan de 'egalisereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing'
  - b. € 4.950.000 toevoegen aan de 'egalisereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing'.
4. Kennis te nemen van de voorlopige belastingtarieven. De definitieve belastingtarieven worden in de vergadering van het algemeen bestuur op 27 november 2024 vastgesteld op basis van de meest actuele prognoses.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 2 oktober 2024.

De secretaris-directeur,

De dijkgraaf,

ir. E.J.M. Keulers MMO

S.M.M. Borgers

BIJLAGEN

Bijlage A	Vaste activa
Bijlage B	Reserves en voorzieningen
Bijlage C	Vaste schulden
Bijlage D	Kostenverdeelstaat
Bijlage E	Kostendragers, programma's, beleidsproducten incl. dekkingsmiddelen
Bijlage F	Treasury
Bijlage G	Meerjarig EMU saldo
Bijlage H	Investeringslijst
Bijlage I	Meerjarige prognose balans
Bijlage J	Incidentele lasten en baten per programma
Bijlage K	Risicoregister
Bijlage L	Afkortingen

Bijlage A Vaste activa

Omschrijving	Stand 31-12-2024			Mutaties 2025			Stand 31-12-2025			Rente	
	Aanschafprijs	Cumulatieve afschrijvingen	Boekwaarde	Vermeerderingen		Verminderingen	Afschrijving	Aanschafprijs	Cumulatieve afschrijvingen		Boekwaarde
				Extern	Intern						
Financiële vaste activa											
* aandelen	564.385	-	564.385	-	-	-	-	564.385	-	564.385	Geen rente
* kapitaalverstrekkingen aan	622.000	-	622.000	-	-	-	-	622.000	-	622.000	Geen rente
Totaal financiële vaste activa	1.186.385	-	1.186.385	-	-	-	-	1.186.385	-	1.186.385	-
Immateriële vaste activa											
* afsluiten geldeningen	7.230.859	5.804.457	1.426.402	-	-	220.000	-	7.010.859	5.804.457	1.206.402	13.784
* onderzoek en ontwikkeling	10.386.257	9.247.213	1.139.044	-	-	-	501.707	10.386.257	9.748.920	637.337	9.060
* overige immateriële activa	8.328.792	6.016.625	2.312.167	620.000	-	-	1.048.352	8.948.792	7.064.977	1.883.814	21.968
* bijdragen aan activa in eigendom van:	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- bedrijven	5.250.937	787.641	4.463.296	-	-	-	525.094	5.250.937	1.312.734	3.938.203	43.986
- overheden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- overigen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- rijk	132.092.046	26.532.138	105.559.907	9.400.000	-	-	4.587.622	141.492.046	31.119.760	110.372.286	1.130.518
Totaal immateriële vaste activa	163.288.891	48.388.074	114.900.817	10.020.000	-	220.000	6.662.775	173.088.891	55.050.849	118.038.042	1.219.316
Materiële vaste activa											
<i>Werken in exploitatie</i>											
* bedrijfsgebouwen	44.139.829	27.443.636	16.696.194	115.000	-	-	1.093.361	44.254.829	28.536.996	15.717.833	201.103
* gronden	27.935.202	4.505.958	23.429.244	10.683.000	-	9.190.000	448.125	29.428.202	4.954.083	24.474.119	280.435
* waterbouwkundige werken	298.372.581	116.966.474	181.406.107	42.486.000	-	5.353.000	10.575.645	335.505.581	127.542.119	207.963.462	2.038.553
* overige bedrijfsmiddelen	55.650.278	38.487.089	17.163.189	2.104.000	-	-	3.520.535	57.754.278	42.007.624	15.746.654	192.671
* machines, apparaten en werktuigen	4.312.183	2.331.860	1.980.323	170.000	-	-	395.528	4.482.183	2.727.388	1.754.796	22.671
* waterkeringen	29.269.307	4.641.951	24.627.356	66.239.000	-	59.400.000	987.530	36.108.307	5.629.482	30.478.825	288.510
* ZTW transportsystemen	277.858.438	213.219.896	64.638.542	21.613.000	-	-	5.577.059	299.471.438	218.796.955	80.674.483	1.146.824
* ZTW zuiveringsinstallaties	518.096.704	369.586.205	148.510.499	20.193.000	-	-	17.276.149	538.289.704	386.862.354	151.427.350	2.152.608
* ZTW slibontwateringsinstallaties	78.889.437	59.270.616	19.618.821	18.050.000	-	-	952.171	96.939.437	60.222.787	36.716.650	521.944
Totaal werken in exploitatie	1.334.523.960	836.453.685	498.070.274	181.653.000	-	73.943.000	40.826.103	1.442.233.960	877.279.788	564.954.172	6.845.319
<i>Onderhanden werken</i>											
* bedrijfsgebouwen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
* gronden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
* waterbouwkundige werken	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
* overige bedrijfsmiddelen	1.064.118	104.365	959.753	-	-	-	-	1.064.118	104.365	959.753	13.643
* machines, apparaten en werktuigen	744.955	52.922	692.033	-	-	-	-	744.955	52.922	692.033	9.838
* waterkeringen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
* zuiveringstechnische werken	19.717.063	781.224	18.935.839	-	-	-	-	19.717.063	781.224	18.935.839	269.182
Totaal onderhanden werken	21.526.136	938.511	20.587.625	-	-	-	-	21.526.136	938.511	20.587.625	292.662
Totaal materiële vaste activa	1.356.050.096	837.392.196	518.657.899	181.653.000	-	73.943.000	40.826.103	1.463.760.096	878.218.299	585.541.797	7.137.981
TOTAAL VASTE ACTIVA	1.520.525.371	885.780.270	634.745.101	191.673.000	-	74.163.000	47.488.878	1.638.035.371	933.269.147	704.766.224	8.357.297

Bijlage B Reserves en voorzieningen

Omschrijving	Stand 31-12-2024	Mutaties in 2025					Stand 31-12-2025	Rente toerekening 2025		
		Vermeerderingen		Verminderingen				Bedrag	tbw. product	Rente%
		Rente	Overige	Externe	Interne	Externe				
Algemene reserves										
Algemene reserve watersysteem- en zuiveringsbeheer (incl wettelijke reserve onderzoek en ontwikkeling conform art.2:365 lid 2 BW)	4.700.000		4.700.000				9.400.000	211.500	80500	3,00%
Totaal Algemene reserves	4.700.000	0	4.700.000	0	0	0	9.400.000	211.500		
Bestemmingsreserves tariefsegregatie										
Egalisatiereserve watersysteemheffing	9.239.000		1.375.000		3.715.000		6.899.000	242.100	80500	3,00%
Egalisatiereserve zuiveringsheffing	91.000		4.950.000		3.725.000		1.316.000	21.105	80500	3,00%
Totaal Bestemmingsreserve tariefsegregatie	9.330.000	0	6.325.000	0	7.440.000	0	8.215.000	263.205		
Bestemmingsreserves										
Bestemmingsreserve calamiteiten watersysteembeheer									80500	3,00%
Bestemmingsreserve riooloverstorten	3.175.000				500.000		2.675.000	87.800	80500	3,00%
Bestemmingsreserve stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling	258.000						258.000	7.700	80500	3,00%
Bestemmingsreserve subsidies afkoppelen regenwater	1.078.000				171.000		907.000	29.800	80500	3,00%
Bestemmingsreserve risicovollebeplanting	213.000				213.000			3.200	80500	3,00%
Bestemmingsreserve waterkwaliteit/NLP next Generation	311.000				311.000			4.700	80500	3,00%
Bestemmingsreserve IBRAHYM waterkwaliteitsmodellering	69.000				69.000			1.000	80500	3,00%
Bestemmingsreserve stimulering klimaatadaptieve peilgestuurde drainage	89.000				89.000			1.300	80500	3,00%
Bestemmingsreserve lectoraat bodem	12.000				12.000			200	80500	3,00%
Bestemmingsreserve stimulering in de landbouw	488.000				200.000		288.000	11.600	80500	3,00%
Bestemmingsreserve onderhoudscontracten	364.000				364.000			5.500	80500	3,00%
Bestemmingsreserve Ooijen-Wansum	84.000				84.000			1.300	80500	3,00%
Bestemmingsreserve Integratie WL/WBL	1.360.000				1.000.000		360.000	25.800	80500	3,00%
Bestemmingsreserve personeelskosten & inhuur NLPG	200.000				100.000		100.000	4.500	80500	3,00%
Totaal Bestemmingsreserves	7.701.000	0	0	0	3.113.000	0	4.588.000	184.400		
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	21.731.000	0	11.025.000	0	10.553.000	0	22.203.000	659.105		
Voorzieningen										
<i>Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen</i>										
Pensioen / uitkeringsverplichtingen	4.056.000					300.000	3.756.000	117.200	80500	3,00%
Persoonsgebonden basisbudget	831.000		420.200			300.200	951.000	26.700	80500	3,00%
Vitaliteit persoonsgebonden basisbudget (PBB)	264.000				50.000		214.000	7.200	80500	3,00%
Individueel keuze budget (IKB)	3.616.000						3.616.000	108.500	80500	3,00%
<i>Voorzieningen voor onderhoudswerkzaamheden</i>										
Voorziening onderhoud waterkeringen (Noord-en midden Limburg)	936.000		815.200			936.200	815.000	26.300	80500	3,00%
Voorziening MJOP kantoor Roermond	287.000						287.000	8.600	80500	3,00%
Onderhoud bedrijfspand Rijksweg Noord 305	9.000		33.000			42.000		100	80500	3,00%
Onderhoud Hoogwaterloods Horst	31.000		16.500			24.000	23.500	800	80500	3,00%
Onderhoud Waterkrachtcentrale ECI	116.000		13.000			3.000	126.000	3.600	80500	3,00%
<i>Voorzieningen voor claims van ingezetenen en bedrijven</i>										
Natschade peilopzet Maas	1.222.000					136.000	1.086.000	34.600	80500	3,00%
<i>Overige voorzieningen</i>										
Watercrisis 2021	4.036.000					4.036.000		60.500	80500	3,00%
TOTAAL VOORZIENINGEN	15.404.000	0	1.297.900	0	50.000	5.777.400	10.874.500	394.100		
Verwerkt Resultaat										
Exploitatiesaldo begroting 2025			4.950.000		1.365.000		3.585.000			
TOTAAL RESULTAAT	0	0	4.950.000	0	1.365.000	0	3.585.000			

Bijlage C Vaste schulden

	Stand 31-12-2024	Mutaties in 2025			Stand 31-12-2025	Rente ten laste van 2025	Gemiddelden	
		Vermeer- deringen	Verminderings				Rente- voet	Restant looptijd
			Gewone aflossingen	Extra aflossingen				
Vaste schulden								
<i>* leningen opgenomen bij:</i>								
- Nederlandse Waterschapsbank	549.710.389	100.000.000	38.224.895	0	611.485.494	7.374.377	1,62%	14 jr
- Rabobank Nederland - SWAP / Rabobank International								
- A.S.N. Bank N.V.	4.380.000		1.230.000	0	3.150.000	151.722	3,97%	3 jr
Totaal vaste schulden	554.090.389	100.000.000	39.454.895	0	614.635.494	7.526.099		

Bijlage D Kostenverdeelstaat

Programma's	Netto kosten voor doorberekening	Bijdrage WBL	Bijdrage BSGW	Doorberekende kosten					Totaal na doorberekening
				Kapitaallasten	Huisvesting	Ondersteunende producten	Indirecte kosten	Werkmaterieel	
Eigen plannen	453.300	-	-	58.600	-	113.000	3.610.500	-	4.235.400
Plannen van derden	764.800	-	-	-	-	190.700	5.174.800	-	6.130.300
Beheersinstrumenten watersystemen	303.800	-	-	-	-	75.700	2.438.400	-	2.817.900
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	12.259.800	-	-	12.758.700	486.300	3.053.700	15.139.000	1.265.600	44.963.100
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	601.700	-	-	-	-	150.000	84.200	-	835.900
Beheer hoeveelheid water	1.193.000	-	-	222.100	-	297.200	2.020.700	-	3.733.000
Monitoring watersystemen	797.400	-	-	670.500	-	198.800	1.842.100	-	3.508.800
Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	-	-	-	-	-	-	1.413.600	-	1.413.600
Vergunningen en meldingen	16.600	-	-	-	-	4.100	5.716.400	-	5.737.100
Adviezen vergunningen	-	-	-	-	-	-	1.354.200	-	1.354.200
Toezicht	18.600	-	-	-1.400	-	4.500	2.795.600	-	2.817.300
Handhaving	-	-	-	-	-	-	874.300	-	874.300
Werkmaterieel	377.700	-	-	143.700	-	-	1.060.600	-1.582.000	-
Klimaatadaptatie	16.786.700	-	0	13.852.200	486.300	4.087.700	43.524.400	-316.400	78.420.900
Eigen plannen	-	-	-	-	-	-	348.000	-	348.000
Beheersinstrumenten waterkeringen	326.700	-	-	625.300	-	81.300	2.475.200	-	3.508.500
Aanleg en onderhoud waterkeringen	1.837.000	-	-	7.010.700	-	457.500	3.644.400	316.400	13.266.000
Hoogwaterbescherming Maasvallei	2.163.700	0	0	7.636.000	-	538.800	6.467.600	316.400	17.122.500
Eigen plannen	77.400	-	-	-	-	19.300	782.300	-	879.000
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	606.900	-	-	370.300	379.400	151.200	951.000	-	2.458.800
Calamiteitenbestrijding watersystemen	45.500	-	-	15.500	-	11.300	754.100	-	826.400
Crisisbeheersing	729.800	-	-	385.800	379.400	181.800	2.487.400	-	4.164.200
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	978.100	-	-	394.600	-	243.600	73.400	-	1.689.700
Monitoring watersystemen	1.685.300	-	-	7.000	-	419.800	1.411.400	-	3.523.500
Regulering lozingen	-	161.800	-	38.800	-	-	62.900	-	263.500
Waterkwaliteit en ecologie	2.663.400	161.800	-	440.400	-	663.400	1.547.700	-	5.476.700
Eigen plannen	344.200	1.602.000	-	-	-	85.800	314.900	-	2.346.900
Getransporteerd afvalwater	-	20.555.600	-	-	-	-	-	-	20.555.600
Gezuiverd afvalwater	-	72.632.800	-	-	-	-	-	-	72.632.800
Verwerkt slib	-	30.540.500	-	582.900	-	-	-	-	31.123.400
Regulering lozingen	-	725.700	-	-	-	-	105.000	-	830.700
Zuiveren en waterketen	344.200	126.056.600	-	582.900	-	85.800	419.900	-	127.489.400
Belastingheffing	1.337.900	-	4.465.700	-	-	95.900	-	-	5.899.500
Invordering	-480.600	-	1.709.200	-	-	-119.700	-	-	1.108.900
Bestuur	3.763.100	925.200	-	-	-	937.600	522.400	-	6.148.300
Externe communicatie	196.500	928.700	-	-	-	49.000	2.120.400	-	3.294.600
Kapitaallasten	24.384.600	-	-	-24.384.600	-	-	-	-	-
Indirecte kosten	49.637.800	-	-	-	1.403.000	18.800.000	-69.840.800	-	-
Huisvesting	1.677.700	-	-	591.000	-2.268.700	-	-	-	-
Ondersteunende beheerproducten	11.673.000	-	-	896.300	-	-25.320.300	12.751.000	-	-
Bestuur en Organisatie	92.190.000	1.853.900	6.174.900	-22.897.300	-865.700	-5.557.500	-54.447.000	0	16.451.300
Totaal	114.877.800	128.072.300	6.174.900	-	-	-	-	-	249.125.000

Onvoorzien WBL 540.500

Bijlage E Kostendragers, programma's, beleidsproducten incl. dekkingsmiddelen

Programma's en beleidsproducten 2025	Totaal	Kostendrager		Zuiveren (vm WBL)	Kostendrager		Bijdrage aan BsGW	Kostendrager	
		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer
Eigen plannen	4.235.400	4.235.400	-	-	-	-	-	-	-
Plannen van derden	6.130.300	6.130.300	-	-	-	-	-	-	-
Beheersinstrumenten watersystemen	2.817.900	2.817.900	-	-	-	-	-	-	-
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	44.963.100	44.963.100	-	-	-	-	-	-	-
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	835.900	835.900	-	-	-	-	-	-	-
Beheer hoeveelheid water	3.733.000	3.733.000	-	-	-	-	-	-	-
Monitoring watersystemen	3.508.800	3.508.800	-	-	-	-	-	-	-
Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	1.413.600	1.413.600	-	-	-	-	-	-	-
Vergunningen en meldingen	5.737.100	2.868.550	2.868.550	-	-	-	-	-	-
Adviezen vergunningen	1.354.200	677.100	677.100	-	-	-	-	-	-
Toezicht	2.817.300	1.408.650	1.408.650	-	-	-	-	-	-
Handhaving	874.300	437.200	437.100	-	-	-	-	-	-
Klimaatadaptatie	78.420.900	73.029.500	5.391.400	-	0	-	0	0	0
Eigen plannen	348.000	348.000	-	-	-	-	-	-	-
Beheersinstrumenten waterkeringen	3.508.500	3.508.500	-	-	-	-	-	-	-
Aanleg en onderhoud waterkeringen	13.266.000	13.266.000	-	-	-	-	-	-	-
Hoogwaterbescherming Maasvallei	17.122.500	17.122.500	-	0	0	0	0	0	0
Eigen plannen	879.000	879.000	-	-	-	-	-	-	-
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	2.458.800	2.458.800	-	-	-	-	-	-	-
Calamiteitenbestrijding watersystemen	826.400	826.400	-	-	-	-	-	-	-
Crisisbeheersing	4.164.200	4.164.200	-	0	0	0	0	0	0
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	1.689.700	1.689.700	-	-	-	-	-	-	-
Monitoring watersystemen	3.523.500	3.523.500	-	-	-	-	-	-	-
Regulering lozingen	263.500	80.600	182.900	161.800	-	161.800	-	-	-
Waterkwaliteit en ecologie	5.476.700	5.293.800	182.900	161.800	0	161.800	0	0	0
Eigen plannen	2.346.900	587.400	1.759.500	1.602.000	-	1.602.000	-	-	-
Getransporteerd afvalwater	20.555.600	-	20.555.600	20.555.600	-	20.555.600	-	-	-
Gezuiverd afvalwater	72.632.800	-	72.632.800	72.632.800	-	72.632.800	-	-	-
Verwerkt slib	31.123.400	-	31.123.400	30.540.500	-	30.540.500	-	-	-
Regulering lozingen	830.700	105.000	725.700	725.700	-	725.700	-	-	-
Zuiveren en waterketen	127.489.400	692.400	126.797.000	126.056.600	0	126.056.600	0	0	0
Belastingheffing	5.899.500	4.046.200	1.853.300	-	-	-	4.465.700	3.093.500	1.372.200
Invoering	1.108.900	559.100	549.800	-	-	-	1.709.200	861.700	847.500
Bestuur	6.148.300	2.872.700	3.275.600	925.200	-	925.200	-	-	-
Externe communicatie	3.294.600	1.301.200	1.993.400	928.700	-	928.700	-	-	-
Bestuur en Organisatie	16.451.300	8.779.200	7.672.100	1.853.900	0	1.853.900	6.174.900	3.955.200	2.219.700
Programmatotaal	249.125.000	109.081.600	140.043.400	128.072.300	0	128.072.300	6.174.900	3.955.200	2.219.700
Onvoorzien	1.046.600	506.100	540.500	-	-	-	-	-	-
Duurzaamheid en innovatie	500.000	500.000	-	-	-	-	-	-	-
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Onderuitputting exploitatie	-/ 842.000	842.000	-	-	-	-	-	-	-
Ombuigingsstaakstelling	-/ 1.000.000	500.000	500.000	-	-	-	-	-	-
Totaal netto kosten	248.829.600	108.745.700	140.083.900	128.612.800	0	128.612.800	6.174.900	3.955.200	2.219.700
Goodwill toetreders BsGW	14.100	9.200	4.900	-	-	-	-	-	-
Overheadcomponent vergoeding HWBP	391.000	391.000	-	-	-	-	-	-	-
Dividend Nederlandse Waterschapsbank NV	2.300.000	2.300.000	-	-	-	-	-	-	-
Opbrengst waterschapsbelastingen	260.304.800	108.411.300	151.893.500	-	-	-	-	-	-
Correctie kwijtschelding	-/ 8.777.400	2.976.200	5.801.200	-	-	-	-	-	-
Correctie oninbaarheid	-/ 1.817.900	754.600	1.063.300	-	-	-	-	-	-
Toevoeging egalisatie-erfverzuimheffing	-/ 4.950.000	-	4.950.000	-	-	-	-	-	-
Onttrekking egalisatie-erfverzuimheffing	1.365.000	1.365.000	-	-	-	-	-	-	-
Totaal dekkingsmiddelen	248.829.600	108.745.700	140.083.900	-	-	-	-	-	-

Bijlage F Treasury

KASGELDLIMIET (x € 1.000)		2025
Begrotingstotaal		269.647
Percentage		23%
Kasgeldlimiet		62.019
Financieringstekort (-) / overschot (+) (kasgeld)		-5.113
Ruimte (+) / overschrijding (-)		56.906
TOETS RENTERISICONORM (x € 1.000)		2025
Renterisico op vaste schulden		
1a	Renteherziening vaste schulden o/g	-
1b	Renteherziening vaste schulden u/g	-
	1 Netto herziening vaste schulden (1a - 1b)	-
	2 Betaalde aflossingen	39.455
3 Renterisico op vaste schuld (1+2)		39.455
Renterisiconorm		
4.a	Begrotingstotaal	269.647
4.b	Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	30%
4 Renterisiconorm (4ax4b)		80.894
Toets renterisiconorm		
4	Renterisiconorm	80.894
3	Renterisico op vaste schuld	39.455
5 Ruimte (+) / Overschrijding (-) (4-3)		41.439

Bijlage G Meerjarig EMU saldo

Onderdeel	x € 1.000							
	2023 Rekening	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1. Exploitatiesaldo voor bestemming reserves	-3.201	6.262	3.585	5	497-	1.055-	326-	-
2. Invoer investeringen								
- bruto-investeringsuitgaven	- 100.304	149.767	191.673	266.631	286.647	259.305	258.075	302.309
+ investeringssubsidies	+ 52.369	59.544	74.163	109.247	129.108	109.587	112.298	160.889
+ verkoop materiële en immateriële vast activa	+ 0							
+ afschrijvingen	+ 17.747	45.376	47.489	50.952	56.231	62.217	68.816	75.345
3. Invoer voorzieningen								
+ toevoegingen aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	+ 7.188	416	1.298	1.676	1.690	1.691	1.693	1.694
- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. de exploitatie	- 77	-	-	-	-	-	-	-
- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	- 11.420	9.943	5.827	2.018	2.018	2.018	2.018	2.018
+ externe vermeerderingen van voorzieningen	+ 0	-	-	-	-	-	-	-
4. Invoer reserves								
- betalingen rechtstreeks uit reserves	-	-	-	-	-	-	-	-
+ externe vermeerderingen van reserves	+	-	-	-	-	-	-	-
5. Deelnemingen en aandelen								
- boekwinst	-	-	-	-	-	-	-	-
+ boekverlies	+	-	-	-	-	-	-	-
EMU-saldo volgens begroting (+ overschot / - tekort)	-37.698	-48.112	-70.965	-106.769	-102.133	-88.883	-77.612	-66.399
Aandeel EMU-tekort gemeenschappelijke regelingen	2023 Rekening	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
- BsGW	259	11	12	12	12	12	12	12
- WBL	5.815-							
EMU-saldo gemeenschappelijke regelingen (+ overschot / - tekort)	5.556-	11	12	12	12	12	12	12
INTEGRAAL EMU-TEKORT Waterschap Limburg	-43.254	-48.101	-70.953	-106.757	-102.121	-88.871	-77.600	-66.387

* Vanwege vergelijking met 2025 zijn in deze opstelling ook de cijfers van WBL in de kolom 2024 WL geconsolideerd.

Bijlage H Investeringslijst

PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA					Totaal project- kosten	INKOMSTEN					VERLEEND KREDIET t/m DB 18-6-24		Te voteren krediet 2025 NETTO	
			Realisatie t/m 2024	PROGNOSE					Totaal project- inkomsten	Realisatie t/m 2024	PROGNOSE				UITG		INK
				2025	2026	2027	2028 t/m 2030				2025	2026	2027	2028 t/m 2030			
P086209	30	Herinrichting Geleenbeek Corio-Glana, highlight 16 en 17	364	190	2.200	2.000	-	4.754	69	43	495	450	-	1.057	1.145	-	1.002
P111702	30	Ontkluizing keutelbeek in de kernen Beek en Neerbeek, fase 1B/2	1.526	-	1.000	850	-	3.376	449	-	-	-	-	449	3.331	400	-
P111704	30	Ontkluizing Keutelbeek Geleen	387	953	2.150	2.000	-	5.490	-	-	-	-	-	-	830	-	2.660
P115201	30	Corio Glana Highlight 20 fase 1	5.600	-	-	-	-	5.600	2.206	-	-	-	-	2.206	5.500	2.125	-
P115203	30	Corio Glana highlight 20, fase 2	1.160	2.000	4.242	2.000	-	9.402	290	450	1.634	450	-	2.824	9.479	680	-
P116901	30	Regenwaterbuffer Spaans Vonderen	184	-	-	-	-	184	-	-	-	-	-	-	-	-	184
Projecten Beekherstel			9.221	3.143	9.592	6.850	-	28.806	3.014	493	2.129	900	-	6.536	20.285	3.205	3.846
P360040	30	Optimalisatie hoofdstelsel wateraanvoer (Noordervaart en Peelkanalen)	12.308	300	100	-	-	12.708	3.919	-	-	-	-	3.919	14.403	3.900	-
P360057	30	Extra boerenstuwen als droogtemaatregel	620	-	-	-	-	620	-	-	-	-	-	-	610	-	10
P360061	30	Stuwen eigen Leggerwatergangen	1.587	913	-	-	-	2.500	706	426	-	-	-	1.132	2.500	1.263	130
P360062	15	Automatiseren besturing 5 bestaande Regenwaterbuffers	365	135	-	-	-	500	365	135	-	-	-	500	500	500	-
P360063	30	Boerenstuwen tranche 2 en 3	1.234	566	-	-	-	1.800	767	358	-	-	-	1.125	1.800	1.720	595
P360064	30	Slimme stuwen programma Natuur	3.513	2.022	-	-	-	5.535	3.513	2.022	-	-	-	5.535	5.522	5.522	-
P360067	5	Kleinschalige en innovatieve droogtemaatregelen	128	115	-	-	-	243	-	-	-	-	-	-	250	-	-
Projecten Verdrogingsbestrijding			19.755	4.051	100	-	-	23.906	9.270	2.941	-	-	-	12.211	25.585	12.905	735

PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA					Totaal project- kosten	INKOMSTEN					VERLEEND KREDIET t/m DB 18-6-24		Te voteren krediet 2025 NETTO	
			Realisatie t/m 2024	PROGNOSE					Totaal project- inkomsten	Realisatie t/m 2024	PROGNOSE				UITG		INK
				2025	2026	2027	2028 t/m 2030				2025	2026	2027	2028 t/m 2030			
P003106	30	Geuldal visie aanpak - WiB	508	-	-	-	-	508	187	-	-	-	-	187	2.966	-	-
P003107	30	WiB-Valkenburg	1.998	611	381	63	-	3.053	-	-	-	-	-	-	2.103	-	887
P012101	30	Mechelderbeekdal	2.514	152	6	-	-	2.672	140	-	-	-	-	140	2.200	-	-
P016901	30	Waterberging Lange Gracht - Water in Balans	3.341	338	251	86	-	4.016	823	-	-	-	-	823	3.137	507	86
P021102	30	Hekerbeekdal	2.250	841	-	-	-	3.091	141	-	-	-	-	141	1.500	-	1.450
P029401	30	WiB-Eys	522	234	113	-	-	869	-	-	-	-	-	965	-	-	-
P029402	30	WiB-Bocholtz en Simpelveld	1.177	249	68	-	-	1.494	-	-	-	-	-	-	1.170	-	224
P038401	30	Lemiers en Oud Lemiers	899	103	12	-	-	1.014	-	-	-	-	-	-	1.499	-	-
P042401	30	Aanleg hoogwaterbescherming Slenaken	2.899	25	-	-	-	2.924	1.666	-	-	-	-	1.666	2.114	972	117
P045401	30	Aanpak wateroverlast Slenaken, Beutenaken, Pesaken	-	25	100	600	1.695	2.420	-	-	-	-	-	-	-	-	-
P049301	30	Aanpak wateroverlast Voer	-	125	1.235	25	-	1.385	-	-	-	-	-	-	-	-	575
P055901	30	WiB-Noordal	589	84	-	-	-	673	-	-	-	-	-	-	1.102	-	-
P057601	30	WiB-Eygelshoven	1.635	295	90	-	-	2.020	-	-	-	-	-	-	1.585	-	-
P065103	30	Maatregelen wateroverlast Roer	1.029	-	-	-	-	1.029	-	-	-	-	-	-	1.860	188	-
P085301	30	Aanpak wateroverlast Quabeeksgrub en Etzenradergrub	-	120	300	533	233	1.186	-	-	-	-	-	-	-	-	420
P090301	30	WiB-Voerendaal	1.123	215	53	-	-	1.391	-	-	-	-	-	-	1.089	-	68
P093001	30	Wijnandsrade	1.435	190	16	-	-	1.641	-	-	-	-	-	-	1.287	-	-
P096306	30	Bufferdam de Dem/Caumerbeek middenloop	2.722	-	-	-	-	2.722	792	-	-	-	-	792	3.135	706	-
P111101	30	WiB-Spaubeek	179	-	-	-	-	179	-	-	-	-	-	-	1.065	-	-
P111705	30	WiB-Beek	890	394	99	-	-	1.383	-	-	-	-	-	-	1.268	-	115
P115301	30	Einighausen	1.442	413	-	-	-	1.855	-	-	-	-	-	-	1.092	-	763
P119902	30	Aanpak wateroverlast Catsop	-	20	308	515	208	1.051	-	-	-	-	-	-	-	-	328
P148302	30	Pilot retentiegebied Breevennen	166	-	-	-	-	166	2	-	-	-	-	2	86	-	78
P177803	30	Gebiedspilot Schelkensbeek - Water in Balans	2.339	-	-	-	-	2.339	678	-	-	-	-	678	2.200	700	160

PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA					Totaal projectkosten	INKOMSTEN					VERLEEND KREDIET t/m DB 18-6-24		Te voteren krediet 2025 NETTO		
			Realisatie t/m 2024	PROGNOSE					Totaal projectkosten	Realisatie t/m 2024	PROGNOSE				Totaal projectinkomsten		UITG	INK
				2025	2026	2027	2028 t/m 2030				2025	2026	2027	2028 t/m 2030				
P255901	30	Gebiedspilot Eckeltsebeek - Water in Balans	6.294	-	-	-	-	6.294	705	-	-	-	-	705	3.300	906	3.195	
P360019	30	WB21 toets 2015	3.222	100	-	-	-	3.322	808	-	-	-	-	808	3.030	750	-	
P360034	5	Water in balans	4.185	250	250	250	250	5.185	1.497	-	-	-	-	1.497	4.285	609	-	
P360044	30	Gebiedspilot Meerssen - Water in Balans	5.508	202	40	-	-	5.750	1.621	-	-	-	-	1.621	4.896	1.564	797	
P360046	30	Gebiedspilot Oirsbeek - Water in Balans	2.750	32	-	-	-	2.782	818	-	-	-	-	818	3.068	810	-	
P360056	30	Aanpak wateroverlast Hegge	1.650	-	-	-	-	1.650	96	-	-	-	-	96	2.174	-	-	
	30	KD008 - Programmaplan Water in Balans	-	22.000	28.000	22.000	39.000	111.000	686	660	734	-	-	2.080	-	-	47.920	
Projecten Wateroverlast			53.266	27.018	31.322	24.072	41.386	177.064	10.660	660	734	-	-	12.054	54.176	7.712	57.183	
P360042	30	Vervangingsinvesteringen assets	18.558	4.973	4.973	4.913	15.450	48.867	198	-	-	-	-	198	18.830	-	5.150	
P360052	5	Ontwikkeling voorspellingsmodellen voor wateroverlast en Ontwikkeling klimaat-adaptatiemodel	1.488	593	624	581	478	3.764	-	-	-	-	-	-	1.527	-	-	
P360065	5	#Ontwikkeling voorspellingsmodellen (MIPC MV4)	33	-	-	-	-	33	29	-	-	-	-	29	48	43	-	
P360066	15	#Regenradar, Neerslagradar, Debietmeters etc. (MIPC MV6)	543	-	-	-	-	543	503	-	-	-	-	503	540	486	-	
P503003	5	Tractiemiddelen 2019-2022	633	165	300	300	900	2.298	-	-	-	-	-	-	1.195	-	-	
P503004	15	Uitbreiding meetnet	300	-	-	-	-	300	-	-	-	-	-	-	300	-	-	
P503005	10	Vervangen meetapparatuur	912	-	-	-	-	912	-	-	-	-	-	-	1.075	-	-	
	5	LIWA 2.0	75	100	240	240	720	1.375	-	-	-	-	-	-	-	-	415	
Projecten Vervanging en aanpassing assets			22.542	5.831	6.137	6.034	17.548	58.092	730	-	-	-	-	730	23.515	529	5.565	
P360051	6	Watersysteemtoets 2019	289	170	102	154	150	865	16	-	-	-	-	16	865	-	-	
P504001	0	Bebording zwemwater	50	10	-	-	-	60	185	-	-	-	-	185	185	185	-	
Projecten overig			338	180	102	154	150	924	201	-	-	-	-	201	1.050	185	-	
PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE			105.122	40.223	47.253	37.110	59.084	288.792	23.875	4.094	2.863	900	-	31.732	124.612	24.536	67.329	

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA

PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	UITGAVEN					INKOMSTEN					VERLEEND KREDIET t/m DB 18-6-24		Te voteren krediet 2025 NETTO		
			Realisatie t/m 2024	PROGNOSE				Totaal project- kosten	Realisatie t/m 2024	PROGNOSE			Totaal project- inkomsten	UITG		INK	
				2025	2026	2027	2028 t/m 2030			2025	2026	2027					2028 t/m 2030
P400001	30	Bijdrage kosten HWBP	132.929	9.400	9.400	10.900	59.400	222.029	-	-	-	-	-	122.648	-	10.000	
P41****	30/0	HoogWaterBescherminsProgramma	190.156	67.174	92.255	95.704	228.403	673.692	171.316	60.612	83.432	88.312	222.245	625.917	222.164	201.192	4.427
P410008	30	#HWBP Innovaties	317	-	-	-	-	317	317	-	-	-	-	317	-	-	
P410018	30	#HWBP Innovatie Vooronderzoek glazen keringen	28	-	-	-	-	28	28	-	-	-	-	28	-	-	
P410019	30	HWBP Innovatie Toepassing geocrete grondstoffen	21	-	-	-	-	21	21	-	-	-	-	21	-	-	
P410020	30	HWBP Innovatie Toepassing GCL's	102	63	63	77	-	305	102	63	63	77	-	305	-	-	
P410021	30	#HWBP Innovatie Doorontwikkeling prolockfilter	5	-	-	-	-	5	5	-	-	-	-	5	-	-	
P410022	30	HWBP Innovatie Innovatie Tranche 2	833	-	-	-	-	833	833	-	-	-	-	833	-	-	
P410023	30	#HWBP GCL-Geoconcrete Beesel	368	-	-	-	-	368	368	-	-	-	-	368	-	-	
P410024	30	Pipingonderzoek op veldschaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
P410012	30	HWBP POV Dijkversterking Gebiedseigen Grond	3.700	-	-	-	-	3.700	3.700	-	-	-	-	3.700	-	-	
P410015	30	HWBP Niet-subsidiabele kosten (100% WL)	1.613	185	185	185	555	2.723	-	-	-	-	-	-	-	1.798	
P4154**	30	HWBP Lob van Gennep	25.666	9.000	19.622	36.000	102.269	192.557	22.900	7.915	17.625	32.710	93.065	174.215	-	3.851	
P42****	0	Bestuursovereenkomst sluitstukaden Maas	97.109	-	-	-	-	97.109	97.109	-	-	-	-	97.109	98.100	98.100	
	30	Kadernota 2024: Maas 2050 (i.p.v. voortrollend programma HWBP) Investeringsbedragen opnemen zodat dijken in 2050 aan	-	-	550	5.300	74.222	80.072	-	-	495	4.770	66.800	72.065	-	-	
PROGRAMMA HOOGWATERBESCHERMING MAASVALLEI			452.845	85.822	122.075	148.166	464.849	1.273.757	296.697	68.590	101.615	125.869	382.110	974.881	442.912	299.292	20.076

PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	INVESTINGSOBJECT PER PROGRAMMA					INKOMSTEN					VERLEEND KREDIET t/m DB 18-6-24		Te voteren krediet 2025 NETTO		
			UITGAVEN					INKOMSTEN					UITG	INK			
			Realisatie t/m 2024	PROGNOSE				Totaal project- kosten	Realisatie t/m 2024	PROGNOSE						Totaal project- inkomsten	
	2025	2026	2027	2028 t/m 2030			2025	2026	2027	2028 t/m 2030							
P501003	10	Projecten facilitair 2018-2019	140	-	-	-	-	140	-	-	-	-	-	-	140	-	-
P501010	15	Laadpalen locatie Sittard	100	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-	-	100	-	-
P501011	10	Uitbreiding ruimtes DB	110	-	-	-	-	110	-	-	-	-	-	-	110	-	-
P502019	5	Roadmap Informatievoorziening 2022-2027	2.314	800	800	800	2.400	7.114	-	-	-	-	-	-	2.100	-	1.014
P502106	5	Inventarisatie kunstwerken geprogrammeerd onderhoud	107	-	-	-	-	107	-	-	-	-	-	-	150	-	-
P504004	0	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Aandelenkapitaal	622	-	-	-	-	622	-	-	-	-	-	-	622	-	-
P504005	0	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Agio	1.764	-	-	-	-	1.764	338	220	220	220	664	1.662	1.764	1.764	-
P504006	10	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Goodwill	5.251	-	-	-	-	5.251	-	-	-	-	-	-	5.250	-	-
	10	Projecten facilitair	100	50	50	50	100	350	-	-	-	-	-	-	-	-	200
PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISATIE			10.508	850	850	850	2.500	15.558	338	220	220	220	664	1.662	10.236	1.764	1.214
P502018	5	WBI + sterkteberekeningen dijken calamiteiten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	360	-	-
P505001	10	Vervanging pompen hoogwaterbestrijding/vergroten capaciteit	2.656	177	177	237	-	3.247	-	-	-	-	-	-	2.791	-	456
P505002	10	Aanschaf noodmaterialen interreg MARHETAK (MJPC N-1)	401	-	-	-	-	401	361	-	-	-	-	361	400	360	-
	10	Kadernota 2024: Aanschaf extra noodmaterialen	400	400	400	400	800	2.400	-	-	-	-	-	-	-	-	400
PROGRAMMA CRISISBEHEERSING			3.457	577	577	637	800	6.048	361	-	-	-	-	361	3.551	360	856

PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA					Totaal project- kosten	INKOMSTEN					VERLEEND KREDIET t/m DB 18-6-24		Te voteren krediet 2025 NETTO	
			UITGAVEN						Totaal project- inkomsten	UITG	INK						
			Realisatie t/m 2024	2025	2026	2027	2028 t/m 2030					Realisatie t/m 2024	2025	2026	2027		2028 t/m 2030
P000104	30	Herinrichting Maasnielderbeek bovenloop (resterend deel)	202	250	250	1.500	1.493	3.695	-	-	-	-	-	-	813	-	-
P003101	30	Aansluiten oude Geulmeanders, Gulpen	899	-	-	-	-	899	236	-	-	-	-	236	1.256	-	-
P003102	30	Herinrichting Geul benedenstrooms kern Valkenburg fase 2 (Leeuw brouwerij)	4.333	200	-	-	-	4.533	1.225	-	-	-	-	1.225	4.300	1.270	278
P003103	30	Vispassage Epermolen	637	1.881	-	-	-	2.518	206	-	-	-	-	206	2.525	202	-
P003108	30	Herstel vismigratiekneelpunt Commandeursmolen	51	190	1.200	80	-	1.521	-	-	-	-	-	-	840	-	601
P026201	30	#Sanering en herinrichting Oude Kanjel en Kanjel benedenstrooms Kanaal	286	-	-	-	-	286	-	-	-	-	-	-	-	-	286
P026401	30	Herinrichting Kanjel en Gelei, gemeenten Meerssen en Maastricht	7.762	-	-	-	-	7.762	3.943	-	-	-	-	3.943	7.750	3.437	-
P057302	30	Herinrichting Worm (Nato-depot - Rimborg)	276	300	1.700	1.500	208	3.984	-	-	-	-	-	-	921	-	1.355
P057303	30	Realisatie vistrap Baalsbruggermolen fase 2	70	200	-	-	-	270	-	-	-	-	-	-	70	-	200
P066401	30	Herinrichting Bosbeek (Meinweg - monding)	306	300	1.000	1.183	-	2.789	61	68	225	266	-	620	753	-	499
P071002	30	Herinrichting Vlootbeek Benedenloop (Reigersbroek - Linnerweg)	244	300	1.500	1.323	-	3.367	55	68	338	298	-	759	816	-	767
P080105	30	Herinrichting Rode Beek Millen-Susteren	950	2.976	2.600	-	-	6.526	207	670	915	-	-	1.792	5.250	1.584	-
P086201	30	Herinrichting Geleenbeek Corio Glana algemeen	12.212	-	-	-	-	12.212	6.014	-	-	-	-	6.014	8.830	2.695	63
P086202	30	Herinrichting Geleenbeek Echt - Sifon	319	370	1.000	1.000	-	2.689	64	-	-	-	-	64	2.716	-	-
P086204	30	Herinrichting Geleenbeek Millen - Nieuwstadt	1.030	3.230	1.580	-	-	5.840	193	727	356	-	-	1.276	915	-	-
P086205	30	Herinrichting Geleenbeek Oud-Roosteren A2	1.130	1.400	1.887	-	-	4.417	224	315	425	-	-	964	1.385	-	2.067
P086206	30	Herinrichting Geleenbeek Katsbek Nieuwstadt - Oud Roosteren	952	1.000	3.050	-	-	5.002	67	225	686	-	-	978	1.093	-	2.931
P086208	30	Herinrichting Oude Maas (Geleenbeekmonding)	1.848	-	-	-	-	1.848	1.182	-	-	-	-	1.182	1.400	768	33
P086210	30	Herinrichting Geleenbeek VDL Nedcar	924	432	395	-	-	1.751	200	100	72	-	-	372	1.690	372	61
P086211	30	Herinrichting Geleenbeek Kamerhof Holtum	29	295	-	-	-	324	-	-	-	-	-	-	295	-	29
P086212	30	Herinrichting Geleenbeek Sittard - Millen XP006	123	300	300	1.000	228	1.951	-	-	-	-	-	-	640	-	83
P119901	30	Herinrichting beekmonding Hemelbeek	372	163	-	-	-	535	225	-	-	-	-	225	550	225	-
P139002	30	Herinrichting Aalsbeek Bovenloop	222	325	1.500	1.100	-	3.147	-	-	-	-	-	-	1.195	-	852
P144601	30	Herinrichting Molenbeek van Lottum - Siebersbeek	737	-	-	-	-	737	292	-	-	-	-	292	870	437	12

PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	INVESTINGSOBJECT PER PROGRAMMA					INKOMSTEN					VERLEEND KREDIET t/m DB 18-6-24		Te voteren krediet 2025 NETTO		
			UITGAVEN					INKOMSTEN					UITG	INK			
			Realisatie t/m 2024	2025	2026	2027	2028 t/m 2030	Totaal project- kosten	Realisatie t/m 2024	2025	2026	2027				2028 t/m 2030	Totaal project- inkomsten
P146802	30	WB21 knelpunt Raam en Vistrap Tengelroysebeek	187	-	-	-	-	187	-	-	-	-	-	-	423	-	-
P146803	30	Herstel vismigratieknelpunt stuw Leukerweg	50	200	550	-	-	800	-	-	-	-	-	-	300	-	500
P150001	30	Herinrichting Gansbeek / Paterslossing	94	200	1.000	332	-	1.626	-	-	-	-	-	-	525	-	769
P151402	30	Herinrichting benedenloop Wellse Molenbeek	141	90	725	-	-	956	24	-	300	-	-	324	485	-	147
P180901	30	Herinrichting benedenloop Kwistbeek	416	300	1.142	-	-	1.858	22	-	500	-	-	522	875	-	461
P180902	30	Gebiedspilot Kwistbeek	5.153	-	-	-	-	5.153	2.675	-	-	-	-	2.675	4.800	2.098	-
P181701	30	Tielebeek bovenloop	1.829	-	-	-	-	1.829	1.459	-	-	-	-	1.459	1.799	1.357	-
P223601	30	herinrichting Raam	10	-	-	-	250	260	-	-	-	-	-	-	-	-	-
P228201	30	Herinrichting Huilbeek	2.086	-	-	-	-	2.086	1.264	-	-	-	-	1.264	2.800	1.500	-
P251504	30	Pilot herstel watersysteem Iaggzone Kabroeksebeek - Herinrichting deeltraject van de Pilot Beekdalontwikkeling	50	150	500	1.075	1.465	3.240	22	67	225	483	-	797	1.650	-	-
P254502	30	Herinrichting Oude Graaf	266	250	250	1.500	1.493	3.759	-	-	-	-	-	-	645	-	121
P254601	30	Herinrichting Venrays Broek en de Spurkt	9.310	-	-	-	-	9.310	6.320	-	-	-	-	6.320	8.665	5.851	175
P260501	30	Herinrichting Uffelsebeek en Haelensebeek bovenloop	111	300	1.800	1.800	855	4.866	-	-	-	-	-	-	1.260	-	951
P277401	30	Herinrichting beekmonding Swalm	5	5	490	-	-	500	-	-	-	-	-	-	500	-	-
P278401	30	Herinrichting Wylrebeek monding	160	-	-	-	-	160	48	-	-	-	-	48	250	-	-
P282101	30	Herinr. Castenrayse vennen	2.770	-	-	-	-	2.770	1.535	-	-	-	-	1.535	3.500	2.670	405
P316101	30	Herinrichting Thornerbeek	958	1.000	4.000	871	-	6.829	97	-	500	1.282	-	1.879	1.656	-	2.731
P316201	30	Herstel vismigratieknelpunt Armenmolen	50	300	500	270	50	1.170	-	-	-	-	-	-	570	-	280
P316806	30	Vismigratieknelpunt zand- en vuilvang Groote Molenbeek	726	-	-	-	-	726	257	-	-	-	-	257	730	407	146
P316807	30	Pilot Beekdalontwikkeling Groote Molenbeek/Mariapeel (XP005)	2.007	250	300	165	-	2.722	900	112	135	74	-	1.221	600	-	810
P316808	30	Herinrichting Groote Molenbeek Wittebrugweg	67	300	1.000	284	-	1.651	16	68	225	64	-	373	1.910	505	-

PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA					INKOMSTEN					VERLEEND KREDIET t/m DB 18-6-24		Te voteren krediet 2025 NETTO		
			UITGAVEN					INKOMSTEN					UITG	INK			
			Realisatie t/m 2024	PROGNOSE				Totaal project- kosten	Realisatie t/m 2024	PROGNOSE						Totaal project- inkomsten	
	2025	2026	2027	2028 t/m 2030			2025	2026	2027	2028 t/m 2030							
P316809	30	Herstel water-ecosysteem doorstroomoeras Rieterdijk - Deeltraject Pilot Beekdalontwikkeiling Grootte	267	500	2.000	905	-	3.672	120	225	900	407	-	1.652	1.010	-	512
P323401	30	Herinrichting Aa	591	200	1.550	-	-	2.341	31	-	-	-	-	31	1.232	-	1.078
P325202	30	Herinrichting benedenloop Lingsforterbeek	112	311	272	-	-	695	16	100	100	-	-	216	138	-	-
P360007	30	Grondverwerving meandering waterlopen	1.164	-	-	-	-	1.164	-	-	-	-	-	-	3.005	-	-
P360013/ P360014	0	Strategische grondverwerving (SGV) Watersysteemprojecten	9.787	500	500	500	1.500	12.787	-	-	-	-	-	-	15.000	-	-
P360060	30	Herstel diverse vismigratie knelpunten	349	400	-	600	1.750	3.099	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	30	Tungelroyse beek	-	-	47	47	464	558	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	30	Beekdalontwikkeling Oostrumse beek	-	-	10	50	100	160	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	30	Herinrichting Vliet	-	-	-	-	1.702	1.702	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	30	Herinrichting Grensbeek	-	-	-	-	699	699	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	30	Herinrichting Vulensbeek	-	-	-	-	30	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	30	Pilot Beekdalontwikkeling Geul	200	300	1.000	1.000	2.000	4.500	-	-	-	-	-	-	-	-	1.500
P177901	30	Broekhuizerbroek	2.255	466	-	-	-	2.721	679	100	-	-	-	779	2.300	700	-
P265201	30	Waterbloem	3.524	915	-	-	-	4.439	274	1.000	500	-	-	1.774	4.050	989	-
P265202	30	Herinrichting Roggelsebeek, incl Neerpeelbeek en Bevelandsbeek	1.345	300	300	1.500	2.870	6.315	-	-	-	-	-	-	2.305	-	-
P360029	5	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Streefbeeld Stroomgebiedsbrede Ecologische Systeem Analyse (SESA)	306	100	50	100	200	756	-	-	-	-	-	-	305	-	151
P360010	0	Onderzoekskrediet Watersysteemprojecten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.000	-	-
P360055	5	Implementatie soortenbeleid	220	-	-	-	-	220	189	-	-	-	-	189	300	-	-
P360059	30	Innovatieve uitvoeringspilot waterkwaliteitsverbetering landelijk gebied (Uitvoeringspilot Moerasfilter)	351	50	-	-	-	401	-	-	-	-	-	-	575	-	-
	30	KD007 - Innovatieve/effectievere methodes doelrealisatie KRW.	320	400	400	400	400	1.920	-	-	-	-	-	-	-	-	1.120
PROGRAMMA WATERKWALITEIT EN ECOLOGIE			83.147	21.899	36.348	20.085	17.757	179.236	30.342	3.845	6.402	2.874	-	43.463	112.034	27.067	21.974

PROJECT NUMMER	AT	OMSCHRIJVING	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA					INKOMSTEN					VERLEEND KREDIET t/m DB 18-6-24		Te vóteren krediet 2025 NETTO		
			UITGAVEN					Realisatie t/m 2024	PROGNOSE				Totaal project- inkomsten	UITG		INK	
			Realisatie t/m 2024	PROGNOSE					Totaal project- kosten	2025	2026	2027					2028 t/m 2030
				2025	2026	2027	2028 t/m 2030										
Transport	div.	Transport afvalwater	14.237	21.613	21.084	28.487	100.262	185.683	-	-	-	-	-	-	-	-	21.600
Zuiveren	div.	Zuiveren afvalwater	14.169	20.193	51.843	50.806	143.294	280.305	-	-	-	-	-	-	-	-	20.200
Slib	div.	Slibverwerking	12.635	18.050	2.000	5.772	22.917	61.374	-	-	-	-	-	-	-	-	18.000
BV	div.	Bedrijfsvoering zuivering	2.059	144	73	4.935	20.053	27.264	-	-	-	-	-	-	-	-	200
PROGRAMMA ZUIVEREN EN WATERKETEN			43.100	60.000	75.000	90.000	286.526	554.626	-	-	-	-	-	-	-	-	60.000
TOTAAL PROGRAMMA'S			698.179	209.371	282.103	296.848	831.516	2.318.017	351.613	76.749	111.100	129.863	382.774	1.052.099	693.345	353.019	171.449
P399999	30	Risicoprofiel realisatie	-	-17.698	-15.472	-10.201	-11.829	-55.200	-	-2.586	-1.853	-755	-	-5.194	-	-	-
TOTAAL PROGRAMMA'S (Voor berekening kapitaallasten)			698.179	191.673	266.631	286.647	819.687	2.262.817	351.613	74.163	109.247	129.108	382.774	1.046.905	693.345	353.019	171.449

Bijlage I Meerjarige prognose Balans

(Geprognostiseerde) Balans per 31 december (x € 1 miljoen)

Balans	Rek. 2023	Begr 2024 incl.wijz	2025	2026	2027	2028	2029	2030
A C T I V A								
Immateriële, Materiële en Financiële Vaste activa	587,8	634,7	704,8	811,2	912,5	1.000,0	1.077,0	1.143,0
Voorraden	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
Liquide middelen	12	29,6	0	0	0	0	0	0
Kortlopende vorderingen	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7
Overlopende activa	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5
Vlottende activa	53,6	71,2	41,6	41,6	41,6	41,6	41,6	41,6
TOTAAL ACTIVA	641,4	705,9	746,4	852,8	954,1	1.041,6	1.118,6	1.184,6
Eigen vermogen (weerstandvermogen)	-	4,7	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
Bestemmingsreserves tariefegalisatie	9,5	9,0	7,9	7,9	7,4	6,4	6,1	6,1
Overige bestemmingsreserves	9,3	7,7	4,6	3,2	2,4	1,6	0,9	-
Exploitatieresultaat	-	6,3	3,6	-	0,5-	1,1-	0,3-	-
Bestemmingresultaat	-	6,3-	3,6-	-	0,5	1,1	0,3	-
Voorzieningen	24,9	15,4	10,9	10,5	10,2	9,9	9,6	9,2
Langlopende financiering (> 1 jaar)	482,6	554,0	646,9	755,1	858,0	947,6	1.025,9	1.093,2
Vaste passiva	526,3	590,8	679,7	786,1	887,4	974,9	1.051,9	1.117,9
Netto vlottende schulden	59,1	59,1	31,9	31,9	31,9	31,9	31,9	31,9
Overlopende passiva	56	56	34,8	34,8	34,8	34,8	34,8	34,8
Vlottende passiva	115,1	115,1	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7
TOTAAL PASSIVA	641,4	705,9	746,4	852,8	954,1	1.041,6	1.118,6	1.184,6

Bijlage J Incidentele lasten en baten per programma

Incidentele lasten en baten per programma (bedragen x € 1.000)	2025		2026		2027		2028		2029		2030	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1 Hoogwaterbescherming Maasvallei												
Verlaging storting voorziening onderhoud	-300											
2 Klimaatadaptatie												
Opzetten SWAP-modellen	200		200		200							
Aanleg en verwerving waterlopen	1.133		1.133		1.133		1.133					
Onderzoeken sterkte overige waterkeringen en bufferdammen	400		400		400		400		400		400	
Strategisch Assetmanagementplan	150		150									
Roadmap asset informatie	50		200		250		200		100			
Waterconservering en vergroten waterbeschikbaarheid	100		100									
Kleinschalige droogtemaatregelen	500											
Nieuwe aanbesteding groencontracten	80		80									
Registratiesysteem onttrekkingen oppervlakte- en grondwater	75		75									
Uitbreiding meetnet droogte	100											
Overige	30											
3 Waterkwaliteit en ecologie												
Participeren gebiedsprocessen tbv waterkwaliteit.	150											
Vismigratievoorzieningen	150											
100.000 bomenplan	100											
Uitvoering strategisch bestrijdingsplan Grote Waternavel	600		400		300							
SPUK-subsidie bestrijding grote waternavel		-800										
Uitbreiding meetnet	350											

Incidentele lasten en baten per programma (bedragen x € 1.000)	2025		2026		2027		2028		2029		2030	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
4 Zuiveren en waterketen												
Sanering en sloop RWZI Rimborg					1.200							
Overige	70											
5 Crisisbeheersing												
6 Bestuur en organisatie												
Organisatieontwikkeling en mobiliteit	1.000		1.000		1.000							
Organisatieontwikkeling en mobiliteit	400		200									
Geactiveerde lasten		-124		-127								
Periodiek Medisch en ArbeidsGeneeskundig Onderzoek							90					
Implementatie verbet. IC en beheersing	165		165									
Overige	20		-59		13		33		14		14	
Overige lasten en baten												
Geraamde onderuitputting exploitatie	-342											
Overige		-14		-14								
Saldo incidentele lasten en baten	5.181	-938	4.044	-141	4.496	0	1.856	0	514	0	414	0

Bijlage K Risicoregister

RISICOREGISTER			Watersysteembeheer*			Zuiveringbeheer**		
Nr. Risico	Categorie	Omschrijving	Risico-score (netto)	Rekenbedrag Gevolg	Weerstandsvermogen	Risico-score (netto)	Rekenbedrag Gevolg	Weerstandsvermogen
1	Financieel	Instorten economie waardoor teruggang inkomsten uit heffingen	2C	€ 750.000	€ 112.500			
2	Financieel	Forse inflatie (> 2 * Consumentenprijsindex), onverwachte en onvoorziene stijging prijzen	3B	€ 350.000	€ 131.250	3C	€ 712.500	€ 712.500
3	Financieel	Indexering van de chemicaliën prijzen				3B	€ 712.500	€ 332.500
4	Financieel	Renterisico's	1C	€ 750.000	€ 37.500	2A	€ 35.000	€ 10.000
5	Financieel	Onvoldoende aandacht voor kostenbewustzijn en beheersing binnen de organisatie	3B	€ 750.000	€ 281.250			
6	Financieel	Frauderisico, waaronder fraude, samenspanning gericht op financieel gewin	2B	€ 350.000	€ 52.500	1C	€ 250.000	€ 7.500
7	Financieel	Garant staan voor tekorten BsGW, Het Gegevenshuis en Het Waterschapshuis.	2A	€ 100.000	€ 15.000			
8	Financieel	Capaciteitsproblemen en hogere kosten door krapte arbeidsmarkt	3C	€ 750.000	€ 281.250	3A	€ 332.500	€ 95.000
9	Financieel	Betaalverkeer: - er wordt een verkeerde betaling uitgevoerd - nepfacturen - dubbele betaling van dezelfde dienst/levering				2A	€ 10.000	€ 10.000
10	Strategie	Nieuwe wet- regelgeving, wijzigingen richtlijnen met direct effect op bedrijfsvoering of aanbestedingen	3B	€ 350.000	€ 131.250	2B	€ 35.000	€ 35.000
11	Strategie	Imagoproblemen	3B	€ 350.000	€ 131.250			
12	Strategie	Samenwerking partners stagneert / loopt stuk	3C	€ 750.000	€ 281.250			
13	Strategie	Veiligheidsissues in volle breedte (personeel en projecten) Gezondheidsrisico en/of plotselinge uitval personeel.	3C	€ 750.000	€ 281.250	2A	€ 95.000	€ 10.000
14	Strategie	Doelen/ambities stroken niet met wensen bestuurlijke omgeving	3C	€ 750.000	€ 281.250			
15	Strategie	Mislopen subsidies / bijdragen derden door niet te voldoen aan vereisten	2B	€ 350.000	€ 52.500	2A	€ 75.000	€ 10.000
16	Strategie	Ontbreken van beleid m.b.t. ontwerpisen assets	3A	€ 100.000	€ 37.500			
17	Strategie	Disfunctioneren Assets	2D	€ 2.500.000	€ 375.000			
18	Strategie	Niet tijdig halen duurzaamheidsdoelen	3A	€ 100.000	€ 37.500			
19	Crisis	Rol van WL bij watercrisis niet waar te maken	2D	€ 2.500.000	€ 375.000			
20	Crisis	Calamiteit voordat wettelijke norm bereikt is (waterkeringen en watersysteem)	1C	€ 750.000	€ 37.500			
21	Crisis	Afkoopsschade i.g.v. wateroverlast	2C	€ 750.000	€ 112.500			
22	Crisis	Het optreden van een epidemie/pandemie (bijvoorbeeld wereldwijde verspreiding van een besmettelijke ziekte,	2C	€ 750.000	€ 112.500	2D	€ 250.000	€ 250.000
23	Crisis	Afbranden kantoorgebouw (geen dekking van herhuisvesting en andere kosten gedurende periode van herbouw kantoor)	1C	€ 750.000	€ 37.500	2C	€ 250.000	€ 75.000
24	Crisis	Ontbreken risicodekking in geval van brand c.q. calamiteit op een RWZI				2D	€ 250.000	€ 250.000
25	Crisis	Grootschalige en langdurige stroomuitval	1A	€ 100.000	€ 5.000			
26	Crisis	Plotselinge uitval of deel van rwzi (bijvoorbeeld energie) en/of grote storingen (bijvoorbeeld mechanisch, elektrisch, procestechnische kennis v/h zuiveringsproces)				3B	€ 332.500	€ 332.500
27	Crisis	Plotselinge uitval transportstelsel (gemaal en/of achterliggende (pers)leiding) (bijvoorbeeld energie) en/of grote storingen (bijvoorbeeld mechanisch, elektrisch).				3B	€ 712.500	€ 332.500
28	Crisis	Hoogwater Maas/beken				2C	€ 250.000	€ 75.000
29	Crisis	Het zich voordoen van een grote calamiteit (o.a. terroristische aanslag) die niet valt onder de reikwijdte van de 'Wet tegemoetkoming Schade bij rampen en zware ongevallen (WTS)' of waarvan de kosten niet volledig worden gedekt door de WTS.				1D	€ 25.000	€ 25.000
30	Contracten	Faillissement/contractbreuk bedrijfskritische leveranciers/aannemers	2C	€ 750.000	€ 112.500	2C	€ 250.000	€ 75.000
31	Contracten	Contractbreuk ten gevolge van wanprestatie leverancier				2A	€ 35.000	€ 10.000
32	Contracten	Bij uitbesteden van de procesvoering, risico van faillissement van het bedrijf (bijv. TDH Venlo)				2C	€ 250.000	€ 75.000
33	Contracten	Faillissement van bedrijfskritische leveranciers/afnemers (o.a. externe afzet slib)				2D	€ 250.000	€ 250.000
34	Contracten	Onrechtmatig inkopen en/of onvoldoende contractuele uitnutting contracten	1A	€ 100.000	€ 5.000	2A	€ 95.000	€ 10.000
35	Contracten	Onderhoudscontract maal- en groenonderhoud presteert ondermaats	2C	€ 750.000	€ 112.500			

Nr. Risico	Categorie	RISICOREGISTER	Watersysteembeheer*			Zuiveringbeheer**		
		Omschrijving	Risico-score (netto)	Rekenbedrag Gevolg	Weerstands-vermogen	Risico-score (netto)	Rekenbedrag Gevolg	Weerstands-vermogen
36	Contracten	Juridisch beheer eigendommen onvoldoende				1B	€ 35.000	€ 3.500
37	Contracten	Het niet, onjuist of onvolledig naleven en/of uitvoering geven aan contracten met derden (gemeenten)				2A	€ 35.000	€ 10.000
38	Contracten	Het niet, onjuist/onvolledig naleven of uitvoering geven aan contracten of samenwerking met derden (bedrijfsleven) of het niet ontvangen van de betaling van verrichte en gefactureerde diensten.				2A	€ 35.000	€ 10.000
39	Projecten	Te hoge druk vanuit omgeving, provincie RWS om projecten op te starten	1A	€ 100.000	€ 5.000			
40	Projecten	Niet tijdig beschikbaar hebben van gronden of andere rechten voor uitvoering projecten	1B	€ 350.000	€ 17.500			
41	Projecten	Forse onder uitputting in de projecten	3A	€ 100.000	€ 37.500			
42	Projecten	Meerkosten projecten door vertragingen als gevolg van weerstand omgeving	1C	€ 750.000	€ 37.500			
43	Projecten	Ontstaan ongedekte schades bij derden t.g.v. uitvoering project	2B	€ 350.000	€ 52.500	2B	€ 250.000	€ 35.000
44	Projecten	Ontstaan van ongedekte schades t.g.v. de uitvoering van een project aan het werk zelf				2C	€ 250.000	€ 75.000
45	Projecten	Aansprakelijkheid bij het werken voor derden waarvoor WBL geen dekking heeft onder verzekeringen. Bijvoorbeeld aansprakelijkheid voor schade bij gemeentelijke objecten die niet (volledig) is gedekt door de aansprakelijkheidsverzekering				1D	€ 25.000	€ 25.000
46	Projecten	Oplevering en overdracht van projecten niet goed afgestemd met Beheer en Onderhoud	3A	€ 100.000	€ 37.500			
47	Projecten	Projectrisico's HWBP-projecten	1C	€ 750.000	€ 37.500			
48	Projecten	Stikstofproblematiek belemmert uitvoering opgedragen projecten	3C	€ 750.000	€ 281.250			
49	Projecten	Aanpassing infrastructurele werken (niet dijken) door andere overheden die onvoorzien waren				2C	€ 75.000	€ 75.000
50	Informatievoorziening	Informatie lek tgv hacking (vb ransomware)	2C	€ 750.000	€ 112.500			
51	Informatievoorziening	Grootschalige en langdurige uitval ICT middelen	2C	€ 750.000	€ 112.500	2C	€ 712.500	€ 75.000
52	Informatievoorziening	Schenden privacy door datalek: Verlies van gegevens a.g.v. diefstal of verlies van laptop, telefoon, etc.	1C	€ 750.000	€ 37.500	3A	€ 2.375.000	€ 95.000
53	Informatievoorziening	Meetdata en/of kerngegevens niet op orde	3C	€ 750.000	€ 281.250			
54	Informatievoorziening	Digitale dienstverlening (Omgevingswet) niet op orde	3B	€ 350.000	€ 131.250			
55	VTH	Onrechtmatig (niet) verlenen van vergunningen en/of (niet) opleggen van een sanctie/bestuursmaatregel	2B	€ 350.000	€ 52.500			
56	VTH	Niet voldoen aan de kwaliteitscriteria VTH	1B	€ 350.000	€ 17.500			
57	VTH	RUD's, gemeenten en provincie houden bij uitvoeren VTH taken onvoldoende rekening met waterbelangen	2A	€ 100.000	€ 15.000			
58	Zuivering	Niet tijdig anticiperen op vereiste kennis/vaardigheden m.b.t. nieuwe technologische ontwikkelingen of innovatieve ontwikkelingen.				3A	€ 712.500	€ 95.000
59	Zuivering	(Herstelbare) ontwerpfout, functionaliteit kan worden gehaald door aanpassing van het ontwerp (bijv. aanvullende maatregelen treffen/aanpassingen)				2C	€ 75.000	€ 75.000
60	Zuivering	Verstrekking van onjuiste informatie van/aan derden in het kader van de WIBON (Wet informatie-uitwisseling bovengrondse en ondergrondse netten en netwerken)				2A	€ 35.000	€ 10.000
61	Zuivering	Verstoring transport en behandeling afvalwater: bijv. calamiteit zoals leidingbreuk, stroomstoring, ongecontroleerde lozingen				3A	€ 332.500	€ 95.000
62	Zuivering	Verstoring transport en behandeling afvalwater: bijv. brand, uitval procesautomatisering				2A	€ 35.000	€ 10.000
63	Zuivering	Stagneren van de afzet van reststoffen				2D	€ 2.375.000	€ 250.000
64	Zuivering	Verstoring van de bedrijfsvoering als gevolg van toepassen niet beproefde technieken				2A	€ 250.000	€ 10.000
65	Zuivering	Verstoring van de bedrijfsvoering door explosie van biogas / gas				1D	€ 250.000	€ 25.000
66	Zuivering	Langdurige uitval van de slibdrooginstallatie Susteren met als gevolg het niet kunnen afzetten van ontwaterd slib				2C	€ 250.000	€ 75.000
67	Zuivering	Meten van nieuwe gevaarlijke stoffen in het afvalwater a.g.v. vernieuwde en verbeterde analyse- en meettechnieken				2C	€ 75.000	€ 75.000
68	Zuivering	Het niet voldoen aan wettelijke voorschriften als gevolg van externe factoren (bijv. bewust lozen door derden met grote gevolgen voor influent of gevolgen van gebrek aan netwerkcapaciteit elektriciteit).				3A	€ 95.000	€ 95.000
69	Zuivering	Het niet beschikbaar zijn van grondstoffen (bijvoorbeeld chemicaliën) en materialen.				3A	€ 95.000	€ 95.000
70	Bedrijfsvoering	Medewerker (ook inhuur) is betrokken bij een ongeval tijdens werktijden. (Bijv. verkeersongeval tijdens vervoer naar Indexering				2A	€ 75.000	€ 10.000
								€ 430.000
					€ 4.696.250			
Totaal								€ 9.432.250

Bij het risicoregister is gebruik gemaakt van de risico-inventarisatiemethoden die momenteel bij de verschillende organisaties WL (watersysteembeheer) en WBL (zuiveringsbeheer) worden gehanteerd.

*Watersysteembeheer

De risico-inventarisatie is uitgevoerd volgens de RISMAN-methode. Deze methode brengt risico's in kaart en houdt rekening met de reeds getroffen beheersmaatregelen. Vervolgens wordt voor de resterende risico's een inschatting gemaakt van de kans dat ze zich voordoen en het financiële gevolg ervan.

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door de kans op het risico te vermenigvuldigen met het rekenbedrag dat voortkomt uit de gevolgklasse waarin het risico is ingedeeld.

Tabel kansklasse

Kans			
Kwalitatief	Kwantitatief in %	Categorie	Rekenpercentage
zeer hoog	> 75%	5	87,50%
hoog	50% - 75%	4	62,50%
matig	25% - 50%	3	37,50%
laag	5%-25%	2	15%
erg laag	< 5%	1	5%

Tabel gevolgklasse

Gevolg in geld			
Kwalitatief	Kwantitatief	Categorie	Rekenbedrag
zeer omvangrijk	> € 1.000.000	D	€ 2.500.000,00
omvangrijk	€ 500.000 - € 1.000.000	C	€ 750.000,00
middelgroot	€ 200.000 - € 500.000	B	€ 350.000,00
beperkt	< € 200.000	A	€ 100.000,00

**Zuiveringbeheer

Voor het zuiveringbeheer wordt een vergelijkbare systematiek gehanteerd, met een iets andere indeling voor kansklasse. De gevolgklasse blijft gelijk aan die van het watersysteembeheer.

Tabel kansklasse

Kans			
Kwalitatief	Kwantitatief in %	Categorie	Rekenpercentage
Groot	1x of meerdere malen per jaar	3	95%
Middelgroot	minimaal 1x in een mensenleven tot 1 keer per jaar	2	10%
Klein	Incidenteel, < 1x in een mensenleven	1	1%

In 2025 zal een uniform risicomanagementbeleid worden geformuleerd, zodat we als nieuwe organisatie beschikken over een geïntegreerde en consistente aanpak voor risicobeheer.

Bijlage L Afkortingen

AB	Algemeen bestuur
ADCP	Acoustic Doppler Current Profiler
ARBO	Arbidsomstandigheden
AROL	Ambtelijk Regiotrekkers Overleg Limburg
AVG	Algemene verordening Gegevensbescherming
BBP productenstructuur	Beleids- en beheerproducten
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBVW	Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BKaL	Bestuurlijke Klimaatadaptietafel Limburg
BROL	Bestuurlijk Regiotrekkers Overleg Limburg
BRP	Basisrioleringsplan
BsGW	Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen Limburg
BT	Beleidsteam
BZW	Biologisch zuurstofverbruik
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CASTOR	Catchment Strategies TOwards Resilience
CERT	Computer Emergency Response Team
CISO	Chief Information Security Officer
CoPI	Commando Plaats Incident
CP	Commercial Paper
CRK	Centrale Regiekamer
CZW	Chemisch zuurstofverbruik
DAW-plan	Delta Plan Agrarisch Waterbeheer
DB	Dagelijks bestuur
DHZ	Deltaprogramma Hoge Zandgronden
DPRA	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
ECB	Europese Centrale Bank
EMU	Economische en Monetaire Unie
FG	Functionaris Gegevensbescherming
Fido	Financiering decentrale overheden
FTO	Farmaco-Technologisch Overleg
GGA	Gebiedsgerichte Aanpak
GLB	Gemeenschappelijke Landbouw Beleid
GR	Gemeenschappelijke Regelingen
GRC	Governance Risk en Compliance
GRP	Gemeentelijke Rioleringsplannen
HIO	Hoogwater Informatie Omgeving
Hof	Houdbare Overheidsfinanciën
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWH	Het Waterschapshuis
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
IPM	Integraal Projectmanagement
IPO	Interprovinciaal Overleg
I&W	Infrastructuur & Waterstaat
KLIMAP	Klimaatadaptatie in de Praktijk
KPI	Kritieke Prestatie-Indicator

KRW	Kaderrichtlijn Water
LCMS	Landelijk Crisismanagement Systeem
LEB	Limburgse effluentbeleid
LIVES	Litter free rivers and streams
LIWA	Limburgse Integrale Watersysteem Analyse
LLTB	Limburgse Land- en Tuinbouwbond
LPG	Limburgs Particulier Grondbezit
LWV	Limburgse Werkgevers Vereniging
MTN	Medium Term Notes
NIL	Natuur Inclusieve Landbouw
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NSP	Nationaal Strategisch Plan
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
NW4	Vierde Nota Waterhuishouding
OT	Operationeel Team
OTO	Opleiden, Trainen en Oefenen
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PBB	Persoonsgebonden Basisbudget
PDCA	Plan Do Check Act
P&C	Planning & Control
PFAS	Poly- en Perfluoralkylstoffen
POL	Provinciaal Omgevingsplan Limburg
PPO	Proefstations voor Plant en Omgeving
RAC	Richtlijn voor de accountantscontrole
RES	Regionale Energie Strategieën
RISMAN	RISicoMANagement
ROT	Regionaal Operationeel Team
RWS	Rijkswaterstaat
Rwzi	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SDE	Stimuleringsregeling Duurzame Energieproductie
SDG	Sustainable Development Goals
SMWK	Schone Maas Water Keten
SPUK	Specifieke Uitkering
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
SWAP-model	Soil Water Atmosphere Plant model
UvW	Unie van Waterschappen
Ve's	Vervuilingseenheden
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
WBL	Waterschapsbedrijf Limburg
WBP	Waterbeheerprogramma
WiB	Water in Balans
WL	Waterschap Limburg
WNT	Wet Normering Topinkomens
Woo	Wet open overheid
WOZ	Waarde Onroerende Zaken
WPG	Wet Politiegegevens
WRL	Waterveiligheid en Ruimte Limburg
WUR	Wageningen University & Research